

PROGRAMET MËSIMORE PËR KLASËN E VI NË ARSIMIN FILLOR NËNTËVJEÇAR

Botues:

Byroja e zhvillimit të arsimit

Për botuesin:

Mr. Vesna Horvatoviq, drejtor

Fotografitë:

Ivan Blazhev

Me lejen e SHF „Dimitar Miladinov“ - Shkup

SHF „Vojdan Çernodrinski“ - Skopje

Përkthim dhe lekturë:

Lumnije Ajdari

Mivedete Mahmuti

Disejني:

Svetlana Stojçeva

Botoi:**Tirazhi:**

150

СОДРЖИНА

GJUHË MAQEDONISHTE	МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК
GJUHË SHQIPE	АЛБАНСКИ ЈАЗИК
GJUHË TURKE	ТУРСКИ ЈАЗИК
GJUHË SERBE	СРПСКИ ЈАЗИК
GJUHA DHE KULTURA E ROMËVE	ЈАЗИК И КУЛТУРА НА РОМИТЕ
GJUHA DHE KULTURA E BOSHNJAKËVE	ЈАЗИК И КУЛТУРА НА БОШЊАЦИТЕ
GJUHA DHE KULTURA E VLLAHËVE	ЈАЗИК И КУЛТУРА НА ВЛАСИТЕ
GJUHË MAQEDONISHTE PËR NXËNËSIT E BASHKËSIVE TJERA	МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК ЗА УЧЕНИЦИТЕ ОД ДРУГИТЕ ЗАЕДНИЦИ
GJUHË ANGLEZE	АНГЛИСКИ ЈАЗИК
GJUHË FRËNGE	ФРАНЦУСКИ ЈАЗИК
GJUHË GJERMANE	ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК
GJUHË RUSE	РУСКИ ЈАЗИК
MATEMATIKË	МАТЕМАТИКА
HISTORIA	ИСТОРИЈА
SHKENCAT NATYRORE DHE TEKNIKA	ПРИРОДНИ НАУКИ И ТЕХНИКА
ARSIMI MUZIKOR	МУЗИЧКО ОБРАЗОВАНИЕ
ARSIMI FIGURATIV	ЛИКОВНО ОБРАЗОВАНИЕ
ARSIMI FIZIK DHE SHËNDETËSOR	ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ОБРАЗОВАНИЕ
ARSIMI TEKNIK	ТЕХНИЧКО ОБРАЗОВАНИЕ
INFORMATIKË	ИНФОРМАТИКА

ДЕВЕТГОДИШНО ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ

МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

НАСТАВНА
ПРОГРАМА

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Сл. весник на РМ“ бр. 58/00 и 44/02) член 24 и 26 од Законот за основно образование („Сл. весник на РМ“ бр. 44/95, 24/96, 34/96, 35/97, 82/99, 29/02, 40/03, 42/03, 63/04, 82/04, 55/05, 81/05, 113/05, 35/06, 70/06 и 51/07), министерот за образование и наука донесе Наставна програма по предметот *македонски јазик* за VI одделение на деветгодишното основно училиште.

1. ЦЕЛИ НА НАСТАВАТА ВО VI ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот/ученичката:

- да се оспособува да ги препознава и да ги разликува основните карактеристики на македонскиот јазик во неговиот историски развој;
- да се оспособува да ги разликува видовите согласки и самогласки во писменото и усното изразување;
- да се оспособува да го применува правилото за зборовно акцентирање во македонскиот стандарден јазик;
- да се оспособува да развива сложена од проста реченица и да направи проста од сложена;
- да разликува зборови со различно лексичко значење во усната и писмената комуникација;
- да ги усвојува основните поими кои ја карактеризираат драмата како книжевен вид/род;
- да се запознае со основните карактеристики на лирските и епските творби;
- да се оспособува да учествува во разговор, дискусија во различни улоги;
- да ги разликува главните и споредните улоги во театарска претстава;
- да знае кој учествува во создавање театарска претстава.

2. КОНКРЕТНИ ЦЕЛИ

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ: ЈАЗИК			
Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> • да го знае потеклото на македонскиот јазик; • да ги препознава глаголското и кирилското писмо (на факсимил). 	<ul style="list-style-type: none"> • Потеклото на македонскиот јазик • Старословенски азбуки: глаголица и кирилица. • Современо македонско кирилско писмо 	<ul style="list-style-type: none"> • Старословенски јазик • Глаголица • Кирилица • Современо македонско кирилско писмо 	<ul style="list-style-type: none"> • Визуелно запознавање на старословенскиот јазик (фотокопии од пишани споменици). • Текстови со глаголско и кирилско писмо. • Споредба на старословенската кирилица и современото кирилско писмо.
ФОНЕТИКА			
<ul style="list-style-type: none"> • Да ја знае слоготворната функција на самогласките; • да ги препознава видовете согласки (звучните и беззвучните во парови). 	<ul style="list-style-type: none"> • Поделба на гласовите (самогласки и согласки) • Поделба на согласките: звучни, беззвучни и сонорни (сонанти) 	<ul style="list-style-type: none"> • Самогласки (вокали) • Согласки (консонанти) • Сонанти 	<p><u>Вежба:</u> Учениците добиваат листа (може да се запише и на табла) на повеќе согласки и само една самогласка. Нивна задача е да состават зборови од понудената листа, истите да ги запишат и да ги изговорат.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Да знае правилно да ги акцентира зборовите во усното изразување; • да умее да го определи акцентот на зборовите. 	<ul style="list-style-type: none"> • Правила за акцентирање на зборовите: еднословни, двословни и повеќесловни 	<p>Акцент: динамичен и определен</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за правилно акцентирање на зборовите преку читање текстови и усно изразување. • Вежби за обележување на акцентот. <p><u>Вежба:</u> Учениците добиваат листа на зборови со одбележан акцент. Секој ученик ги изговара зборовите според обележаниот акцент.</p>

МОРФОЛОГИЈА

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<ul style="list-style-type: none"> • Да ги препознава видовите зборови; • да ја определува групата во која припаѓаат видовите зборови (менливи или неменливи). 	<ul style="list-style-type: none"> • Морфолошка класификација на зборовите: менливи и неменливи зборови 	<ul style="list-style-type: none"> • Видови зборови 	<ul style="list-style-type: none"> • Везби за препознавање на видовите зборови. • Вежби за класификација на зборовите во зборовни групи. <p><u>Вежба:</u> Учениците добиваат листа на менливи и неменливи зборови (може и да се запишат на табла) со листа на наставки, претставки, суфикси и префикси. Нивна задача е да ги употребат предложените додавки во формирање на нови форми на зборови. Учениците ги издвојуваат зборовите кои останале во првобитната форма. Наставникот фронтално извлекува одговор на прашањето зошто на тие зборови не им ја промениле формата.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Да го препознава видот на именките; • да ја разликува глаголската именка од другите видови именки; • да знае правилно да го применува членувањето на именките. 	<ul style="list-style-type: none"> • Именки: општи, сопствени (како повторување) и збирни • Именки кои именуваат глаголски дејства (глаголски именки) • Определеност кај именките 	<ul style="list-style-type: none"> • Именки: општи, сопствени (како повторување) и збирни • Глаголска именка • Определеност кај именките (членување) 	<ul style="list-style-type: none"> • Препознавање на видот на именките. • Препознавање на глаголската именка и посочување свои примери за глаголска именка. • Вежби за трансформирање на глаголи во глаголски именки. • Вежби за препознавање на членските наставки и нивна правилна примена.
<ul style="list-style-type: none"> • Да ги применува глаголите како видови зборови; • да ги препознава исказниот, заповедниот и можниот начин (без дефинирање). 	<ul style="list-style-type: none"> • Глаголи • Граматичка категорија начин: исказен, заповеден и можен начин 	<ul style="list-style-type: none"> • Категорија начин кај глаголите 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за препознавање на глаголите и за сфаќање на нивните граматички категории: вид, лице, број (како повторување) и начин. <p><u>Вежба:</u> Учениците по анализа на текст од учебник добиваат задача во одреден пасус да ги подвлечат сите глаголи. Подвлечените глаголи ги запишуваат во својата тетратка и за истите определуваат лице, вид, број и начин.</p>

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<ul style="list-style-type: none"> • Да го препознава видот на придавките; • да ги категоризира според видот; • да ги употребува соодветно во реченици. 	<ul style="list-style-type: none"> • Придавки: заменски • Односни придавки: –материјални придавки 	<ul style="list-style-type: none"> • Заменски придавки • Односни придавки: – материјални придавки 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за препознавање и категоризирање на придавките според видот. • Вежби за препознавање на материјалните придавки. • Вежби за збогатување на текстот со употреба на придавки.
<ul style="list-style-type: none"> • Да ги применува заменките како видови зборови; • да ги категоризира по групи. 	<ul style="list-style-type: none"> • Заменки (лични и показни) 	<ul style="list-style-type: none"> • Лични • Показни 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за препознавање на заменките и нивниот вид. • Вежби за примена на видовите заменки. <p>Вежба: Учениците добиваат текст (не подолг од 4-5 реченици) и листа на лични и показни заменки. Тие добиваат задача да ги заменат местата на определени зборови со лични или показни заменки. Новоформираниот текст го разменуваат меѓу себе и даваат коментар дали со употребата на заменките текстот има значење.</p>
СИНТАКСА			
<ul style="list-style-type: none"> • Да умее да ги открива подметот и прирокот во реченици (повторување); • да го именува видот на зборот кој е во функција на подмет во реченицата. 	<ul style="list-style-type: none"> • Реченицата: главни реченични делови (подмет и прирок) • Подмет: зборови што се јавуваат во функција на подмет 	<ul style="list-style-type: none"> • Главни реченични членови: подмет и прирок • Зборови во функција на подмет 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за препознавање на подмет и прирок. • Вежби за посочување на видовите зборови во функција на подмет. • Вежби за самостојно составување реченици со различни видови зборови во функција на подмет.

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<ul style="list-style-type: none"> • Да ги препознава и именува прилошките определби (додатоци на природот); • да знае правилно да ги користи прилошките определби во изразувањето; • да умее да го збогатува изразувањето со примена на прилошки определби. 	<ul style="list-style-type: none"> • Неопходни реченични делови: прилошки определби за: место, време, начин 	<ul style="list-style-type: none"> • Прилошки определби: за место, време, начин 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за препознавање и класифицирање на прилошките определби според видот. • Вежби за правилен ред во реченицата при нивната употреба.
<ul style="list-style-type: none"> • Да ги препознава сложените реченици; • да го усвои поимот за сложена реченица; • да умее да ги проширува простите реченици во сложени. 	<ul style="list-style-type: none"> • Сложена реченица: поим за сложена реченица 	<ul style="list-style-type: none"> • Сложена реченица 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за откривање на сложената реченица. Вежби за составување на сложени реченици. • Вежби за трансформација на прости во сложени реченици.
РЕЧНИК И СТИЛ			
<ul style="list-style-type: none"> • Да прави разлика во лексичкото значење на синонимите, антонимите, паронимите; • да го збогатува изразувањето со примена на овие зборови. 	<ul style="list-style-type: none"> • Лексичко значење на зборовите: синоними, антоними (како повторување), пароними 	<ul style="list-style-type: none"> • Пароними 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за откривање на зборовите според нивното лексичко значење. • Вежби за примена на овие зборови во текст.

ПРАВОПИС

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<ul style="list-style-type: none"> • Да го знае значењето на посочени скратеници; • да користи скратеници во писменото изразување. 	<ul style="list-style-type: none"> • Скратеници: за обраќање кон лица, за мерките во метричкиот систем и за други мерки и големини 	<ul style="list-style-type: none"> • Скратеници 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за објаснување на посочени скратеници. • Вежби за скратување на зборови. • Употреба на правопис.
<ul style="list-style-type: none"> • Да ги применува правилата за слеано пишување на зборовите. 	<ul style="list-style-type: none"> • Слеано пишување на сложените зборови: именки, придавки, прилози и броеви 	<ul style="list-style-type: none"> • Слеано пишување на зборовите 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за слеано пишување на зборовите. • Диктат. Употреба на правопис. <p>Вежба: Учениците работат во пар и наизменично ги менуваат улогите. Прво еден ученик диктира и проверува како е напишано, вториот пишува. Потоа постапката се повторува со сменети улоги. Учениците пишуваат на лист хартија, а наставникот на крај од вежбата ги собира, ги проверува и им го соопштува мислењето на учениците со акцент на правилата за слеано пишување на зборовите.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Да го разликува основното и преносното значење на зборовите; • да го користи преносното значење на зборовите во збогатување на изразувањето. 	<ul style="list-style-type: none"> • Употреба на зборовите во нивното основно значење и можности за употреба во преносно значење за употреба во преносно значење. 	<ul style="list-style-type: none"> • Речник и стил: основно и преносно значење на зборовите 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за согледување на основното и преносното значење на зборовите. • Вежби за примена на знаењата во збогатување на својот речник и стил.
<ul style="list-style-type: none"> • Да знае за правилната употреба на интерпункциските знаци. 	<ul style="list-style-type: none"> • Употреба на интерпункциските знаци: точка, запирка, прашалник, две точки. 	<ul style="list-style-type: none"> • Интерпункциски знаци за директен говор (точка, запирка, прашалник, две точки) 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за правилна употреба на интерпункциските знаци во писменото изразување.

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ: ЛИТЕРАТУРА И ЛЕКТИРА

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<ul style="list-style-type: none"> • Да ги разбира разликите меѓу литературните родови; • да ги препознава литературните родови по надворешните карактеристики. 	<ul style="list-style-type: none"> • Поделба на литературата (со нагласување на надворешните разлики) по родови: лирика, епика и драма 	<ul style="list-style-type: none"> • Литературни родови: лирика, епика и драма 	<ul style="list-style-type: none"> • Литературни текстови од трите литературни родови и нивно споредување. • Вежби за објаснување на разликите меѓу творбите. • Вежби за творење во трите литературни родови. <p>Вежба: Ученикот добива задача дома да прочита по еден текст од сите три рода со насока да одговори на прашањата:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Која е првата разлика која ја согледуваш за прочитаните текстови? - Разликите што си ги издвоил(а) се однесуваат: <ul style="list-style-type: none"> а) на должината на текстот; б) на бројот на ликовите; в) на темата за која се зборува. - Во кој од прочитаните текстови има повеќе настани, а во кој искажување на повеќе чувства?
ПРОЗА			
<ul style="list-style-type: none"> • Да умеа да презентира содржина од учен (прочитан) текст; • да презентира содржина од учен текст. 	<ul style="list-style-type: none"> • Содржина на текст 	<ul style="list-style-type: none"> • Содржина 	<ul style="list-style-type: none"> • Читање раскази. • Вежби за откривање на елементите на расказот. • Примена на аудиосредство. • Вежби за творење.
<ul style="list-style-type: none"> • Да разликува раскажувачка форма во прво и во трето лице. 	<ul style="list-style-type: none"> • Раскажувач во прво и во трето лице и сезнаечки раскажувач 	<ul style="list-style-type: none"> • Наратор (раскажувач) 	<ul style="list-style-type: none"> • Текстови за откривање на позицијата на раскажувачот. • Вежби за раскажување во прво и трето лице.

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<ul style="list-style-type: none"> • Да ја согледа спецификата на драмскиот текст во однос на епиката и лириката; • да преобрази драмски извадок во раскажувачка форма. 	<ul style="list-style-type: none"> • Поим за драма (како литературен род) 	<ul style="list-style-type: none"> • Драма 	<ul style="list-style-type: none"> • Драмски текстови. • Разговор за специфичностите на драмскиот текст во споредба со лириката и епиката. • Аудиосредство. • Лична творба – писмена вежба со примена на знаењата. • Да твори дијалози и монолози како елементи на драмски текст
<ul style="list-style-type: none"> • Да ги препознава дијалозите и монолозите во извадоци од драмски текст; • да учествува во дискусии како комуникациски дијалог; • да ја воочува разликата меѓу дијалогот во творба и дијалогот во комуникацијата. 	<ul style="list-style-type: none"> • Дијалог и монолог во драмски текст • Комуникациски дијалог 	<ul style="list-style-type: none"> • Дијалог и монолог 	<ul style="list-style-type: none"> • Текстови за споредба на драмски дијалог со дијалог во епски и лирски текстови. • Вежби за водење меѓусебен комуникациски дијалог. • Настапување со монолог. • Аудиосредства.
ПОЕЗИЈА			
<ul style="list-style-type: none"> • Да ги препознава видовите лирски песни според мотивите; • да коментира преплетување на мотивите во лирските творби; • да твори лирски творби на дадени (или самостојно одбрани) мотиви. 	<ul style="list-style-type: none"> • Лирски видови: <ul style="list-style-type: none"> а) љубовни песни б) патриотски песни в) описни песни (пејсажни) 	<ul style="list-style-type: none"> • Видови лирски песни 	<ul style="list-style-type: none"> • Избор од лирски песни (со различни мотиви). • Рецитирање на истите. • Разговор за мотивите и класификација според истите. • Аудиосредство. • Вежби за творење лични творби. • Вежби за посочување на визуелни и аудитивни елементи во поетски творби.

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<ul style="list-style-type: none"> • Да ги усвои стилските фигури; • да ги препознава и по-соцува во текстови; • да умее да дава сопствени примери. 	<ul style="list-style-type: none"> • Стилски фигури: <ul style="list-style-type: none"> – епитет; – анафора; – епифора. 	<ul style="list-style-type: none"> • Стилски фигури: <ul style="list-style-type: none"> – епитет; – анафора; – епифора. 	<ul style="list-style-type: none"> • Текстови од народната и авторската литература. • Вежби за рецитирање на творбите. • Читање на творбите. • Дискусии за употребените стилски фигури и целта од употребата. • Аудиосредство. • Лични творби – дискусии за истите. <p>Вежба: Учениците читаат поетска творба во која се употребени трите стилски изразни средства. Тие имаа задача со три различни бои да ги подвлечат стиховите во кои ги пронаоѓаат посочените стилски фигури.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Да ги открива лирските и епските елементи во творбите; • да го дефинира овој вид поетска творба. 	<ul style="list-style-type: none"> • Белези на лирско-епските песни 	<ul style="list-style-type: none"> • Лирско-епски песни 	<ul style="list-style-type: none"> • Лирско-епски песни од народната и од авторската литература. • Вежби за откривање на лирските и епските елементи. • Лични творби од овој вид.
ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ: ИЗРАЗУВАЊЕ И ТВОРЕЊЕ			
УСНО ИЗРАЗУВАЊЕ			
Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<ul style="list-style-type: none"> • Да употребува соодветни зборови за културна комуникација; • да води службен и приватен разговор со: одделенски раководител, наставник, директор, педагог и сл. 	<ul style="list-style-type: none"> • Разговорот како вид комуникација: формулирање прашања и одговори на прашањата • Интервју (играње улоги) 	<ul style="list-style-type: none"> • Разговор 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за културна меѓусебна комуникација. • Импровизирани разговори со селекција на зборови во зависност со кого комуницира. • Вежби во двојки (парови) за водење службен и приватен разговор.

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<ul style="list-style-type: none"> • Да умее течно и интересно раскажува дозиевани случки (селекција на податоци); • да го збогатува изразувањето со употреба на изразни средства; • да препознава и презентира раскажување по хронологија (според редот на случувањето) и ретроспективно (според сеќавањата); • да ги воочи деталите во описите и нивното значење за текстот; • да се оспособува да направи разлика меѓу лик и личност. 	<ul style="list-style-type: none"> • Хронолошко и ретроспективно раскажување • Детално опишување • Опишување на ликови и личности 	<ul style="list-style-type: none"> • Прераскажување • Раскажување • Опишување • Лик и личност 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за живо и интересно раскажување. • Вежби за збогатување на сопственото изразување со употреба на изразни средства. • Вежби за хронолошко и ретроспективно раскажување на доживевани настани. • Вежби за детално опишување со примена на изразните средства. <p><u>Вежба:</u> вежба со цел учениците да ја согледаат разликата меѓу концизното и опширното раскажување. Двајца ученици добиваат задача еден ист текст, едниот концизно да го раскаже, а другиот опширно да го раскаже. Останатите ученици слушаат и одредуваат кој од учениците раскажувал кратко, а кој раскажувал опирно со тоа што ги бележат разликите. (Истата вежба може да се примени и во писмено изразување, само што наместо учениците да слушаат, добиваат копии од изработки на учениците кои биле задолжени.)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Да ги применува знаењата за читање дијалог, монолог, раскажувања на автор (глас, дикција, движења и сл.); • да умее сценски (импровизирано) да изведе драмски текст (со мимики, гестови, движења, глас и сл.). 	<ul style="list-style-type: none"> • Сценски изведби 	<ul style="list-style-type: none"> • Драматизација 	<ul style="list-style-type: none"> • Писмени и усни вежби за претставување текстови по улоги. • Вежби за читање текстови по улоги. • Организирање импровизирани сценски изведби.

ПИСМЕНО ИЗРАЗУВАЊЕ

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<ul style="list-style-type: none"> • Да раскажува, прераскажува, опишува во писмена форма; • да применува знаења од правописот, стилот и јазикот и јазичните норми; • да составува вест и извештај. 	<ul style="list-style-type: none"> • Писмено изразување: раскажување, прераскажување, опишување, лик и личност, вест, извештај 	<ul style="list-style-type: none"> • Раскажување • Прераскажување • Опишување • Лик и личност 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за писмено творење. • Вежби за примена на стекнатите знаења за писмено изразување. • Вежби за составување извештај и соопштение.
<ul style="list-style-type: none"> • Да прави промени во текст или реченици кои му се диктираат (примена на глаголски времиња, замена на соодветни зборови и сл.). 	<ul style="list-style-type: none"> • Диктат со промени • Творечки диктат 	<ul style="list-style-type: none"> • Диктат 	<ul style="list-style-type: none"> • Подготвени соодветни диктати за диктат со промени и за творечки диктат. • Работа во двојки (парови) со меѓусебно диктирање. • Вежби за творење според диктат (да го збогатува речникот по дадени барања). • Вежби за творење диктат (да го збогатува речникот по дадени барања).
<ul style="list-style-type: none"> • Писмено изразување 	<ul style="list-style-type: none"> • Писмени работи – задолжително три во текот на годината 	<p>(1 во I полугодие, 2 во II полугодие)</p>	<p><u>Напомена:</u> Да се користат соодветните современи методи и техники за читање и пишување кои ќе придонесат за критичко размислување на учениците.</p>

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ: МЕДИУМСКА КУЛТУРА

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<ul style="list-style-type: none"> • Да ги именува процесите во создавањето книга; • да препознава рубрики во весници и списанија. 	<ul style="list-style-type: none"> • Видови медиуми: електронски и печатени • Книгата како медиум (од идеја до книга) • Весници, списанија и рубрики 	<ul style="list-style-type: none"> • Медиуми: печатени и електронски 	<ul style="list-style-type: none"> • Весници и списанија. • Вежби за разликите меѓу електронските и печатените медиуми. • Вежби за создавање книга.
<ul style="list-style-type: none"> • Да ја знае улогата на режисерот, актерот, костимографот и сценографот; • да разликува актер и артист. 	<ul style="list-style-type: none"> • Режисер • Актер • Костимограф • Сценограф 	<ul style="list-style-type: none"> • Режисер • Актер • Костимограф • Сценограф 	<ul style="list-style-type: none"> • Посета на театарска претстава. • Дружење со посочените учесници во драмската претстава. • Обид за правење драмска претстава на училиште.
<ul style="list-style-type: none"> • Да ја знае улогата на медиотеката. 	<ul style="list-style-type: none"> • Медиотека 	<ul style="list-style-type: none"> • Медиотека 	<ul style="list-style-type: none"> • Посета на медиотека. • Разговор со вработените во медиотеката. • Вежби за користење на соодветен софтвер во медиотека за пребарување податоци од областа на литературата, филмот и театарот.

3. ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

Содржината на наставната програма по предметот македонски јазик овозможува интегрирано планирање со наставата по предметите: *мајхематика, ликовно образование, музичко образование, англиски јазик, оишисејво, природни науки и шехника*. Во интегрирано планирање на предметното подрачје *Јазик* можат да се вклучат и содржини од: историја (кога ученикот се запознава со видовите зборови во усно и писмено изразување именувајќи ги поимите од овој наставен предмет или кога се работат содржини од историскиот развој на јазикот); со математика (при именување на поимите од содржините од математика или со приближната и точната бројност на броевите како видови зборови); со ликовно образование (со правење цртежи со кои се претставуваат ликови, настани од текстовите кои се работат); со музичко образование (преку содржините кои се поврзани со самогласките и согласките, со содржини преку кои се запознаваат со ритам); англиски јазик (преку содржини за функциите на зборовите и речениците во двата јазика).

Во севкупното планирање на содржините на наставниот предмет македонски јазик треба да се вклучуваат и планирања кои се поврзани со вреднување на постигањата на учениците за време на реализацијата на наставната програма и на крај од определени образовни периоди. Тоа подразбира дека вреднувањето треба да е дел и од дневните, тематските и од глобалните планирања на наставниот процес.

Планирањето на наставата по македонски јазик треба да биде во координација со наставниот план и програмата за овој предмет и да ги опфаќа програмските содржини на сите образовно-воспитни подрачја (Јазик, Читање, Литература и лектира, Изразување и творење и Медиумска култура). При одредувањето на бројот на часовите за предметните подрачја треба да се имаат предвид и специфичностите на условите за изве-

дување на оваа настава во училиштето каде што работи наставникот. Во планирањето на наставната програма треба да се уважува различното тежинско ниво на програмските содржини во рамките на програмата што се извлекува од поставеноста на целите што треба да е основа на планирањето на наставниот процес. На сите содржини не може, и не треба, да им се посветува подеднакво внимание во наставата. Во планирањето, исто така, како појдовна основа треба да е и поставеноста на наставната содржина, потребниот временски рок за реализација на истата, како и нивото на постигања на поставените цели. Сепак, се препорачува да нема впечатливо големи временски отстапки за содржинската реализација.

Препораки за користење на годишниот фонд на часови - 144 часа годишно, 4 часа неделно.

– По наставни подрачја се предлага: *Јазик* – 50 часа; *Читање, Лиџерајџура и лекџира* - 50 часа; *Изразување и џворење* - 34 часа; *Медиумска кулџура* - 10 часа.

Наставни средства:

- учебник избран на ниво на училиштето за соодветниот предмет, одобрен од страна на министерот;
- енциклопедии, речници и сл.;
- Интернет, образовни софтвери;
- списанија - традиционално потврдени списанија за деца (одобрени списанија);
- аудио-визуелни средства и други средства во зависност од предметот – ЦД (литературни текстови, звучни записи);
- други извори на учење во непосредната околина: споменици на културата, музеи, домови на културата, библиотеки, кина, театри, нацинални паркови итн.

4. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

ДИЈАГНОСТИЧКО ПРОВЕРУВАЊЕ И ОЦЕНУВАЊЕ

На почетокот на учебната година наставникот врши дијагностичко проверување и оценување со цел да ја спознае состојбата таква каква што е, во функција на квалитетното планирање и реализирање на идните активности. Дијагностичкото проверување наставникот може да го реализира со примена на повеќе инструменти како што се: дијагностички тестови, со усни прашања подготвени од наставникот, со усни прашања подготвени од учениците, со пишување кратки состави.

Добиените одговори се слика на ученичките предзнаења во најширока смисла на зборот и претставуваат основа за планирањата за реализација на наставната програма и процесот на оценување во текот на наставната година.

ФОРМАТИВНО ОЦЕНУВАЊЕ

Во текот на наставата по македонски јазик во шесто одделение се препорачува формативно следење кое ќе овозможи формирање на објективни описи како повратна информација за постигањата на учениците во определен временски период. Формативното следење на постигањата на учениците наставникот може да го реализира со користење на повеќе методи за оценување:

- разговори наставник/ученик;
- усни презентации;
- писмени вежби;
- тестови;
- домашни работи;

- портфолио - собирање на показатели (детски изработки, творби, искази и сл.) за секој ученик посебно.
  - Портфолиото треба, во текот на целата година, да им е достапно на родителите за да можат да придонесат во квалитетната реализација на наставата по македонски јазик.
  - Портфолиото на ученикот со прочистени и селектирани податоци продолжува во наредното, повисоко одделение.
- Овие и други методи за оценување наставникот може да ги вреднува со однапред подготвени евалвациони листи за секој ученик, кои се пополнуваат по конкретна негова активност, која е специфична (позитивна или негативна) или студии на случај во кои наставникот ја бележи фактичката состојба. Добиените резултати од следењето на постигањата на учениците овозможуваат креирање на планирани усни и пишани повратни информации кои во форма на креирани описи се наменети за учениците, за родителите и за самите наставници.

МИКРОСУМАТИВНО ОЦЕНУВАЊЕ

На крајот од секое тримесечје, врз основа на сознанијата од формативното оценување, се реализира микросумативно оценување од чиешто резултати се оформуваат тримесечните описни вреднувања за постигањата на учениците.

СУМАТИВНО ОЦЕНУВАЊЕ

Врз основа на целокупните податоци добиени од следењето, проверката на постигањата на учениците во текот на реализацијата на наставната програма наставникот ја констатира (опишува) развојната состојба на секој ученик поединечно, во рамките на секое програмско подрачје. Од формираните сумативните описни оценки формулирани за секој ученик посебно раководејќи се од поставените нивоа на постигања во текот на определени временски периоди наставникот внесува и соодветни нумерички оценки.

5. ПРОСТОРНИ УСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗИРАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Програмата во однос на просторните услови се темели на Нормативот за простор, опрема и наставни средства за деветгодишното основно училиште, а донесен од страна на министерот за образование и наука со Решение број 07-1830/1 од 28.02.2008 година.

6. НОРМАТИВ ЗА НАСТАВЕН КАДАР

Настава по македонски јазик во VI одделение може да изведува лице кое завршило:

- Филолошки (порано Филозофски) факултет, студиска група за *македонски јазик и македонска книжевност*, студиска група за *македонски јазик и книжевност*; студиска група за *македонска книжевност и јужнословенски книжевности* (порано книжевности на народите на СФРЈ), со македонски јазик како втор главен предмет - наставна насока; студиска група за *компаративна книжевност* - наставна насока.
- Педагошка академија, група *македонски јазик и српскохрватски јазик*.

Наставната програма по *македонски јазик* за VI одделение на деветгодишното основно образование ја донесе министерот за образование и наука со решение бр. 07-4053/1 на ден 22.05.2008 година.

7. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Ученикот/ученичката:

- усно и писмено да се изразува со употреба на богат речник или соодветен фонд на зборови на стандарден македонски јазик;
- да ги применува правилата од граматиката, правоорот и правописот на македонскиот стандарден јазик во усното и писменото изразување;
- да знае да одреди подмет и прирок во реченицата;
- да чита со разбирање текстови со различна содржина, сложеност и од различни извори;
- да анализира дело од народната или уметничката книжевност;
- да анализира книжевно дело соодветно на возраста применувајќи ги основните теоретски поими (тема; строфа, стих; рима; лик; личност, стилски изразни средства; дејство);
- да пишува во разни форми (писмо, соопштение, креативни текстови; текстови за практична намена);
- усно и писмено да раскажува и прераскажува (хронолошки, ретроспективно) со и без дадени насоки;
- да користи книги и друг вид литература од библиотеките и од други извори;
- да следи и интерпретира литературни, сценски, филмски остварувања и друг вид на медиумска продукција.

ARSIMI FILLOR NËNTËVJEÇAR

PROGRAMI
MËSIMOR

GJUHË SHQIPE

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Сл. весник на РМ“ бр. 58/00 и 44/02) член 24 и 26 од Законот за основно образование („Сл. весник на РМ“ бр.44/95, 24/96, 34/96, 35/97, 82/99, 29/02, 40/03, 42/03, 63/04, 82/04, 55/05, 81/05, 113/05, 35/06, 70/06 и 51/07), министерот за образование и наука донесе наставна програма по предметот *албански јазик* за VI одделение на деветгодишното основно училиште.

1. QËLLIMET E MËSIMIT TË GJUHËS SHQIPE NË KLASËN VI

Nxënësi/nxënësjja

Të njohë:

- Tekste të ndryshme letrare dhe joletrare në përshtatje me moshën.
- Gjinitë letrare dhe dallimin në mes tyre.
- Rregullat e të folurit në grup dhe përpara gjithë klasës.
- Tekstin, fjalinë dhe llojet e fjalisë.
- Rregullat themelore të gjuhës standarde (drejtshqiptim, drejtshkrim, pikësim).

Të kuptojë:

- Përmbajtjet e teksteve të ndryshme letrare dhe joletrare.
- Ngjarjet sipas rendit të tyre kronologjik, vendit dhe kohës.
- Dallimet në mes gjinive letrare.
- Vlerën artistike të fjalëve dhe shprehjeve të reja.
- Grupet kryesore të fjalëve në fjali

Të zbatojë:

- Njohuritë e fituara nga tekstet e ndryshme letrare dhe joletrare.
- Njohuritë e fituara gjuhësore në fushë të sintaksës, të morfologjisë, leksikologjisë.
- Njohuritë drejtshqiptimore, drejtshkrimore dhe pikësimin.
- Të shkruajë qartë dhe drejt shkronjat e alfabetit (të mëdha e të vogla)
- Të shkruajë krijime të shkurtra letrare (sipas rendit kronologjik, vendit dhe kohës).
- Teknikën e leximit të mirë në heshtje dhe me zë.

Të analizojë:

- Përmbajtjen e teksteve të ndryshme letrare dhe joletrare.
- Subjektet dhe personazhet e pjesëve të lexuara.
- Dallimet në mes llojeve të gjinive letrare (prozën nga poezia, tregimin nga fabula, përralla, gjëza, proverbi dhe lojënumëra, librat nga revistat për fëmijë dhe gazetatat).

Zhvillimi emocional:

- Ta ndiejë atë që lexon e që shkruan.
- Të përcaktojë intonacionin e zërit në vjershë, përrallë dhe tregim.
- Të interpretojë në lojën me role pjesë të ndryshme në përshtatje me moshën.
- Të bashkëpunojë në grup, në lojë dhe të jetë tolerant.

2. QËLLEMET KONKRETE

FUSHA PROGRAMORE: GJUHË			
Objektivat	Përmbajtja	Konceptet	Veprimtaritë dhe metodat
<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • të njihet shkurtimeisht me prejardhjen e gjuhës shqipe; • të njihet me historikun e shkrimit të saj; • të njihet shkurtimeisht me rrugën e formimit të shqipes standarde. 	<ul style="list-style-type: none"> • Historiku i shkurtër i gjuhës shqipe 	<ul style="list-style-type: none"> • Prejardhja e shqipes • Shkrimi i shqipes • Njësimi i shqipe 	<ul style="list-style-type: none"> • Paraqitja grafike e drurit gjenealogjik të gjuhëve indoevropiane. • Leximi i teksteve të vjetra shqipe dhe krahasimi me shqipen e sotme.
<ul style="list-style-type: none"> • të dallojë përngjashmimin (asimilimin) e bashkëtingëlloreve në zëshmeri 	<ul style="list-style-type: none"> • Përngjashmimi i bashkëtingëlloreve 	<ul style="list-style-type: none"> • Përngjashmim 	<ul style="list-style-type: none"> • Ushtrime për të dalluar dhe përdorur përngjashmimin e bashkëtingëlloreve në zëshmeri. P.sh. Formojeni formën mohore të foljeve di, dua, bëj etj. me pjesëzën e mohimit s': s'di, s'dua, s'bëj. Dalloni formën e folur dhe të shkruar të shkruar.
<ul style="list-style-type: none"> • t'i përvetësojë rregullat e theksimit të fjalëve 	<ul style="list-style-type: none"> • Theksi i fjalës 	<ul style="list-style-type: none"> • Theks i fjalës 	<ul style="list-style-type: none"> • Ushtrime për theksimin e fjalëve të ndryshme në fjali
<ul style="list-style-type: none"> • të përcaktojë gjininë e emrit në bazë të treguesve 	<ul style="list-style-type: none"> • Treguesit e gjinisë së emrit 	<ul style="list-style-type: none"> • Tregues i gjinisë së emrit 	<ul style="list-style-type: none"> • Ushtrime për zgjerimin e njohurive lidhur me përcaktimin e gjinisë së emrave në bazë të treguesve të ndryshëm (leksikorë, sintaksorë dhe morfologjikë).
<ul style="list-style-type: none"> • të njihet me mënyrat e ndryshme për formimin e numrit shumës të emrave 	<ul style="list-style-type: none"> • Formimi i shumës të emrave 	<ul style="list-style-type: none"> • Prapashtesë • Ndërrim fonologjik 	<ul style="list-style-type: none"> • Të jepen disa emra karakteristikë që numrin shumës e formojnë në mënyra të ndryshme.

Objektivat	Përmbajtja	Konceptet	Veprimtaritë dhe metodat
<ul style="list-style-type: none"> të përvetësojë gjininë, numrin, rasën dhe shkallën e mbiemrit 	<ul style="list-style-type: none"> Kategoritë gramatikore të mbiemrit 	<ul style="list-style-type: none"> Gjini Numër Rasë Shkallë 	<ul style="list-style-type: none"> Ushtrime për të përcaktuar gjininë, numrin, rasën dhe shkallën e mbiemrit.
<ul style="list-style-type: none"> të dallojë vetën, gjininë, numrin dhe rasën e përemrit; të dallojë kategoritë gramatikore të përemrit vetor; të dallojë kategoritë gramatikore të përemrit dëftor dhe pyetës. 	<ul style="list-style-type: none"> Kategoritë gramatikore të përemrit Kategoritë gramatikore të përemrit vetor Kategoritë gramatikore të përemrit dëftor dhe pyetës. 	<ul style="list-style-type: none"> Gjini Numër Rasë Përemër vetor Përemër dëftor Përemër pyetës 	<ul style="list-style-type: none"> Ushtrime për të dalluar format e ndryshme që marrin përemrat vetorë, dëftorë dhe pyetës në gjini, numër dhe rasë.
<ul style="list-style-type: none"> të dallojë format e kohës së shkuar të foljes të dallojë format vetore dhe pavetore të foljes 	<ul style="list-style-type: none"> Koha e pakryer dhe koha e kryer e thjeshtë e foljes Forma vetore dhe pavetore e foljes 	<ul style="list-style-type: none"> Kohë e pakryer Kohë e kryer e thjeshtë Formë vetore Formë pavetore 	<ul style="list-style-type: none"> Ushtrime për të dalluar kohën e pakryer dhe kohën e kryer të thjeshtë. Ushtrime për të dalluar format vetore dhe pavetore të foljeve.
<ul style="list-style-type: none"> të përcaktojë gjymtyrët kryesore të fjalisë të dallojë format vetore dhe pavetore të foljes 	<ul style="list-style-type: none"> Gjymtyrët kryesore të fjalisë Vetat e foljes 	<ul style="list-style-type: none"> Vetë e foljes 	<ul style="list-style-type: none"> Të ushtrohen nxënësit për të përcaktuar gjymtyrët kryesore të fjalisë në tekste të ndryshme dhe për të treguar me se është shprehur kryefjala dhe kallëzuesi. Tekste të përshtatshme ku janë të përdorura folje vetore dhe pavetore.
<ul style="list-style-type: none"> të dallojë dhe të përdorë kuptimin e parë dhe kuptimin e figurshëm të fjalëve të dallojë krahinorizmat të zëvendësojë krahinorizmat me fjalë të shqipes standarde 		<ul style="list-style-type: none"> Kuptim i parë Kuptim i figurshëm Krahinorizëm Neologjizëm 	<ul style="list-style-type: none"> Tekste të përshtatshme për të dalluar kuptimin e parë dhe kuptimin e figurshëm të fjalëve. Të jepen disa fjalë krahinore dhe të kërkohet të gjendet fjala përkatëse e shqipes standarde. Jepen ushtrime, si: Gjjeni neologjizmat në tekst.

Objektivat	Përmbajtja	Konceptet	Veprimtaritë dhe metodat
• të shqiptojë drejt dhe të shkruajë zanoret /i, y/	• Përdorimi i zanoreve /i, y/	• Zanore /i, y/	• Ushtrime me gojë e me shkrim për drejtshqiptimin dhe drejtshkrimin e zanoreve /i, y/.
• të shkruajë drejt dhe të shqiptojë si duhet togjet e zanoreve ua, ue, ie, ye	• Përdorimi i drejtë i togjeve të zanoreve ua, ue, ie, ye	• Tog (grup) zanoresh	• Ushtrime me gojë e me shkrim për drejtshqiptimin dhe drejtshkrimin e togjeve të zanoreve ua, ue, ie, ye.
• të drejtshqiptojë dhe të drejtshkruajë bashkëtingëlloret /q, ç; gj, xh; r, rr; h, nj, f, v /	• Drejtshqiptimi dhe drejtshkrimi i bashkëtingëlloreve /q, ç; gj, xh; r, rr; h, nj, f, v/	• Bashkëtingëlloret /q, ç; gj, xh; r, rr; h, nj, f, v /	• Ushtrime me gojë e me shkrim për përdorimin e drejtë të bashkëtingëlloreve /q, ç; gj, xh; r, rr; h, nj, f, v /
• të drejtshqiptojë dhe të drejtshkruajë togjet e bashkëtingëlloreve mb, nd, ng; pl, bl, fl	• Përdorimi i drejtë i togjeve të bashkëtingëlloreve mb, nd, ng; pl, bl, fl	• Togje bashkëtingëlloresh	• Ushtrime me gojë e me shkrim për përdorimin e drejtë të togjeve të bashkëtingëlloreve më të shpeshta në gjuhën shqipe.
• të drejtshqiptojë dhe të drejtshkruajë togjet e bashkëtingëlloreve mb, nd, ng; pl, bl, fl	• Përdorimi i drejtë i togjeve të bashkëtingëlloreve mb, nd, ng; pl, bl, fl	• Togje bashkëtingëlloresh	• Ushtrime me gojë e me shkrim për përdorimin e drejtë të togjeve të bashkëtingëlloreve më të shpeshta në gjuhën shqipe.
• të aftësohet të përdorë programin kompjuterik për drejtshkrimin e shqipes	• Shfrytëzimi i programit kompjuterik për drejtshkrimin e shqipes AS 20	• Program kompjuterik për drejtshkrim	• Në laborator kompjuterik të demonstrohet mënyra e përdorimit të programit kompjuterik për drejtshkrimin e shqipes

FUSHA PROGRAMORE: LETËRSI DHE LEKTYRË

Objektivat	Përmbajtja	Konceptet	Veprimtaritë dhe metodat
1. Poezia			
<p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • duke kuptuar veçoritë e poezisë popullore përgatitet për të përvetësuar veçoritë e letërsisë artistike 	<ul style="list-style-type: none"> • Veçoritë e poezisë artistike 	<ul style="list-style-type: none"> • poezi artistike 	<ul style="list-style-type: none"> • Bëhet një zgjedhje tekstesh nga folklori dhe krahasohen me tekste artistike nga libri i gjuhës ose nga tekste të tjera ndihmëse
<ul style="list-style-type: none"> • të dallojë llojet e poezive lirike sipas motivit; • të komentojë ndërlidhjen e motiveve në poezitë lirike • të orvatet të krijojë poezi lirike me motive të dhëna ose që i ka zgjedhur vetë 	<p>Llojet e poezive lirike</p> <p>a) poezi të dashurisë</p> <p>b) poezi patriotike</p> <p>ç) poezi të peizazhit</p>	<p>Llojet lirike:</p> <ul style="list-style-type: none"> • poezi të dashurisë • poezi patriotike • poezi sociale • poezi të peizazhit 	<ul style="list-style-type: none"> • Zgjidhje poezish lirike (me motive të ndryshme); • Recitimi i poezive të zgjedhura .Bisedë për motivet dhe klasifikimin e tyre. Mjetet e ndryshme auditive. Ushtrime për krijimin e poezive
<ul style="list-style-type: none"> • të kuptojë domethënien e koncepteve; • të dallojë domethënien e këtyre elementeve për karakterin piktoresk të poezisë • të aftësohet t'i kombinojë këto elemente në tekstet e veta krijuese 	<ul style="list-style-type: none"> • Elementet vizuale dhe auditive të poezisë 	<ul style="list-style-type: none"> • Vizuale dhe auditive 	<ul style="list-style-type: none"> • Dëgjim tekstesh nga mjetet auditive; • Diskutim për elementet vizuale dhe auditive në to; • Ushtrime për krijim poezish me zbatimin e elementeve të përmendura
<ul style="list-style-type: none"> • të gjejë figurat stilistike; • t'i dallojë dhe t'i përcaktojë në tekst; • të aftësohet për të dhënë shembuj në mënyrë të pavarur - të dëgjojë me vëmendje poezi dhe të kuptojë mjetet shprehëse 	<p>Figurat stilistike:</p> <p>a) epiteti</p> <p>b) metafora</p> <p>c) krahasimi</p> <p>ç) antiteza</p>	<p>Figurat stilistike</p> <ul style="list-style-type: none"> • epiteti • metafora • krahasimi • antiteza 	<ul style="list-style-type: none"> • Tekste nga letërsia popullore dhe artistike; • Leximi i poezive; • Diskutime për mjetet shprehëse dhe qëllimi i përdorimit të tyre; • Krijime të nxënësve në vargje –diskutime për to
<ul style="list-style-type: none"> • t'i kuptojë elementet lirike dhe epike në vepër; • të përcaktojë llojin e poezisë epiko-lirike 	<p>Veçoritë e poezisë epiko-lirike (pa përkufizimin e tyre)</p>	<p>Poezi epiko-lirike</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Poezi epiko-lirike nga letërsia popullore dhe artistike; Recitimi i tyre; Të kuptojë elementet lirike dhe epike; Të krijojë poezi të këtij lloji; Vërejtje: Gjatë analizës së teksteve të përdoren tekste dhe metoda përkatëse dhe teknika bashkëkohore të cilat e zhvillojnë të menduarit kritik të nxënësve

Objektivat	Përmbajtja	Konceptet	Veprimtaritë dhe metodat
Prozë			
<p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> t'i kuptojë dallimet midis gjinive letrare; të aftësohet për të sqaruar dallimet midis tyre; t'i dallojë sipas veçorive 	<p>Ndarja e letërsisë sipas gjinive:</p> <ul style="list-style-type: none"> epika lirika dramatika 	<p>Gjinitë letrare</p> <ul style="list-style-type: none"> epika lirika dramatika 	<ul style="list-style-type: none"> Ushtrime për të lexuar tekste nga gjinia përkatëse lirika epika dramatika
<ul style="list-style-type: none"> ta kuptojë dhe të bëjë dallimin midis përmbajtjes dhe fabulës të aftësohet për të treguar fabulën nga një tekst i lexuar të aftësohet për të treguar përmbajtjen e një teksti të mësuar 	<ul style="list-style-type: none"> Fabula dhe përmbajtja e tekstit 	<ul style="list-style-type: none"> Fabula Përmbajtja 	<ul style="list-style-type: none"> Ushtrime për të kuptuar fabulën në tekst; Ushtrime për të ritreguar fabulën dhe syzhenë (përmbajtjen) Ushtrime për të paraqitur me shkrim fabulën dhe syzhenë nga një vepër e lexuar
<ul style="list-style-type: none"> t'i kuptojë veçoritë e tregimit si prozë e shkurtër; të aftësohet të shkruajë tregim të shkurtër duke përdorur njohuritë e fituara për epikën 	<ul style="list-style-type: none"> Veçoritë e tregimi 	<ul style="list-style-type: none"> Tregimi 	<ul style="list-style-type: none"> Leximi i tregimeve; Diskutime për të kuptuar elementet e tregimit; Përdorimi i mjetit auditiv; Ushtrime për të krijuar tregime.
<p>vtë dallojë kompozicionin e novelës;</p> <ul style="list-style-type: none"> të bëjë dallimin midis novelës dhe tregimit; të orvatet të shkruajë novelë 	<ul style="list-style-type: none"> Veçoritë e novelës - në krahasim me tregimin 	<ul style="list-style-type: none"> Novela 	<ul style="list-style-type: none"> Leximi i novelës; Bisedë për elementet kryesore dalluese të novelës; Ushtrime me shkrim për shkrimin e novelës
<ul style="list-style-type: none"> të përkufizojë formën e rrëfimit në vetën I dhe III; të aftësohet të dallojë rrëfyesin sipas mënyrës së rrëfimit (i gjithëdijsëm) 	<ul style="list-style-type: none"> Rrëfyesi në vetën e parë dhe të tretë dhe rrëfyesi i gjithëdijsëm 	<ul style="list-style-type: none"> Narratori (rrëfyesi) 	<ul style="list-style-type: none"> Tekste për të kuptuar vendin e rrëfyesit në vepër; Ushtrime për të rrëfyer në vetën e parë dhe në të tretën; Ushtrime të shprehuri me gojë për të prezantuar rrëfyesin e gjithëdijsëm

Objektivat	Përmbajtja	Konceptet	Veprimtaritë dhe metodat
<ul style="list-style-type: none"> • të kuptojë specifikën e tekstit dramatik në relacion me lirikën dhe epikën; • të shndërrojë tekstin dramatik në formë rrëfyese; • të krijojë tekst të shkurtër dramatik 	<ul style="list-style-type: none"> • Drama (si gjini letrare) 	<ul style="list-style-type: none"> • Drama 	<ul style="list-style-type: none"> • Tekste dramatike; • Bisedë për veçoritë dalluese të tekstit dramatik në relacion me lirikën dhe epikën; - Ushtrime të shprehurit me shkrim lidhur me njohuritë e fituara
<ul style="list-style-type: none"> • të dallojë dialogët dhe monologët në tekstin dramatik; • të marrë pjesë në diskutime si dialogë komunikimi dhe t'i njohë dallimet mes dialogut në veprën letrare dhe në komunikim; 	<ul style="list-style-type: none"> • Dialogu e monologu në tekstin dramatik; • Dialogu në komunikim 	<ul style="list-style-type: none"> - Dialogu dhe monologu 	<ul style="list-style-type: none"> • Tekste për të krahasuar dialogun dramatik me dialogun në tekstet epike dhe lirike; • Ushtrime për dialogë në komunikim ; • Prezantim me monolog.
<ul style="list-style-type: none"> vtë sqarojë veçoritë e llojeve të ndryshme dramatike; • të diskutojë për përmbajtjen e llojeve dramatike dhe të përkufizojë veçoritë e tyre 	<ul style="list-style-type: none"> • Llojet e dramës 	<ul style="list-style-type: none"> • Komedia • Tragjedia dhe • Drama 	<ul style="list-style-type: none"> • Tekste dramatike (fragmente) dhe diskutime për veçoritë e tyre; • Shkuarje në teatër; • Shfrytëzimi i mjeteve audiovizuale; • Ushtrime për dramatizim të teksteve

FUSHA PROGRAMORE: TË SHPREHURIT DHE KRIJIMTARIA

Objektivat	Përmbajtja	Konceptet	Veprimtaritë dhe metodat
<p>Nxënësi /nxënësjja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • të përdorë fjalë dhe shprehje që e bëjnë sa më të afërt e më miqësor gjatë komunikimit; • të dijë se sipas rregullave biseda telefonike është e shkurtër (për një informatë, për marrëveshje ose për të pyetur); • të dijë të zhvillojë bisedë me: një arsimtar, me kujdestarin e klasës, me drejtorin, pedagogun dhe dijë të bëjë ndonjë propozim, të japë argumente e të bëjë prezantimin • të dijë t'u përmbahet disa rregullave të caktuara të komunikimit: ngjyrimin të zërit, tonit, të jetë i sinqertë, të mos jetë ironik dhe thumbues • nxënësi merr vendime në mënyrë të parvarur lidhur me probleme të ndryshme; • formohet si duhet personaliteti i nxënësit 	<p>Të biseduarit Komunikimi ligjërimor (fuqia e fjalëve e shprehjeve: ju lutem, urdhëroni, më falni, ju faleminderit etj.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Biseda me telefon • Biseda zyrtare – bashkëbiseda • Restitucioni (baraspesha) 	<ul style="list-style-type: none"> • Biseda • Telefonata • Biseda zyrtare • bashkëbiseda • Rregulla komunikimi 	<ul style="list-style-type: none"> • Ushtrime për komunikim të kulturuar duke improvizuar biseda të ndryshme: në autobus, në dyqan, në ditëlindje etj. • Improvizohet biseda telefonike me bashkënxënësin, me prindin ose ndonjë të afërt dhe pastaj komentohet ajo bisedë • Ushtrohen nxënësit në çifte duke improvizuar biseda të ndryshme zyrtare • Sipas një teme të caktuar prej më parë (për një libër, sport, emision televiziv, ngjarje aktuale etj.) organizohet një bisedë miqësore (në çifte, në grupe ose frontalisht) • Ushtrohen nxënësit duke simuluar situata të ndryshme që gjatë komunikimit të kenë kujdes lidhur me ngjyrimin e zërit dhe tonin e zërit, të bisedojnë me sinqeritet dhe pa ironi e thumbime
<ul style="list-style-type: none"> • të aftësohet të tregojë (me gojë dhe me shkrim) në vetën e parë dhe në vetën e tretë si dhe në mënyrë harmonike • të aftësohet të formulojë thënie (me epitetete metaforike, onomatope, metafora dhe me fjalë që kanë kuptime të njëjta ose të kundërta si dhe me fjalë të reja 	<ul style="list-style-type: none"> • Të treguarit (me gojë e me shkrim) në vetën I dhe III, duke iu përmbajtur elementeve themelore të kompozicionit, duke përdorur ligjëratën e drejtë dhe ligjëratën e zhdrejtë 	<ul style="list-style-type: none"> • Të treguarit 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizohen vëzhgime, piknikë, ekskursione, vizita në muze e të tjera në formë grupe • Nxënësit ushtrohen që të aftësohen për të vazhduar tregimin sipas një fillimi ose një fundi të dhënë • Nxënësit ushtrohen lidhur me tema të caktuara sa i përket mbrojtjes së mjedisit jetësor; • Tregohen nga nxënësit përjetime dhe ngjarje të përfytyruara

Objektivat	Përmbajtja	Konceptet	Veprimtaritë dhe metodat
<ul style="list-style-type: none"> • të aftësohet të prezantojë fabulën e një teksti të lexuar, e një filmi ose shfaqjeje teatrore të shikuar. • të aftësohet t'i shprehë cilësitë e personazhit të përcaktuara sipas thënieve të tij; • të aftësohet për të imituar naratorrin dhe rrëfimtarin e gjithëdijshtëm në tekstin letrar • të aftësohet për të ritreguar duke u mbështetur në ligjëratën e drejtë dhe të zhdrejtë • të aftësohet ta shndërojë ligjëratën e drejtë në ligjëratë të zhdrejtë dhe anasjellas • të aftësohet nxënësi për të bërë përshkrimin e (personazhit, dukurisë natyrore peizazhit, objekteve të ndryshme, etj.,) pas një vëzhgimi të bërë ose në bazë të kujtesës • aftësohet të bëjë përshkrimin e një personazhi sipas të dhënave në tekst; • të aftësohet t'i vërejë detalet (përderisa vëzhgon); • të aftësohet të bëjë zgjedhjen e mjeteve gjuhësore adekuate 	<ul style="list-style-type: none"> • Të ritreguarit (me gojë dhe me shkrim) • Të përshkruarit (me gojë e me shkrim) 	<ul style="list-style-type: none"> • Të ritreguarit 	<ul style="list-style-type: none"> • Nxënësit ushtrohen për të lexuar në mënyrë individuale vepra letrare të vëllimshme; • Nxënësit shikojnë vetë ose si grup ndonjë shfaqje teatrore ose ndonjë film në kinema, ndonjë film televiziv dhe ndonjë dramë ose emision dokumentar të radios a televizionit; • Nxënësit lexojnë në grupe krijime të shkurtra popullore, legjenda dhe gojëdhëna si dhe tregime të shkurtra • Nxënësit ritregojnë duke u mbështetur në disa teza të caktuara ose në disa fjalë kryesore • Organizohen me nxënësit vëzhgime grupore dhe individuale (të peizazheve ose dukurive natyrore – shiu, mjegulla, era), vëzhgime figurash, objektesh të ngjashme ose të ndryshme; • Bëhet përshkrimi i sendeve, dukurive e situatave të ndryshme duke përdorur sinonimet; • Bëhet përshkrimi i një personazhi të tekstit letrar të ndonjë filmi artistik ose filmi televiziv, të shfaqjes teatrore ose ndonjë personazh nga shtypi për fëmijë
<ul style="list-style-type: none"> • të aftësohet të shkruajë raportin për punën e një seksioni ose të bashkësisë së klasës; • të dijë të shkruajë një lajm të shkurtër për një ngjarje reale ose të përfytyruar; • të dijë të bëjë zgjedhjen e të dhënave; • të dijë të jetë real dhe bindës lidhur me atë që thotë; • mund të bëjë dallimin që ka gjuha e raportit dhe gjuha e tekstit letrar • të jetë në gjendje t'i zbatojë njohuritë e fituara rreth teknikës së të shkruarit dhe të bëjë plotësimin e tyre • të aftësohen për t'i kryer detyrat e dhëna 	<ul style="list-style-type: none"> • Të njoftuarit (me gojë e me shkrim) • Rregullat e shkrimit të tekstit- shkrimi i një teksti sipas 5 pikave • Hartimet: bëhen 3 hartime gjatë vitit shkollor 		<ul style="list-style-type: none"> • Organizohet me nxënësit një mbledhje e improvizuar e bashkësisë së klasës ose e seksionit të shkollës dhe në mënyrë grupore, në çifte ose individualisht bëhet raporti; • Shkruhet lajmi për një ngjarje aktuale në shkollë ose në klasë ose nxënësit vetë e mendojnë ndonjë ngjarje • Nxënësit bëjnë krahasimin midis dy a më shumë teksteve të gazetës ose teksteve letrare • Temat e hartimeve lidhen me përmbajtjet letrare të përpunuara dhe janë të afërta me mënyrat me të cilat realizohet fusha programore Të shprehurit dhe krijimtaria

FUSHA PROGRAMORE: KULTURA E MEDIES

Objektivat	Përmbajtja	Konceptet	Veprimtaritë dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - e ka kuptuar rolin e regjisorit, të aktorit e të personave të tjerë që marrin pjesë në përgatitjen dhe paraqitjen e shfaqjes - e kupton rolin e regjisorit për krijimin e filmit - të aftësohet për ta njohur e për ta zbatuar funksionin informues, arsimor dhe argëtues të programit kompjuterik - të aftësohet që të gjejë librin e nevojshëm në katalog, si përdoret ai dhe si ta gjejë një fakt që i duhet 	<ul style="list-style-type: none"> - Aktor, regjisor - Artisti, regjisor - Filmi dokumentar - Revista për fëmijë - Programi COBISS OPATS për të kërkuar në mediotekë. Si mund të gjejnë librin e nevojshëm në bibliotekë 	<ul style="list-style-type: none"> - Teatër - Film - Mediet e shtypura, publikimet, biblioteka dhe medioteka 	<ul style="list-style-type: none"> - Organizohet me nxënësit një bisedë me ndonjë regjisor të njohur a me ndonjë personalitet tjetër që lidhet drejt-përdrejt me organizimin e shfaqjeve teatrore - Bëhet me nxënësit dramatizimi dhe shfaqja e teksteve të shkurtra -Organizohet me nxënësit grumbullimi i të dhënave për skenarin e ndonjë filmi dokumentar rreth punës në shkollë, në bashkësinë lokale etj. - Bëhet me nxënësit leximi dhe analiza e ndonjë artikulli ose shkrimi të lexuar nga ndonjë revistë për fëmijë - Bëhen ushtrime praktike dhe udhëzime të nxënësve për shfrytëzimin e katalogëve e të librit si dhe rreth punës së bibliotekës së shkollës ku ruhen mjetet mësimore dhe materialet e punës së seksioneve

3. UDHZËME DIDAKTIKE

Përmbajtjet e fushave programore për mësimin e lëndës së gjuhës shqipe (V-VIII) realizohen me anën e të dëgjuarit, të kuptuarit dhe të shprehurit (me gojë dhe me shkrim) të temave nga jeta e përditshme; me të lexuarit dhe analizën e teksteve të larmishme nga letërsia popullore dhe e shkruar, si dhe të teksteve me përmbajtje shkencore-popullarizuese dhe informative nga libri i leximit, revistat dhe gazetat. Gjithashtu bëhet edhe analiza e filmave të animuar dhe dokumentarë me tema nga jeta, puna, tradita dhe sjellja e njerëzve në familje dhe në shoqëri. Në përmbajtjet e zgjedhura duhet të mbizotërojnë motivet e sjelljes miqësore, të shoqërimin, të dashurisë, moralit, punës, gëzimeve të jetës, paqes dhe lirisë, si dhe të kënaqësive të tjera që sjellin veprimet fisnike dhe njerëzore të mbështetura në ndihmën dhe solidaritetin në raste fatkeqësish; nga ana tjetër dënohen veprimet që janë në kundërshtim me shoqërimin e miqësinë, dënohet lufta si dhe veprimet e pamoralshme (qyqania, zilia, dyftyrësia dhe vese të tjera negative); zgjidhen përmbajtje me tema ku përshkruhen dhe vlerësohen lart bukuria dhe pasuria e natyrës, mbrojtja e saj si dhe mbrojtja e kafshëve.

Të gjitha tekstet e përmbajtjeve programore duhet të jenë në bashkëlidhje (korrelacion) me përmbajtjet e lëndëve të tjera (në radhë të parë të historisë), ato duhet të përshtaten me moshën dhe aftësitë intelektuale të fëmijës dhe aty duhet të jetë e shprehur në mënyrë të veçantë mundësia për realizimin e qëllimeve programore, të detyrave dhe të njohurive që duhet t'i marrin nxënësit.

Fusha programore Letërsia dhe lektura zë vendin kryesor në mësimdhënien e gjuhës shqipe dhe realizohet me leximin dhe përshkrimin e teksteve poetike, epike dhe dramatike, por lexohen e analizohen dhe tekste me karakter fantastiko-shkencor dhe informativ. Përshkrimi i tekstit përfshin bisedën rreth tekstit dhe përjetimin, të kuptuarit, të vërejturit, zbulimin, interpretimin dhe vlerësimin e elementeve thelbësore si dhe të vetive që ka teksti i lexuar, duke realizuar shumë detyra edukative dhe praktike, me rritjen e shkallëshkallshme të nivelit të njohurive prej klase në klasë.

Këto elemente duhet të zënë vendin mbizotërues në realizimin e përmbajtjeve programore, duke filluar nga planifikimi e deri te realizimi i përfundimtar i qëllimeve dhe detyrave të parashikuara.

Ndonëse kjo fushë programore duket sikur është e veçuar në kuadër të programit të lëndës së gjuhës shqipe, në raport me përmbajtjet, format dhe metodat e realizimit, ato janë të kompletuara dhe kompatible sa i përket realizimit të qëllimeve dhe detyrave mësimore dhe edukative. Me anë të leximit shpresë dhe interpretues të veprave letrare, si dhe me anë të leximit pa zë e të analizës së problemeve të ndërlikuara, realizohen edhe përmbajtjet e detyrat që kanë të bëjnë me letërsinë si art, fitohet kuptim për nocionet e letërsisë, formohen idealet dhe normat morale me të cilat përcaktohen vlerat shoqërore dhe rregullat e mirësjelljes, por gjithashtu formohet edhe shija estetike dhe ndikohet në formimin e qëndrimeve lidhur me dallimin e vlerave të mirëfillta letrare kundrejt teksteve pa vlerë.

Fusha programore Gjuhë s' do mend se nuk përfshin vetëm çështjen e përvetësimit formal të gramatikës e të ligjshmërive të saj, të drejtshkrimit e të drejtshqiptimit. Përkundrazi, me zotërimin e gramatikës funksionale kjo fushë programore, para së gjithash, vihet në funksion të fushës Të shprehurit dhe krijimtaria, me të cilën nëpërmjet zbatimit dhe shfrytëzimit të modeleve të veprave letrare, si dhe të përmbajtjeve të fushës programore Kultura e medias, përbëjnë një tërësi të pandashme gjatë realizimit të procesit edukativo-arsimor.

Përmbajtjet e të gjitha fushave programore burojnë nga tekstet (artistike, gazetares, shkencore, faantastiko-shkencore) dhe u kthehen pikërisht atyre. Tekstet e tilla shërbejnë edhe si modele për krijimin e teksteve të reja nga nxënësit dhe japin mundësi për realizimin e të shprehurit dhe krijimtarisë (me gojë e me shkrim) në mënyrë sa më të pavarur, sa më origjinale e sa më funksionale.

Udhëzime për organizimin dhe realizimin e përmbajtjes programore:

4 orë në javë, 144 orë në vit

Fushat programore:

- Gjuhë – 60 orë
- Lexim, letërsi dhe lekturë – 46 orë
- Të shprehurit dhe krijimtaria – 28 orë
- Kultura e medias – 10 orë

(Fushat programore realizohen gjatë gjithë vitit shkollor duke u ndërli-dhur e duke u plotësuar me njëra-tjetrën, kurse fondi i përcaktuar i orëve sipas fushave shërben vetëm si orientim për mësimdhënësin)

Nga fondi i përgjithshëm i orëve të parashikuara sipas fushave programore mund të bëhen shmangie të vogla në pajtim me të veçantat e mjedisit ku ndodhet shkolla dhe nevojat individuale të nxënësve. Po kështu, në kuadër të fondit të përgjithshëm vjetor të orëve në fushat programore lejohen disa shmangie edhe sa i përket dendurisë së objektivave, përmbajtjeve dhe veprimtarive konkrete. Ç’është e vërteta, numri i orëve që u kushtohen atyre mund të përshtatet me nevojat e shkollës së caktuar (mjedisit jetësor prej nga vijnë nxënësit, statusi i tyre kulturor-shoqëror dhe arsimor, përgatitja paraprake e nxënësve).

Oasja e individualizuar ndaj punës edukativo-arsimore

Në bazë të njohurive shkencore për dallimet në zhvillimin e fëmijëve, është e nevojshme të bëhet përshtatja e mësimdhënies me zhvillimin dhe me nevojat e arritjet individuale të nxënësve. Me fjalë të tjera, nevojitet zbatimi i teknikave dhe strategjive që i kërkon qasja e individualizuar me detyra të diferencuara gjatë realizimit të punës edukativo-arsimore me nxënësit. Në këtë mënyrë mund të arrihen më së miri standardet e përcaktuara në fund të ciklit të dytë të shkollës fillore nëntëvjeçare.

Përfshirja e prindërve në veprimtarinë e mësimdhënies

Familja është shkolla e parë për fëmijët dhe një faktor i rëndësishëm për zhvillimin e fëmijës. Së këtejmi, gjatë realizimit të objektivave, për-

mbajtjeve dhe veprimtarive në lëndën e Gjuhës shqipe duhet të sigurohet komunikimi bashkëpunues me prindërit e nxënësve dhe përfshirja e tyre në punën e shkollës, në funksion të: zhvillimit dhe përkrahjes së marrëdhënieve prind-nxënës; kultivimit dhe zhvillimit të kulturës së të folurit në familje; realizimit të disa objektivave dhe përmbajtjeve të programit dhe të organizimeve letrare në kuadër të shkollës; informimit të prindërve; këmbimit të përvojave sa u përket specifikave të nxënësit dhe veprimeve ndaj tij etj.

Mjetet mësimore

Për realizimin e mësimdhënies së lëndës Gjuha shqipe përveç tekstit themelor, të lejuar nga ministri i arsimit dhe shkencës, këshillohet shfrytëzimi i doracakut për sqarimin e programit të lëndës, fletoreve të punës, librit të gjuhës, pastaj edhe shfrytëzimi i udhëzuesve metodikë për realizimin e mësimdhënies dhe të veprimtarisë edukativo-arsimore në gjuhë shqipe, si dhe i doracakëve e përmbledhjeve me lojëra didaktike dhe me lojëra të foluri.

Burimet e të mësuarit në mjedisin e afërt: mbishkrimet e reklamave, resurset e mjedisit rrethues që do të vëzhgohen e do të përshkruhen, objekte me karakter kulturor, edukativ, publik dhe shërbyes (dyqan, kinema, teatër, muze, park nacional, bibliotekë, stacion autobusësh etj.), situata komunikuese dhe situata të tjera përkatëse mes njerëzve në shkollë, në familje dhe në rrethin jetësor.

Enciklopedi dhe fjalorë shpjegues të ndryshëm për fëmijë të shtypur nga shtëpi botuese të popullarizuara e të dëshmuara

Softuerë arsimorë kompjuterikë për pasurimin e kulturës së të folurit e të kulturës gjuhësore – programi toolkit dhe CD-ROM-a të tjerë multimedialë të verifikuar me lojëra edukative përkatëse – të verifikuara nga ana e Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës të RM-së.

Revista për fëmijë me traditë të dëshmuar, të miratuara e të verifikuara që i përgjigjen moshës së nxënësve

Krijime letrare për fëmijë nga autorë të njohur shqiptarë e të huaj (që për nga përmbajtja, ana estetike dhe vlera i përgjigjen moshës së nxënësve)

Mjete audio-vizuale, auditive, vizuale dhe mjete të tjera me veti kinetike – programe televizive, emisione për fëmijë, filma të animuar dhe

artistikë për fëmijë; videokaseta, disqe të DVD e CD-së me filma të animuar e me filma artistikë dhe me tekste të letërsisë popullore dhe artistike, me ngjarje të regjistruara, ditëlindje, me shfaqje teatrore e me shfaqje kukullash etj.; audiokaseta me zëra të incizuar, emisione lajmesh të incizuara, tekste të lexuara në mënyrë artistike; aplikacione, ilustrime, makete; skena kukullash dhe të teatrit; sende të lëvizshme me efekte akustike dhe sende të tjera sipas nevojave që kërkon mësimdhënia e kësaj lënde.

4. VLERËSIMI I ARRITJEVE TË NXËNËSVE

Nxënësi që ka kryer klasën e gjashtë ka fituar njohuritë dhe shkathtësitë themelore në qoftë se:

- ka njohuri lidhur me zhvillimin e gjuhës shqipe;
- është në gjendje të bëjë dallimin ndërmjet të folmeve dialektore dhe gjuhës standarde shqipe;
- është i aftë të theksojë dhe t'i radhitë si duhet në fjali fjalët e shqipes standarde;
- mund të dallojë kuptimin morfologjik që kanë llojet e ndryshme të fjalëve;
- ka njohuri themelore për veçoritë e pjesëve të ndryshme të ligjëratës;
- ka kuptim për strukturën e fjalisë dhe llojet e ndryshme të saj;
- i di veçoritë themelore të poezisë artistike;
- e di ç'është vargu, strofa, rima dhe ritmi;
- gjen fabulën, syzhenë, temën, motivin dhe personazhin e veprës letrare;
- u përmbahet rregullave drejtshqiptimore e drejtshkrimore që i ka mësuar kur shprehet me gojë dhe me shkrim;
- lexon dhe reciton në mënyrë shprehëse;
- është i aftë të përpilojë tekste praktike (letër, kërkesë, ankesë etj.);
- mund t'i përdorë si duhet doracakët, fjalorët dhe enciklopeditë;
- di të gjejë në bibliotekën e shkollës librin e nevojshëm sipas katalogut;

- e di ç'është aktori i teatrit ose artisti i filmit;
- bën dallimin midis llojeve themelore të filmit;
- i ndjek dhe i riprodhon përmbajtjet nga emisionet e radios e të televizionit;
- mund ta përdor mediotekën e shkollës.

5. KUSHTET HAPËSINORE

Mjedisi i mësimdhënies (klasa etj.) duhet t'i ketë kushtet themelore për zhvillimin normal dhe aktiv të veprimtarisë mësimore. Orenditë e klasës të mund të zhvendosen me lehtësi për t'u përshtatur me aktivitetet dhe format e punës si dhe të mundësojnë komunikim aktiv dhe pa pengesa në relacionin nxënës-nxënës, nxënës-mësimdhënës. Klasa duhet të ketë këndin e bibliotekës, këndin për lojë dhe këndin për ekspozita dhe aktivitete të tjera. Kushtet hapësinore duhet të jenë në përputhje me Normativin për kushtet hapësinore të miratuar nga ana e ministrit të arsimit dhe shkencës me vendimin nr. 07-4061/1 të datës 31.05.2007.

6. NORMATIVI PËR KUADRIN MËSIMOR

Realizimin e programit mësimor për klasat IV – VI parashikohet ta bëjë mësuesi që ka kryer shkollimin e lartë adekuat që është e përcaktuar me Ligjin për arsimin fillor.

Programin mësimor të *gjuhës shqipe* për klasën e VI të arsimit fillor nëntëvjeçar e solli ministri i Arsimit dhe Shkencës me vendim nr. 07-4047/1 më 22.05.2008.

DOKUZYILLIK İLKÖRETİM

ÖĞRETİM
PROGRAMI

TÜRK DİLİ

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Сл.весник на РМ“ бр. 58/00 и 44/02) член 24 и 26 од Законот за основно образование („Сл.весник на РМ“ бр.44/95, 24/96, 34/96, 35/97, 82/99, 29/02, 40/03, 42/03, 63/04, 82/04, 55/05, 81/05, 113/05, 35/06, 70/06 и 51/07), министерот за образование и наука донесе наставна програма по предметот *џурски јазик* за VI одделение за деветгодишно основно училиште.

1. VI. SINIF TÜRKÇE ÖĞRETİM DERSİNİN GELİŞİM AMAÇLARI

Öğrenci:

- Tür, yöntem120 ve tekniklere uygun dinleyebilmeli ve dinlediğini anlayabil, özetleyebilir ve soru sorabilmeli.
- Kendini sözlü ifade ederek konuşmaya katılabilmeli;Tür, yöntem ve tekniklere uygun konuşabilmeli.
- Türkçenin özelliklerini kavrayabilmeli;Yazı dili ve yöre edebî dili ayırt edebilme aralarındaki farkları görebilmeli.
- Sesli ve sessizlerle ilgili kuralları uygulayabilmeli; Türkçenin en önemli özelliklerinden olan büyük ve küçük ünlü uyumu.
- Türkçeyi diğer dillerden farklı yapan özelliklerinden hece, kaynaşma, diftong, hece düşmesi, ulama, aşınma, vurgu ve tonlamayı kavrayabilmeli, yazı ve konuşmada doğru kullanabilmeli.
- Adların oluşlarına göre, verilmesine göre ve sayılarına göre ayırabilme ve kavrayabilmeli.
- Yapılışlarına göre adları kavrayabilmeli.
- Varlıkların özelliklerini belirten sözcükleri ayırt etmede ön adlardan önce yazıldığını kavrayabilme (sıfat).
- Kişi, işaret, belgisiz ve soru adlarını (zamirlerini) ayırt edebilme.
- Eylemleri kavrayabilmeli;Eylemlerde üç temel zamanı (geçmiş, şimdiki ve gelecek) ve eylemlerde iç temel kişiyi kavrayabilmeli; Eylemlerde mastar, soru durumunu kavrayabilmeli.
- Eylemsileri kavrayabilmeli;Eylemlerin çatılarını kavrayabilmeli; Yapılarına göre eylemleri kavrayabilmeli.
- Belirteç (zarf), ilgeç (edat), bağlaç ve ünlem olan kelime ve kelime gruplarını tanıyabilme, cümlede ayırt edebilme ve Adlandırabilmi.
- Tümcede sözcük sayısını, öğelerini kavrayabilmeli; Anlamlarına, yapılarına, yüklemine göre tümceleri kavrayabilmeli.
- Yüklem-özne uyumluğunu kavrayabilmeli.
- Kendini sözlü ve kısa içerikli metin ve konuları yazılı olarak ifade

- edebilmeli. Yaşantısından ve günlük hayattan örnekler vererek anlatabilmeli (yazabilmeli).
- Belli konu ve olaylar hakkında betimleme ve yorumlayabilmeli.
- Okuma kurallarını uygulayabilmeli ve okuduğunu anlayabilmeli.
- Edebî türlerini kavrama ve tanıyabilmeli (nazım ve nesir).
- Sanat değeri olan (hikâye-öykü, roman, tiyatro ve bilim- kurgu) eserlerinin temel özelliklerini tanıyabilme ve ayırt edebilmeli.
- Tiyatro hakkında temel bilgi edinme ve tiyatro türlerini tanıyabilmeli.
- İletişim araçlarından telefonun önemini kavrama ve görgü kurallarına uygun kullanabilmeli.
- Dilekçe, davetiye ve tebrik kartı, duyuru ve mektup yazma kurallarını kavrayabilmeli.
- Günlük ilişkilerin gerektirdiği farklı durumlara göre uygun konuşma ve davranabilmeli.
- Çevresindeki sosyal olayları anlamlandırma ve yorumlayabilmeli.
- Kitaplardan yararlanabilmeli, çocuk kitaplarından ve dergi gazetelerden yararlanabilmeli.
- İmlâ kurallarını uygulayabilmeli.
- Noktalama işaretlerini doğru yazar ve yerinde kullanabilmeli.
- Bilgi, duygu ve düşüncelerini sunmak amacıyla bilişim teknolojilerinden yararlanabilmeli
- Dersteki iletişim bilgi teknolojilerinin kullanılmasına yeteneklendirmeli.

2. TÜRKÇE DERSİ 5. SINIF ÖĞRETİM PROGRAMI

Öğrenme Alanı: İLETİŞİM

Amaçlar	İçerik	Kavramlar	Metod ve etkinlikler
<ul style="list-style-type: none"> • Dinleme kurallarını uygulayabilme.	<ul style="list-style-type: none"> • Dinleme amacını belirleme. • Dinleme amacına uygun yöntem belirleme. • Dikkatini dinlediğine yoğunlaştırma. • Görgü kurallarına uygun dinleme.		<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencilerden dinleme sırasında kullanabilecekleri, kendilerine en uygun yöntemi (not alma, görselleştirme, soru sorma vb.) belirlemeleri istenir. • Dinleyeceği konuyla ilgili bilgi toplaması, merak ettikleriyle ilgili sorular hazırlaması, not almak için gerekli araçları hazırlanması.
<p>Dinlediğini anlayabilme, özetleyebilme ve soru sorabilme.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dinlediklerinde vurgu, tonlama ve telaffuza dikkat etme. • Dinlediklerinde dil, ifade ve bilgi yanlışlıklarını belirleme. • Dinledikleriyle ilgili çıkarımlar yapma. • Dinlediklerinde geçen bilmediği kelimelerin anlamları araştırma. • Dinledikleriyle ilgili kendi yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verme. • Dinlediğine ilişkin karşılaştırma yapma. • Dinlediğinde geçen varlıkları ve olayları sınıflandırma. • Dinlediği olayın nasıl gelişeceğini ve sonucunu tahmin etme. • Konulara ilişkin sorular sorar ve sorulara cevap verme. • Dinlediklerinde önemli önemsizden ayırt etme. • Dinlediklerinde ortaya konulan sorunları belirler ve onlara farklı çözümler bulma.	<ul style="list-style-type: none"> • Dil • İfade • Bilgi • Hikâye unsurları	<ul style="list-style-type: none"> • Dinlediklerinde, “benim düşünceme göre, bence, bana göre vb.” ile başlayan ifadelerle, bilimsel verilere dayanan, herkes tarafından kabul gören ve kişiden kişiye değişmeyen ifadeleri ayırması. • Dinlediklerinde geçen nesne, kişi, olay, yer vb. arasında karşılaştırma yapma etkinliği yaptırılır. • Hikâye unsurları, ana ve yardımcı karakterler, yer, olay, zaman belirlemeleri istenir. • Dinlerken sürece katılması soru sorması, açıklama yapması istenir. • Dinlediği hikâye, masal veya metinden “ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim” sorularına cevap bulmaları etkinliği yaptırılır.

Amaçlar	İçerik	Kavramlar	Metod ve etkinlikler
	<ul style="list-style-type: none"> • Dinlediklerinde “hikâye unsurları”nı belirleme. • Dinlediklerinde “ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim” (5N 1K) sorularına cevap arama. 		
<ul style="list-style-type: none"> • Tür, yöntem ve tekniklere uygun dinleyebilme. 	<ul style="list-style-type: none"> • Katılımlı ve sorgulayarak dinleme. • Seçici dinleme. • Not alarak dinleme • Bilgi edinmek için haber, sunu, belgesel v.b dinleme ve izleme. • Şiir ve müzik dinletilerine katılma. • Grup konuşmalarını ve tartışmalarını dinleme. 	Katılım Haber Sunu Belgesel	<ul style="list-style-type: none"> • Dinlerken sürece katılması, soru sorması, açıklama yapılma, etkinliği yaptırılır. • Dinlerken işaret, sembol kullanarak, kısaltma yaparak veya yazarak not alma etkinliği yaptırılır. • Televizyondan ve radyodan dinlenen güncel haberlerin anlatılma, etkinliği yaptırılır.
KONUŞMA			
Konuşma kurallarını uygulayabilme.	<ul style="list-style-type: none"> • Konuşmak için hazırlık yapama. • Konuşma amacını belirleme ve dinleyicilere ifade etme. • Konuşma yöntemini belirler. • Dinleyicilerle göz teması kurma. • Kelimeleri yerinde ve anlamlarına uygun kullanma. • Kelimelerinde doğru telaffuz etme, akıcı konuşma, sesine duygu tonu katma. • Konuşmalarında beden dilini kullanma ve gereksiz hareketlerden kaçınma. • Konu dışına çıkmadan konuşma. • Görgü kurallarına ve değerlere uygun konuşma. 	Yöntem Görgü kurallı	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrenciye bir araştırma konusu verilerek konuyla ilgili bilgi toplaması, görseller hazırlaması ve konuşma denemeleri yapması istenir. • Öğrenciden “Ne hakkında konuşacaksınız?”, “Bize neler anlatmayı düşünüyorsun?” gibi soruları sorularak konuşma amacını belirlemesi sağlanır. • Mutluluk ve ya üzüntü duyduğu bir olayı anlatma etkinliği yaptırılabilir (üzüntü, sevinç ve korku gibi duyguları yansıtması). • Duraklamaların, gereksiz kelime kullanımının ve ses tekrarlarının olmadığı, vurgu ve tonlamalara dikkat ederek konuşma etkinliği yaptırılır. • “İyi bir konuşmacı olmak için” etkinliği yaptırılır.

Amaçlar	İçerik	Kavramlar	Metod ve etkinlikler
Kendini sözlü ifade ederek konuşmaya katılabilme.	<ul style="list-style-type: none"> • Kendine güvenerek konuşma • Konuşmasında olayları oluş sırasına göre anlatma. • Yeni öğrendiği kelimeleri konuşmalarında kullanma. • Dinleyici grubunun ve bulunduğu ortamı dikkate alarak konuşma. • Konuşmasında ana fikrini vurgulayarak konuşma. • Konuşurken dinleyicilere sorular sorar ve sorulara cevap verme. • Konuşmalarında yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verme. • Konuşmalarında karşılaştırmalar yapma. • Konuşmalarında sebep-sonuç ilişkileri kurma. • Konuşmalarında “ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim” (5N 1K) öğelerini vurgulama. • Konuşmasını özetleme. 	Güvenerek konuşma Oluş sırası Sebep-sonuç Ana fikir	<ul style="list-style-type: none"> • İlk önce, önce, daha sonra, sonunda, sonuçta kelimeleri kullanarak, etkinlik yaptırılır. • Sebep-sonuç ilişkileri kurarken “çünkü, bunun nedeni, bu nedenle, bunun sonucunda, bu yüzden vb.” ifadelerini kullanma etkinliği yaptırılır. • Konuşmasını, özetlerken “özet olarak, böylece, son olarak, sonuç olarak, kısacası, özetle, sonucunda vb.” ifadelerini kullanma etkinliği yaptırılır.
Tür, yöntem ve tekniklere uygun konuşabilme.	<ul style="list-style-type: none"> • Günlük ilişkilerin gerektirdiği farklı durumlara uygun konuşma. • Topluluk önünde konuşma. • Masal, hikâye, fıkra veya film tekniğine uygun anlatma. • Üstlendiği role uygun konuşma. • Konuşmalarında betimlemeler yapma. • İkna edici konuşma. • Sorgulayarak konuşma. 	Film tekniği Betimleme İkna etme	<ul style="list-style-type: none"> • Panel, forum, tartışma vb. etkinlikleri yaptırılır. • Masal, fıkra anlatmaları istenir. • Belirlenen bir konu hakkında tartışma yaptırılır. • Drama, piyes veya canlandırmada üstlendiği rollerin özelliklerine uygun • Bir konuyla ilgili gazete, dergi, ansiklopedi ve buna benzer kaynaklardan bilgi toplayarak, sınıfta paylaşımları istenir.

ÖĞRENME Alanı

Amaçlar	İçerik	Kavramlar	Metod ve etkinlikler
DİLBİLGİSİ			
<p>Ses bilgisinden: *Ses harf ilişkisi; Sesli ve sessizlerle ilgili kuralları uygulayabilme. *Türkçenin en önemli özelliklerinden olan büyük ve küçük ünlü uyumu. *Türkçeyi diğer dillerden farklı yapan özelliklerinden hece, kaynaşma, diftong, hece düşmesi, ulama, aşınma, vurgu ve tonlamayı kavrayabilme. Yazı ve konuşmada doğru kullanılabilme.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ses-harf ilişkisi. • Ünlü harfler ve özellikleri. (büyük ünlü uyumu, küçük ünlü uyumu) • Ünsüz harfler ve özellikleri (ünsüzlerin benzeşmesi, ünsüzlerin yumuşaması) • Hece, hece çeşitleri. (Diftong, kaynaştırma harfleri, ulama, aşınma, vurgu ve tonlama) 	<p>Büyük Ünlü Uyumu Küçük Ünlü Uyumu Ünsüzlerin Benzeşmesi Ünsüzlerin Yumuşaması Diftong Kaynaştırma Harfleri Ulama Aşınma Vurgu Tonlama</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kelime sonunda yumuşak sessiz (b, c, d, g) bulunmayacağını kavrayarak yazar. • Sürekli sert ünsüzlerin (p, ç, t, k) iki sesli arasından ve kelime sonunda sesli alınca yumuşadığını kavrayıp uygular.
<p>Anlamlarına göre eş anlamlı (anlamdaş), zıt (karşıt) ve eş sesli kelimeleri kullanarak söz varlığını geliştirebilme.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Eş anlamlı kelimeler • Zıt anlamlı kelimeler • Eş sesli kelimeler 	<p>Eş anlamlı kelimeler Zıt anlamlı kelimeler Eş sesli kelimeler</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kelimelerin eş ve zıt anlamları bulunur. • Eş sesli sözcüklerin değişik anlamlarını söz içinde fark edebilme. Al-kırmızı, Yüz, ekmek, yemek, vb. Al-almak,
<p>Dilimizde kök, kök-ek (yapım ve çekim ekleri) ilişkilerini kavrayabilme ve kelimeler türetebilme. Basit, türemiş ve bileşik sözcükleri ayırt edebilme.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kök kelimeler • Kök-ek ilişkileri • Yapım ekleri (l, sız, cı, lık) • Çekim ekleri (lar, ler, den, (i)yor) • Basit • Türemiş • Birleşik 	<p>Kök Ek Yapım eki Çekim eki Basit Türemiş Birleşik</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Cümlelerde geçen kök halindeki kelimeleri bulmaları noktalı yerlere yazma etkinliği yaptırılır. • Kelimelerin kök ve eklerini bulunuz etkinliği yaptırılır. • Basit, türemiş ve birleşik sözcükleri ayırt edebilme etkinliği yaptırılır. • Örnek: Av – avcı – hanımeli • En yaygın kökler ve işlek eklerle kelimelerin türetilmesi etkinliği yaptırılır.

Amaçlar	İçerik	Kavramlar	Metod ve etkinlikler
KELİME ÇEŞİTLERİ			
Adların oluşlarına göre, verilmesine göre ve sayılarına göre ayırabilme ve kavrayabilme.	<ul style="list-style-type: none"> • Özel adlar • Ortak adlar • Çoğul adlar • Tekil adlar • Topluluk adlar • Soyut adlar • Somut adlar 	<ul style="list-style-type: none"> Özel adlar Ortak adlar Çoğul adlar Tekil adlar Topluluk adlar Soyut adlar Somut adlar 	
Yapılışlarına göre adları kavrayabilme	<ul style="list-style-type: none"> • Basit adlar • Türemiş adlar • Birleşik adlar 	<ul style="list-style-type: none"> Basit adlar Türemiş adlar Birleşik adlar 	
Adların cümledeki görevlerine göre durumlarını kavrama ve doğru kullanabilme.	<ul style="list-style-type: none"> • Ad durumları • (İsmi hallerin) • (i, e, de, den) ekleri kavrama. 	<ul style="list-style-type: none"> Adın durumları - i eki - e eki - de eki - den eki 	<ul style="list-style-type: none"> • Ad durumları Anlatımda yer alan isimlerin hal ekleri yazılmamıştır. Bunların sonlarına gerekenleri yazınız etkinliği yaptırılır. • Saat dokuz... Üsküp... Manastır'a yola çıktık. • Yol... otobüs bozuldu. Bizi başka bir otobüs... bindirdiler...
Ad tamlamalarını kavrayabilme, aldıkları eklemeye anlamına göre çeşitlere ayırabilme.	<ul style="list-style-type: none"> Ad tamlamaları • Tamlayan, • Tamlanan • Belirtili ad tamlaması • Belirtisiz ad tamlaması • Eksiz (takısız) ad tamlaması 	<ul style="list-style-type: none"> Ad tamlamaları Tamlayan, Tamlanan Belirtili ad tamlaması Belirtisiz ad tamlaması Eksiz (takısız) ad tamlaması 	<ul style="list-style-type: none"> • Ad tamlamalarında tamlamaları bulunuz, türlerini belirtiniz alıştırmaları yaptırılır.
Adlarda küçültme eklerini kavrayabilme ve anlamlarını öğrenebilme.	<ul style="list-style-type: none"> • Adlarda küçültme cik, cık, cuk, ceğiz, çağız ekleri isimlere küçültme, acıma, sevgi, vb. anlamlar katıldığını anlama. 	<ul style="list-style-type: none"> Adlarda küçültme cik, cık, cuk, ceğiz, çağız ekleri 	<ul style="list-style-type: none"> Etkinlikler: Serçecik yuvasını kaybetmiş. (sevgi anlamı) Kızcağız olayı ağlayarak anlatıyordu. (acıma anlamı) Şu evcağızda yaşıyoruz. (küçük anlamı) Ufacık, minicik elleri var. (küçük anlamı)

Amaçlar	İçerik	Kavramlar	Metod ve etkinlikler
Varlıkların özelliklerini belirten sözcükleri ayırt etmede ön adlardan önce yazıldığı kavrayabilme (sıfat). Küçültme ve pekiştirme sıfatları aldıkları eklere göre ayırabilme.	Ön adlar (sıfatlar) Niteleme sıfatları Belirtme sıfatları - Gösterme ön adları - Sayı ön adları - Belgisiz ön adlar - Soru ön adları Küçültme ve pekiştirme ön adları	Ön adlar (sıfatlar) Niteleme sıfatları Belirtme sıfatları - Gösterme ön adları - Sayı ön adları - Belgisiz ön adlar - Soru ön adları Küçültme ve pekiştirme ön adları	• Niteleme ve belirtme ön adlarını ayırt edebilme alıştırmaları yaptırılır. Cümlede ön adları doğru kullanma etkinliği yaptırılır.
Kişi, işaret, belgisiz ve soru adılarını (zamirlerini) ayırt edebilme. Konuşma ve yazıda doğru kullanabilme.	• Adıllar (zamerle) • Kişi • Kişi adıları • Belgisiz adıları • Soru adıları	Adıllar (zamerle) - Kişi - Kişi adıları - Belgisiz adıları - Soru adıları	• Cümlede boş olan yerlere gereken adıları yazma alıştırmaları yaptırılır.
Eylemleri kavrayabilme Eylemlerde üç temel zamanı (geçmiş, şimdiki ve gelecek) ve eylemlerde iç temel kişiyi kavrayabilme. Eylemlerde mastar, soru durumunu kavrayabilme. Eylemsileri kavrayabilme. Eylemlerin çatılarını kavrayabilme. Yapılarına göre eylemleri kavrayabilme	• Eylem oan sözcükleri kavrama. • Geçmiş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman. • Eylemlerde 1, 2 ve 3 kişi tekil ve çoğul eklerini tanıma. • -mak/-mek eki • -mi soru eki • Ad eylem • Sıfat eylem (ortaç) • Bağ eylem (ulaç) • Öznelerine göre eylem çatıları • Nesnelere göre eylem çatıları • Basit, türemiş ve birleşir eylemler	Geçmiş zaman Şimdiki zaman Gelecek zaman Eylemlerde kişi ekleri -mak/-mek eki -mi soru eki Ad eylem Sıfat eylem (ortaç) Bağ eylem (ulaç) Öznelerine göre eylem çatıları Nesnelere göre eylem çatıları Basit, türemiş ve birleşir eylemler	• Temel zamanları eylemlerde kullanabilme etkinliği yaptırılır. • Cümlede iş, hareket, oluş bildiren sözcükleri belirtme etkinliği yaptırılır. • Cümlelerde geçen zamanları belirtme etkinliği yaptırılır • Eylemlerde kişi eklerini belirtme etkinliği yaptırılır. • Eylem soyundan sözcüklere mastar eklerin getirilme etkinliği yaptırılır. • Eylemlerde ayrı yazılan spru ekinin getirilme etkinlikleri yaptırılır. • Cümlede eylemsilerin kullanılma etkinlikleri yaptırılır. • Eylem sözcüklerinde çatı eklerin kullanımı yaptırılır. • Basit, türemiş ve birleşik eylemleriyle ilgili etkinlikler yaptırılır.

Amaçlar	İçerik	Kavramlar	Metod ve etkinlikler
Belirteç (zarf), ilgeç (edat), bağlaç ve ünlem olan kelime ve kelime gruplarını tanıyabilme, cümlede ayırt edebilme ve adlandırabilme.	<ul style="list-style-type: none"> • Belirteç (zarf), İlgeç (edat), bağlaç ve ünlem elemanların tanımı ve tümce içerisinde kullanımı 	Belirteç (zarf) İlgeç (edat) Bağlaç Ünlem	<ul style="list-style-type: none"> • Belirteç, ilgeç, bağlaç ve ünlem olan kelimeler ile uygulama alıştırmaları yaptırılır.
Tümcede sözcük sayısını, öğelerini kavrayabilme. Anlamlarına, yapılarına, yüklemine göre tümceleri kavrayabilme. Temel ve yardımcı öğeleri ayırt edebilme. Yüklem-özne uyumluğunu kavrayabilme.	<ul style="list-style-type: none"> • Tümcelerin öğeleri (özne, yüklem, tümleş) • Anlamlarına göre tümce türleri (olumsuz ve olumlu) • Yapılarına göre tümce türleri (basit, birleşik ve sıralı) • Sıralanışına göre tümce türleri (düz ve devrik) • Yüklemine göre tümce türleri (ad ve eylem) • Tümcede temel öğeler (özne ve yüklem) • Tümcede yardımcı öğeler (tümleş türleri) • Tümcede yüklem-özne uyumluğunu öğrenme. 		<ul style="list-style-type: none"> • Cümlede temel öğeleri bulabilme ve özne-yüklem uyumunu teklik-çokluk ve kişiye göre uygulama. • Anlamlarına göre tümce türlerini (olumlu ve olumsuz) bulma etkinlikleri yaptırılır. • Yapılarına göre tümce türlerini (basit, birleşik ve sıralı) bulma etkinlikleri yaptırılır. • Sıralanışına göre tümce türlerini (düz ve devrik) bulabilme etkinlikleri yaptırılır. • Yüklemine göre tümce türlerini (isim ve eylem) bulabilme etkinlikleri yaptırılır. • Cümlede temel öğeleri (özne ve yüklemi) bulma etkinlikleri yaptırılır. • Cümlede sorular sorularak yer (nereye, nereden-den, kim, kime, -de,-den); • Zaman (ne zaman, hangi gün); sebep (niçin, neden) tümleçlerini ne, neyi soruları sorularak nesneyi bulmak etkinliği yaptırılır.
DÜZGÜN KONUŞMA VE YAZIM			
İmla kurallarını uygulayabilme	<ul style="list-style-type: none"> • Büyük harflerin kullanıldığı yerleri öğrenme. • Cümleye büyük harfle başlama. • Kişi, ülke, ulus, yer, bayram adlarının ilk harflerini büyük yazma. • Kurum, kuruluş ve unvan adlarının kısaltmalarını yazma. 		<ul style="list-style-type: none"> • Cümleler veya bir kısa metin verilerek yazım yanlışlarını bulmaları ve düzeltmeleri istenebilir. • Anlamlı ve kurallı cümleler kurar. • Karışık olarak verilen kelimelerden anlamlı ve kurallı cümleler kurmaları istenebilir. • Yazılarında imla kurallarını uygular. • Yazılarında kelime tekrarlarından kaçınır.

ÖĞRENME ALANI: ANLATIM VE YARATICILIK**SÖZLÜ ANLATIM**

Amaçlar	İçerik	Kavramlar	Metod ve etkinlikler
Kendini sözlü olarak ifade edebilme. Yaşantısından ve günlük hayattan örnekler vererek anlatabilme.	<ul style="list-style-type: none"> • Duygu, düşünce ve hayallerini sözlü olarak ifade etme. • Konuşmalarında yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verme. • Konu dışına çıkmadan konuşma. • Düşüncelerini mantıksal bütünlük içinde sunma. • Deneyim ve anılarını anlatma. • Görgü kurallarına ve değerlere (milli, manevi kültürel, ahlaki, sosyal vb.) uygun konuşma. • Dinleyici gurubunu ve bulunduğu ortamı dikkate alarak konuşma. • Konuşma, konuşma içeriğini ve konuşma ortamını değerlendirme. • Dilek, istek, beğeni ve şikâyetlerini ilgili kişilere bildirme. • Konuşmasının başında ve sonunda dikkat çekici ve çarpıcı ifadeleri kullanma.		<ul style="list-style-type: none"> • “İyi bir konuşmacı olmak” etkinliği yaptırılabilir. a)Hayallerini, özlemlerini vb. anlatılması istenebilir. b)Sanatsal ürünler (resim, şiir, heykel)hakkında konuşması istenebilir.
Belli konu ve olaylar hakkında betimleme ve yorumlayabilme.	<ul style="list-style-type: none"> • Konuşmalarında tanımlar yapma. • Konuşmalarında betimleme yapma. • Konuşmalarında olayları oluş sırasına göre anlatma. • Konuşmalarında ana fikri vurgulama. • Konuşmasında önemsedığı bilgileri vurgulama. • Konuşmasında karşılaştırmalar yapma. • Konuşmalarında sebep-sonuç ilişkisi kurma. • Beden dilini yorumlama • Çevresindeki sosyal olayları anlamlandırma ve yorumlama. • Doğayı izleme ve doğadaki değişimleri fark etme ve yorumlama.		
Tür, yöntem ve tekniklere uygun anlatabilme.	<ul style="list-style-type: none"> • Masal, hikâye veya film tekniğine uygun anlatma. • Bilgi vermek amacıyla konuşma. • Sorgulayarak konuşma.		<ul style="list-style-type: none"> • Masal, fıkra vb. anlatmaları istenebilir. • Belirlenen bir konu ya da sorun hakkında beyin fırtınası yaptırılabilir. • İleri sürdüğü düşüncenin kabul edilebilir gerçeklerini, nedenlerini ve kanıtlarını açıklaması.

Amaçlar	İçerik	Kavramlar	Metod ve etkinlikler
2. YAZILI ANLATIM			
Yazım kurallarını uygulayabilme.	<ul style="list-style-type: none"> • Yazma amacını belirleme. • Kelimeler, cümleler ve satırlar arası uygun boşluklar bırakma. • Anamlı ve kurallı cümleler kullanma. • Yazılarında sözlük ve imla kılavuzundan yararlanma. • Konu dışına çıkmadan yazma. • Yazılarında kelime tekrardan kaçma • Yazılarında söz varlığından yararlanma. • Yazılarında farklı cümle yapılarına yer verme. 		<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencilerden “Ne hakkında yazacaksınız?”, “Yazınızda neler anlatmayı düşünüyorsunuz?” gibi sorular sorularak yazma amacını belirlemesi istenebilir. • Anlatım bozukluğu olan cümleler verilerek cümleleri düzeltmeleri istenebilir. • Noktalama işaretleri verilmeyen bir metinde gerekli noktalama işaretlerini kullanmaları istenebilir. • Cümle tamamlama etkinliği yaptırılabilir.
Kendini yazılı olarak ifade edebilme.	<ul style="list-style-type: none"> • Yazısına uygun başlık belirleme. • Yazısında alt başlıkları belirleme. • Yazısında giriş-sonuç cümlelerini özenle seçme. • Olayları oluş sırasına göre yazma. • Mantıksal bütünlük içinde yazma. • Yazılarında genelden özele, özelden genele doğru yazma. • Yazılarında ana fikre yer verme. • Yazılarında kendi yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verme. • Yazılarında karşılaştırmalar yapma. • Yazılarında sebep-sonuç ilişkileri kurma. • İzlenim ve deneyimlerine dayalı yazılar yazma. • Kendisini, ailesini ve çevresini tanıtan yazılar yazması. • Duygu, düşünce ve hayallerini anlatan yazılar yazma. • Yazılarına imza atma ve imzanın anlamını bilme. • Planlı yazma yöntemine uygun yazma. 		<ul style="list-style-type: none"> • Her paragrafta anlatacak genel düşüncenin sadece bir yönünün verilmesi istenebilir • Kendi yaşantısından veya ailesindeki bireyler hakkında yazı yazmaları istenebilir. • Okudukları veya çok beğendikleri bir kitap hakkında yazmaları istenebilir.

Amaçlar	İçerik	Kavramlar	Metod ve etkinlikler
Kısa içerikli metin ve konuları yazılı olarak anlatabilme.	<ul style="list-style-type: none"> • Özet çıkarama. • Kendisine ilgi çekici gelen karakter, olay, yer, anı vb. ile ilgili görüş ve düşüncelerini yazma.		<ul style="list-style-type: none"> • Tiyatro, sinema, konser vb. yerlere gidilmesi ve izledikleri hakkında yazılar yazması istenebilir. • Değişik yerlerle ilgili afişler verilerek öğrencilerden afişlerden hareketle hangi yerleri gezip görmek istedikleri yerler konusunda yazı yazmaları istenebilir.
Tür, yöntem ve tekniklere uygun yazma.	<ul style="list-style-type: none"> • Günlük, anı yazma. • Hikâye yazma. • Şiir yazma. • Kısa oyunlar yazma. • İkna edici yazılar yazma. • Sorgulayıcı yazılar yazma. • Mektup yazma, duyuru, afiş yazma.		<ul style="list-style-type: none"> • Ailesine, arkadaş ya da öğretmenini istedikleriyle ilgili yazılar yazmaları istenebilir.

ÖĞRENME Alanı: OKUMA, EDEBİYAT VE LEKTÜR

Amaçlar	İçerik	Kavramlar	Metod ve etkinlikler
OKUMA KURALLARINI UYGULAYABİLME			
Okuma kurallarını uygulayabilme	<ul style="list-style-type: none"> • Okuma amacını belirleme. • Okuma amacına uygun yöntem belirleme. • Okuduğu metinleri doğru telaffuz etme. • Noktalama işaretlerine dikkat ederek okuma. • Sesli okumada vurgu ve tonlamaya dikkat ederek okuma. • Kurallarına uygun sessiz okuma. • Akıcı okuma. • Not alarak okuma. • Seçici okuma. • Metnin türünü dikkate alarak okuma. (masal, dram, şiir, roman). • Lirik ve epik şiir okuma. • Farklı metinleri kuralı okuma. • Sesli ve sessiz okuma		<ul style="list-style-type: none"> • Okuma amacını ve metnin türünü dikkate alarak sesli ve sessiz okuma, not alarak okuma, seçici okuma, sorgulayarak okuma gibi teknikleri uygulanır. • Bilinmeyen bir metinde okuma hızını ve anlama becerisini geliştirme için etkinlikler yaptırılır. • Değişik türden metinleri okuyabilme etkinliği yaptırılır. • Sesli ve sessiz okuma teknik ve alışkanlığını geliştirebilmek için etkinlikler yaptırılır.
Okuduğunu anlayabilme	<ul style="list-style-type: none"> • Metinde karşılaştığı yeni kelimelerin anlamlarını tahmin ederek açıklama. • Başlık ve içerik ilişkisini sorgulama. • Okuduklarından çıkarımlar yapma. • Metindeki ortaya konan sorunları belirtme ve onlara farklı çözümler bulma. • Metinler arası anlam kurma. • Okuduklarıyla ilgili kendi yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verme. • Okuduklarında geçen varlıkları ve olayları sınıflandırma. • Okuduklarında “Hikâye unsurları”nı belirleme. • Yazarın amacını belirleme ve hayattaki hakkında bilgi edinme. • Okuduklarında 5N 1K sorularına cevap arama.		<ul style="list-style-type: none"> • Okuduğu metindeki bilgileri, metin dışında başka bir olayla, konuyla vb. ilişkilendirerek anlam kurar. • Sözlüğe bakarak, öğretmene sorarak ve başka kelimelerin anlamlarını araştırma etkinliği yaptırılır. • “Hikâye haritası” etkinliği yaptırılır. • Okuduklarının ana fikri ve detaylarını dikkate alarak kendi kelimeleriyle özetlenir. • Öğrencilere yazarın kısa biyografisi ve diğer eserleri hakkında bilgi edinmeleri için araştırma ödevi verilir.

Amaçlar	İçerik	Kavramlar	Metod ve etkinlikler
EDEBİYAT			
Edebiyat: Edebî türlerini kavrama ve tanıyabilme (nazım ve nesir)	<ul style="list-style-type: none"> Masal, hikâye, fıkra, şarkı tekerleme tiyatro vb. edebi örneklerine aynı oranda ilgi duymalarına özen gösterme. 	Masal Hikâye Fıkra Şarkı Tekerleme	<ul style="list-style-type: none"> Masal, hikâye ve fıkra tekniğine uygun anlatımlarda bulunmaları istenir. Dinlediklerinde hikâye unsurlarını belirleme.
Nazım türleri: Şiirler, türküler, manileri tanıyabilme. Lirik şiirdeki temel duygu ve konuyu saptayabilme Şiirde kullanılan benzetme örneklerini kavrayabilme. Ritim ve kafiyeyi ayırabilme. Anonim halk edebiyatı ürünleri olan türkü ve maniyi kavrayabilme.	<p>Nazım türün ne olduğunu tanıma.</p> <ul style="list-style-type: none"> Şiirde dize Şiirde dörtlük Şiirin ana duygusunu belirleme. Şiirde lirik tablolar. Şiirin sanatsal etkilerini tanıma. Şiirde kullanılan motifleri tanıma. Şiirde vezin (hece vezin) Renklerin değişik yerlerde kullanılışı ve ifade ettiği anlamlar. Lirik şiirdeki temel duygu ve konuyu saptama Benzetme (teşbih), Şiirde kullanılan benzetme örnekleri bulma. Ritim ve kafiye Şiirde kafiye Şiirde kafiyenin oluşmasını sağlayan eş sesli kelimeleri ayırt etme Türkü ve maniyi ayırt etme. Türkü ve maniyi ezberlemeyi özendirme. 	Kafiye Lirik şiir Benzetme Türkü Mani	<ul style="list-style-type: none"> Şiir, türkü, şarkı türlerinde metinler ezberlenir. Şiirdeki motiflere göre lirik şiiri ayırt edebilme. Şiirde ana duyguyu belirleme etkinliği yaptırılabilir. Hecelerdeki vurgu, uzunluk, yükseklik gibi ses özelliklerini, duraklarının düzenli bir şekilde tekrarlanması olan ritmi hisseder. Mani ve türkü söyleme etkinliği yaptırılabilir.

Amaçlar	İçerik	Kavramlar	Metod ve etkinlikler
Nesir türleri: Sanat değeri olan (hikâye-öykü, roman, tiyatro ve bilim- kurgu) eserlerinin temel özelliklerini tanıyabilme ve ayırt edebilme.	<ul style="list-style-type: none"> •Öykü ve roman arasındaki farkı ayırma. • Okunulan metnin konusunu belirleme. • Okunulan metnin ana fikrini belirleme. • Hikâye unsurlarını belirleme (olay, kişi, yer, zaman). • Metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümleri hakkında tahmin-lerde bulunma. • Yazarın amacını belirleme. • Okunulan metnin yazarı hakkında bilgi edinme. • Okuduklarında sebep-sonuç ilişkisini kurma. • Betimleyen ve tanımlayan ifadeleri dikkate alarak okuma. • Genel ve özel durumları bildiren ifadeleri dikkate alarak okuma • Destekleyici ve açıklayıcı ifadeleri dikkate alarak okuma. • Okuma öncesi, okuma sırası ve sonrasında metinle ilgili soruları cevaplandırma. • Monolog ve diyalog. 	Hikâye Roman Tiyatro Bilim-kurgu Monolog Diyalog	<ul style="list-style-type: none"> • Okuduklarının ana fikri dikkate alarak kendi kelimeleriyle özetlemesi • Hikâye unsurları: ana ve yardımcı karakterler, yer, olay, zaman “hikaye haritası” etkinliğini yaptırabilirsiniz. • Bir metnin giriş, gelişme ve sonuç kısımlarına ait karışık olarak verilen paragrafları sıraya koymaları istenebilir. • Öğrencilere yazarın kısa biyografisi ve diğer eserleri hakkında bilgi edinmeleri için araştırma ödevi verilir. • Önem belirten, betimleyen, genel ve özel durumları bildiren, destekleyen ve açıklayan, özetleyen ve sonuç bildiren ifadelerin yerlerinin boş bırakıldığı cümleler verilerek öğrencilerden boşluklara uygun ifadelerin yerleştirilmesi istenilir.
LEKTÜR			
Bağımsız olarak önerilen eserler- den bölümler okuma becerisini kazanabilme	LEKTÜR LİSTESİ:	Serbest okuma (lek- tür)	<ul style="list-style-type: none"> • Bu dönemde serbest okuma kitaplarıyla tanıtılır. • Öğrenciler, kitapları nereden temin edecek yerleri konusunda bilgilendirip yönlendirilir. • Bağımsız okumaya karşı ilgi uyandırma, motive etme ve yönlendirme. • Yazarın kısa biyografisi hakkında bilgi edinir. • Başlık ve içerik ilişkisini sorgular. • Okuduğu kitapta ortaya konulan sorunları belirler ve onlara farklı çözümler bulur. • Okuduklarının ana fikrini dikkate alarak kendi kelimeleriyle özetler. • Kitapta geçen kahramanları analiz eder (baş ve yardımcı kahramanlar ve özellikleri).

ÖĞRENME Alanı: MEDYA KÜLTÜRÜ

Amaçlar	İçerik	Kavramlar	Metod ve etkinlikler
Bilimsel teknolojiden yararlanabilme	<ul style="list-style-type: none"> • Bilgi toplamak amacıyla bilişim teknolojilerinden yararlanma. • Bilgisayarın eğitimde ve iletişimdeki önemini kavrama. • Bilgi, duygu ve düşüncelerini sunmak amacıyla içeriğe uygun görseller seçme ve yararlanma. • İletişimi olumsuz etkileyen tutum ve davranışları fark ederek kendi tutum ve davranışları ile karşılaştırma. • Bilgileri tablo ve grafikte sunma. • Duygu, düşünce ve bilgilerini görselleştirmede renkleri kullanma. • Bilgi, düşünce ve izlenimlerini resim, şekil ve sembol kullanarak görselleştirme. • Bilgisayar yardımıyla poster hazırlama. 	Bilgisayar Poster	<ul style="list-style-type: none"> • Belirlenen bir konuda (gerektiğinde soru sorulabilecek, başka kaynaklara başvurabilecek bir ortamda) bilgisayar kullanarak sunumlarını geliştirmeleri istenebilir. • Bilgisayar yardımıyla poster hazırlanabilir. • Teknoloji araçların: telefon, televizyon ve bilgisayar eksikliğinden kaynaklanan sonuçlara ilişkin yazılar yazmaları veya sınıfta tartışmaları istenebilir. • Yirmi yıl sonra yaşayacağı bir dünyada teknolojinin hayatı nasıl değiştireceği ile ilgili yazı yazmaları istenebilir.
Kitle iletişim araçlarından radyo ve TV yayınları arasındaki farkı gözetebilme.	<ul style="list-style-type: none"> • Radyo ve TV arasındaki farkı gözetme. • Bilgi edinmek için haber, sunu, belgesel dinleme ve izleme. • Görsellerle ilgili sunulan bilgileri yorumlama ve değerlendirme. • Görsellerden yararlanarak söz varlığını geliştirme. • Reklâmlarda verilen mesajları sorgulama. • Çok yönlü iletişim araçlarından faydalanarak araştırma yapma. 	Reklâm Mesaj	<ul style="list-style-type: none"> • Televizyondan ve radyodan dinlenen güncel haberlerin anlatılması istenebilir. • (Örneğin: Savaş, deprem veya sel konusunda) • Televizyondaki sunucuları seyretmeleri ve bir sunucunun konuşmasını canlandırılmaları istenebilir. • Televizyonda izledikleri haber, sunu, belgesel vb. programlar hakkında yorum yaptırılabilir.
Film ve film türlerini tanıyabilme.	<ul style="list-style-type: none"> • Film tanımı • Film türlerini (siyah-beyaz, günümüz film, dizi film, uzun metrajlı film, belgesel film) tanıma. • Belgesel filmin tanımı • Çizgi filmin tanımı 	Belgesel film Uzun metrajlı film Dizi film	<ul style="list-style-type: none"> • Sinema, film izlettirebilir. • Konunun ana fikri ve önemli noktalarının öğrencinin kendi ifade biçimiyle özetlemesi istenebilir. • Sinema afişleri verilerek öğrencilerin afişlerden hareketle hangi filme gitmek istedikleri hakkında yazılar yazmaları istenebilir.

Amaçlar	İçerik	Kavramlar	Metod ve etkinlikler
Tiyatro hakkında temel bilgi edinme ve tiyatro türlerini tanıyabilme.	<ul style="list-style-type: none"> • Duygu, düşünce ve izlenimlerini drama, tiyatro, müzikli oyun, kukla vb. yollarla sunma. • Tiyatro ve film sunuları arasındaki farkı ayırt etme. • Beden dilini yorumlama. 	Beden dili Tiyatro Müzikli oyun	<ul style="list-style-type: none"> • Tiyatroya gidilerek izledikleri oyun hakkında yazılar yazması istenebilir.
İletişim araçlarından telefonun önemini kavrama ve görgü kurallarına uygun kullanabilme.	<ul style="list-style-type: none"> • Telefonun önemi. • Telefonla haberleşme. • Telefon ve cep telefonu arasındaki farkı gözetme. • Telefonda konuşurken görgü kurallarına dikkat etme. • Telefon rehberinden yararlanma. 	Telefon Cep telefonu Telefon rehberi	<ul style="list-style-type: none"> • Telefonun faydaları konusunda yazılar yazmaları istenebilir. • “Telefonda konuşma” etkinliği yaptırılabilir.
Dergi ve gazetelerden yararlanabilme.	<ul style="list-style-type: none"> • Bilgi edinmek için gazete ve dergi okuma. • Gazete ve dergilerde verilen bilgileri sorgulama. 	Gazete Dergi	<ul style="list-style-type: none"> • Okul veya sınıfta gazete ve dergi hazırlanabilir. • Bilgi edinmek, günlük olayları takip etme, okuma alışkanlığı kazanmak ve eleştirel düşünmeyi geliştirmek amacıyla önemli gördükleri haberler veya yazılar hakkında öğretmen rehberliğinde sınıfta tartışılabilir.
Dilekçe, davetiye ve tebrik kartı, duyuru ve mektup yazma kurallarını kavrayabilme.	<ul style="list-style-type: none"> • Davetiye ve tebrik kartı yazma • Duyuru ve afiş hakkında yorum yapma ve yazma. • Mektup yazma. • Dilek, istek ve şikâyetlerini gerekli kişilere yazılı olarak bildirme. 	Dilekçe Tebrik kartı Mektup Davetiye Duyuru Afiş	<ul style="list-style-type: none"> • Dilekçe hakkının olduğunu bilir ve bu hakkını karşılaştığı sorunları çözmekte kullanır.
Günlük ilişkilerin gerektirdiği farklı durumlara göre uygun konuşma ve davranabilme. * Özür dileme, bağışlama ve teşekkür etmenin anlamını kavrayabilme.	<ul style="list-style-type: none"> • İnsanın hatta yapabileceğini ve bu durumda özür dileme ve karşındakini bağışlama. • Farklı durumlarda yapılan iyilikler için teşekkür etme. 		<ul style="list-style-type: none"> • Selamlaşma, tanışma, arkadaşlarıyla ve yetişkinleriyle konuşma, teşekkür etme, kutlama, özür dileme, telefonda konuşma, ve buna benzer konuşmaların gerektirdiği durumlara uygun konuşmaları istenir. • Kendinin ve başkalarının hatta yapabileceklerini kabul etmesi ve bunu hoşgörüsüyle karşılar. • Teşekkür kartı hazırlama (kendileri için önemli olan insanların neden önemli oldukları açıklanarak bu kişilere teşekkür kartı hazırlanabilir)

Amaçlar	İçerik	Kavramlar	Metod ve etkinlikler
Çevresindeki sosyal olayları anlamlandırma ve yorumlayabilme.	<ul style="list-style-type: none"> • Çevresindeki olayları anlamlandırma. • Farklılıklara karşı saygı duyma. • Değişik olayları yorumlama. • Günlük yaşam becerilerini geliştirme: temizlik- beslenme, yardım isteme vb. 		<ul style="list-style-type: none"> • Bayram, toplantılar, anmalar, yöreye özgü sosyal olaylar vb. toplum açısından önemi ve anlamı üzerine tartışılması.
Müze ve resim galerilerini ziyaret etme ve konserlere gitme alışkanlığını kazandırma.	<ul style="list-style-type: none"> • Müze ve resim galerilerini ziyaret etme. • Konserlere gitme alışkanlığı kazanma. • Renkleri tanıma, anlamlandırma ve yorumlama. • Resim ve fotoğrafları yorumlama. • Karikatürlerde verilen mesajı algılama. 	Müze Konser Karikatür	<ul style="list-style-type: none"> • “Resimlerin söyledikleri”-etkinliği yaptırılabilir. • Müze, resim galerisine veya konsere gidilmesi ve izledikleri hakkında yazılar yazması istenebilir. • Ünlü sanatçılardan hangisinin konserine gitmek istedikleri konusunda yazılar yazmaları istenebilir. • Sanatsal ürünler (resim, heykel) hakkında konuşması istenebilir.
Kitaplardan yararlanabilme. Çocuk kitap ve dergilerini okuyabilme.	<ul style="list-style-type: none"> • Kitaplardaki sözlük ve ansiklopedilerden yararlanma ve bilgi edinme. • Kütüphaneden kitap alma ve tam zamanında çevirme alışkanlığını kazanma. • Kütüphaneye üye olmak. • Kitap yayınevlerini ziyaret etme. 	Kütüphane	<ul style="list-style-type: none"> • Kitaba karşı sevgi uyandırma. • Kütüphaneleri ziyaret eder. • Kütüphanelerde kitaplara nasıl ulaşacağını bilir. • Biriktirmiş olduğu parayla kitap alır. • Yeni yayınlanmış kitapları takip eder.

3. DİDAKTİK ÖNERİLER (YÖNERGE)

Diğer Derslerle İlişkilendirme

Türk Dili Dersi öğretim programı planlama esnasında Çevre Bilgisi, Matematik, Resim Eğitimi, Müzik Eğitimi ve Beden Eğitimi dersleri ile entegre planlama olanağı sağlamaktadır. Dil alanında yapılan entegre planlamada diğerleri arasında şunlardan da konular eklenebilir: Çevre Bilgisi (Öğrenci, sözlü ve yazılı ifade esnasında ve çevreyi betimlerken tanışacağı sözcükler/kelimeler); *Matematik* aracılığı ile (Cicim ile sözcüklerin arasındaki ilişkilerini kavrayabilmelerinde,örnek:yukarı/aşağı; sağ/sol; alçak/yüksek; çizgi çekmek ya da sayıları sözcük olarak yaklaşık ve tam sayılar); *Resim Eğitimi* ile (işlenen metinler, edebî eserlerdeki olayları, kahramanları resmederek); *Müzik Eğitimi* ile (Sesli ve sessiz harflerle ilgili konularda ve şiirlerdeki ritim ile ilgili); *Beden Eğitimi* (Belli sesli ve sessiz harflerin telafuzunda).

Ölçme ve Değerlendirme -Türkçe dersi ile ilgili konuların genel planlama çerçevesi içinde öğrencilerin başarılarını ölçme ve değerlendirilmesi için eğitim süreci esnasında olduğu gibi okuma yılının belli dönemlerde de yapılması gerekmektedir.

-Türk Dili dersindeki konuların planlaması Öğretim Plan ve Programla koordineli bir şekilde olmalıdır ve bütün eğitim alanlarının (Dil, Okuma, Edebiyat ve Lektür, Sözlü ve Yazılı İfade ve Medya Kültürü) kapsanması gerekmektedir. Alanlara göre ne kadar ders saatleri verildiğinde, öğretmenin çalıştığı okulun spesifik koşulları gözönünde bulundurması gerekmektedir. Planlama esnasında, öğretmen, alanlardaki konuları birbirine benzer özellikleri olan konuları seçer. Bunun yanı sıra, alanlardan seçilen konuların amaçları doğrultusunda ve eğitim-öğretim değerlerine göre de plan ve programda yer ve süre verilmelidir. Programdaki konuların işleme açısından da eğitimde hepsine aynı ölçüde yer verilmesi gerekmez. Bir öğretmenin planlamayı nereden başlayacağı ve nasıl yapacağını sunulacak/işlenecek konunun

içeriliğinden, belirlenmiş olan amaçların düzeylerinden ve bütün bunların gerçekleşebilmesi için gerekli olan zamanı gözönünde bulundurması gerekmektedir. Zaman ayarını, daha doğrusu gerçekleşmesi gereken konuların gereken ders sayısına göre paylaşımı öğretmen yapmaktadır ve bu konu paylaşımı yapılırken göze çarpacak kadar büyük zaman farkı olmamasına dikkat edilmesi hususunda tavsiye edilmektedir.

Yıllık ders saatlerinin kullanılması ile ilgili öneriler- Haftada 4 ders saati; Yılda 144 ders saati,

- Öğretim Alanların Göre Dağılım Şöyle Önerilmektedir: Dil-55 ders; Okuma, Edebiyat ve Lektür -55 ders; Anlatım ve Yaratıcılık – 25 ders; Medya Kültürü – 9 ders. Verilen öneride şunu da vurgulamak gerekmektedir ki öğretmen, gereken konuları birleştirmelidir(ör. Dil öğretim alanındaki konuları Edebiyatla, Anlatım ve Yaratıcılık, Medya Kültürü alanlarındaki konularıyla birleştirebilir).

Araç ve Gereçler:

- » Öğretim ders ile ilgili okul düzeyinde ve eğitim bakanın onay verdiği okuma kitabı seçilecek;
- » Masallar, öykü/hikâye, kitapları, albümler, oyun kitapları, ansiklopediler, sözlükler, kılavuzlar (öğretmenler için) vb.
- » İnternet, eğitim softverleri (toolkid - programı vb.);
- » Dergiler - geleneksel çocuk dergileri (onaylı dergiler);
- » Görsel-işitsel (audio-vizüel) araç ve gereçler- CD'ler, ses bantları vb. ve diğer edebî eserler (metinler);
- » Düzeye uygun, okumayı geliştirici kaynak kitaplar;
- » Okumak için yakın çevrede bulunan kaynaklar: Kültür anıtları, müzeler, kültür evleri, kütüphane, sinemalar, tiyatrolar, milli parklar vs...vs.

4. ÖĞRENCİ BİLGİ VE BECERİLERİN ÖLÇME VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Türkçe derslerinde de çalışmaların sürekli olarak değerlendirilmesi çok önemli olduğunu başlangıçta belirtmiştik. Ancak, kanun ilköğretimde betimsel (yazılı olarak) değerlendirme I-III sınıflar arasında öngörmüştü. IV. Sınıftan itibaren öğrencilerdeki değerlendirme sayısal değerlendirmeye geçilecek ancak öğretmen bu sayısal değerlendirmeye kadar gelebilmesi için öğrenciyi yine aynı şekilde takip etmeli, yine bir kaç kez betimsel olarak (ki ona I.-III. sınıflarda mikrosomatif değerlendirme diyorduk) değerlendirip sonuçları öğrencilere ve velilere bildirecek ve sonunda bütün mevcut bilgileri özetliyerek okuma yılının sonunda en iyi şekilde ve öğrencinin notunu ki o not öğrencinin gerçek bilgisini yansıtacak olan notu ortaya çıkarmalıdır.

Çünkü değerlendirme:

1. Öğrencilerin düzeylerini, amaçlanan davranışlara hangi ölçüde yaklaşıklarını saptamaya yarar;
2. Öğretmenin, izlediği yöntemin, çalışmalarının verimli ölçüye, dolayısıyla yeni tedbirler olarak yeni yöntemler, çalışmalar plânlamaya götürür;
3. Daha geniş ölçüde düşünüldüğü zaman, programların geliştirilmesinde yol gösterici olur.

Türkçe öğretimi, türlü etkinlikleri içeren bir derstir. Bunun için öğretmen, her öğrenci için ayrı ve ayrıntılı bir “Ölçme ve Değerlendirme Fişi” düzenlemeli; öğrenciyi sürekli olarak izlemeli, durumu fişe işlenmelidir.

Bu sınıflarda da (IV.-VI.) öğretim yılı başından itibaren her öğrencinin fiziksel, duygusal, toplumsal yönlerden okuma yazmaya hazır olma dereceleri saptanmalı ve bu sürekli olarak izlenmelidir.

Bütün beceriler saptanmalı, başarısızlık ve gecikmeler için gerekli önlemler alınmalıdır. Bu önlemlerin yeterliliği de denetlenmeli, izlenmeli; gerekirse yeni önlemlere gidilmelidir.

VI. sınıflarda Türkçe öğretmeni her öğrenci için ayrı ayrı fiş tutar. Bu fişte bu sınıf için amaçlanan davranışlar ayrı yer verir. Her öğrencinin bu davranıştaki başarısı ölçülür, izlenir. Gecikmeler giderilirken, ağır ilerleyişler hızlandırılmaya çalışılır.

Bu dönemde de öğretmenin doğru gözlemleri ve değerlendirmeleri çok önemli ve etkili yoldur.

Gözlemler zaman zaman değil, sürekli ve planlı programlı olmalıdır.

Dördüncü sınıfta Türkçe öğretim dersinin okuma yılı esnasında plan ve programla öngörülen bütün etkinliklerin başlıca ölçme yolları: *Öğretmenin gözlemleri, okuma, sözlü ve yazılı yoklamalar, testler, pratik uygulamalar olan sunu ve sözlü alıştırmalar, veya altan çizili ya da çevreliyerek (çembere alınmış) resimli- yazılı alıştırmalar yardımıyla yapılmalıdır.*

Öğrenciler sık sık okutturulmalı ve okumadaki gelişmeler ölçülmelidir. Öğrencilerin gördüklerini, izlediklerini ve okuduklarını anlayıp anlamadıkları VI. sınıfta da sözlü ve yazılı olarak ölçülmesi gerekenler ölçülüp değerlendirilir ancak bu değerlendirme (notlandırma) okuma yılının sonunda sayısal olarak olmalıdır.

Ölçme ve değerlendirme tür ve aşamaları:

DIYAGNOSTİK ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Öğretmen, okuma yılının başlangıcında eğitim ve öğretime başlamadan önce öğrencilerin durumunu öğrenebilmek için diyagnostik ölçme ve değerlendirme yapar ve ondan sonra plânladığı etkinliklere geçer. Böylelikle bu bir önceki sınıfta planlaştırılan ve gerçekleştirilen etkinliklerin kalitesinin durum tespitini yapıp bir sonraki planlamadaki konu ve etkinliklerin daha kaliteli gerçekleşmesi açısından faydalı olur. Diyagnostik ölçme ve değerlendirmeyi öğretmen değişik tekniklerle uygular/kullanabilirler, mesela: *Teşhis (diyagnostik) testleri, öğretmen tarafından*

hazırlanmış sözlü sorular, öğrenciler tarafından hazırlanmış sözlü sorular, kısa kısa metinler yazarak.

FORMATİF DEĞERLENDİRME

VI. sınıfta Türkçe dersi öğretimi süreci esnasında, formatif takibin (izleme) yapılması tavsiye edilmektedir. Bununla öğretmen, belli dönemlerde öğrencilerinin bilgi seviyelerini ve programdaki konuların ne derecede kavranıp kavranılmadığını saptama olanağı olabilecektir. Formatif ölçme ve değerlendirmeyi öğretmen birçok metodlarla takip edebilme olanağı vardır:

- Öğretmen/öğrenci arasındaki konuşmalarla
- Sözlü sunularla
- Yazılı yoklamalarla
- Testler
- Ev ödevleri
- Ürün Dosyası (Portfolyo) :
  - Göstergelerin toplanması (çocukların çalışmaları, el işleri, yazılar vb.)
  - her öğrenci için ayrı ayrı;
  - Türkçe dersinin kalitesinin artması için Ürün Dosyası veliler için okuma yılı boyunca açık olması gerekmektedir.
  - Öğrencilerin Ürün Dosyası temizlenerek seçilmiş örneklerden olmalı ve
  - Fişler- (formatif olarak hergün hazırlanan fişler) her öğrenci için hazırlanan ve yapılan etkinliklerden sonra gereken bilgileri kaydetmeye yarayan fişler
- Her program alanı için hazırlanmış ayrı ayrı araçlar. Öğretmen burada, Türkçe programıyla ilgili elde ettiği bütün başarılarını kaydeder (kognitif-entelektüel, sosyo-duygusal, sosyal ve psikomotorik yönü). Kayıt listelerinde toplanmış bilgiler, geri dönüşlü bilgiler olarak öğrencilere, velilere ve özellikle öğretmenlerin çalışmalarına yarıyacak bilgilerdir.

MİKROSUMATİF DEĞERLENDİRME

- Her üçayın sonunda, formatif değerlendirmeden elde edilen bilgilere dayanarak betimsel (yazılı) mikro-sumatif değerlendirme yapılır.

SUMMATİF DEĞERLENDİRME

- Bütün takip ve formatif değerlendirmeye dayanarak öğretmen, öğrencinin her program alanı çerçevesi içinde ve her öğrencinin ayrı ayrı gelişim durumunu değerlendirir, ve gereken notunu belirler (betimsel olarak yazar).

Belli dönemlere ve belirlenen düzeylere göre her öğrenci için hazırlanan summatif betimsel (yazılı) değerlendirmeden (nottan) sonra okuma yılın sonunda bu değerlendirmeye uygun sayısal

5. EĞİTİM STANDARLARI

V,V ve VI. Sınıflar için Derslik ile V Sınıf eğitim Araç ve Gereçler Normatif Eğitim ve Bilim Bakanlığı 31.05.2007 tarihinde aldığı 07-4061/1 no'lu kararıyla gereken düzenlemeler yapılmıştır.

6. ÖĞRETİM KADROSU İLE İLGİLİ NORMATİF

Bu öğretim programının gerçekleşmesi için İlköğretim Kanununun öngördüğüne göre Pedagoji Fakültesinden Türkçe bölümünden mezun olan ilköğretim sınıfsal bölümü ve okulöncesi öğretmenleri (profesörleri) ders verebileceklerdir.

7. BEKLENİLEN SONUÇLAR

Edebî dilde yazıp okuyabilmeli ve kendini sözlü ifade ederek konuşmaya katılabilir- konuşabilir ;

- Yazıda ve okumada temel dilbilgisi kurallarını uygular;
- Sözlü ve yazılı ifadelerde adları, adları ve eylemleri tür olarak cümle içinde kullanabilmeli;
- Tür, yöntem ve tekniklere uygun dinleyebilir ve dinlediğini anlayabilir özetleyebilir ve soru sorabilir;
- Kendini sözlü ifade ederek konuşmaya katılabilir;Tür, yöntem ve tekniklere uygun konuşabilir;
- Türkçenin özelliklerini kavrayabilir;Yazı dili ve yöre edebî dili ayırt edebilir aralarındaki farkları görebilir;
- Olay ya da varlıkları betimler ve yorumlar;
- Düzeyine göre metin ve konuları okur ve anlatabilir;
- Kelimeleri yerinde ve anlamlarına uygun kullanır ve doğru telaffuz eder;
- Cümlelerde ve metinlerdeki kelimeleri yerinde ve anlamlarına göre uygun yazar;
- Kısa içerikli metin ve konuları yazılı olarak anlatır;
- Dinlediğini anlayabilir, özetleyebilir ve soru sorabilir;
- Basit sorular sorabilir ve sorulan sorulara cevap verebilir;
- Yazılarında kendi yaşantısından ve günlük hayatından olaylar yazabilir;
- Kelime dağarcığını zenginleştirir;
- Yazılarında imla kurallarını uygular;
- Edebî türlerini (nazım ve nesir) kavrar ve tanıır;
- İmlâ kurallarını uygular;
- Noktalama işaretlerini doğru yazar ve yerinde kullanır;
- Bilgi, duygu ve düşüncelerini sunmak amacıyla bilişim teknolojilerinden yararlanabilir;
- Dersteki iletişim bilgi teknolojilerinin kullanılmasına yeteneklendirilir.
- Tür, yöntem ve tekniklere uygun dinleyebilir ve dinlediğini anlayabilir, özetleyebilir ve soru sorabilir;

- Kendini sözlü ifade ederek konuşmaya katılabilir;Tür, yöntem ve tekniklere uygun konuşabilir;
- Türkçenin özelliklerini kavrayabilir;Yazı dili ve yöre edebî dili ayırt edebilme aralarındaki farkları görebilir;
- Cümlede özne-yüklem uyumunu kavrayabilir;
- Alfabemizdeki ünlü ve ünsüz harflerin özelliklerini kavrar;Ünsüz uyumu ve ünsüz yumuşaması ses olaylarını kavrayabilme.
- Dilimizde kök, kök-ek (yapım ve çekim ekleri) ilişkilerini kavrayabilir;
- Basit, türemiş ve bileşik adları ayırt edebilir;
- Varlıkların özelliklerini belirten sözcükleri ayırt etmede ön adlardan önce yazıldığını kavrayabilir (sıfat) ;
- Kişi, işaret, belgisiz ve soru adlarını (zamirlerini) ayırt edebilir;
- Eylemlerde üç temel zamanı (geçmiş, şimdiki ve gelecek) ve eylemlerde kişi anlamını kavrayabilir;
- Belirteç (zarf), ilgeç (edat), bağlaç ve ünlem olan kelime ve kelime gruplarını tanıyabilir, cümlede ayırt edebilir ve adlandırabilir;
- İmlâ kurallarını uygular;
- Noktalama işaretlerini doğru yazar ve yerinde kullanır;
- Konuşmacıyı ve grup konuşmalarına görgü kurallarına uygun dinleyebilir ve tartışabilir;
- Kendini sözlü olarak ifade eder, olay ve yaşantılarını anlatabilir;
- Olay ya da varlıkları betimleyebilir;
- Metin ve konulara anlatabilir ve öykülenebilir;
- Kelime dağarcığını geliştirir;
- Olay ve yaşantılarını yazılı olarak anlatabilir;
- Metindeki bilgileri metin dışında başka bir olayla (konuyla) ilişkilendirerek ve anlam kurarak yazılı anlatabilir;
- Sorgulayarak açıklayıcı ve bilgilendirici yazılar yazar;
- Okuma ve yazma kurallarını uygular ve okuduğunu anlar;
- Edebiyat ve edebî türlerini kavrar ve tanıır;
- Halk edebiyatı nesir türlerini (masal, fıkra vb.) ayırt eder;
- Sanat eserlerini özetleyerek ve ayrıntılarıyla anlatabilir;
- Sanat değeri olan (hikâye- öykü, roman, tiyatro, fabül ve bilim- kurgu) eserlerinin temel özelliklerini tanıır ve türlerini ayırt eder;
- Radyo ve TV yayınları izler ve yorumlayabilir;- Film ve tiyatro türle-

rini tanıır, izleyebilir ve yorumlar;

- Bilgi, duygu ve düşüncelerini sunmak amacıyla bilişim teknolojisinden yararlanır.
- Kendini sözlü ifade ederek konuşmaya katılabilir, Tür, yöntem ve tekniklere uygun konuşabilir;
- Tür, yöntem ve tekniklere uygun dinleyebilir ve dinlediğini anlayabilir, özetleyebilir ve soru sorabilir;
- Türkçenin özelliklerini kavrayabilir;Yazı dili ve yöre edebî dili ayırt edebilir aralarındaki farkları görebilir;
- Sesli ve sessizlerle ilgili kuralları uygulayabilir;
- Türkçeyi diğer dillerden farklı yapan özelliklerini kavrayabilir, yazı ve konuşmada doğru kullanabilir;
- Bu sunufta öngörülen Türkçe dilbilgisinde belirten sözcükleri ayırt eder ve özelliklerini kavrar;
- Kendini sözlü ve kısa içerikli metin ve konuları yazılı olarak ifade edebilir. Yaşantısından ve günlük hayattan örnekler vererek anlatabilir (yazabilir);
- Belli konu ve olaylar hakkında betimleme ve yorumlayabilir;
- Okuma kurallarını uygulayabilir ve okuduğunu anlayabilir;
- Edebî türlerini kavrar ve tanıyabilir (nazım ve nesir);
- Anonim halk edebiyatı ürünleri olan türkü ve maniyi kavrayabilir;
- Sanat değeri olan eserlerinin temel özelliklerini tanıyabilir ve ayırt edebilir;
- Tiyatro hakkında temel bilgi edinme ve tiyatro türlerini tanıyabilir;
- İletişim araçlarından telefonun önemini kavrama ve görgü kurallarını uygun kullanabilir;
- Dilekçe, davetiye ve tebrik kartı, duyuru ve mektup yazma kurallarını kavrayabilir;
- Günlük ilişkilerin gerektirdiği farklı durumlara göre uygun konuşma ve davranabilir;
- Çevresindeki sosyal olayları anlamlandırma ve yorumlayabilir;
- Kitaplardan yararlanabilir, çocuk kitaplarından ve dergi gazetelerden yararlanabilir;
- İmlâ kurallarını uygulayabilir;
- Noktalama işaretlerini doğru yazar ve yerinde kullanabilir;
- Bilgi, duygu ve düşüncelerini sunmak amacıyla bilişim teknolojisinden yararlanabilir;

den yararlanabilir;

- Dersteki iletişim bilgi teknolojinin kullanılmasını yeteneklendirilir.

Eğitim ve Bilim Bakanı, dokuz yıllık ilköğretim eğitimindeki 4 sınıf için Türkçe öğretim dersi programını no. 07-4044/1 kararıyla 22.05.2008 tarihinde onayladı.

ДЕВЕТГОДИШЊЕ ОСНОВНО ОБРАЗОВАЊЕ

СРПСКИ ЈЕЗИК

На основу члана 55 става 1 Закона о организацији и раду органа државне управе („Сл. весник на РМ“ бр. 58/00 и 44/02) члана 24 и 26 Закона о основном образовању („Сл. весник на РМ“ бр. 44/95, 24/96, 34/96, 35/97, 82/99, 29/02, 40/03, 42/03, 63/04, 82/04, 55/05, 81/05, 113/05, 35/06, 70/06 и 51/07), министар образовања и науке донео је наставни програм за предмет *српски језик* за VI разред деветгодишње основне школе.

1. ЦИЉЕВИ НАСТАВЕ У VI РАЗРЕДУ

- ❑ да зна порекло српског језика, глагољичког и ћириличког писма;
- ❑ да разликује и зна појмове, садржаје из фонетике српског језика;
- ❑ да препознаје врсте речи: именице, придеве, заменице и да се упозна са њиховом деκлинацијом;
- ❑ да препознаје глаголе и да се оспособи да препознаје инфинитив;
- ❑ да уме да открива подмет и прирок у реченици и прилошке одреднице и да их користи ради обогачивања изражавања;
- ❑ да прави разлику у погледу лексичког значења синонима, антонима, паронима, хомонима;
- ❑ да примењује правописна правила у односу на скраћенице и састављеног писања речи;
- ❑ да користи преносно значење речи;
- ❑ да се оспособи да разликује три књижевна рода;
- ❑ да се оспособи да прави разлику између фабуле и садржаја;
- ❑ да се оспособи да открива карактеристике басне, новеле, драме;
- ❑ да се оспособи да препознаје монолог и дијалог у драмском тексту;
- ❑ да се оспособи да препознаје лирске врсте и да коментарише мотиве у њима;
- ❑ да се оспособи да дефинише стилске фигуре епитет, мета-

фору, помпарацију и контраст, да препознаје и да даје сопствене примере којима обогачује изражавање

- ❑ да се оспособи да открива обележја лирско-епских дела;
- ❑ да се оспособи да води разговор, да формулише питања за интервју;
- ❑ да се оспособи да приповеда и описује хронолошки и ретро-спективно;
- ❑ да се оспособи да напише вест, извештај, саопштење;
- ❑ да развија способност да прави диктат са променом и стваралачки диктат;
- ❑ да развија свест о процесима стварања књиге;
- ❑ да се оспособи да спозна улогу режисера, глумца, костимографа и сценографа у драмској претстави;
- ❑ да се оспособи да прави разлику између филмске идеје и снопсиса.

НАПОМЕНА: *С обзиром на то да у шестом разреду ученици треба да систематизирају преходно сачена знања из претходног Српског језика, наставницима се препоручује да јачњу усмере на проширивање знања из нових наставних садржаја*

2. КОНКРЕТНИ ЦИЉЕВИ

ПРОГРАМСКО ПОДРУЧЈЕ: Језик			
Циљеви	Садржаји	Појмови	Активности и методе
<p>Ученик/ученица се оспособљава:</p> <ul style="list-style-type: none"> • да зна порекло српског језика; • да препознаје глагољичко и ћириличко писмо (на факсимилу); • да уочава разлике између старословенске ћирилице и савременог ћириличног писма; • да зна порекло латинице; 	<ul style="list-style-type: none"> • Потекло српског језика • Прасловенски и старословенски језик (основни подаци) • Старословенске азбуке: глагољица и ћирилица • Порекло латинице • Савремено ћирилично и латиничко писмо 	<ul style="list-style-type: none"> • Прасловенски језик; • Старословенски језик • глагољица; • ћирилица; • латиница; • савремена писма; 	<p>Вежбе за визуелно упознавање старословенског језика (фотокопије писаних споменика). Текстови са глагољичким и ћириличним писмом. Поређење старословенске ћирилице са савременим ћириличним писмом. Вежбе за писање текстова латиницом.</p>
ФОНЕТИКА			
<ul style="list-style-type: none"> • да разликује сугласнике и самогласнике; • да зна слоготворната функција на самогласките; • да препознаје врсте сугласника (сонанте и опструенте); 	<ul style="list-style-type: none"> • Подела гласова (самогласници и сугласници) • Подела сугласника: опструенти и сонанти 	<ul style="list-style-type: none"> • самогласници (вокали); • сугласници (консонанти); • сонанти; • опструенти; 	<p>Вежбе за правилан изговор сугласника и самогласника. Вежбе за дељење речи на слоге. Вежбе за одређивање врста сугласника.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • да се навикава да правилно акцентује речи у усменом изражавању; • да зна основне информације о акцентском систему српског језика; 	<ul style="list-style-type: none"> • Акцент у српском језику • Карактеристике система • Дужина и интонација 	<ul style="list-style-type: none"> • акцент; • дужина; • интонација; 	<p>Вежбе за правилно акцентирање путем читања текстова и усменог изражавања. Вежбе за обележавање места акцента.</p>

Циљеви	Садржаји	Појмови	Активности и методе
МОРФОЛОГИЈА			
<ul style="list-style-type: none"> • да препознаје врсте речи; • да одређује групу у коју спадају врсте речи (променљиве или непроменљиве), 	<ul style="list-style-type: none"> • Морфолошка класификација речи: променљиве и непроменљиве речи 	<ul style="list-style-type: none"> • морфолошка класификација речи 	<ul style="list-style-type: none"> Вежбе за препознавање врста речи. Вежбе за класификовање речи у групе.
<ul style="list-style-type: none"> • да систематизује и проширује знање о именицама; • да разликује и класификује именице по значењу; • да упозна појам деκлинације и да зна деκлинацијске категорије: род, број и падеж; • да зна да мењањем наставака именице добијају нове падежне облике; • да савлада деκлинацију до аутоматизма и да правилно употребљава предлоге у складу са падежним облицима именица; • да уочава гласовне промене настале у падежном облику именице, 	<ul style="list-style-type: none"> • Подела именица по значењу: сопствене, опште, збирне, материјалне, апстрактне, глаголске; • Деκлинација код именица • Род и број код именица • Појам и падеж; • Граматичка основа и наставак за облик; 	<ul style="list-style-type: none"> • именице: сопствене, опште, збирне, материјалне, апстрактне, глаголске; • род и број; • деκлинација; • падеж; • граматичка основа; • наставак за облик; 	<ul style="list-style-type: none"> Вежбе за препознавање именица различитих по значењу. Вежбе на текстовима уз примену именичке деκлинације коришћењем расположивих наставних средстава. Вежбе на припремљеним текстовима са циљем дописивања падежних наставака, откривања погрешно употребљених падежних облика и употребе предлога са именицама у падежном облику.
<ul style="list-style-type: none"> • да препознаје глаголе као врсте речи; • да систематизује знања у вези са конјугацијским категоријама стеченим у предходним разредима; • да препознаје исказни, заповедни и могући начин (без дефинисање); 	<ul style="list-style-type: none"> • Глаголи • Категорија начина код глагола (без дефинисање) 	<ul style="list-style-type: none"> • глаголи; 	<ul style="list-style-type: none"> Вежбе за препознавање глагола и одређивање њихових граматичких категорија. Вежбе за препознавање исказног, заповедног и могућег начина (без дефинисање).

Циљеви	Садржаји	Појмови	Активности и методе
<ul style="list-style-type: none"> • да зна материјалне придеве; • да проширује знања о придевима (стечена у предходним разредима) у вези са значењем придева и са категоријама рода и броја; • да зна да се придев усаглашава са именицом поред које стоје по роду, броју и падежу и да се по падежном облику именице препознаје у ком је падежу употребљен придев (без детаљног упознавања са карактеристикама деклинације придева); 	<ul style="list-style-type: none"> • Материјални придеви • Употреба придева • Усклађивање придева са именицом поред које је употребљен у роду, броју и падежу 	<ul style="list-style-type: none"> • материјални придеви; • усклађивање придева са именицом; • род, број и падеж; 	<p>Вежбе за препознавање материјалних придева.</p> <p>Понављање и систематизовање знања о придевима стечених у предходним разредима.</p> <p>Вежбе за усклађивање придева са именицом поред које е употребљен у роду, броју и падежу.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • да препознајеа и примењује заменице као врсте речи; • да их категоризује по њиховом значењу и да зна њихове граматичке особине; • да употребљава правилно облике заменица и да уочава падежне облике (без детаљног упознавања са њиховом деклинацијом); 	<ul style="list-style-type: none"> • Именичке заменице: • личне заменице • заменица себе, се • упитна заменица за лица и ствари <i>ко, шта (што)</i> и сложене заменице изведене од ње • опште заменице <p>Придевске заменице:</p> <ul style="list-style-type: none"> • присвојне • показне • упитно-односне • неодређене • одричне • опште <p>Деклинација</p>	<ul style="list-style-type: none"> • именичке заменице; • личне; • заменица себе, се??? • упитна заменица за лица и ствари; • сложене заменице; • опште заменице; • придевски заменице • присвојне; • показне; • упитне; • односне; • неодређене; • одрични; • опште; • деклинација 	<p>Вежби за препознавање и примењивање заменица и њихове врсте.</p> <p>Вежбе уочавање и разликовање граматичких карактеристика заменица (придевских и именичких).</p>

Циљеви	Садржаји	Појмови	Активности и методе
СИНТАКСА			
<ul style="list-style-type: none"> • да уме да открива подмет и прирок у реченици; • да имењује врсту речи која је у функцији подмета у реченици; 	<ul style="list-style-type: none"> • Реченица: главни реченички делови (подмет и прирок) • Подмет: речи што се јављају функцији подмета 	<ul style="list-style-type: none"> • подмет и прирок; 	<p>Вежбе за препознавање подмета и прирока.</p> <p>Вежбе за показивање врсте речи у функцији подмета и за самостално састављање реченица са различитим врстама речи у овој функцији.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • да препознаје и имењује прилошке одредбе; • да зна да правилно користи прилошке одредбе у изражавању; • да уме да обогаћује изражавање применом прилошких одредаба; 	<ul style="list-style-type: none"> • Прилошке одредбе за: место, време, начин и количину 	<ul style="list-style-type: none"> • прилошке одредбе: за место, време и начин; 	<p>Вежбе за препознавање и класифицирање прилошких одредаба по врсти.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • да препознаје сложене реченице; • да усвоји појам сложене реченице; 	<ul style="list-style-type: none"> • Сложена реченица: појам сложене реченице 	<ul style="list-style-type: none"> • сложена реченица; 	<p>Вежбе за откривање сложене реченице.</p> <p>Вежбе за састављање сложених реченица.</p>

Циљеви	Садржаји	Појмови	Активности и методе
РЕЧНИК И СТИЛ			
<ul style="list-style-type: none"> • да разликује основно од преносног значења речи; • да користи преносно значење речи у циљу обogaћивања изражавања. 	<ul style="list-style-type: none"> • Употреба речи у њиховом основном значењу и могућности употребе у преносном значењу 	<ul style="list-style-type: none"> • речник и стил; • основно и преносно значења речи; 	<p>Вежбе за сагледавање основног и преносног значења речи.</p> <p>Вежбе за примену на знања у обogaћивања свог речника и стила.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • да прави разлику у погледу лексичког значења синонима, антонима и паронима; • да обogaћује изражавање применом ових речи; • да разликује основно од преносног значења речи; • да користи преносно значење речи у циљу обogaћивања изражавања; 	<ul style="list-style-type: none"> • Лексичко значење речи: синонима, антонима и паронима • Употреба речи у њиховом основном и преносном значењу 	<ul style="list-style-type: none"> • синоними; • антоними; • пароними; • основно и преносно значење речи; 	<p>Вежбе откривања речи по њиховом лексичком значењу.</p> <p>Вежби примењивања ових речи у тексту.</p> <p>Вежбе сагледавања основног и преносног значења речи.</p>
ПРАВОПИС			
<ul style="list-style-type: none"> • да зна значење поменутих скраћеница; • да користи скраћенице у писменом изражавању; 	<ul style="list-style-type: none"> • Скраћенице за обраћање лицима, за мере у метричком систему и за остале мере и величине 	<ul style="list-style-type: none"> • скраћенице; 	<p>Вежбе за објашњавање поменутих скраћеница.</p> <p>Вежбе за скраћивање речи. Употреба Правописа.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • да примењује правила састављеног писања речи. 	<ul style="list-style-type: none"> • Састављено писање сложених речи: именица, придева, прилога и бројева 	<ul style="list-style-type: none"> • састављено писање речи. 	<p>Вежбе за састављено писање речи.</p> <p>Диктат. Употреба Правописа.</p>

ПРОГРАМСКО ПОДРУЧЈЕ: КЊИЖЕВНОСТ И ЛЕКТИРА

Циљеви	Садржаји	Појмови	Активности и методе
КЊИЖЕВНОСТ			
<p>Ученик/ученица се оспособљава:</p> <ul style="list-style-type: none"> • да разуме разлике између књижевних родова; - да уме да објашњава разлике између њих; - да препознје књижевне родове по спољашњим разликама; 	<ul style="list-style-type: none"> • Подела књижевности (са нагласком на спољашње разлике) по родовима: лирика, епика и драма 	<ul style="list-style-type: none"> • књижевни родови: лирика, епика и драма; 	<p>Књижевни текстови из ова три књижевна рода. Упоредивање истих.</p> <p>Вежбе за објашњавање разлика између књижевних дела.</p> <p>Вежбе за књижевно стварање у ова три књижевна рода.</p>
ПРОЗА			
<ul style="list-style-type: none"> • да разуме разлику између фабуле и садржаја; • да уме да презентује фибулу из ученог (прочитаног) текста; • да презентује садржај ученог текста; 	<ul style="list-style-type: none"> • Фабула и садржај текста 	<ul style="list-style-type: none"> • фабула и садржај; 	<p>Вежбе за презентирање фабуле у тексту.</p> <p>Вежбе за презентирање садржаја истог текста. Вежбе за разликовање фабуле од садржаја. Вежбе за писмено представљање фабуле и садржаја из прочитаног дела.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • да открива обележја приче као кратку прозу; • да уме да напише кратку причу применом стечених знања о елементима епике; 	<ul style="list-style-type: none"> • Обележја приче 	<ul style="list-style-type: none"> • прича; 	<p>Читање прича. Вежбе за откривање елемената приче. Примена аудио средства. Вежбе за стварање..</p>
<ul style="list-style-type: none"> • да препознаје елементе новеле; • да прави разлику између новеле и приче; • да покуша да напише новелу; 	<ul style="list-style-type: none"> • Обележја новеле – поређење с причом 	<ul style="list-style-type: none"> • новела; 	<p>Читање новеле. Вежбе за сагледавање елемената новеле као врсте дела. Писмена вежба за писање новеле.</p>

Циљеви	Садржаји	Појмови	Активности и методе
<ul style="list-style-type: none"> • да дефинише приповедачку форму у првом и у трећем лицу; • да уме да препозна свезнајућег приповедача по начину приповедања; 	<ul style="list-style-type: none"> • приповедач у првом и у трећем лицу и свезнајући приповедач 	<ul style="list-style-type: none"> • наратор (приповедач) 	Текстови за откривање позиције приповедача. Вежбе за препричавање у првом и трећем лицу. Говорне вежбе за презентирање свезнајућег приповедача. Аудио средства.
<ul style="list-style-type: none"> • да сагледа специфику драмског текста у односу на епику и лирику; • да преобликује одломак драмског текста у приповедачки облик; • да пише кратак драмски текст; 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам драме (као књижевног рода) 	<ul style="list-style-type: none"> • драма; 	Драмски текстови. Разговори о спецификама драмског текста у поређењу са лириком и епиком. Аудио средство. Лични рад – писмена вежба са применом знања.
<ul style="list-style-type: none"> • да ги препознаје дијалоге и монологе у драмском тексту; • да учествује у дискусијама типа комуникацијског дијалога; • да уочава разлику између дијалога у делу и дијалога у комуникацији; 	<ul style="list-style-type: none"> • Дијалог и монолог у драмском тексту – Комуникацијски дијалог 	<ul style="list-style-type: none"> • дијалог и монолог; 	Текстови за поређење драмског дијалога са дијалогом у епским и лирским текстовима. Вежбе за вођење међусобног комуникацијског дијалога. Наступање са монологом. Аудио средства.
<ul style="list-style-type: none"> • да објасни специфику појединих драмских врста и њихова обележја; • да дискутује о садржајним елементима у основним драмским врстама; 	<ul style="list-style-type: none"> • Основне драмске врсте 	<ul style="list-style-type: none"> • комедија, трагедија и савремена драма 	Драмски текстови (одломци). Вежбе за сагледавање специфика драмског текста. Вежбе за поређење драмског, лирског и епског текста. Аудио и видео записи. Посета драмских представа. Писање кратког драмског текста. Вежбе за драматизацију текстова.

Циљеви	Садржаји	Појмови	Активности и методе
ПОЕЗИЈА			
<ul style="list-style-type: none"> • да разуме значење појмова; • да сагледа значење визуелних и аудитивних елемената за сликовитост поетског дела; • да уме да комбинује ове елементе у својим стваралачким текстовима; 	<ul style="list-style-type: none"> • Визуелни и аудитивни елементи поетских дела 	<ul style="list-style-type: none"> • визуелно и аудитивно; 	<p>Слушање текстова помоћу аудио средстава. Дискусије о аудитивним и визуелним елементима у њима. Читање дела са оваквим елементима. Вежбе за поетско стварање применом ових елемената.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • да препознаје врсте лирских песама по мотивима; • да коментрише преплетање мотиве у лирским делима; • да ствара лирска дела на датим (или самостално одбраним) мотивима; 	<ul style="list-style-type: none"> • Лирске врсте: <ul style="list-style-type: none"> а) љубовне песне б) патриотске песне в) описне песме (пејзажне) 	<ul style="list-style-type: none"> • врсте лирских песама; 	<p>Избор лирских песама (са различитим мотивима). Рецитовање тих песама. Разговор о мотивима и класификација по мотивима. Аудио средство. Вежбе за стварање личних дела.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • да усвоји стилске фигуре; • да их препознаје и показује у текстовима; • да уме да даје своје примере; 	<ul style="list-style-type: none"> • Стилске фигуре: епитет, анафора и епифора. 	<ul style="list-style-type: none"> • стилске фигуре: епитет, анафора и епифора; 	<p>Текстови из народне и ауторске књижевности. Вежбе за рецитовање дела. Читање дела. Дискусије о употребљеним стилским фигурама и о циљу употребе. Аудио средство.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • да открива лирске и епске елементе у делима. 	<ul style="list-style-type: none"> • Обележја лирско-епских песама 	<ul style="list-style-type: none"> • лирско-епске песме 	<p>Лирско-епске песме из народне и из ауторске књижевности. Вежбе за рецитовање тих песама. Вежбе за откривање лирских и епских елемената. Лични радови ове врсте..</p>

ПРОГРАМСКО ПОДРУЧЈЕ:Изражавање и стварање

Циљеви	Садржаји	Појмови	Активности и методе
<p>Ученик/ученица се оспособљава:</p> <ul style="list-style-type: none"> • да употребљава одговарајуће речи за пријатну и културну комуникацију; • да води службен и приветан разговор са: разредним старешином, наставником, директором, педагогом и сл.; 	<ul style="list-style-type: none"> • Разговор као врста комуникације: формулисање питања и одговори на питања • Интервју 	<ul style="list-style-type: none"> • разговор; • интервју; 	<p>Вежбе за културну међусобну комуникацију. Импровизовани разговори са селекцијом речи у зависности од тога с ким се комуницира. Вежбе у двојкама (паровима) за вођење службеног и приветног разговора.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • да уме укратко да препричава доживљена догађања (селекција података); • да обогаћује изражавање употребом изразних средстава; • да препознаје и презентира приповедање по хронологији (по реду догађања) и ретроспективно (по сећањима); • да уочи детаље у описима и њихово значење за текст; 	<ul style="list-style-type: none"> • Хронолошки и ретроспективно приповедање • Детаљно описивање • Описивање ликова и личности 	<ul style="list-style-type: none"> • препричавање; • приповедање; • описивање; • лик и личност; 	<p>Вежбе за течно, живо и занимљиво приповедање. Вежбе за обогаћивање сопственог изражавања употребом изразних средстава. Вежбе за хронолошко и приповедање доживљених догађаја. Вежбе за детаљно описивање применом изразних средстава.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • да пише извештај о раду школске секција за разредну и ђачку заједницу; • да селектира чињенице; 	<ul style="list-style-type: none"> • Обавештавање 	<ul style="list-style-type: none"> • извештај; 	<p>Вежби за писање извештаја. Текстови из новина и часописа. Саопштења и вести на огласној табли.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • да примењује знања за читање дијалога, монолога, препричавања аутора (глас, дикција, покрети и сл.); • да уме сценски (импровизовано) да изведе драмски текст (помоћу мимика, гестова, покрета, гласа и сл.); 	<ul style="list-style-type: none"> • Сценске изведбе 	<ul style="list-style-type: none"> • драматизација; 	<p>Писмене и усмене вежбе за представљање текстова по улогама. Вежбе за читање текстова по улогама. Организовање импровизованих сценских исведби.</p>

Циљеви	Садржаји	Појмови	Активности и методе
ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ			
<ul style="list-style-type: none"> • да приповеда, препричава, опи-сује у писменомаоблику; • да примењује знања из правописа, стила и језика и језичких норми; 	<ul style="list-style-type: none"> • Писмено изражавање: приповедање, препричавање, описивање, лик и личност 	<ul style="list-style-type: none"> • приповедање; • препричавање; • описивање; • лик и личност; 	Вежбе за писмено стварање. Вежбе за примену стечених знања за писмено изражавање.
<ul style="list-style-type: none"> • да прави промене у тексту или реченицама које му диктирају (примена глаголских времена, за-мена одговарајућих речи и сл.); 	<ul style="list-style-type: none"> • Диктат са променама • Стваралачки диктат 	<ul style="list-style-type: none"> • диктат. 	Припремљени одговарајући текстови за диктат са променама и за ства-ралачки диктат. Рад у паровима са међусобним диктирањем.
	<ul style="list-style-type: none"> • Писмени задатак – оба-везно три у току године (један у I полулгу, два во II) 		<i>Напомена: Користићеи одговарајуће савремене методе и механике читања и писања које ће допринећи да ученици критички размисљају.</i>

ПРОГРАМСКО ПОДРУЧЈЕ: Медијумска култура

Циљеви	Садржаји	Појмови	Активности и методе
<p>Ученик/ученица се оспособљава:</p> <ul style="list-style-type: none"> • да разликује електронске од штампаних медијума; • да имењује процесе у стварању књиге; • да препознаје рубрике у новинама и часописима; 	<ul style="list-style-type: none"> • Врсте медијум: електронски и штампани • Књига као медијум (од идеје до књиге) • Новине, часописи и рубрике 	<ul style="list-style-type: none"> • медијуми: штампани и електронски; 	<p>Новине и часописи.</p> <p>Вежбе за разликовање електронских од штампаних медијума.</p> <p>Вежбе за стварање књига.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • да зна улогу режисера, глумца, костимографа и сценографа; • да разликује глумца од артисте; 	<ul style="list-style-type: none"> • Режисер • Глумац • Костимограф • Сценограф 	<ul style="list-style-type: none"> • режисер; • глумац; • костимограф; • сценограф; 	
<ul style="list-style-type: none"> • да зна улогу медиотеке. 	<ul style="list-style-type: none"> • Медиотека 	<ul style="list-style-type: none"> • медиотека. 	<p>Посета медиотеке.</p> <p>Разговори са запосленима у медиотеци.</p> <p>Вежбе за коришћење одговарајућег софтвера у медиотеци за претраживање података из области књижевности, филма и позоришта.</p>

3. ДИДАКТИЧКЕ ПРЕПОРУКЕ

Содржај наставног програма за предмет **српски језик** омогућује интегрисано планирање са наставом из предмета: **уознавање околине, математика, ликовно образовање, музичко образовање и физичко образовање**. У интегрисано планирање предметног подручја **Језик** могу се укључити и садржаји из: *уознавања околине* (када се ученик упознаје са врстама речи у усменом и писменом изражавању, имењујући и описујући околину); *мајхематике* (приликом схватања односа између ствари и речи, појмова: горе/доле; лево/десно; ниско/високо; повлачење линија или са приближном и тачаном бројношћу борјева као врсте речи); *ликовног образовања* (повлачењем различитих линија врши се припрема за писање, када се слободним окретањем долази до елемената слова); *музичког образовања* (кроз садржаје који су повезани са самогласницима и сугласницима); *физичког образовања* (када су у питању вежби за правилно дисање и вежбе за развој ситне мускулатуре руку). Садржаји из овог подручја, као што су откривање поетских слика, анализа ликова, догађаја из дела, могу се повезати са садржајима из наставних предмета **уознавање околине, математика, ликовно образовање, музичко образовање и физичко образовање**.

У укупно планирање садржаја наставног предмета **српски језик** треба укључивати и планирања која су повезана са вредновањем постигнућа ученика за време реализације и на крају одређених образовних периода.

Планирање наставе српског језика треба да буде у координацији са Наставним планом и програмом за овај предмет и да обухвата програмске садржаје свих образовно-васпитних подручја (Језик, Читање, Књижевност и лектира, Изражавање и стварање и Медијумска култура). Приликом одређивања броја часова за предметна подручја, треба имати у виду и специфике услова за извођење ове наставе у школи где наставник ради.

Приликом планирања треба имати у виду респективну вредност структурних подручја. Такође треба имати у виду чињеницу да се, у плану рада, програмским садржајима из предметног подручја даје место и планира време за њихову реализацију у складу са њиховом образовно-васпитном вредношћу у односу на програмске циљеве и задатке. Не може се и не треба посветити подједнаку пажњу свим садржајима у настави. Полазни основ приликом планирања треба да чине наставни садржај, потребно време за реализацију, као и ниво постигнућа постављених циљева. Ипак, препоручује се да нема упечатљиво великих временских одступања за реализацију садржаја.

Прејорукe за коришћење годишњег фонда часова: 144 часа годишње, 4 часа седмично.

По наставним подручјима предлаже се: Језик – 60 часова; Читање, књижевност и лектира – 50 часова; Изражавање и стварање – 24 часа; Медијумска култура – 10 часова.

Наставна средства:

- уџбеник изабран на нивоу школе за одговарајући предмет, одобрен од стране министра - читанка;
- енциклопедије, речници и сл.;
- интернет, образовни софтвери;
- часописи – традиционално потврдени часописи за децу (одобрени часописи);
- аудио-визуелна средства и друга средства у зависности од предмета – ЦД;
- други извори учења у непосредној околини: споменици културе, музеји, домови културе, библиотеке, биоскопи, позоришта, национални паркови итд.

4. ОЦЕНИВАЊЕ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

ДИЈАГНОСТИЧКО ПРОВЕРАВАЊЕ И ОЦЕЊИВАЊЕ

На почетку школске године наставник врши дијагностичко проверавање и оцењивање са циљем да спозна стање онакво какво јесте у функцији квалитетног планирања и реализовања будућих активности. Дијагностичко проверавање наставник може да реализује применом више инструмената као што су: *дијагностички тестови, провера помоћу усмених питања које је припремио наставник, провера помоћу усмених питања које су припремили ученици, писањем крајњих сајава.*

Добивени показатељи предзнања ученика представљају основ за планирање и реализацију наставног програма, као и за оцењивање постигнућа ученика у току наставне године.

ФОРМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ

У току наставе српског језика у шестом разреду препоручује се формативно праћење које ће омогућити формирање објективних описа као повратну информацију о постигнућима ученика у одређеном временском периоду које се уписују и са бројчаном оценом. Праћење постигнућа ученика наставник може да реализује коришћењем више метода оцењивања:

- Разговори наставник/ученик
- Усне презентације
- Писмене вежбе
- Тестови
- Домаћи задаци
- Портфолио - сакупљање показатеља (дечје израде, дела, искази и сл.) за сваког ученика посебно;

- Портфолио треба да буде доступно родитељима у току целе школске године како би они могли да допринесу квалитетној реализацији наставае из српског језика.
- Портфолио ученика са прочишћеним и селектираним подацима наставља се у наредном, вишем разреду.

СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ – На основу укупних података добивених праћењем и провером постигнућа ученика у току реализације наставног програма, наставник констатује (описује) и изводи бројчану оцену постигнућа сваког ученика појединачно, у оквиру сваког програмског подручја.

На крају школске године, наставник изводи одговарајућу нумеричку оцену.

5. ПРОСТОРНИ УСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ НАСТАВНОГ ПРОГРАМА

У односу на просторне услове програм се темељи на нормативу за простор, опрему и наставна средства за деветогодишњу основну школу донетог од стране министра за образовање Решењем бр. 0–1830/1 28. 02. 2008 године.

6. НОРМАТИВ ЗА НАСТАВНИ КАДАР

За реализацију наставног програма за Српски језик, а у складу са Законом о основном образовању, предвиђено је да ову наставу реализују наставници који су завршили:
- Филолошки факултет – Групу за српски језик.
Филолошки факултет – Групу за македонски језик, српски језик и књижевност;

7. ОЧЕКИВАНИ РЕЗУЛТАТИ

Ученик/ученица:

- знае порекло старословенског од прасловенског језика, разликује глагољичко од ћириличког писма;
- дели гласове на самогласнике и сугласнике, на сонанте и опструенте;
- привикнува се на правилно акцентовање во српском језику као и на дужину интонације;
- препознаје врсте речи и њихову поделу на менљиве и неменљиве:
- препознаје врсту именица и глаголске именице:
- препознаје и категоризује придееве по врсти;
- препознаје заменице и њихове врсте;
- уочава врсте речи у функцији подмета и открива глаголског и именичког прирока и самостално саставља реченицу помоћу њих;
- препознаје и класифицира прилошке одредбе и зна правилни редослед у реченици и њихову употребу;
- уме да састави сложену реченицу;
- примењује синониме, хомониме, парониме и антониме у тексту;
- употребљава правопис скраћеница, а савладао/ла је и основно преносно значење речи;
- зна поделу на три књижевна рода;
- разликује фабулу од садржаја;
- открива обележја приче;
- препознаје елементе новеле, драме, наратора, дијалога;
- сагледава основне драмске врсте;
- разуме и открива визуелне и аудитивне елементе у поетском делу;

- препознаје лирске врсте и изразна средства: епитет, метафору, композицију и контраст;
- открива обележја лирских–епских песама;
- води импровизоване разговоре и интервјуа;
- хронолошки препричава, прича, описује и пише вест, извештај, саопштење;
- импровизује драматизацију;
- разликује штампане од електронских медијума;
- зна улогу режисера, глумца, костимографа и сценографа у драмској представи;
- разликује филмску идеју од синопсиса и зна улогу медиотеке.

Наставни програм за *српски језик* у шестом разреду деветогодишњег основног образовања донео је министар образовања и науке решењем бр. 07-4050/1 године 22.05.2008.

ДЕВЕТГОДИШНО ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ

**НАСТАВНА
ПРОГРАМА**

**ЈАЗИК И КУЛТУРА
НА РОМИТЕ**

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на Република Македонија“ бр. 58/00, 44/02) и член 24 и 26 од Законот за основно образование („Службен весник на Република Македонија“ бр. 44/95, 24/96, 34/96, 35/97, 82/99, 29/02, 40/03, 42/03, 63/04, 82/04, 55/05, 81/05, 113/05, 35/06, 70/06 и 51/07) министерот за образование и наука донесе Наставна програма по јазик и култура на Ромите за VI одделение на деветгодишното основно училиште.

1. ЦЕЛИ НА НАСТАВАТА ВО VI ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот/ученичката:

- да се оспособи да чита со разбирање различни текстови;
- да раскажува усно и писмено во минато време за настани и случувања;
- да зборува и пишува во идно време за настани и случувања и да користи соодветни јазични елементи;
- да умее писмено да се изразува со пишување краток состав, писмо и сл.;
- да користи основни граматички и правописни правила при говорењето, читањето и пишувањето;
- да го збогатува речникот со нови зборови на ромски јазик;
- да учествува во разговор во кој искажува свое мислење, чувства и факти;
- да развива чувство на припадност кон својата култура и почит кон другите култури.

2. КОНКРЕТНИ ЦЕЛИ

СЛУШАЊЕ, ГОВОРЕЊЕ, ЧИТАЊЕ И ПИШУВАЊЕ			
Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да прави разлика меѓу народната и уметничка литература; - да ги разликува основните белези на поезијата и прозата; - да ги препознава мотивите во лирските песни и др. творби; - да разговара и опишува лирски слики; - да ги увидува настаните во епска песна; - да ги увидува карактеристиките на ликовите; - да разговара за хронолошкиот ред на настаните во литературна творба; - да согледува разлика меѓу описи и дијалози; - да стекнува основни знаења за драмата; - да умее да води разговор за актуелни теми и сл.; - да изразува сопствено мислење за познати теми; - да раскажува за настани од минатото; - да чита течно текстови со соодветна интонација и акцент; 	<ul style="list-style-type: none"> - Народна, уметничка литература - Поезија – проза Poezija-proza - Лирска песна – Lirikani gili - Драма-Drama - Епска песна - eprikani gili - Басна – Tikni paramisjori -Мотиви и пораки-Motivoja thaj bi^halde hafija - Ликови – Sime - Опишување - Монолог – jekhrigalo vekeripe - Дијалог - Dujdženengoro lafikeripe Драма - драма Лектира - lektira Филм - filmo Медиумска култура - Mediumengiri kultura Текст – teksto Стихотворба – gili Текст за народни херои – teksto baše selikane bare murša Телефонски разговор – tel. lafikeripe Песна – Gili - Текст со акцентирани зборови 	<p>Paramisja, gila, tekstoja Gilža, teksto</p> <p>- l gila bašo omangipa thaj avera</p> <p>Akteria, manuša so lena than jenhe dramate - o Ruv thaj Loknji...</p> <p>- so ovela ko teksto thaj so siklilam</p> <p>Avdive ka sikljova akaja gili Lafikeribe thaj pučile keripe teatroskiri performansa</p> <p>O parno Rom</p> <p>Te dikha filmo thaj komentaro</p> <p>Teatro, TV, radio, lil</p> <p>- drabaripe thaj lafikeripe - drabiripe, lafikeribe, akteroja, uravipe</p> <p>Čačutni intonacia, drabaripe pendžarunte manuša</p> <p>Aloo, Šukar dive, sar sijan? Ka ikljova?</p> <p>Drabaripe thaj analiza, rima</p> <p>Te ovel arakhli savi si akaja proza ki gili</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Читање текстови од народното и уметничкото творештво. - Читање литературни текстови: поезија и проза. - Лирски песни – анализа на истите (мотив, лирски слики). - Епски творби – анализа на творбите (со акцент на мотивите и пораките). - Опишување ликови и нивните особини. - Разговори за основните белези на драмскиот текст. Пишување на состав за тема од училишниот живот. - Раскажување на настан од минатото на ученикот. - Вежби за повторување на искази (изговор, граматички структури и вокабулар). - Вежби за зборување и пишување на кратки опи-

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<ul style="list-style-type: none"> - да ја разбира содржината на информациите од различни извори; - да разбира подолги описи на секојдневни активности и дејства; - да пишува поопширни информации за себе и другите; - да пишува од лично искуство за минатото (настан, активности); - да ги опишува своите планови за во иднина; - да раскажува самостојно за позната тема; - да раскажува за настани од минатото. 	<ul style="list-style-type: none"> - Народни приказни Преведување на текст од друг познат јазик - Простор, место, настан - Реалистичен текст - Фантастичен текст - Датуми – datumoja - Месеци – masekoja - Години - berša - Разговори за книгата - Патронен празник - Пишување молба - Пријателство - Пишување на самостоен состав 	<p>Kobor ilo o gari? Sekundja, minutja; Čačutno akcentiripe teksto.... O Thagar thaj o čora Te oven dikhle e verver Odaja, kher, thaj avera Šoske si akava Čačutno teksto? Gindipe amare fantaziasa Savo dive siam? Savo data? Savo masek siam?</p> <p>Kobor berš isi tut? Savo berš Siam? Siklovipe, xra,pvoše, biblioteka... Baro dive e sikljovlinakoro Xramovipe molba.... Amalipe: tu sijan miro majšukar amal - korkore butjakoro xramovipe</p>	<p>си, барање/давање каратки информации и др.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Разговори за интересот на учениците и нивните секојдневни активности и др. - Вежби за изразување на свое мислење. - Разговори за минати настани. - Вежби за вклучување во кратки дијалози и драматизации, користејќи изрази за културно однесување кон другите. - Читање на реалистичен текст и разговор за содржината во текстот. - Читање на фантастичен текст и разговор за содржината во текстот. - Раскажување за прославувањето на празниците во семејството и училиштето. - Вежби со: - читање на дијалози, приказни и раскази; - читање на нови зборови, реченици и кратки дијалози и поврзување со слики; - подвлекување и дополнување зборови во реченици и довршување реченици (трансформации); - вежби за пишување писмо, кратка биографија и др.; - раскажување на личните планови на ученикот.

ЈАЗИК, ГРАМАТИКА, ПРАВОПИС

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се запознава со падежите во ромскиот јазик; - да знае да наоѓа примери за падежите; - да умее да степенува придавка; - да ги разликува описните, показните и прашалните придавки и правилно да ги применува во усниот и писмениот говор; - да ги разликува повратните и прашалните заменки од другите зборови; - да употребува глаголи во сегашно, минато и идно време; - да ги разликува простите и редните броеви и да ги употребува во усниот и писмениот говор; - да ги употребува интерпункциските знаци во директен говор; - да умее да користи кратенки во текст; - да научи да пишува молба. 	<ul style="list-style-type: none"> - Падежи (како поим без дефиниција) - Акцент во ромскиот јазик - Придавки: описни, показни и прашални, посесивни - Степенување на придавка - Заменки – повратни и прашални заменки - Глаголи (сегашно, минто и идно време) Глаголска именка - Броеви – редни броеви - Членување на броеви - Интерпункциски знаци: две точки, тире и наводници во директен говор; акцент, апостроф и надреден знак - Скратување на зборови (ОУ; ТВ...) - Пишување на молба 	<ul style="list-style-type: none"> - Ulavipe, thaj so sikavela sar ovela hramondo o akcento - Majšuzo manuš - Odoja manušni si lačhi - O vordon si miro - Ishanardine - Me mange gndivala - Kjeripne - Avava - Aviljum - Ka avav - Pekipe maro - Genja - Jekhto, dujto <p>-(; (-), (, “), (:), (/), (l) (‘)</p> <p>- FŠ, TV, PTT, DVD, SMS.</p> <p>Ridžakerava tumen te ika-len mange...</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Вежби со примери за акцентирање на зборовите. - Вежби со примери за падежите во ромскиот јазик. - Активности за степенување на придавки (parno, pagneder, majparno). - Разликување и правилна примена на описни, показни, прашални и посесивни придавки. - Вежби за разликување на заменките од другите зборови и нивна правилна употреба во усниот и писмениот говор. - Вежби за примена на глаголите во сегашно (повратни и неправилни), минато и идно време. - Вежби за: разликување на редните од главните броеви. - Правилно пишување и примена на редните броеви. - Вежби за правилна употреба на интерпункциските знаци во директен говор. - Вежби за употреба на кратенки во текст, како на пр.: РМ, ОУ, ТВ итн. - Пишување на молба.

ИЗРАЗУВАЊЕ И ТВОРЕЊЕ

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
Усно изразување			
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да умее да прераскажува текстови по даден план; - да опишува настани и случки од лично искуство. 	<ul style="list-style-type: none"> - Прераскажување на текстови со следење на хронологијата на настанот (по даден план) - Раскажување на лични доживувања (по даден план) 	<ul style="list-style-type: none"> - Прераскажување - Раскажување - Опишување - Известување - Нови зборови и изрази. <p>Mujeskoro vakeripe, mothovipe, deipe informacia</p>	<p>Вежби за:</p> <ul style="list-style-type: none"> - прераскажување на обработени текстови; - раскажување на лични доживувања (по даден план); - известување на хронолошки ред (по даден план).
Писмено изразување			
<ul style="list-style-type: none"> - да опишува текстови со замена на форми на именки,к придавки и глаголи; - да прераскажува обработен текст со менување на крајот на текстот; - да одговара на прашања од обработен текст; -да раскашува за доживеан настан (прослава, излет, и сл.); 	<ul style="list-style-type: none"> - Пишување на текст со замена на форми на именки, придавки и глаголи - Раскажување по даден почеток - Писмени одговори на прашања од обработен текст - Раскажување за доживеан настан 	<ul style="list-style-type: none"> - Форми на именки: Mahir, Belgia, Marsel Me, rhuv, vov - Нови зборови и изрази од различни текстови. 	<ul style="list-style-type: none"> - Пишување на текстови со замена на форми на именки, придавки и глаголи. - Раскажување по даден почеток. - Писмени одговори на прашања од обработен текст. - Раскажување на доживеан настан.

КУЛТУРА НА РОМИТЕ

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се поттикнува да слуша песни од музичкото творештво на Ромите; - да се воведува во литературното творештво на Ромите; - да познава стари занаети и други обележја од животот на Ромите. 	<ul style="list-style-type: none"> - Историја и култура на Ромите - Народни песни, инструменти, носии, ора и игри - Детски литературни творби - Стари занаети и други обележја од животот на Ромите - Првите населувања на Ромите 	<ul style="list-style-type: none"> - Историски податоци - Народни песни, инструменти, носии, ора и игри; Dimie, Davuli, Xerdelezi, Xerdelezeskiri gili - Детски литературни творби, стари занаети и други обележја од животот на Ромите - Преселби 	<ul style="list-style-type: none"> - Раскажување на текстови. - Слушање на народни ромски песни. - Запознавање со традиционалните музички инструменти, носии и ора. - Разговор за познати ромски автори на детска литература. - Посета на занаетчиски дуќан. - Разгледување на фотографии со обележја од животот на Ромите.

3. ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

Предметот *јазик и култура на Ромите* ги опфаќа следните подрачја: *Слушање, Говорење, Читање и пишување; Јазик; Изразување и творење и Култура на Ромите*.

При планирањето на наставата во VI одделение наставникот/наставничката важно е да има предвид дека треба да ги планира интегрално целите, содржините и активностите од сите наставни подрачја во наставната програма за да може да се постигне систематско поврзување и целовитост во слушањето, говорењето, читањето, изразувањето и творењето на ромски литературен јазик. Исто така, треба да внимава во интегралното планирање да не се запостават некои битни карактеристики на ромскиот јазик што се предвидени со наставната програма. Бидејќи овој наставен предмет во VI одделение се изучува со два часа неделно, наставната програма одговара на развојните карактеристики на учениците и предвидениот фонд на часови.

Како што е веќе наведено, секое наставно подрачје интеракциски упатува на системот на наставата по предметот јазик и култура на Ромите. Предметните подрачја даваат такви можности според структурата на целите и содржините, па во таа смисла не може да се разработуваат содржини (песни, раскази, народни приказни, басни и сл.), а притоа да не се користат формите на изразување и творење (прераскажување, опишување) или да не се внимава на знаењата за јазикот во изразувањето и творењето). Оваа пооврзаност меѓу наставните подрачја по предметот јазик и култура на Ромите е битна карактеристика која се надградува со поврзување на содржините од овој предмет со другите предмети, што претставува важен принцип во реализацијата на наставата во основното училиште.

При планирањето на содржините наставникот/наставничката треба да се придржува на правилата на постапност и систематичност, така што при разработката на новите содржини да се следи спиралната прогресија, односно секогаш врз основа на познатите содржини да се надградуваат нови при што подеднакво се развиваат четирите јазични вештини: слушање, говорење, читање и пишување. За да може да се постигне целта на наставата по овој предмет се налага потреба да се планираат и да се обработуваат претежно содржини (текстови, песни, раскази и сл.) на ромски јазик во кои се содржат интересни теми, обичаи и други карактеристики поврзани со јазикот и културата на ромскиот народ.

Прејораки за корисење на јоѓишниот фонд на часови – 72 часа годишно, 2 часа неделно.

- По наставни подрачја се предлага за: Слушање, говорење и пишување – 30 часа; Изразување и творење – 18; Јазик – 15; Култура на Ромите – 9 часа.

Наставни средства:

- учебник избран за соодветниот предмет, одобрен од страна на министерот;
- сликовници, приказни, песни, списанија, енциклопедии, реченици и сл.;
- аудио-визуелни средства и други средства во зависност од предметот – ЦД;
- други извори на учење: Интернет.

4. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

На почетокот на учебната година наставникот/наставничката прибира показатели со цел да се запознае со предзнаењата на учениците за ромскиот јазик во функција на квалитетното планирање и реализирање на идните активности. Исто така, навреме треба да воспостави контакт со родителите и да ги запознае со карактеристиките на наставната програма по ромски јазик, начинот на обработката на содржините во наставата и следењето на постигањата на учениците (особено дека во шесто одделение, во текот на годината, учениците се оценуваат со описна и бројчана оценка, а на крајот на наставната година добиваат свидетелства со бројчани оценки). Притоа треба да се нагласи дека оценката по овој предмет влијае на општиот успех на ученикот.

ФОРМАТИВНО ОЦЕНУВАЊЕ - Во текот на наставата по ромски јазик во шесто одделение се препорачува формативно следење кое вклучува изработка и водење на портфолио на учениците што опфаќа:

- собирање на показатели (детски изработки, творби, искази и сл.) за секој ученик посебно;
- тековни (формативни) однапред подготвени, евалвациони листи за секој ученик, кои се пополнуваат по конкретна негова активност во кои наставникот ја бележи фактичката состојба.

СУМАТИВНО ОЦЕНУВАЊЕ – Врз основа на целокупните податоци од формативното оценување наставникот го опишува развојот на секој ученик поединечно во рамките на секое програмско подрачје од наставната програма по ромски јазик.

ДОСТАПНОСТ И ПРООДНОСТ НА ПОРТФОЛИОТО

- Завршната описна оценка заедно со бројчаната оцена се доставува до родителите и станува дел од портфолиото на ученикот.
- Портфолиото на ученикот со прочистени и селектирани податоци за ученикот се пренесува во наредното, повисоко одделение.

НАЧИНИ НА ПРОВЕРУВАЊЕ И ОЦЕНУВАЊЕ - Согласно со природата на програмата по јазик и култура на Ромите во шесто одделение, може да се применуваат различни методи и техники за усно и ѝсмено ѝроверување на ѝосѝиѝањѝа на ученикоѝ (ѝоворни вежби, ѝрезенѝѝации, ѝисмени вежби и сл.).

5. ПРОСТОРНИ УСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Програмата во однос на просторните услови за реализација се темели на Нормативот за простор, опрема и наставни средства за I и VI одделение донесен од страна на министерот за образование и наука со решение бр. 07-1830/1 од 28.02.2008.

6. НОРМАТИВ ЗА НАСТАВЕН КАДАР

Воспитно-образовната работа во шесто одделение може да ја изведува лице кое добро го говори ромскиот јазик и кое завршило:

филолошки факултет – наставна насока;

педагошки факултет;

Филозофски факултет – Институт за педагогија, дипломиран педагог.

Забелешка – Во случај на немање на соодветен кадар може да се вклучат и наставници со завршена педагошка академија.

7. ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ

Ученикот/ученичката:

да знае да чита и да го разбира текстот што го чита или говори;

да умее писмено да се изразува во различни форми (пишува краток состав, писмо и сл.);

да знае да зборува и пишува во идно време и правилно да ги применува соодветните јазични елементи;

да раскажува усно и писмено во минато време за настани и случувања;

да знае нови зборови на ромски јазик;

умешно да се вклучува во разговор и да знае да искаже свое мислење и доживувања од случки и настани;

да покажува интерес за изучување на ромскиот јазик, народните песни и обичаи на Ромите.

Наставната програма по *јазик и култура на Ромите* за VI одделение на деветгодишното основно образование ја донесе министерот за образование и наука со решение бр. 07-4089 од 22.05.2008 година.

ДЕВЕТГОДИШНО ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ

ЈАЗИК И КУЛТУРА НА БОШЊАЦИТЕ

НАСТАВНА
ПРОГРАМА

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на Република Македонија“ бр. 58/00, 44/02) и член 24 и 26 од Законот за основно образование („Службен весник на Република Македонија“ бр. 44/95, 24/96, 34/96, 35/97, 82/99, 29/02, 40/03, 42/03, 63/04, 82/04, 55/05, 81/05, 113/05, 35/06, 70/06 и 51/07) министерот за образование и наука донесе Наставна програма по јазик и култура на Бошњаците за VI одделение на деветгодишното основно училиште.

1. ЦЕЛИ НА НАСТАВАТА ВО VI ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот/ученичката:

- да усвојува знаења за гласовниот систем: гласовни промени во променливи и непроменливи зборови и акцент;
- да користи правописни правила при читањето и пишувањето;
- да усвојува знаења за деклинацијата, конјугацијата како морфолошки појави;
- да чита и прераскажува литературни творби на босански јазик соодветни на возраста:
- да го збогатува речникот со нови зборови од босанскиот јазик:
- да се поттикне да усвојува знаења за народната и уметничката литература и култура на Бошњациите и на другите заедници во Република Македонија;
- да развива чувство за припадност кон Република Македонија, бошњачкиот народ и почит кон другите култури.

2. КОНКРЕТНИ ЦЕЛИ

ЈАЗИК			
Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
Граматика			
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да знае да ја дефинира поделбата во гласовниот систем; - да умее да ги препознава гласовните промени во деklinацијата и компарацијата на зборовите; - да ги научи правилата за акцентот во босанскиот јазик; - да знае да ги разликува менливите, делумно менливите и неменливите зборови; - да ги препознава промените кај зборовите (без дефинирање на поимите деklinација и коњугација); 	<ul style="list-style-type: none"> - Гласовниот систем на босанскиот јазик - Гласовни промени во деklinацијата и компарацијата на зборовите - Нагласени и ненагласени зборови - Морфолошка поделба на зборовите: менливи, делумно променливи и неменливи зборови - Видови промени кај зборовите: деklinација и коњугација - Деklinацијата како вид на промена кај зборовите: падежи: номинатив, генитив, датив, акузатив, вокатив, инструментал и локатив 	<ul style="list-style-type: none"> - Самогласки - Согласки - Едначење по звучност Primjer: hljerčič (hljeb + по звучност); Primjer: hljep + čič) I и II Palatalizacija, Primjer: I pal. junače (junak + e), Putnče (putnik + e) Primjer: II pal. Orah – orasi, Ruka – ruci; - Јотување Primjer: Mlad – mladi; Sladak – sladI; преглас на вокалите Primjeri: e:o=teči tøk i:u = posipati; posuti; a:I = mài – micati - непостојано а. Примјери: 	<ul style="list-style-type: none"> - Утврдување на стекнатите знаења за самогласките и согласките (маркирање на самогласките, т.е. согласки во текст). - Воочување на промената во зборовите при едначење по звучност. - Препознавање на гласовната појава полатализација во речениците со заокружување на точниот број. - Вежби со откривање на промената на зборовите кај придавките во компаратив, односно јотување. - Вежби за воочување на промената преглас на вокалите и непостојано а во зборовите. - Воочување на разликите на долг и краток акцент со изразно читање на текст. - Откривање на менливите, делумно менливите и неменливите зборови во краток текст. - Наставно ливче (користење на работни листови). - Откривање и подвлекување на промените кај зборовите (именки, заменки, придавки, броеви, глаголи итн.) во текст. (Deklinacija) Primeri: Dvije naše vrijedne učenice...

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>- да умеа да ги открива падежите во зборовите со поставување на падежните прашања;</p> <p>- да препознава видови именки во текст;</p> <p>- да ги открива падежните форми кај именките од машки, женски и среден род;</p> <p>- да препознава видови заменки во текст;</p> <p>- да ги идентификува придавките и да ги знае нивните функции;</p> <p>- да ги усогласува падежните промени кај придавките;</p> <p>- да ги разликува степените кај придавките.</p>	<p>- Именки – општи, сопствени, збирни и материјални</p> <p>- Падежни промени кај именките од машки, женски и среден род</p> <p>- Заменки:</p> <p>- присвојни</p> <p>- прашално-односни</p> <p>- општи</p> <p>- Придавки (општо падежни промени кај придавките)</p>	<p>Ловац/ловца/ловцу/ловца/ловцем....</p> <p>Нагласени</p> <p>Зборови,</p> <p>Ненагласени</p> <p>Зборови</p> <p>Primjeri:</p> <p>1) lûd, fûd, glâd, mlâd, list, dîn...</p> <p>2) me (:mene), Te (:tebe), si (:jesi).</p> <p>Менливи</p> <p>Делумно менливи и неменливи</p> <p>зборови</p> <p>Promjenjljive:</p> <p>a) Imenice, zamenice, pridjevi i glagoli.</p> <p>b) Polupromjenlive: brojevi i prilozii.</p> <p>v) Nepromjenjljive: prijedlozi, veznici, rijecce i izvici</p> <p>- Деклинација</p> <p>- Конјугација</p> <p>Номинатив (ko?šta/što?)</p> <p>genitive, (od) koga? čega?</p> <p>dativ, (kome? čemu?)</p> <p>Akuzativ,</p>	<p>Dviju nasih vrjednih učenica.... (Konjugacija)</p> <p>Primjeri: Aldin trči najbrže .... Otiči češ .....; Mi radimo.....</p> <p>- Вежби за откривање на падежите со поставување на падежни прашања;</p> <p>- препознавање на падежите во реченици со поставување на прашања и заокружување на на точни/неточни.</p> <p>- Разликување на општи, сопствени, збирни и материјални именки во реченици.</p> <p>- Користење на работни листови.</p> <p>- Препознавање на падежните промени кај именките од машки род.</p> <p>Primjeri: N. grad G. grada D. gradu A. grad V. grade I. gradom L. gradu.</p> <p>- Препознавање на падежните промени кај именките од женски род.</p> <p>Primjeri: N. knjiga G. knjige D. knjizi A. knjigu V. Knjigo I. knjigom L. knjizi.</p> <p>- Препознавање на падежните промени кај именките од среден род.</p> <p>Primjeri: N. jutro G. jutra D. jutru a. jutro V. jutro I. jutrom L. jutro</p> <p>- Повторување за стекнатите знаења за заменките.</p> <p>- Вежби за препознавање на присвојните, прашално-односните и општите заменки.</p> <p>- Разликување на описните, присвојните и материјалните придавки во реченици и кратки текстови.</p> <p>Primjer: „Ovčica je vrjedno I uporno vježbala</p>

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
		<p>(koga? šta/što? Vokativ, Dozivanje (oj! Hej!)) Instrumental, (s kim? s čim) Lokativ. (o) kome? (o) čemu? Именки: - општи, - сопствени, - збирни. - материјални. Primjeri: majka, otac, Bosna, Amina, djeca, cvjeće, voda, zrak... - Падежите кај именките од машки, женски и среден род - Заменки: - присвојни: Primjeri: ja – moj, ti – tvoj itd. - прашално – односни: Primjeri: kōji / kòji - општи: Primjeri: svakakav, svačiji I dr. Придавки: - падежи кај придавките.</p> <p>Позитив, компаратив и суперлатив</p>	<p>I postizala lijep uspeh. Jednog dana, u šumi, na osamljenom mjestu, Aska je sreła vuka“. - Препознавање на падежните промени кај придавките. Primjeri: Planinski zrak, planinskoga zraka, planinskom zraku. - Препознавање на формите на компарација кај придавките во реченици. - Стекнување на придавки со надградување на придавките во реченици. Primjeri: brz, brži, najbrži; lijep, ljepši, najljepši;</p>

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
Правопис			
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да умеет правилно да ги изговори и пишува „č и ć“ во падежните форми на именките и во степенуваните форми на придавките; - да умеет правилно да го изговара и пишува гласот „h“ во именските, придавските и заменските форми. 	<p>Изговор и пишување на „č и ć“ во падежни форми на именките и во степенуваните форми на придавките како и гласот „h“ во именските, придавските и заменските форми</p>	<p>„č и ć“ во падежни форми кај именките и во степенуваните форми на придавките;</p> <p>- како и гласот „h“</p>	<p>- Изговор и пишување на „č и ć“ во падежни форми на именките и во степенуваните форми на придавките.</p> <p>- Изговор и пишување на гласот „h“ во именки, придавки и заменки. Primjeri: očev savjet, očeva/ očevog savjeta, očevu/očevom savjetu; Primjeri: hrast, hrana, snaha, hrapav, njih (ih) itd.</p>

ИЗРАЗУВАЊЕ И ТВОРЕЊЕ			
Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
Усно изразување			
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да знае усно да прераскажува по текот на настаните во текстот; - да умеет да раскаже свое доживување или сведоштво; - да знае да опише настан по хронологија на случувањата. 	<ul style="list-style-type: none"> - Прераскажување на основната содржина на прочитан текст (следејќи го текот на настаните) - Раскажување на лично доживување, сведоштво и сл. - Усно опишување на лик: според некои карактеристики - Настан по хронологија на истиот 	<p>Прераскажување</p> <p>Раскажување</p> <p>Опишување</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Вежби за прераскажување на текст со следење на текот на настаните. - Вежби за раскажување на лично доживување или сведоштво. - Вежби за опишување на лик со неговите надворешни црти. - Вежби за опишување на настан по редослед.

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
Писмено изразување			
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да прераскаже писмено текст следејќи го текот на настаните; - да знае да раскажува и опишува писмено свое доживување или лик со осврт на надворешниот изглед и сл.; - да пишува самостојно покана според правописните правила; - да пишува диктат со правилно користење на граматичките правила; - да умее да пишува состав по дадена тема од традицијата на Бошњаците. 	<ul style="list-style-type: none"> - Прераскажување на прочитан текст следејќи го текот на настаните - Раскажување на свое доживување, сведоштво и сл. - Опишување лик според некои карактеристики - Пишување на покана до другар, наставник, родител - Диктат со правилно користење на граматичките правила - Пишување состав по дадена тема поврзана со традицијата 	<ul style="list-style-type: none"> Прераскажување (писмено) Раскажување Опишување Покана Диктат 	<p>Активности за писмено изразување</p> <ul style="list-style-type: none"> - Прераскажување на текст со следење на текот на настаните. - Раскажување на лично доживување, сведоштво итн. - Опишување на лик од обработен текст според некои карактеристики. - Пишување на покана со запознавање и осмислување на содржината, целта и правописните знаци. - Диктатот со правилно користење на граматичките правила. - Читање на состави од учениците на дадена тема од традицијата на Бошњаците.

ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА НА БОШЊАЦИТЕ

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се запознае со карактеристичните творби од босанската поезија, проза и драма со фрагменти од избрани творби; - да ги открива основните карактеристики на народната поезија; - да се запознае со композицијата песна (организација на стиховите во строфи); - да открива поетска слика во лирска песна; - да одредува тематика и изразни средства во поезијата; - да открива епитет и компарација во поезијата; - да ги открива карактеристиките на народната проза; - да знае што е раскажување (го препознава раскажувачот во текстот, ја открива тематиката и текот на настанот); - да умее да открива ликови во текст; - да знае што е сижe; - да умее да дефинира раскажувачка форма во прво и во трето лице; - да ги проширува сознанијата за раскажувачките жанрови. 	<p>Видови литература Народна литература Поезија Народна песна Лирски и епски песни Композиција на песна: стих, строфа, рима Поетска слика во лирска песна Епитет Компарација Проза Народна приказна Карактеристики на народната приказна Ликови: главни и споредни. Сиже Раскажувач (наратор) Куси (кратки) епски народни жанрови: - пословици - брзозборки - приспивни песни - благослови</p>	<p>Литература: поезија, проза и драма Народна литература Лирски и епски песни Композиција на песната: стих, строфа, рима Поетска слика Епитет Компарација Народна приказна Карактеристики на народната приказна Ликови: главни и споредни Сиже Раскажувач (наратор) Пословици Брзозборки Приспивни песни Благослови</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Со избор и анализа на повеќе текстови се воочува поимот за убавиот збор и различните видови на литература. - Вежби за утврдување на карактеристиките на народната поезија. - Осознавање на композицијата на песната и организацијата (на стиховите во строфа). - Определување на поетска слика во лирска песна. - Осознавање на тематиката и изразните средства во поезијата. - Вежби за препознавање на епитетот и компарацијата во поезијата. - Утврдување на белезите на народната проза со проверување низ материјалот на народните приказни. - Препознавање на раскажувачот во текст. - Воочување на ликовите во текстот со изразување на некои карактеристики. - Вежби за разбирање на поимот сижe и изготвување на сижe. - Вежби за разликување на раскажувачот во прво и трето лице во одбрани текстови. - Запознавање со кусите епски народни жанрови. - Кажување на брзозборки со посветување внимание на гласовите <i>č</i> и <i>ć</i>. - Собирање и слушање народни приспивни песни кај Бошњаците. - Разговор за благословите кај Бошњаците.

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
Култура на Бошњаците			
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да ги прошири знаењата од музичкото творештво на Бошњаците; - да препознава некои обичаи на Бошњаците; - да знае да опише стар занает на Бошњаците; - да се запознава со празниците кои ги празнуваат Бошњаците; - да ги забележува сличностите на обичаите, музичкото творештво и сл. кај Бошњаците и културата на другите заедници во Р. Македонија. 	<p>Народни песни, инструменти, носии, ора и игри</p> <ul style="list-style-type: none"> - Народни обичаи и обреди - Стари занаети кај Бошњаците - Празници 	<p>Народни песни: STADE SE CVIJEĆE ROSOM KITITI ZARJEVALA BULBUL PTICA, ZMAJ OD BOSNE</p> <p>Инструменти Носија Primjer: selska и gradska, Ора и игри Kolo: sarajka</p> <p>Народни обичаи и обреди Običaj za svadbu: Prstenovanje</p> <p>Стари занаети и градби Rezbarstvo</p> <p>Празници Primeri: Kurban Bajram</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Собирање и слушање на народни бошњачки песни. - Запознавање со традиционалните музички инструменти, носии и ора. - Разговори за обичаите и обредите на Бошњаците. - Разговор за обичаите и обредите на Бошњаците. - Разговор за занаетите кои се најчести кај Бошњаците. - Разгледување на фотографии со карактеристични примери од минатото во животот на Бошњаците. - Разговор на тема: Како се подготвуваат и како ги празнуваат Бошњаците своите празници. - Разговор за сличностите во културата кај Бошњаците и другите заедници во Република Македонија.

3. ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

Предметот *јазик и култура на Бошњаците* ги опфаќа следните подрачја: Јазик (Граматика), Изразување и творење, Литература и Култура на Бошњаците.

При планирањето на наставата во VI одделение наставникот/наставничката важно е да има предвид дека треба интегрално да се планираат целите, содржините и активностите од сите наставни подрачја во наставната програма за да може да се постигне целовитост во изучувањето на граматицата, изразувањето и творењето на босански литературен јазик. Исто така, подеднакво треба да внимава (во интегралното планирање) да не се запостават некои од битните карактеристики на босанскиот јазик, како и содржините од литературата и културата на Бошњаците. Бидејќи овој наставен предмет во VI одделение се изучува со по два часа неделно, наставната програма одговара на развојните карактеристики на учениците и предвидениот фонд на часови. Така наставникот/наставничката може да планира глобално во рамките на 26 наставни часа да посветува соодветно внимание на содржините и активностите за јазикот (граматика, правопис и правоговор); на 22 наставни часа да планира содржини и активности за изразување и творења; на 24 наставни часа на содржини и активности за литературата и културата на Бошњаците (народни песни, инструменти, носии, ора и игри; обичаи и обреди; стари занаети и други обележја во животот на Бошњаците) кои се интегрирани со другите наставни подрачја.

Како што е веќе наведено, секое наставно подрачје интеракциски упатува на целините на предметот јазик и култура на Бошњаците. Предметните подрачја даваат такви можности според нивната структура, па во таа смисла не може да се разработуваат содржини (песни, раскази, народни приказни, басни и сл.), а притоа да не се користат формите на изразување и

творење (прераскажување, опишување) или да не се внимава на граматичката точност при говорењето и пишувањето или, пак, содржините за јазикот да се разгледуваат независно од текстовите што се обработуваат, како и да не се користат знаењата за јазикот во изразувањето и творењето. Оваа поврзаност во изучувањето на босанскиот јазик е битна карактеристика, исто како што е и поврзаноста на предметот со другите предметни содржини, што претставува важен принцип во наставата и учењето во основното училиште.

При планирањето на содржините наставникот/наставничката треба да се придржува на правилата на постапност и систематичност, така што во текот на учебната година да се даде акцент за разработка на содржини и активности со користење на латиницата.

Исто така, за да може да се постигне целта на наставата по овој предмет се налага потреба наставникот/наставничката да планира и да обработува претежно содржини (текстови, песни, раскази и сл.) на босански јазик во кои се содржат теми за обичаите и другите обележја од областа на јазикот и културата на Бошњаците.

Освен тоа наставникот/наставничката треба да посвети поголемо внимание за правилната употреба на падежите во босанскиот јазик во усното и писменото изразување на учениците.

Наставни средства:

- учебник избран на ниво на училиштето за соодветниот предмет, одобрен од страна на министерот;
- енциклопедии, реченици и сл.;
- аудио-визуелни средства и други средства во зависност од предметот – ЦД;
- други извори на учење: Интернет.

4. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

На почетокот на учебната година наставникот/наставничката прибира показатели со цел да се запознае со предзнаењата на учениците за босанскиот јазик, во функција на квалитетното планирање и реализирање на идните активности. Исто така, треба да воспостави контакт со родителите и да ги запознае со карактеристиките на наставната програма по босански јазик за VI одделение и со начинот на обработката на содржините, следењето на постигањата на учениците особено дека во шесто одделение учениците се оценуваат со описна и бројчана оценка, а на крајот на наставната година ученикот добива свидетелство со бројчани оценки. Притоа треба да се нагласи дека оценката по овој предмет влијае на општиот успех на ученикот.

ФОРМАТИВНО ОЦЕНУВАЊЕ - Во текот на наставата по босански јазик во шесто одделение се препорачува формативно следење кое вклучува изработка и водење на портфолио на учениците што опфаќа:

- собирање на показатели (детски изработки, творби, искази и сл.) за секој ученик посебно;
- тековни (формативни), однапред подготвени, евалвациони листи за секој ученик, кои се пополнуваат по конкретни активности или студии на случај во кои наставникот/наставничката ја бележи фактичката состојба.

СУМАТИВНО ОЦЕНУВАЊЕ- Врз основа на целокупните податоци од формативното оценување наставникот/наставничката во текот на годината ги оценува со описна и бројчана оценка, а на крајот на наставната година изведува само бројчани оценки.

ДОСТАПНОСТ И ПРООДНОСТ НА ПОРТФОЛИОТО

- Портфолиото на ученикот со прочистени и селектирани податоци за ученикот се пренесува во наредното, повисоко одделение.

НАЧИН НА ПРОВЕРУВАЊЕ И ОЦЕНУВАЊЕ – Согласно со природата на предметот јазик и култура на Бошњаците во шесто одделение, може да се применуваат различни методи и техники за *усно и ѝсмено ѝроверување на ѝосѝиѝањата на ученикоѝ (Ѓоворни вежби, ѝрезенѝации, ѝисмени вежби и сл.)*.

5. ПРОСТОРНИ УСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Програмата во однос на просторните услови за реализација се темели на Нормативот за простор, опрема и наставни средства од I до VI одделение донесен од страна на министерот за образование и наука со решение бр. 07-1830/1 од 28.02.2008 година.

6. НОРМАТИВ ЗА НАСТАВЕН КАДАР

Воспитно-образовната работа во четврто одделение може да ја изведува лице кое говори на босански јазик и кое завршило филолошки факултет – наставна насока:

- Историја на книжевноста на народите на СФРЈ, со српски јазик како втор главен предмет (по стара програма);
- Македонска книжевност и јужнословенска книжевност, со српски јазик како втор главен предмет;
- Македонски јазик, српски јазик и книжевност;
- Српски јазик А (по стара програма);
- Босански, хрватски, српски јазик и книжевност.

7. ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ ВО ПЕРИОДОТ ОД IV ДО VI ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот/ученичката:

- ги познава гласовите и ги разликува самогласките од согласките на босанскиот јазик;
- препознава гласовни промени на зборовите и знае да менува именка;
- го определува бројот на слоговите во зборот;
- знае правописни норми за пренесување на дел од зборот од еден ред во друг;
- правилно го изговара и пишува гласот *h* при изразување и творење;
- правилно ги изговара и пишува специфичните гласови во босанскиот јазик;

- користи нагласени и ненагласени зборови;
- ги знае правилата за акцентот во босанскиот јазик;
- разликува именки, придавки, заменки и броеви и правилно ги употребува во своето јазично изразување;
- знае да употребува глаголи во сегашно, минато и идно време (без дефинирање на граматичката појава);
- разликува менливи, делумно менливи и неменливи зборови;
- разликува деклинација и конјугација без дефинирање на поимите;
- знае што е падеж и го препознава со помош на падежните прашања;
- разликува видови именки;
- знае фонетски промени при деклинацијата;
- разликува видови заменки и правилно ги употребува во своето јазично изразување;
- разликува видови придавки и ги воочува падежните промени кај нив;
- умее да ги степенува придавките;
- разликува проста реченица и го одредува подметот и прирокот;
- разликува народен од стандарден босански јазик и нивните карактеристики;
- раскажува, прераскажува и пишува куси текстови за настани, појави и предмети во усна и писмена форма користејќи ги двете азбуки;
- пишува честитка, разгледница, покана, писмо;
- пишува состави на теми од традицијата, народното творештво на Бошњаците;
- препознава хронолошки ред на настаните во расказ, бајка, басна, драмски текст;
- знае да ја одреди тематиката и да направи план на текстот;
- разликува изразно од драмско читање со интонација, темпо, ритам и пауза;
- да определува место и време на настанот во текстот;
- да определува главен и спореден лик во текст; да опишува основни карактеристики на ликовите;

- препознава различни видови литература;
- наведува дела и автори на поезија, проза и драма од бошњачкото творештво;
- наведува песни, ора, инструменти од народното творештво на Бошњаците;
- знае обичаи и обреди кај Бошњаците;
- опишува занаети кај Бошњаците во минатото и денес;
- набројува празници кај Бошњаците и разговара за нивното значење и празнување.

Наставната програма по *јазик и култура на Бошњациите* за VI одделение на деветгодишното основно образование ја донесе министерот за образование и наука со решение бр. 07-4094 од 22. 05. 2008 година.

ДЕВЕТГОДИШНО ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ

НАСТАВНА
ПРОГРАМА

**ЈАЗИК И КУЛТУРА
НА ВЛАСИТЕ**

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на Република Македонија“ бр. 58/00, 44/02) и член 24 и 26 од Законот за основно образование („Службен весник на Република Македонија“ бр. 44/95, 24/96, 34/96, 35/97, 82/99, 29/02, 40/03, 42/03, 63/04, 82/04, 55/05, 81/05, 113/05, 35/06, 70/06 и 51/07) министерот за образование и наука донесе Наставна програма по јазик и култура на Власите за VI одделение на деветгодишното основно училиште.

1. ЦЕЛИ НА НАСТАВАТА ВО VI ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот/ученичката:

- да се осопсоби да чита со разбирање различни текстови;
- да зборува и пишува во сегашно, минато и идно време за настани и случувања, користејќи соодветни јазични елементи;
- да умее писмено да се изразува во различни форми: опишување, пишување краток состав; раскажување;
- да раскажува, усно и писмено, настани и случувања во минато време;
- да користи граматички и правописни норми при говорењето, читањето и пишувањето;
- да го збогатува речникот со нови зборови и изрази на влашки јазик;
- да учествува во разговор во кој ќе искажува свое мислење, чувства и факти;
- да развива чувство на припадност кон својата култура и почит кон другите култури.

2. КОНКРЕТНИ ЦЕЛИ

СЛУШАЊЕ, ГОВОРЕЊЕ, ЧИТАЊЕ И ПИШУВАЊЕ

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се оспособува да разбира посложени текстови; - да го открива и разбира хронолошкиот редослед на настаните во расказ и приказна; - да се оспособува да зборува за настани од секојдневниот живот и да користи сегашно, минато и идно време; - да се поттикнува да чита точно текстови со соодветна интонација и акцент; - да се оспособува да ја разбира содржината на текстови од различни извори (подолги описи на секојдневни активности и дејства); - да се поттикнува да го открива значењето на непознат збор или израз во познат контекст; - да се оспособува да пишува поопширни писмени состави за себе и другите; - да умее да пишува од лично 	<ul style="list-style-type: none"> - Животот во нашата околина Anvărliga di mini - Слободно време Chiro liber - Појави во природата и однесувањето на луѓето Tsi ari tu natur? - Моите активности Activit ā - Tsi-a meali - Што можам - Tsi potu - Што умеам - Tsi shitiu/ minduescu ca pot - Опишување - Раскажување на позната тема 	<ul style="list-style-type: none"> - Населба, град, село, татковина Cāsabā, hoarā, patridā - Музика, филм, детски претстави и спорт Muzicā, film, sport, spectasoli ti ficiuritsā - Празници – Sārbātori - Објекти (автобуска и железничка станица, аеродром) други служби и професии – Garā, aeroport... - Телефонски разговори - Расказ, приказна, песна (pirmif, cāntic) - Викенд, распуст, патувања, превозни средства (vichend, vacantsā) - Временски услови (ладно, топло, дожд, снег, магла) - Muhlādā, arguari; ploai - Исхрана - māsāgi - Облека: видови на облека и обувки, величини, мода - Stranji shi pāputsā, moda - Нарачка во ресторан - Tu restorantu - Допаѓање/недопаѓање 	<ul style="list-style-type: none"> - Слушање и читање со разбирање на описи, и други текстови. - Откривање на хронолошкиот редослед на настаните (подредувања на реченици во текст, точен/неточен итн.). - Разговори за секојдневни активности и планови. - Пишување на кратки описи, барање/давање кратки информации и др. - Разговори за интересот на учениците и нивните секојдневни активности и др. - Разговор на тема: „Моите секојдневни активности“. - Искажување на сопствено мислење за одредена тема. - Разговори за минати настани. - Зборување за своите секојдневни активности и за плановите. - Раскажување за познати теми за настани од минатото. - Читање и разбирање на дијалози, приказни и раскази. - Трансформации на реченици. - Подредување на реченици во подолг текст. - Пишување писмо, кратка биографија и др. - Раскажување за нешто што се случило

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>искуство за минатото (настан, активности);</p> <p>- да се оспособува да ги опишува своите планови за во иднина;</p> <p>- да умее да раскажува самостојно за позната тема (усно или писмено).</p>		<p>Изрази за:</p> <ul style="list-style-type: none"> - барање/давање Caftu minduearea-a..., dau Informari ca... Информации за времето и временските услови Cum easti chirolu? - Барање/давање информации за просторот Iu, Cāt largu easti...? - Барање/давање мислење – Minduescu ca... - Предлагање/прифаќање или неприфаќање на предлог Lipseashti/ nu lipseashti; nu pristipsescu ca... - Искажување на свое мислење - Minduescu ca... - Интонација и акцент 	<p>порано.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Раскажување за личните планови на ученикот и сл. - Пишување пораки, пријателски писма. - Опишување на желби, планови за иднината. - Раскажување за позната тема (усно и писмено).

ЈАЗИК

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
Граматика			
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се оспособува да ги препознава падежите кај именките; - да се оспособува да ги препознава описните, показните и прашалните придавки и правилно да ги применува во усниот и писмениот говор; - да умее да ги разликува повратните и прашалните заменки од другите зборови; - да употребува глаголи во сегашно, минато и идно време; - да умее да ги разликува простите и редните броеви и да ги употребува во усниот и писмениот говор; - да се оспособува да разликува прилози за време и место и да ги применува во усното и писменото изразување. 	<ul style="list-style-type: none"> • Падежи кај именките • Придавки: <ul style="list-style-type: none"> - описни, - показни; - прашални. • Заменки: <ul style="list-style-type: none"> - повратни - прашални заменки • Глаголи (сегашно, минато и идно време) • Броеви – редни броеви • Прилози за време и место 	<ul style="list-style-type: none"> • Падежи • Придавки: <ul style="list-style-type: none"> - описни (mari, njic), показни (aestă Casă) прашални (cari feată easti...), • Заменки: <ul style="list-style-type: none"> - повратни (mi, ti, nă) и - прашални заменки (cari), • Глаголи: <ul style="list-style-type: none"> - сегашно време sară; - идно va s-sară; - минато време; săpă (imperfectul), • Броеви: редни броеви, ună, dau, prort • Прилози за време (mani, ază, aseara) - Прилози за место (aoa, aclo, 	<ul style="list-style-type: none"> - Препознавање и примена на падежите кај именките. - Препознавање на описни, показни и прашални придавки. - Разликување на заменките од другите зборови и нивна правилна употреба во усниот и писмениот говор. - Вежби за примена на глаголите во сегашно (повратни и неправилни), минато и идно време; lni, vini, va-zină. - Разликување на редните од главните броеви. - Правилно пишување и примена на редните броеви. Tehtu: Cros. - Усвојување и разликување на прилозите за време и место од другите зборови. - Читање и пишување реченици и кратки текстови, со правилна примена на прилозите за време и место.

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
Правопис			
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се поттикнува правилно да ги употребува интерпункциските знаци за директен говор; - да умее да користи кратенки во текст. 	<ul style="list-style-type: none"> - Интерпунциски знаци: две точки, тире и наводници во директен говор - Скратување на зборови (D-nu, d/rã, TV ...) 	<ul style="list-style-type: none"> - Интерпункциски знаци: две точки, тире, наводници - Скратеници 	<ul style="list-style-type: none"> - Пишување реченици и кратки текстови за правилна употреба на интерпункциските знаци во директен говор. - Активности за употреба на скратеници во текст, како на пр.: (D-nu, d-rã, TV ...).

ИЗРАЗУВАЊЕ И ТВОРЕЊЕ			
Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
Усно изразување			
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се оспособува да прераскажува текстови по даден план; - да се поттикнува усно и писмено да опишува настани и случки од лично искуство. 	<ul style="list-style-type: none"> - Пишување на текст со замена на форми на именки (lemnu), придавки (limnusi) и глаголи во даден контекст (tai lemnu). - Раскажување на содржини по даден почеток или крај. - Писмени одговори на прашања од обработен текст. - Раскажување за доживеан настан. 	<ul style="list-style-type: none"> - Форми на именки - Нови зборови и изрази од различни текстови 	<ul style="list-style-type: none"> - Пишување на текстови со замена на форми на именки, придавки и глаголи. - Раскажување по даден почеток или крај на настанот. - Писмени одговори на прашања од обработен текст. - Раскажување на доживеан настан.

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
Писмено изразување			
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се оспособува да пишува текстови со замена на форми на именки, придавки и глаголи; - да умее да прераскажува писмено обработен текст со менување на крајот од текстот; - да умее да раскажува за доживеан настан (прослава, излет и сл.). 	<ul style="list-style-type: none"> - Народни песни, инструменти, носии, ора и игри - Детски литературни творби - Стари занаети и други обележја од животот на Власите - Arhitectura di Crushuva 	<ul style="list-style-type: none"> - Форми на именки - Нови зборови и изрази од различни текстови. 	<ul style="list-style-type: none"> - Пишување на текстови со замена на форми на именки, придавки и глаголи. - Раскажување по даден почеток или крај на настанот. - Писмени одговори на прашања од обработен текст. - Раскажување на доживеан настан.

КУЛТУРА НА ВЛАСИТЕ			
Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се поттикнува да чита различни творби од литературното творештво на Власите; - да го проширува интересот за обележјата и традициите од животот на Власите. 	<ul style="list-style-type: none"> - Народни песни, инструменти, носии, ора и игри - Детски литературни творби - Стари занаети и други обележја од животот на Власите - Arhitectura di Crushuva 	<ul style="list-style-type: none"> - Народни песни, инструменти, носии, ора и игри (Dāndānā) - Детски литературни творби Portu ti –a nveatā Традиции и обележја од животот на Власите 	<ul style="list-style-type: none"> - Слушање на народни влашки песни и разговор за темата и сл. - Разговор за традиционалните музички инструменти, носии и ора. - Читање текстови и разговор за познати автори на детска литература на влашки јазик. - Посета на занаетчиски дуќан. - Разгледување на фотографии со обележја од животот на Власите.

3. ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

Предметот **јазик и култура на Власије** ги опфаќа следните подрачја: Слушање, Говорење, Читање и пишување; Јазик; Изразување и творење, Култура на Власите.

При планирањето на наставата во VI одделение наставникот/наставничката важно е да има предвид дека треба да ги планира интегрално целите, содржините и активностите од сите наставни подрачја во наставната програма за да може да се постигне поврзување и целовитост во слушањето, говоренето, читањето, изразувањето и творењето на влашки литературен јазик. Исто така, треба да внимава во интегралното планирање да не се запостават некои од битни карактеристики на влашкиот јазик што се предвидени со наставната програма. Бидејќи овој наставен предмет во VI одделение се изучува со по два часа неделно, наставната програма одговара на развојните карактеристики на учениците и предвидениот фонд на часови.

Како што е веќе наведено, секое наставно подрачје интеракциски упатува на системот на наставата по предметот јазик и култура на Власите. Предметните подрачја даваат такви можности според структурата на целите и содржините, па во таа смисла не може да се разработуваат содржини (песни, раскази, народни приказни, басни и сл.), а притоа да не се користат формите на изразување и творење (прераскажување, опишување) или да не се внимава на знаењата за јазикот во изразувањето и творењето). Оваа поврзаност меѓу наставните подрачја по предметот јазик и култура на Власите е битна карактеристика на наставата којашто се надградува и со поврзувањето на содржините од овој предмет со другите предмети, што прет-

ставува важен принцип во реализацијата на наставата во основното училиште.

При планирањето на содржините наставникот/наставничката треба да се придржува на правилата на постапност и систематичност, така што при разработката на новите содржини да се следи спиралната прогресија односно секогаш врз основа на познати содржини да се надградуваат нови при што подеднакво да се развиваат четирите јазични вештини: Слушање, Говорење, Читање и пишување. За да може да се постигне целта на наставата по овој предмет, се налага потреба да се планираат и да обработуваат претежно (текстови, песни, раскази и сл.) на влашки јазик во кои се содржат интересни теми за обичаите и другите карактеристики поврзани со јазикот и културата на влашкиот народ.

Прејораци за корисење на годишниот фонд на часови - 72 часа годишно, 2 часа неделно.

- По наставни подрачја се предлага за: Слушање, Говорење, Читање и пишување – 30 часа; Изразување и творење – 18; Јазик – 15; Култура на Власите – 9 часа.

Наставни средства:

- учебник избран за соодветниот предмет, одобрен од страна на министерот;
- приказни, песни, списанија, енциклопедии, речници и сл.;
- аудио-визуелни средства и други средства во зависност од предметот – ЦД;
- други извори за учење: Интернет.

4. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

На почетокот на учебната година наставникот/наставничката прибира показатели со цел да се запознае со предзнаењата на учениците за влашкиот јазик во функција на квалитетното планирање и реализирање на идните активности. Навреме треба да воспостави контакт со родителите и да ги запознае со карактеристиките на наставната програма по влашки јазик, начинот на обработката на содржините во наставата и следењето на постигањата на учениците (особено што во шесто одделение во текот на годината учениците се оценуваат со описна и бројчана оценка, а на крајот на наставната година добиваат свидетелства со бројчани оценки). Притоа треба да се нагласи дека оценката по овој предмет влијае на општиот успех на ученикот.

ФОРМАТИВНО ОЦЕНУВАЊЕ - Во текот на наставата по влашки јазик во VI одделение се препорачува формативно следење кое вклучува изработка и водење на портфолио на учениците што опфаќа:

- собирање на показатели (детски изработки, творби, искази и сл.) за секој ученик посебно;
- тековни (формативни), однапред подготвени, евалвациони листи за секој ученик, кои се пополнуваат по конкретна негова активност или студии на случај во кои наставникот ја бележи фактичката состојба.

СУМАТИВНО ОЦЕНУВАЊЕ - Врз основа на целокупните податоци од формативното оценување наставникот го опишува развојот на секој ученик поединечно, во рамките на секое програмско подрачје од наставната програма по влашки јазик.

ДОСТАПНОСТ И ПРООДНОСТ НА ПОРТФОЛИОТО

- Завршната бројчана оценка се доставува до родителите и стапува дел од портфолиото на ученикот.
- Портфолиото на ученикот со прочистени и селектирани податоци за ученикот се пренесува во наредното, повисоко одделение.

НАЧИНИ НА ПРОВЕРУВАЊЕ И ОЦЕНУВАЊЕ - Согласно со природата на програмата по јазик и култура на Власите во шесто одделение, може да се применуваат различни методи и техники за усно и писмено проверување на постигањата на ученикот (говорни вежби, презентации, писмени вежби, и сл.).

5. ПРОСТОРНИ УСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Програмата во однос на просторните услови за реализација се темели на Нормативот за простор, опрема и наставните средства за I до VI одделение донесен од страна на министерот за образование и наука со решение бр. 07-1830/1 од 28.02.2008 година.

6. НОРМАТИВ ЗА НАСТАВЕН КАДАР

Воспитно-образовната работа во шестото одделение може да ја изведува лице кое добро го говори влашкиот јазик, има сертификат за следена обука и има завршено студии на филолошки факултет – наставна насока

7. ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ ВО ПЕРИОДОТ ОД IV ДО VI ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот/ученичката:

- ги разликува специфичните гласови на влашкиот јазик;
- чита течно текстови за позната тематика со соодветна интонација и акцент;
- ја разбира содржината на слушнат или прочитан дијалог, краток текст, народна приказна;
- опишува слики, случки и лично искуство во усна и писмена форма;
- користи правилно јазични средства, правопис и интерпункција;
- прераскажува усно и писмено содржини (слободно и со помош на прашања);
- ја знае функцијата на интерпункциските знаци и правилно ги применува при читање и пишување;
- раскажува за доживевани настани и случки од лично искуство;

- раскажува во усна и писмена форма во сегашно, минато и идно време;
- прераскажува текстови по даден план;
- слуша и разбира песни од музичкото творештво на Власите;
- го разбира значењето на народните обичаи и обреди на Власите;
- покажува интерес за литературното творештво на Власите;
- истражува за стари занаети и други обележја од животот на Власите.

Наставната програма по *јазик и култура на Власиите* за VI одделение на деветгодишното основно образование ја донесе министерот за образование и наука со решение бр. 07-4097 од 22.05.2008 година.

ДЕВЕТГОДИШНО ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ

НАСТАВНА
ПРОГРАМА

МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК
за учениците од другите заедници

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Сл.весник на РМ“ бр. 58/00 и 44/02) член 24 и 26 од Законот за основно образование („Сл. весник на РМ“ бр.44/95, 24/96, 34/96, 35/97, 82/99, 29/02, 40/03, 42/03, 63/04, 82/04, 55/05, 81/05, 113/05, 35/06, 70/06 и 51/07), министерот за образование и наука донесе Наставна програма по предметот македонски јазик за учениците од другите заедници за VI одделение На деветгодишно основно училиште.

1. ЦЕЛИ НА НАСТАВАТА ВО VI ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот/ученичката:

- да се поттикнува за активно слушање и за разбирање на македонски стандарден (литературен) јазик;
- да се оспособува за разликување правилна употреба на членот кај именките (категијата определеност);
- да се оспособува за разликување на заменките во реченица;
- да се оспособува да ги усогласува придавките со именките (род, број и член);
- да се оспособува за препознавање на различните граматички категории кај глаголите и простите глаголски форми;
- да ги препознава различните видови реченици според содржината (расказни, прашални, одречни и извични);
- да се оспособува за елементарна анализа на текст;
- да се оспособува за раскажување по зададена тема;
- да се оспособува за прераскажување прочитан текст, гледа на ТВ емисија или театарска претстава;
- да се оспособува за опишување лик.

2. КОНКРЕТНИ ЦЕЛИ

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ: Јазик			
Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
Граматика			
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> • правилно го употребува тројниот член кај именките; • се упатува да разликува членувана и нечленувана именка; • препознава именки што не се членуваат; 	<ul style="list-style-type: none"> • Именки • Членот кај именките (категоријата определеност) 	<ul style="list-style-type: none"> • Член • Категорија определеност • Троен член 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби со членувани и нечленувани именки. • Вежби со именки што се членуваат и што не се членуваат. - <i>Методи: мейод на индукција и гедукција.</i>
<ul style="list-style-type: none"> • ги препознава заменките во реченицата; 	<ul style="list-style-type: none"> • Заменки • Лични заменки 	<ul style="list-style-type: none"> • Заменки 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за препознавање на заменките во реченицата.
<ul style="list-style-type: none"> • правилно ги употребува придавки кои се усогласени со именките (според категориите род, број и член); 	<ul style="list-style-type: none"> • Придавки (усогласување според род, број и член со именките) 	<ul style="list-style-type: none"> • Придавки (род, број, член) 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за употреба на придавките усогласени според род, број и член со именките.
<ul style="list-style-type: none"> • ги препознаваат граматичките категории кај зборовната група глаголи; 	<ul style="list-style-type: none"> • Глаголи - граматички категории 	<ul style="list-style-type: none"> • Глаголи - граматички категории 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за препознавање на граматичките категории кај глаголите (време, начин, вид итн.).
<ul style="list-style-type: none"> • препознава проста и сложена реченица. 	<ul style="list-style-type: none"> • Реченици (според составот) - Прости - Сложени 	<ul style="list-style-type: none"> • Прости реченици • Сложени реченици 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за препознавање на прости и сложени реченици. • Методи: аналитичко-синтетички.

ПРАВОПИС			
Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
Ученикот/ученичката: • правилно да пишува голема буква за име на претпријатие, фирма;	• Пишување на голема буква во имиња на претпријатија - фирми	• Голема буква	• Вежби за пишување на голема буква во имиња на претпријатија, фирми, установи и сл.
• правилно да пишува скратеници;	• Пишување на скратеници	• Скратеници	• Вежби за пишување на скратеници како на пр.: Р. М., НОВ, АСНОМ и др.
• одделно да ја пишува негацијата во одречните реченици;	• Негација • Пишување на негација во одречните реченици	• Негација	• Вежби за пишување на негација во одречните реченици.
• правилно да пишува определени зборови (слеано и разделено).	• Слеано и разделено пишување на зборовите	• Слеано и разделено пишување на зборовите	• Вежби за слеано и разделено пишување на зборовите врз избрани примери.

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ: Читање, литература и лектира			
Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
ЧИТАЊЕ			
Ученикот/ученичката : • да се оспособува да користи речник при читање на непознат текст.	• Читање на литературен текст со толкување на непознатите зборови и изрази со користење на речник на македонскиот стандарден јазик.	• Речник	• Вежби за користење на речник при читање на непознат текст.

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
ЛИТЕРАТУРА			
<p>Ученикот/ученичката да се оспособуваат:</p> <ul style="list-style-type: none"> • да прават план на текстот; • да прави елементарна анализа: <ul style="list-style-type: none"> – идејно-тематска; – по план на текстот; – на ликови. 	<ul style="list-style-type: none"> • Самостојна анализа на текстот (идејно-тематска, по план на текстот и анализа на ликови) 	<ul style="list-style-type: none"> • Анализа (тематско-идејна, по план на текстот и на ликовите во текстот). 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за самостојно определување на тематско-идејната основа на текстот, за изработка на план на текстот и за опишување на ликовите.
<p>Ученикот да разликува:</p> <ul style="list-style-type: none"> • научно-популарен текст; • новинарски написи. 	<ul style="list-style-type: none"> • Научно-популарен текст • Новинарски напис 	<ul style="list-style-type: none"> • Научно-популарен текст • Новинарски напис 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за анализа на научно-популарен текст. • Вежби за анализа на новинарски написи (текстовите можат да бидат и од детскиот печат.)
ЛЕКТИРА			
<ul style="list-style-type: none"> • Да се развива интерес за читање книги за лектира на македонски стандарден јазик. 	<ul style="list-style-type: none"> • Лектира 	<ul style="list-style-type: none"> • Лектира 	<ul style="list-style-type: none"> • По предложени наслови - три дела од македонски автори. Методи: Наставна обработка соодветна на анализа на лирски, епски и драмски текст.

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
Литература			
<p>Ученикот /ученичката: да се оспособува:</p> <ul style="list-style-type: none"> • да прави план на текст; • да прави елементарна анализа: • идејно-тематска • по план на текстот • на ликови 	<p>Обработка на текст</p> <ul style="list-style-type: none"> • редослед на настани (структура, план на текстот) • Откривање на идејно-тематска основа на текст како и анализа на ликови • Анализа на текст и ликовите во текстот. 	<ul style="list-style-type: none"> • структура (план) на текст; • анализа (тематско-идејна, по план на текстот и на ликовите во текстот). 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за воочување на структурата на текстот (план на текстот); • Откривање на тематско-идејна основа на текстот; изработка план на текстот за опишување на ликови. • Методи: <i>Метод на прашања и одговори (херисички разговор - насочувачки прашања во кој се врши тематско-идејна анализа и композициска анализа).</i>
Лектира			
<ul style="list-style-type: none"> • да развива интерес да чита книги на македонски јазик. 	<ul style="list-style-type: none"> • лектира 	<ul style="list-style-type: none"> • лектира 	<ul style="list-style-type: none"> • По предложени наслови - три дела од македонски автори • <i>Методи: Анализа на шексп.</i>

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ: Изразување и творење

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
УСНО ИЗРАЗУВАЊЕ			
<ul style="list-style-type: none"> Ученикот/ученичката да се оспособи да раскажува на теми од по зададена тема; 	<ul style="list-style-type: none"> Раскажување на теми од посредната и непосредна околина и за слободното време. 	<ul style="list-style-type: none"> Раскажување 	<ul style="list-style-type: none"> Вежби за раскажување по зададена тема на македонски стандарден јазик (според план на раскажување).
<ul style="list-style-type: none"> да се оспособи да прераскажува содржини од различни медиуми (текст, ТВ, радио, театарска претстава) на македонски стандарден јазик; 	<ul style="list-style-type: none"> Прераскажување на обработен текст, прочитан текст, следена ТВ и радио емисија. театарска претстава по даден план на македонски стандарден јазик. 	<ul style="list-style-type: none"> Прераскажување 	<ul style="list-style-type: none"> Вежби за прераскажување на содржини по даден план на македонски стандарден јазик.
<ul style="list-style-type: none"> да се оспособи правилно да опишува лик и појава. 	<ul style="list-style-type: none"> Опишување на: <ul style="list-style-type: none"> – лик (по план на опишување); – појава (по план на опишување). 	<ul style="list-style-type: none"> Опишување 	<ul style="list-style-type: none"> Вежби за опишување на ликови и појави од природата.

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
ПИСМЕНО ИЗРАЗУВАЊЕ			
<p>еникот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> • правилно да пишува кратки деловни состави со почитување на граматичката точност и правописот на македонскиот стандарден јазик. 	<ul style="list-style-type: none"> • Деловни состави (лично писмо) • Писмена работа 	<ul style="list-style-type: none"> • Лични и службени писма • Писмена работа (најмалку две по претходно одржани вежби за писмена работа). 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежби за препишување на избрани делови од текстови (строфи од песна, описи, дијалози, монолози од прозен текст и сл.); • Вежби за дополнување на реченици со испуштени зборови. • Вежби за корекција на погрешно напишани зборови. • Вежби за подведување на зборови под реченичен ред пр.: - Книга Асан чита / Асен чита книга. и сл.). • Диктат. • Автодиктат. • Вежби за писмено прераскажување, раскажување, опишување. • Вежби за честитање, искажување желби и благодарност. • Писмена работа (најмалку две по претходно одржани вежби за писмена работа).

3. ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

Остварувањето на општата цел на предметот македонски јазик за учениците од заедниците за периодот од IV до VI одделение ќе биде успешно доколку целосно се исполнат сите програмски барања кои се континуирано распоредени по одделенија и периоди.

Обработката на одделни категории зборови од подрачјето **Јазик** секогаш треба да се разгледуваат преку реченици каде тие го имаат вистинското значење. Вежбите за правилен изговор на гласовите да биде перманентна задача.

Програмското подрачје **Литература** треба да се обработува преку дескриптивни текстови каде вниманието ќе биде насочено кон доживувањето на описите (личности, пејзажи и ентериер). При обработката на лирски песни обработката да се задржи на расположението на лирскиот субјект, впечатоците кои ги предизвикува песната и мотивите. При обработката на драмски текстови учениците да се воведуваат во откривање на чувствата, желбите и намерите на ликовите.

Барањата при реализацијата на подрачјето **Изразување и творење** во VI одделение треба да се зголемат особено во рамките на усното изразување. При раскажувањето на прочитан текст ученикот да може да го прошири или да го скрати текстот, да ја продолжи започнатата приказна, да го измени крајот на приказната. Посебно внимание да се посвети на начинот на пишување на писмен состав користејќи ги предзнаењата од мајчиниот јазик на ученикот. Во текот на учебната година се изработуваат **три писмени работи** една во прво полугодие и две во второ полугодие.

4. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Оценувањето на знаењата на учениците се врши по пат на примена на современи педагошки методи при што наставникот ќе води сметка за утврдување на степенот на совпаѓање на актуелните постигања на ученикот со претходно планираните цели. Притоа тој ќе користи најразновидни инструменти за оценување и самооценување во однос на остварениот напредок на способностите за читање, пишување, раскажување слушање и разбирање на говорот. Оценувањето на постигањата на учениците е бројчано (од 1 до 5).

5. ПРОСТОРНИ УСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Програмата во однос на просторните услови се темели на Нормативот за простор, опрема и наставни средства за деветгодишното основно училиште донесен од страна на министерот за образование и наука со решение бр.07-1830/1 од 28.02.2008.

6. НОРМАТИВ ЗА НАСТАВЕН КАДАР

Наставата по македонски јазик од IV до VI одделение за учениците од заедниците може да ја изведува лице со завршен:

- » Филолошки факултет – наставна насока: Македонски јазик и македонска книжевност;
- » Филолошки факултет – наставна насока: Македонски јазик, српски јазик и книжевност;
- Филолошки факултет – наставна насока: Македонска книжевност и јужнословенски книжевности со македонски јазик како втор главен предмет;
- » Педагошки факултет – група Одделенска настава на македонски јазик.

7. ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ

Ученикот/ученичката:

- правилно чита и пишува текстови на кирилско писмо;
- ги препознава именките по род и број;
- ги разликува глаголските форми по род и број;
- ги усогласува придавките по род и број со именките;
- ги препознава заменките во реченица;
- ги именува броевите од 1 до 100 и правилно ги пишува;
- ги разликува различните видови реченици според содржината (расказни, прашални, одречни и извични);
- раскажува по зададена тема;
- прераскажува краток текст;
- пишува лица, предмети, растенија и животни;
- прави елементарна анализа на текст.

Наставната програма по предметот *македонски јазик* за учениците од другите заедници за VI одделение на деветгодишното основно образование ја донесе министерот за образование и наука со решение бр. 07-4058/1 на ден 28.05.2008 година.

ARSIMI FILLOR NËNTËVJEÇAR

GJUHË ANGLEZE

**PROGRAMI
MËSIMOR**

Në bazë të nenit 55 paragrafit 1 të Ligjit për organizimin e punës së organeve të drejtorisë shtetërore („Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë“ nr. 58/00, 44/02 dhe 82/08) dhe neni 25 paragrafi 2 të Ligjit për arsim fillor („Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë“ nr. 103/08 dhe 33/2010) ministri i Arsimit dhe Shkencës e miratoi programin mësimor për lëndën gjuhë angleze për klasën e VI në arsimin fillor nëntëvjeçar.

1. HYRJE

Lënda gjuhë angleze si gjuhë e parë e huaj është përfshirë në Planin mësimor për arsimin fillor nëntëvjeçar në tri periudhat zhvilluese të arsimit fillor nëntëvjeçar duke filluar nga klasa e parë deri në klasën e nëntë.

Përfshirja e lëndës në Planin mësimor për arsimin fillor nëntëvjeçar ka të bëjë me tendencat bashkëkohore në sistemin arsimor të më shumë vendeve të Unionit Evropian, ku mësimi të gjuhës së parë të huaj i përkushtohet vëmendje e posaçme. Njëherësh, me mësimin e gjuhës së parë të huaj fillohet nga mosha e re, dmth., nga viti i parë i arsimit fillor të detyrueshëm.

Mësimi bashkëkohor i gjuhëve të huaja për nxënësit prej 6- 14 vjeç përcakton qëllimin e gjerë të kuptimit për kompetencat e komunikimit gojor dhe me shkrim të gjuhës së huaj të zgjeruara me kompetencat e leximit, sociokulturore dhe interkulturore. Mësimi i dedikohet nxënësit si subjekt i procesit mësimor, zhvillimit të tij kognitiv-afektiv-social, përkatësisht zhvillimit të pavarësisë së tij në mësim dhe arritja e strategjisë të mësimi si bazë e mësimi të përjetshëm.

Lënda gjuhë angleze në klasën e gjashtë mësohet me tri (tre) orë në javë, përkatësisht 108 orë në vit dhe ka statusin të lëndës së detyrueshme.

Bazë kalimtare për përgatitjen e Programit mësimor për klasën e VI (gjashtë) në arsimin fillor nëntëvjeçar janë:

- Dokumenti programor Koncepti për arsimin fillor nëntëvjeçar (përmajtje dhe organizimi i veprimtarisë edukative arsimore) prej vitit 2007;
- *Korniza e përbashkët referuese për gjuhët (bazat teorike të mësimi bashkëkohor nga gjuhët e huaja dhe nivelet e kompetencave për përdorim komunikativ të gjuhës së huaj).*¹

Lënda gjuhë angleze në klasën e gjashtë mësohet me 3 (tre) orë në javë, përkatësisht 108 orë në vit dhe ka statusin e lëndës së detyrueshme.

---

¹Si orientim sa i përket nivelit të kompetencave gjuhësore të cilat nxënësit do të duhej ti arrijnë në fund të disa periudhave edukative-arsimore në arsimin fillor janë marrë parasysh kahet nga Korniza e përbashkët Evropiane referuese për gjuhët, të cilat dallojnë gjithsej gjashtë nivele të shfrytëzimit komunikues të gjuhës së huaj: Në lëmin e nivelit elementar ato janë nivelet A1 (Niveli përgatitor/Breakthrough) dhe A2 (niveli themelor/Waystage), në lëmin e përdorimit të pavarur të gjuhës të nivelit B1 (niveli kalimtar/Threshold) dhe B2 (niveli i pavarur/Vantage) dhe në lëmin të përdorimit kompetent të nivelit të gjuhës C1 (niveli i avancuar/Effective Operational Proficiency) dhe C2 (niveli më i lartë/Mastery). Në kushte të mësimi të gjuhës angleze në Republikën e Maqedonisë nxënësit pas tri viteve të para të mësimi të gjuhës angleze (prej klasës I - III) mundën pjesërisht ta arrijnë nivelin A1 (niveli përgatitor), pas tri viteve vijuese të mësimi të gjuhës angleze (prej klasës së IV-VI) mundën në tërësi ta arrijnë nivelin A1 (niveli përgatitor) dhe mundën pjesërisht ta arrijnë nivelin A2 (niveli themelor). Të arriturat e kompetencave në pajtim me nivelet e theksuara do të paraqitet përmes rezultateve të pritura në programin për klasën e VI.

2. QËLLIMET E MËSIMIT PËR KLASËN E VI

Nxënësi/nxënësjja:

- të aftësohet që përmes dëgjimit dhe në mënyrë vizuale të njohë fjalë të reja dhe rrëfime të shkurtra dhe ta kuptojë nivelin e kuptimit;
- të mund të riprodhojë dhe prodhojë fjalë të reja dhe tregime të thjeshta gjuhësore;
- të aftësohet për të lexuar tekste të shkurtra për të identifikuar informatat konkrete dhe ato globale;
- të aftësohet për të shkruar tregime të thjeshta gjuhësore dhe tekste të shkurtra me përdorim të drejtë të shenjave të pikësimit;
- të mund të zhvillojë komunikim të rëndomtë në nivel të vokabularit të përvetësuar dhe me zbatimin e funksioneve gjuhësore të afërta me moshën e nxënësve;
- të fitojë njohuri edhe për kulturat tjera.

3. QËLLIMET KONKRETE

NJËSITË LEKSIKORE ²			
Qëllimet	Përmbajtjet	Shembujt	Aktivitetet dhe metodat
Nxënësi/nxënësja: • ta kuptojë rëndësinë e njësisve leksikore, ti riprodhojë dhe ti përdorë në situata përkatëse të bisedës.	Familja ime dhe miqtë (përshkrimi i personaliteteve, karakterakarakteristikat fizike dhe intelektuale).	He's a hard-working student. She's got black hair. They are crazy about dancing.	Aktivitete të llojit të ushtrimeve me dëgjimin e audio incizimeve ose bisedën e mësimdhënësit dhe riprodhimin e të dëgjuarës, ushtrime të llojit të përshkrimit të figures ose portretit të dhënë, të shkruarit e përshkrimeve të shkurtra, lojëra të llojit „Café portraits“, „Heads, bodies and legs“ dhe ngjashëm.
	Të rinjtë dhe përditshmëria e tyre	Girls like shopping and going to the cinema. Boys like playing football.	Aktivitete të llojit të plotësimit të pyetësorëve dhe anketimit në nivel të klasës.
	Në restorant	starter, main course, dessert, tablecloth, spoon, knife, glass, plate, ...	Aktivitetet të llojit të ushtrimeve me dëgjimin e audioincizimeve ose bisedën e mësimdhënësit dhe riprodhimin e asaj që është dëgjuar, përbërjen e menu, lojëra të llojit të simulimit (nxënësit vihen në rol të waiter- customer) etj.
	Kuptimet gjeografike	village, mountain, river, sea, ocean, desert, ...	Aktivitetet të llojit të ushtrimeve me dëgjimin e audioincizimeve ose bisedën e mësimdhënësit dhe riprodhimin e asaj që është dëgjuar, njohjen dhe emërtimin e emrave gjeografik sipas hartave, fotografive, flesh kartelave ose postere, lojëra të llojit Quiz, Vocabulary squares, Guessing game etj.

²Gjatë përpunimit të materialit të ri leksikor nuk duhet të aplikohen më shumë se 7-8 njësi të reja leksikore në një orë mësimi. Materiali leksikor në mënyrë succesive zgjerohet dhe përsëritet.

Qëllimet	Përmbajtjet	Shembujt	Aktivitetet dhe metodat
	Tinejxherët dhe teknologjia	computer, DVD player, iPod, mobile phone, message, internet, e-mail, ...	Aktivitetet e llojit të ushtrimeve me dëgjimin e audioincizimeve ose bisedën e mësimdhënësit dhe riprodhimin e asaj që është dëgjuar, njohja dhe emërtimi I llojeve të aparateve sipas fotografisë së dhënë, flash kartelave ose postereve të dhëna, ushtrime të llojit Listen and identify, Picture gaps, ushtrime të llojit të simulimit Shopping role-play, lojëra të llojit A very long sentence, Hangman etj.
	Arti - instrumentet muzikore - filmi	drums, guitar, keyboard, ... cartoons, ...	Aktivitetet e llojit të ushtrimeve me dëgjimin e audioincizimeve ose bisedën e mësimdhënësit dhe riprodhimin e asaj që është dëgjuar, „Vocabulary jigsaws“, lidhshmëria e fotografisë së dhënë me emër përkatës, Guessing game etj.
	Festa dhe karnevale	Halloween, April Fools' Day, Christmas, Easter, ... Vevcani Carnival, Strumica Carnival, ...	Aktivitetet e llojit të simulimit të situatës folëse me temë të festave, përpunimi i panoramave për festa të caktuara, përpunimi i maskave, simulimi i shfaqjeve me rastin e festës së caktuar, të shkruarit e nocioneve të rëndomtë Simple poems, të mësuarit e vjershave Jingle bells, Carnival song, Fancy dress party, etj.

FUNKSIONET GJUHËSORE³

Qëllimet	Përmbajtjet	Shembujt	Aktivitetet dhe metodat
<ul style="list-style-type: none"> Nxënësi/nxënësja ta njohë, kuptojë dhe përdorë formën e Present Continuous Tense me kuptim të ardhshëm në formë konfirmuese; 	<p>Present Continuous Tense me kuptim të ardhshëm në formë konfirmuese</p>		<p>Aktivitetet dhe metodat të cilat i sugjerojmë mund të zbatohen në të gjitha përmbajtjet e theksuara në gramatikë në pajtim me kërkesat për mësimin e strukturave gramatikore. Aktivitetet të cilat sugjerohen për realizimin e përmbajtjeve nga gramatika janë:</p> <ul style="list-style-type: none"> dëgjimi i rrëfimit të mësimdhënësit dhe reagimi joverbal të së njëjtës (mimikë, gjestikulim TPR); ushtrime të llojit të reagimit verbal të pyetjes së parashtruar; ushtrime me shfrytëzimin e ilustrimeve, flesh kartela dhe postere; përdorimi i realisë si mjet për realizimin e disa përmbajtjeve të gramatikës; lojëra me numërim, vizatim, radhitje; vjersha; luajtja në role dhe simulime në situata të dhëna, etj.l.; aktivitete të llojit Jazz Chants aktivitete të llojit plotësimi i vendeve të zbrazëta në fjali.
<ul style="list-style-type: none"> ta njohë, kuptojë dhe përdorë formën e Present Continuous Tense me kuptim të ardhshëm në formë pyetëse për planifikimin e veprimeve të ardhshme; 	<p>Present Continuous Tense so idno zna~ewo vo potvrđna forma</p>	<p>They're making a pizza this evening</p>	<ul style="list-style-type: none"> luajtja në role dhe simulime në situata të dhëna, etj.l. Aktivitetet të llojit Jazz Chants.

³Strukturat gramatikore asnjëherë nuk shpjegohen, përkthehen në mënyrë eksplicite, por ato nxënësit i përvetësojnë në mënyrë globale në strukturat e propozuara gjuhësore.

Qëllimet	Përmbajtjet	Shembujt
• të mund ti njohë, kuptojë dhe përdorë ndajfoljet e kohës në Present Continuous Tense me kuptim të ardhshëm;	<i>Present Continuous Tense</i> me kuptim të ardhshëm në formë pyetëse	What are you going tonight?
• të mund ta njohë formën e foljes modale should për të dhënë këshilla në formë konfirmuese;	Ndajfolje të kohës në <i>Present Continuous Tense</i> me kuptim të ardhshëm	this evening, next month...
• të mund ta njohë formën e foljes modale should për të dhënë këshilla në formë negative;	Folja modale <i>should</i> (forma konfirmuese)	You should study more.
• të mund ti njohë, kuptojë dhe drejtë ti përdorë përemrat vetor objektiv;	Folja modale <i>should</i> (forma negative)	You shouldn't eat too much chocolate!
• drejtë ta kuptojë dhe zbatojë përdorimin e mbiemrave përshkrues;	Përemra vetor lëndor	me,him,them....
• të mund ta njohë dhe drejtë ta përdorë mënyrën urdhëruese te foljet ;	Mbiemra përshkrues	short,long,small...
• të mund ta njohë formën e foljes to be në kohën e shkuar në formë konfirmuese;	Imperative	Be quiet! Don't be late!
• të mund ta njohë formën e foljes to be në kohën e shkuar në formë pyetëse dhe negative;	Folja <i>to be</i> në kohën e shkuar në formë konfirmuese	I was at school.
• të mund drejtë ti radhisë fjalët në fjali të shkurtra.	Folja <i>to be</i> në kohën e shkuar në formën pyetëse dhe negative	Were you at the party? She wasn't with us.
•Nxënësi të mund drejtë ti radhisë fjalët në fjali të shkurta:	Radhitje e drejtë në fjali	swim/He/very/can/well He can swim very well.

FUNKSIONET GJUHËSORE

Qëllimet	Përmbajtjet	Shembujt	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> të mund të zhvillojë komunikim të rëndomtë në situata përkatëse komunikuese me zbatimin e funksioneve gjuhësore në këtë nivel të mësimit të gjuhës, përkatësisht të afërta me moshën. 	<p>Prezantimi dhe dhënia e të dhënave për vetëveten dhe familjen më të gjerë dhe miqtë.</p>	<p>My name is Ana. I live in a big house with my parents and my sister. My mother is a doctor and my father is a teacher. My sister wants to be a pop singer.</p>	<p>Lojëra në çifte (zhvillimi i dialogut). Aktivitete në grupe dhe dramatizime.</p>
	<p>Përshkrimi i personaliteteve, karakteristikat fizike dhe interesat.</p>	<p>She`s a very hard-working person. He`s very tall with long blond hair. They love skiing.</p>	
	<p>Rrëfimi i veprimeve në të kaluarën</p>	<p>I was at the cinema last night.</p>	<p>Aktivitete të llojit të pyetjeve dhe përgjigjeve (punë në çifte), narracion sipas ilustrimit të dhënë, Jazz Chants etj.</p>
	<p>Nocione gjeografike (emërtime dhe përshkrime)</p>	<p>My town is small and very clean. The Vardar is a very long river. There are two cinemas and a theatre.</p>	<p>Aktivitete të llojit të rrëfimit verbal sipas ilustrimeve të dhëna, postereve, punës në çifte, garave, <i>Guessing game</i> etj.</p>
	<p>Emërtimi i lëndëve shkollore në klasën e VI</p>	<p>Geography is my favourite subject. We learn about different countries. I like History because we learn about the past..</p>	<p>Aktivitete të llojit të rrëfimit verbal sipas renditjes së dhënë etj.</p>

Qëllimet	Përmbajtjet	Shembujt	Aktivitetet dhe metodat
	Emërtimi i instrumenteve muzikore dhe filmit	My brother plays the piano. I can play the guitar but I can't play the violin.	Aktivitete të llojit të rrëfimit verbal sipas ilustrimeve të dhëna, postereve, mimikave, simulimeve të situatës së dhënë etj.
	Kërkimi dhe dhënia e këshillave.	I have a test tomorrow. You should study harder. I've got a cold. You should stay in bed and rest.	Aktivitete në çifte, dramatizime etj.
	Porositja e ushqimit në restorant	- What would like to order? - Pancakes and orange juice, please	Ushtrime të llojit të pyetjeve dhe përgjigjeve, simulime të situatës së dhënë etj.
	Të ftuarit, pranimi dhe refuzimi.	Will you come shopping with me tomorrow? Yes, of course. I'm sorry, but I must study for the test.	Punë në çifte etj.
	Dëshira për festa të këndshme dhe rrëfimi i dallimeve në manifestimin tek ne dhe në vendet tjera.	Have a nice holiday! Happy Thanksgiving. We cook turkey and pumpkin pie on Thanksgiving.	Simulimi i situatave gojore me temë për festat (festa nacionale dhe fetare etj.) Përpunimi i urresave për festa të caktuara, simulimi i shfaqjeve me rastin e festës së caktuar etj.
	Sugjerime	What shall we do now? Let's watch a film.	Punë në çifte etj.

TË DËGJUARIT ME KUPTIM

Qëllimet	Përmbajtjet	Shembujt	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • të mund ta kuptojë rëndësinë e njërive leksikore të parrapara për mësim në këtë moshë; 	Njësia leksikore	<p>hard-working, lazy shopping, going to the cinema, playing football village, mountain, river, ...</p> <p>drums, guitar, ...</p> <p>cartoon, ...</p> <p>starter, main course, desert...</p> <p>Halloween, April Fools' day, Christmas, ...</p>	<p>Reagim joverbal i: nxitje bisede, ilustrime, postere, flesh karta; igri od tipot Information gap, Hangman, Words from words, Guess the words; vjersha (shm. We wish you a Merry Christmas, Jingle bells); erj.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • të mund të kuptojë tregime të thjeshta të shkurta; • të mund ti kuptojë qëllimet kryesore të bashkëbiseduesit të vet 	Tregime të thjeshta të shkurta	<p>He's a very nice person.</p> <p>They like shopping.</p> <p>There are high mountains in my country.</p> <p>Sarah was at the cinema. She always buys bread in the supermarket.</p> <p>Tom plays the drums.</p> <p>We like cartoon network.</p> <p>He is sending messages on his mobile.</p>	<p>Ushtrime të llojit të reagimit përkatës të tregimeve të dëgjuara (nga audiopërshkrim ose nga mësimdhënësi, psh.,: lëvizja e trupit, mimika); reagim joverbal të instruksioneve/tregim nga mësimdhënësi etj.</p>

TË FOLURIT

Qëllimet	Përmbajtjet	Shembujt	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • drejtë ti shqiptojë dhe në mënyrë përkatëse ti përdorë njësitë leksikore në tregime të shkurta të parapara për këtë nivel për mësimin e gjuhës në kuadër të funksioneve gjuhësore të parapara dhe strukturate gramatikore. 	Nacionet gjeografike	My father's village is big/small. There is a river.	<p>Aktivitete të llojit të përsëritjes verbale dhe krijim të fjalive të thjeshta përmes: luajtja në role, numëratore, Recitim dhe këndim, sipas mundësisë të përcjellura me lëvizje, pjesëmarrje në situata të shkurta të dialogut, shfaqje dramatike dhe rrëfimi i përrallave si konfirmim për përvetësim të leksikës dhe strukturave.</p>
	Karakteristikat fizike të personalliteteve	My best friend's name is Mary. She is 12. She's got short brown hair, blue eyes and she's tall.	
	Rutina ditore	I always get up at 7 o'clock. I go to school at 8 o'clock.	
	Shprehitë gjatë ushqimit	I always start my lunch with salad My sister has a banana for dessert.	
	Instrumentet muzikore	Ben plays the piano.	
	Festat	My favourite day is New Year's Eve. We always get presents for Christmas.	
Tinejxherët dhe teknologjia	I play computer games every day.		

TË LEXUARIT ME KUPTIM

Qëllimet	Përmbajtjet	Shembujt	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësj:</p> <ul style="list-style-type: none"> • të lexojë dhe kuptojë udhëzime, instruksione, mbishkrime dhe porosinë; • lexim me identifikim, informata konkrete në tekst të dhënë; • ë lexojë për kuptim të përgjithshëm të tregimeve të thjeshta të shkurta (tekste të shkurta narrative). 	<p>Udhëzime, instruksione, mbishkrime, porosi etj.</p> <p>Informata konkrete në tekst të dhënë</p> <p>Tekste të shkurta narrative</p>	<p>Read the text and answer the questions!</p> <p>Follow this direction to come to the school!</p> <p>Silence please!</p> <p>Come to my birthday party!</p> <p>The Vardar is a very long river in Macedonia. It flows through Skopje and Veles. Many people like fishing and often go there. There are a lot of fish in the river.....</p> <p>.....</p>	<p>Ushtrime të llojit të leximit me zë (në grup dhe individualisht) ;</p> <p>aktivitetet të llojit të lidhshmërisë së fjalëve me ilustrime dhe gjësende;</p> <p>lidhshmëria e fjalive të shkurta të thjeshta me ilustrime; stimulimi i leximit me kuptim (përdorimi i flesh kartelave, ilustrimeve, postareve. Ushtrime të llojit True/False).</p> <p>Leximi i teksteve nga panoramat, letra të shkurta, porosi dhe e-mail porosi, kumtesa për situatat e përditshme dhe tekste të shkurta narrative.</p>

TË SHKRUARIT

Qëllimet	Përmbajtjet	Shembujt	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • drejtë të shkruajë fjalët e shqiptuara me gojë; • të shkruajë tregime të shkurtra sipas dhënies së informatës me zë dhe asaj vizuale; • të shkruajë tregime (përbërje) të shkurtra në temë të caktuar ose të trilluar dhe ide të strukturuar me përdorim të drejtë të shenjave të pikësimit. 	<p>Të shkruarit drejtë e fjalët në fjali sipas spelimit dhe diktimit</p> <p>Fjali të thjeshta, porosi, përshkrime të shkurtra;</p> <p>Përbërje të shkurtra (porosi, letër, përshkrim, dhe uresë e shkurtë).</p>	<p>I like corn flakes and milk for breakfast....</p> <p>I go to the cinema every Saturday. Come with us to the swimming pool.</p> <p>I visit Vevchani Carneval every year. It is in January. It is interesting.....</p>	<p>Ushtrime të llojit të plotësimit të fjalëve me shkronja të lëshuara (lojë e llojit Hangman); ushtrime me shkrim të emrit personal; lojë e llojit përbërja e fjalëve të thjeshta nga shkronjat e dhëna me rradhitje të përzier; të shkruarit e fjalëve sipas ilustrimit të dhënë, plotësimi i tekstit me fjalë të cilat mungojnë sipas udhëzimit për të shkruar fjali të shkurtra; - shkruarja e fjalive dhe teksteve shumë të shkurtra sipas modelit të zërit – diktimit. Vënia e fjalëve në radhë të drejtë në një fjali etj.</p> <p>Të shkruarit e uresave, porosive të panoramave, e-mail porosive;</p> <p>Plotësimi i formularëve me të dhëna personale. Pavarësisht dhe në mënyrë të përbashkët të përpilimit të tekstit , të ilustrimeve dhe përpilimit të gazetës së klasës ose poster.</p>

KULTURË

Përmbajtjet nga Kultura janë përfshirë në të gjitha komponentat e mësimi të gjuhës, përkatësisht nuk mësohen të izoluar si komponentë e posaçme.

Qëllimi është që të krijohet senzibilitet për vështrimin e dallimeve dhe ngjashmërive kulturologjike si bazë për zhvillimin e tolerancës dhe empati ndaj tjetrit dhe të ndryshmit (psh., përmes emrave, festave, modeleve të sjelljes kulturore, ushqimit, këngëve, lojërave, numëratorëve, modeleve komunikative, elementeve paragjuhësore etj.), organizimi i manifestimeve të vogla për manifestimin e ditës së falënderimit (**Thanksgiving**), Kërshëndellat, Apriiada, Kurban Bajram etj.

Qëllimi qëndron në atë që të arrihen kompetencat interkulturore për sjellje duke i pasur parasysh dallimet kulturore; krijimi i ndjenjës për vështrimin e dallimeve kulturore përmes mësimi, edukimit dhe socializimit të përmbajtjeve si bazë për zhvillimin e respektit ndaj njerëzve të tjerë dhe punëve të ndryshme. Në qasjen të përmbajtjeve dhe temave mësimore, si dhe atyre kulturore, edukative dhe sociologjike duhet pasur parasysh për sjelljen e kulturave të ndryshme, përpunimin e përmbajtjeve të cilat mundësojnë krahasimin dhe socializimin e kulturës maqedone, shqiptare me kulturat tjera.

4. REKOMANDIMET DIDAKTIKE

VNë planifikimin e mësimi për klasën e VI janë marrë parasysh përmbajtjet e programeve mësimore të lëndëve tjera të cilat mësohen në klasën e VI, përkatësisht është respektuar parimi i lidhshmërisë ndërëndore sa i përket qëllimeve dhe përmbajtjeve me theks të posaçëm të integritetit të lidhshmërive me përmbajtjet nga gjuha amtare.

Mësimi nga gjuha angleze për nxënësit e kësaj moshe bazohet në mësimin multisenzorues (vizual, auditiv, taktil etj.) dhe mësimi holistik i cili përfshinë aspektet kognitive, afektive dhe motorike të nxënësve, përkatësisht mësimdhënësi do ti integrojë komponentët e ndryshme me çka gjuha do të mësohet në mënyrë funksionale.

Në pajtim me këto që u theksuan më lartë në gjuhën e huaj nuk mund të ndahen, përkatësisht nuk mund të planifikohet numri i orëve në komponenta të ndara.

Në kundërshtim me karakteristikat e mësimi të hershëm të gjuhës angleze (prej klasës I – III), mësimi në klasat më të larta të arsimi fillor (IV-VI) gradualisht orientohet në mësim kognitiv me eksklusion të zmadhuar të strukturave gjuhësore me zbatim të qartë të struktura-

rave gjuhësore në kontekst dhe gradualisht aplikimi i gramatikës së gjuhës. Në këtë periudhë përqendrohet të zhvillohen komunikimi gojor dhe me shkrim. Kjo nënkupton se i kushtohet vëmendje e posaçme të gjitha shkathtësive gjuhësore: dëgjimit, dhe leximit në kuadër të komponentës të kuptuarit, të folurit si nga aspekti i interaksionit gojor si dhe nga aspekti i prodhimit gojor, dmth të të shkruarit.

Mjetet mësimore:

- Komplet nga sistemi i lejuar i nxënësit;
- Pako material në dorëshkrim për mësimdhënësin (flesh-kartela, postere etj);
- Kasetofon/ kasete me këngë; kompjuter me softuer përkatës; CD-ROM, TV me DVD;
- Burime tjera të mësimi në mjedisit të drejtpërdrejtë – gjësende në hapësirën ku mësohet gjuha angleze;
- Qasje në Internet, softuer arsimor;
- Revista për mësimdhënësin.

5. VLERËSIMI I TË ARRITURAVE TË NXËNËSVE

Ndjekja e të arriturave të nxënësve

Gjatë mësimit rregullisht ndiqen dhe vlerësohen të arriturat e nxënësve, grumbullohen treguesit për aktivitetet e tyre, motivimi për mësim, bashkëpunimi me të tjerët; etj., (vlerësimi formativ). Çdo aktivitet në orë ku nxënësit e tregojnë aktivitetin gjuhësor, qoftë në nivel receptiv, riprodhues ose prodhues, jep mundësi për vërtetimin e përparimit dhe vlerësimin e tij. Kjo nënkupton se evoluimi bëhet si pjesë integrale në vetë orën e mësimit, , e jo si akt izolues. Është shumë me rëndësi gjatë procedurave të njohurive, si dhe vlerësimit të nxënësit, këto procedura të mos dallohen nga aktivitetet e zakonshme të orës, përkatësisht nxënësit nuk duhet të ndahen në veçanti nga grupi gjatë kontrollimit të reagimit gojor gjuhësor.

Me rëndësi është theks i veçantë të vihet në aspektet pozitive të përparimit të nxënësve, dmth., atë që nxënësi e di, e jo atë që nuk e di. Me rëndësi është çdo përparim të shpërblehet në mënyrë adekuate, sepse nxënësve të ri iu nevojitet informata kthyesë për suksesin e arritur, që mund të jetë edhe lëvdatë me gojë ose reagim pozitiv i shprehur përmes gjesteve ose mimikës ose ,e buzëqeshje nga mësuesi, lule të vizatuar etj.

Vlerësimi i përparimit të nxënësve do të bëhet gjatë vitit shkollor me ç'rast mësuesi ka obligim në fletore të veçantë në mënyrë të vazhdueshme të mbaj shënime për secilin nxënës e në veçanti për përparimin e tyre në pajtim me komponentët e gjuhës të parapara me programin mësimor për klasën e VI. Me qëllim që prindërit t'u mundësohet mbikëqyrje në përparimin e fëmijëve të tyre dhe në procesin e tyre të mësimit ku preferohet të aplikohet Portfolio gjuhësore evropiane e cila kontribuon që nxënësit të zhvillohen si pjesëmarrës në procesin mësi-

mor. Portfolio i shpie drejt kuptimit të mësimit si proces i arritjes së njohurive dhe shkathtësive në të cilat janë aktiv. Gjithashtu i nxisin në të menduarit për strategjitë e suksesshme të mësimit, për vlerësimin e njohurive dhe shkathtësive të arritura si dhe për dëshirat dhe planet individuale për përparim dhe mësim të gjuhës së huaj. Në mbarim të gjysmëvjetorit të parë të klasës së VI dhe në mbarim të vitit shkollor, nxënësit do të vlerësohen me nota numerike.

6. KUSHTET HAPËSINORE PËR REALIZIMIN E PROGRAMEVE MËSIMORE

Programi sa i përket kushteve hapësinore për realizim bazohet në Normativin për hapësirë për klasën e I, II dhe III për mjetet mësimore për klasën e I sjellur nga ministri i Arsimit dhe Shkencës me Vendim nr.07-4061/1 më 31.5.2007 .

Kushtet hapësinore dhe pajisja e nxënësve për realizim të suksesshëm të Programit mësimor për klasën e VI duhet të jenë në përputhje me normativin e përgjithshëm për pajisje për realizimin e programeve mësimore për klasën e VI.

Rekomandohet, për shkak të kontaktit më të lehtë vizual ndërmjet nxënësve, që të dëgjojë më mirë atë që flitet edhe nxënësi i fundit, të ketë pasqyrë të tërë klasës, bankat të jenë të radhitura në këtë mënyrë: më shumë banka të afuara njëra pran tjetrës, variante të ndryshme të shkronjës „U“ si dhe përllogaritje dhe grupim të karrigeve sipas nevojës (gjatë dramatizimit).

7. REZULTATET E PRITURA

Nxënësi/nxënësja:

- ta kuptojë rëndësinë e njësive leksikore të parapara për përvetësim në bazë të kërkesës së programit mësimor dhe të njëjtat mund ti riprodhojë dhe përdorë në situata adekuate të bisedës;
- kupton tregime të thjeshta nga lëmi i relevantës së drejtpërdrejtë personale;

Komunikon në detyra të thjeshta dhe rutinore të cilat kërkojnë këmbim të thjeshtë dhe të drejtpërdrejtë të informatave të temave dhe aktiviteteve të njohura;

- përshkruan, paraqitet duke përdorur fraza dhe tregime të zakonshme me qëllim ta përshkruajë familjen e vet, njerëzit tjerë , vendbanimin etj., më pas duke përdorur gjuhë të rëndomtë dhe strukturat gramatikore në bazë të kërkesës në programin mësimor;
- lexon dhe kupton udhëzime të rëndomta, instruksione, mbishkrime dhe porosi;
- lexon dhe identifikon informata konkrete në tekst të dhënë dhe në përgjithësi kupton tekste të shkurtra narrative;
- lexon përbërje të shkurtra (porosi e shkurtë, shkresë, përshkrim, urrejë), me zbatim të drejtë të shenjave të pikësimit;
- ka informata nga kultura e vendeve që flasin gjuhën angleze dhe kulturave tjera;
- shfrytëzon TIK në përmbajtjet e lëndës.

8 NORMATIVI PËR KUADRIN MËSIMOR

- Studime të kryera nga gjuha angleze dhe literatura- drejtimi mësimor, VII 1.
- Studime të kryera nga gjuha angleze dhe letërsia, VII 1.
- Studime të kryera dylëndore nga gjuha maqedonishte dhe angleze, VII 1.
- Studime të kryera nga gjuha angleze dhe letërsia – drejtim tjetër dhe me përgatitje përkatëse pedagogjike, psikologjike dhe metodike të fakultetit përkatës, VII¹.

Programin mësimor nga lënda e *gjuhës angleze* për klasën e VI në arsimin fillor nëntëvjeçarë e solli ministri i Arsimit dhe Shkencës me vendim. 07-668/3 prej 05.11.2010.

PROGRAMI MËSIMOR

ARSIMI FILLOR NËNTËVJEÇAR

GJUHË FRËNGE

Në bazë të nenit 55 paragrafi 1 të Ligjit për organizim dhe punë të organeve të drejtorisë shtetërore („Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë” nr. 58/00, 44/02) dhe neni 24 dhe 26 të Ligjit për arsim fillor („Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë“ nr. 44/95, 24/96, 34/96, 35/97, 82/99, 29/02, 40/03, 42/03, 63/04, 82/04, 55/05, 81/05, 113/05, 35/06, 70/06, 51/07) ministri i Arsimit dhe Shkencës miratoi Programin mësimor nga lënda *gjuhë frënge* (gjuhë e dytë e huaj) për klasën e VI në arsimin fillor nëntëvjeçar.

1. HYRJE

1.1. Përshkrimi dhe natyra e lëndës

Çdo lloj i integritimit më të gjerë në strukturat evropiane nënkupton kua-dro mirë të arsimuara të cilat njohin dhe flasin gjuhë të huaja. Para sho-qërisë tonë qëndron detyrë e madhe për arritjen e idealit të Këshillit të Evropës për shumë gjuhësi dhe njohja e shumë kulturave, sipas të cilës si minimum nënkuptohet njohja e mirë e dy gjuhëve.

Në planin mësimor për arsimin fillor nëntëvjeçar gjuhët e huaja zënë vend të posaçëm për shkak faktit që në kuadër të globalizimit të përgji-thshëm botëror përshpejtohet këmbimi ndërmjet përkatësive të civilizimeve të ndryshme në të gjitha segmentet të jetës shoqërore (në eko-nomi, politikë, kulturë, arsim etj.), me çka inkorporohet nevoja për shumë gjuhësi, që është njëra ndër qëllimet kryesore të konceptit të ri. Nga këto shkaqe, mësimi i gjuhës së parë të huaj fillon në moshën gja-shtëvjeçare (klasën e I), kurse në moshën 11 vjeçare (klasën e VI) më-sohet gjuha e dytë mësimore.

1.2. Emri i lëndës: Gjuhë frënge

1.3. Fondi javor, përkatësisht vjetor i orëve: 2/72

1.4. Statusi i lëndës: i detyrueshëm/ gjuhë e dytë e huaj

2. QËLLIMET E MËSIMIT PËR KLASËN E VI

Mësimi/ të mësuarit e gjuhës frënge në këtë nivel bazohet në qëllimet kryesore vijuese:

- nxënësi/nxënësjë të aftësohet për komunikim me të tjerët, respektim ndaj shumë gjuhësisë dhe pasurimin e kulturës gjuhësore dhe asaj të përgjithshme;
- të formojë raport kritik ndaj kulturës së vet dhe të huaj dhe të aftëso-het për respektim të dallimeve, të drejtave të njeriut, kulturave dhe tra-ditave tjera;
- të stimulohet mësimnxënia e gjuhës frënge, të zhvillohet interesim ndaj vendeve në të cilat flitet gjuha përkatëse për shkak të grumbullimit të informatave nga burime të ndryshme në atë gjuhë dhe zhvillimi i li-dhjeve ndërkulturore

3. QËLLIMET SPECIFIKE TË MËSIMIT NGA GJUHA FRËNGE

Nxënësi/nxënësjë:

- të formojë dhe zhvillojë kompetenca gjuhësore, komunikative, inter-kulturore për mësimin e gjuhës së dytë të huaj;
- të zhvillojë aftësi për lidhshmërinë e njohurive të fituara nga gjuha e parë e huaj, gjuha amtare dhe lëndë tjera gjatë zotërimit të gjuhës së dytë të huaj;
- të krijojë shprehje elementare dhe aftësi për dëgjim, bisedim, lexim dhe shkrim përmes sistemit të ndërtuar nga njohuritë gjuhësore dhe një-sive të fjalive, fonetike, drejtshkrimore, leksikore dhe normat gramati-kore;
- të zhvillojë aftësi për mësim të vazhdueshëm dhe vetëvlerësim sipas kornizës së përbashkët referente evropiane për gjuhët (Portfolio).

4. QËLLIMET KONKRETE

	Qëllimet	Përmbajtjet	Shembujt	Aktivitetet dhe metodat
TË Sh P R E H U R I T	<p>TË DËGJUARIT</p> <p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - të kuptojë elemente joverbale në komunikim (gjeste, mimi9ka, etj.); - të njohë modelet kryesore të intonacionit (të shoqëruara me zhurmë dhe tinguj); - të kuptojë dhe në mënyrë joverbale të reagojë në detyrën ose kërkesën e parashtruar; - të kuptojë vokabularin e përdorur më së shpeshti dhe fjalitë e rëndomta të lidhura me situatat e përditshme nga mjedisi i drejtpërdrejtë; - të kuptojë përshkrime të zakonshme të personave, situatave ose vendeve; - të kuptojë përmbajtje globale të gjykimit të shkurtër ose dialog; - të fillojë të ndërtojë strategji personale për të kuptuar gjatë dëgjimit. 	<ul style="list-style-type: none"> • Unë dhe të tjerët: emri, moshë, gjinia, kombësia, familja ime, bashkënxënës, shokë. • Bota ime: shtëpia, shkolla, klasa, lëndë shkollore. • Trupi im: Pjesë nga trupi i njeriut, rroba ose gjësende personale, ngjyra. • Koha e lirë: sport, muzikë, lojëra, film, Internet. • Kalendari: stinët e vitit, gjendja kohore, muajt, ditët, orë. • Mjedisi: natyra, toka, qyteti, fshati, mjetet transportuese, kafshët përkëdhelëse shtëpiake, kafshë. • Festa, traditat ditëlindje, Viti i Ri, Kërshëndellat, festat nacionale, Kurban Bajrami, festa e shkollës. 	<p>FONETIKË</p> <ul style="list-style-type: none"> - alphabet français - système vocalique et consonantique - prononciation et orthographe - accent et intonation <p>GRAMATIKË</p> <ul style="list-style-type: none"> • Article - définis, indéfinis, contracté • Nom - genre - nombre • Adjectif - qualificatif - possessif - démonstratif - accord des adjectifs • Pronom - pronoms personnels - pronom sujet (on = nous) • Nombre - cardinaux - ordinaux • Verbe - auxiliaires - futur proche 	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivitete të llojit: -dëgjimi i audio/videoincizimeve dhe biseda e mësimdhënësit -identifikimi i: grafemave, fonemave, fjalëve, pjesëve të fjalisë; -identifikimi i intonacionit dhe reagimi me gjestikulime; - ushtrime me zgjedhje shumëgjmtyrëshe; - plotësimi i zbrazëtirave në fjali, tabela, plotësimi i fjalive pas tekstit të dëgjuar; -lidhshmëria e pikturave pas tekstit të dëgjuar; - përdorimi i mjeteve didaktike bashkëkohore (CD, DVD, Internet). <ul style="list-style-type: none"> • Rekomandime didaktike Mësimdhënësi duhet ta nxënësin/nxënësen: -të jep supozime për rëndësinë e fjalës në veçanti, rrefim ose tekst duke i zbatuar njohuritë ekzistuese, kontekstin dhe strategji tjera për kuptim. Me kontrollimin e kuptimit duhet të caktohet saktësia e supozimeve; - të zbulojë dhe të zhvillojë strategji personale të kuptimit.

	Qëllimet	Përmbajtjet	Shembujt	Aktivitetet dhe metodat
TË Sh P R E H U R I T	<p>TË LEXUARIT</p> <p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - të kuptojë udhëzimet konkrete në kuadër të orës mësimore, në libra dhe mjetet mësimore; -të kuptojë fjalë, fjali të shkurta, tekste dhe vjersha të shkurta të thjeshta; - të kuptojë mbishkrime të thjeshta të përditshme dhe informime të shkurta; - të gjejë informata konkrete në materiale të rëndomta dhe të përditshme radhitja e orëve, menya, TV-programe, mbishkrime, etj.); - të kuptojë përmbajtje të teksteve të thjeshta të shkruara nga lloji i porosive, uresave, letrave të shkurtra miqësore; - të njohë karakteristikat më të theksuara sociokulturore; - të ndërtojë strategji graduale personale për të kuptuar dhe gjatë leximit. 	<p>KULTURË</p> <p>-Në kuadër të temave udhëzuese nxënësit duhet ti begatojnë njohuritë për kulturën dhe ekzistimin e tyre, të fitojnë njohuri elementare nga jeta sociokulturore të moshatarëve të tyre nga Franca dhe shtetet frankofonisë përmes këngëve, vjershave, tregimeve, lojërave, zakoneve dhe traditave autoktone</p> <p>Akte komunikuese</p> <p>Nxënësit duhet të aftësohen për realizimin e këtyre akteve komunikuese:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Përshëndetje - Prezantimi personal dhe i të tjerëve; - Kërkesë/dhënia e informatave për dikë ose diçka; - Falënderim; -Shprehja e dëshirës, lutjes, falënderimit; - Dëshmimi i rasteve kohore -Dëshmimi i kohës/orës -Përgëzime; -Kërkon falje - Fton (pranon/refuzon) 	<ul style="list-style-type: none"> - passé composé (certain nombre de verbes fréquents) • Adverbe -aujourd’hui, demain, hier, ici, là, toujours, bien, mal, beaucoup • Préposition - à, de, en, sur, dans, chez • Phrase simple - forme affirmative - forme négative - forme interrogative - forme impérative <p>LEKSIKË</p> <p>Minimumi i leksikut kryesor përbëhet prej 150-200 njësive leksikore për përdorim aktiv në kuadër të temave të parapara dhe akteve komunikuese.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivite të llojit: - identifikimi i disa grafemave në fjali; - leximi i tregimeve; - nënvizimi dhe plotësimi i fjalëve në fjali; - radhitja e shkurtë dhe e zakonshme e tekstit sipas radhitjes logjike; - çiftëzimi i pjesëve nga fjalitë; - lidhshmëria e ilustrimeve me fjali ose dialogë të shkurtra; - pyetje të sakta/të pasakta me zgjedhje shumë gjymtyrëshe (QCM); - pyetje të hapura; -lojëra. <ul style="list-style-type: none"> • Rekomandime didaktike Mësimdhënësi duhet të zbatojë: - udhëzime të qarta, të shkurtra; - punë individuale, punë në grupe të vogla dhe të mëdha; - aktivitete përmes lojës; - mjete mbikëqyrëse.

	Qëllimet	Përmbajtjet	Shembujt	Aktivitetet dhe metodat
TË Sh P R E H U R I T	<p>TË FOLURIT</p> <p>• <i>Interaksioni i të folurit</i></p> <p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - të reagojë në udhëzimet e dhëna nga mësimdhënësi ose bashkëbiseduesi tjetër; - të përgjigjet në pyetje të thjeshta lidhur me temën e njohur; - të parashtrijë pyetje të shkurtra për tema të njohura; - të merr pjesë në situata të rëndomta bisedimi për tema të njohura nga mjedisi i drejtpërdrejtë duke përdorur mjetet e zakonshme gjuhësore; - të riprodhojë dramatizime të shkurtra dhe të merr pjesë në dialogë të shkurtra me një ose më shumë bashkëbisedues; - të zbatojë modele të zakonshme komunikuese në situatë biseduese të njohur. 	<ul style="list-style-type: none"> - Dëshmimi i kohës/orës - Përgëzime; - IKërkon falje - Fton (pranon/refuzon) 		<ul style="list-style-type: none"> • Aktivitete të llojit: <ul style="list-style-type: none"> - përsëritja e zërave, fjalë, fjali të shkurtra sipas modelit të dhënë; - parashtrimi i pyetjeve dhe përgjigja ndaj tyre; - pjesëmarrje në situata të shkurtra komunikuese dhe dramatizime; - kërkesë/ dhënia e informatave. • Aktivitete të llojit: <ul style="list-style-type: none"> - përshkrim, recitim, këndim, shpjegim sipas ilustrimeve/fotove, videomateriale etj.; - lexim me zë; - produksioni i gjykimeve të shkurtra. • Rekomandime didaktike: <p>Mësimdhënësi duhet të nxisë:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nxënësi/nxënësja ti zbatojë mjetet gjuhësore komunikative të përvetësuara; - punë individuale dhe punë në grupe të vogla; - nxënësi/nxënësja ta merr fjalën; - kreativiteti të nxënësit; - krijimi i atmosferës së këndshme për punë në orë.

	Qëllimet	Përmbajtjet	Shembujt	Aktivitetet dhe metodat
TË Sh P R E H U R I T	<p>• Rrëfim me gojë; - të emërtojë njerëz, sende dhe dukuri nga mjedisi i drejtpërdrejtë; - të riprodhojë fjali numra, vjersha të zakonshme dhe ngjashëm.; - të jep përshkrime të zakonshme të njerëzve, sendeve, situatave, vendeve nga mjedisi i afërt duke përdorur leksikun e njohur; - të flet për ngjarje të tashme, të kaluara dhe të ardhshme duke përdorur vokabular të zakonshëm dhe fjali të shkurtra; -të krijojë strategji personale për shprehje gojore.</p> <p>TË SHKRUARIT</p> <p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - të plotësojë formularë të rëndomtë me emër e mbiemër, mosha, data dhe vendi i lindjes, adresa, gjinia, shkolla, klasa; - të shkruajë porosi të shkurtë, uresë, përshkrim të shkurtë të thjeshtë të modeleve të dhëna; - të shkruajë duke i respektuar rregullat e drejtshkrimit të frëngjishtes dhe të përdorë mjetet e zakonshme gjuhësore; - të përshkruajë tekst të shkurtë të zakonshëm duke u bazuar në fjalët e dhëna; - të përdorë akte të caktuara komunikuese; - të fillojë të ndërtojë strategji personale për zotërimin e të shprehurit me shkrim të gjuhës frënge. 			<p>• Aktivitete të llojit: - plotësimi i fjalëve me shkronja të lëshuara/përvjedhur; - radhitja e fjalëve në varg të bashkuar; - të shkruarit e fjalëve sipas diktimit dhe sipas spelling; - plotësimi i formularëve të rëndomtë; - përfundimi i fjalive ose tekstit të shkurtë; -kompletimi i dialogëve të hapura; - plotësimi i teksteve me fjalë të lëshuar/përvjedhur; - të shkruarit e porosive, letër shokut etj.</p> <p>• Rekomandime didaktike Mësimdhënësi duhet të nxisë: - nxënësi/nxënësja ti zbatojë mjetet e përsosura gjuhësore dhe komunikative; - kreativiteti të nxënësit; - puna individuale dhe puna në grupe të vogla; - krijimi i atmosferës së këndshme për punë në orë.</p>

5. REKOMANDIME TË PËRGJITHSHME DIDAKTIKE

•Kahet për lidhshmëritë ndërlëndore (planifikim i integruar, përkatësisht lidhshmëri e përgjithshme e përmbajtjeve ndërmjet lëndëve dhe lëmive të ngjashme)

Të mësuarit e gjuhës frënge paraqet mundësinë për shfrytëzimin dhe krijimin e lidhjeve ndërmjet lëndëve që mësohen në klasën e VI, dmth., respektohet parimi e lidhshmërive ndërlëndore sa i përket qëllimeve dhe përmbajtjeve me theks të lidhshmërisë integruese me përmbajtjet: gjuhë amtare, përmes diturive të fituara nga ajo lëndë; gjuhë e parë e huaj , përmes strategjive për punë, punë me fjalor, lidhje sociokulturore; matematikë me nocionet për numrat natyrorë, data, format gjeometrike; historia me nocionet për shoqëri, festa, tradita; gjeografia, nocionet për kontinentet, harta gjeografike, klima; bazat e shkencave natyrore me nocionet për bimët, kafshë, ekologjia; muzikë, përmes stileve të muzikës, mësimi i këngëve frankofonike; arsimit fizik dhe shëndetësor, përmes llojeve të sportit, higjienë, shëndet; arsimit figurativ, përmes diturive për vizatim në funksion të kuptimit.

Ekzistojnë edhe shembuj tjerë të korrelacionit me lëndë tjera mësimore dhe për këtë preferohet që mësimdhënësi ta mësojë nxënësin/nxënësen të mendojë në mënyrë të pavarur dhe të gjejë lidhje ndërmjet mëimit nga gjuha frënge dhe lëndëve tjera mësimore.

□ Rekomandime për shfrytëzimin e fondit vjetor të orëve

Procesi i mëimit të gjuhës frënge vijon përmes fondit javor/vjetor të orëve, përmes komponentëve të cilat mësohen dhe të cilat i përbëjnë shkathtësitë e fundit gjuhësore të cilat nxënësi duhet ti përvetësojë në fund të nivelit përkatës, megjithatë ato nuk mund të ndahen, përkatësisht nuk mund të planifikohet numri i orëve sipas disa komponentëve. Thënë më konkretisht, në mësim të gjitha komponentët e programit nuk

përpunohen ndaras dhe me numër të kualifikuar të orëve ose sipas asaj radhitje siç janë dhënë në program por të integruar në funksion të gjuhës, dmth., krijimi i kompetencës komunikative në situata konkrete, e cila në fakt paraqet qëllim përfundimtar të programit.

Qasja ndaj gramatikës është kognitive. Përmbajtjet gramatikore hartohen në kontekst, sipas mënyrës individuale, kurse rregullat gramatikore nuk duhet të mësohen dhe kontrollohen në mënyrë të izoluar, jashtë kontekstit. Përmbajtjet duhet të jenë të integruara në tërësitë e parapara tematike.

Përmbajtjet e propozuara në programe përthellohen në secilin vit vijues.

□ Mjetet mësimore:

- mjetet mësimore (libër zgjedhur në nivel të shkollës për lëndën përkatëse dhe lejuar nga MASH, doracak për mësimdhënësin, fletore pune për nxënësin, CD, DVD, portfolio etj;
- fjalorë, enciklopedia, postere, flesh kartela;
- revista të huaja për mësimdhënësin dhe nxënësin;
- kasetofon, kasete, CD-pleer, kompjuter me qasje në Internet, TV (shfrytëzimi i teknologjive informatike-komunikative).

Preferohet që mësimdhënësi të mos përkufizohet vetëm në kompletin e librave por mësimdhënësi mundet dhe duhet të përgatisë materiale dhe të gjejë infomata dhe dokumente autentike nga burime të ndryshme në funksion të realizimit të qëllimeve të parapara në mësim.

6. VLERËSIMI I TË ARRITURAVE TË NXËNËSVE

Kontrollimi dhe hulumtimi i rezultateve të arritura është element shumë i rëndësishëm gjatë mësimit/mësimnxënies.

Mësimdhënësi duhet vazhdimisht ta mbikëqyrë punën e nxënësve dhe ti nxisë në përparimin e tyre, kurse vlerësimin duhet ta përshtatë në metodat elementare për objektivizëm dhe validitet.

Gjatë kontrollimit të rezultateve të nxënësve duhet t'iu mundësohet liri e të shprehurit dhe arritshmërinë e qëllimeve konkrete komunikuese. Gabimet e bëra ose ato të përvjedhur korrigjohen përmes dhënies së formës së drejtë. Preferohet mësimdhënësi ti orientojë nxënësit vetë ti zbulojnë gabimet. Mësimdhënësi duhet ti inkurajojë nxënësit. Me rëndësi të veçantë është që format e kontrollimeve të jenë të llojllojshme dhe në mënyrë sistematike ti ndjekin të arriturat e nxënësve në aktivitete të ndryshme.

Gjatë vlerësimit të të arriturave të nxënësve në zotërimin e të shprehurit gojor dhe me shkrim duhet të orientohen ndaj evalvimit formativ me qëllim edhe mësimdhënësi dhe nxënësit të informohen për nivelin e diturive dhe aftësive të arritura, që të mund me kohë të tejkalohen lëshimet eventuale në mësim dhe mësimnxënie.

Me rëndësi të veçantë është që mësimdhënësi në mënyrë sistematike ta kontrollojë nivelin e njohurive të nxënësve, të zbatojë forma të ndryshme të kontrollimit dhe të përdor kriter të veçantë gjatë formimit të notës. Ai duhet ta ndjekë sjelljen e nxënësit ndaj procesit arsimor dhe ta vlerësojë pjesëmarrjen e tij në aktivitete të ndryshme:

- punë në orë (frontale, në grupe, nga dy, individuale);
- përpunimi i detyrave të shtëpisë;
- punë e nxënësit në projekte.

Të arriturat e nxënësve ndiqen përmes testeve natyrore me përmbajtje dhe kohëzgjatje të ndryshme. Përparësi duhet dhënë vlerësimit të aftë-

sive komunikuese të nxënësve në kuadër të qëllimeve të parapara në shkathtësitë (psh., përbërja e tekstit të thjeshtë sipas ilustrimeve/ilustrime serike, të shkruarit e letrës personale sipas elementeve të dhëna, ftesë, porosi e shkurtë, detyrë për kontrollimin e kuptimit të tekstit të lexuar ose të dëgjuar). Vendin e tyre duhet gjetur edhe kontrollimet e njohurive të përvetësuara nga gramatika dhe leksiku me të cilat e kontrollojmë përvetësimin e strukturave gjuhësore të parapara në program. Përkthimi nuk parashikohet dhe nuk duhet të jetë mjet për vlerësimin e njohurive të nxënësve.

Diktimi përdoret si aktivitet ushtrimi. Mund të përfshihet edhe në kuadër të procesit të mësimi.

Notat duhet mirë të arsyetohen dhe argumentohen para nxënësve, të kenë karakter inkurajues dhe stimulues dhe ta motivojnë të mësuarit të gjuhës frënge. Sipas Konceptit për arsimin dhe edukimin fillor nëntëvjeçar në mbarim të klasës së VI përveç vlerësimit intern do të realizohet edhe kontrollimi intern i të arriturave, por me teste eksterne të standardizuara.

Sipas Kornizës së përbashkët evropiane për gjuhët e huaja niveli i diturive të nxënësve të klasës së VI duhet të përputhet me njohuritë bazike në nivel A1 të kësaj komize.

7. KUSHTET HAPËSINORE PËR PAJISJE PËR REALIZIMIN E PROGRAMIT MËSIMOR

Programi bazohet në normativin për hapësirë për periudhën e dytë (klasa IV, V, VI) dhe për mjetet mësimore për klasën e VI aprovuar nga ministri.

Kushtet hapësinore dhe pajisja e klasave për realizim të suksesshëm të programit mësimor për klasën e VI duhet të jenë në përputhje me normativin e përgjithshëm për pajisje për realizimin e programit mësimor për klasën e VI.

Rekomandohet, për shkak kontaktit më të lehtë vizual ndërmjet nxënësve, për të dëgjuar më mirë atë që flitet edhe nxënësi i vendosur më larg të ketë pasqyrë të klasës, bankat të jenë të radhitura në këtë mënyrë: më shumë banka të afuara bashkë, variante të ndryshme të shkronjës „U“, si dhe radhitja dhe grupimi i karrigeve sipas nevojës, varësisht nga aktivitetet e parapara.

8. NORMATIVI PËR KUADRIN MËSIMOR

- Studime të mbaruara nga gjuha frënge-drejtimi arsimor, VII¹.
- Studime të mbaruara nga gjuha frënge dhe letërsia, VII¹.
- Studime të mbaruara nga gjuha frënge dhe literatura – drejtimi tjetër dhe me përgatitje përkatëse pedagogjike psikologjike dhe metodike në fakultetin përkatës, VII¹.

9. REZULTATET E PRITURA

Rezultatet e pritura kanë të bëjnë me kolonën nr. 2 Programi mësimor, përkatësisht nga qëllimet e parapara të vitit mësimor, të cilat njëherësh paraqesin nivele të diturisë të rezultateve të arritura të nxënësve, të cilat duhet të përputhen në dituritë bazike në nivelin A1 të kornizës referente.

Programin mësimor nga *gjuha frënge* për klasën e VI në arsimin fillor nëntëvjeçarë e sollti ministri i Arsimit dhe Shkencë me vendim. 07-668/8 më 05.11.2010.

ARSIMI FILLOR NËNTËVJEÇAR

GJUHË GJERMANE

**PROGRAMI
MËSIMOR**

Në bazë të nenit 55 paragrafit 1 të Ligjit për organizimin e punës së organeve të drejtorisë shtetërore („Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë“ nr. 58/00, 44/02 dhe 82/08) dhe neni 25 paragrafi 2 të Ligji për arsim fillor („Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë“ nr. 103/08 dhe 33/2010) ministri i Arsimit dhe Shkencës e miratoi programin mësimor për lëndën *gjuhë gjermane* për klasën e VI në arsimin fillor nëntëvjeçar.

1. HYRJE

VENDI I LËNDËS NË PLANIN MËSIMOR

□ *Përshkrimi dhe natyra e lëndës*

SSecili lloj i integritit më të gjerë në strukturat evropiane nënkupton kuadro të arsimuara mire të cilët njohin dhe flasin gjuhë të huaja. Para shoqërisë tone qëndron detyrë e madhe – arritja e idealit në Këshillit të Evropës për multilinguitet, sipas të cilit si minimum nënkuptohet njohja e mire e dy gjuhëve të huaja.

Gjatë studimit të gjuhës së huaj nxënësit formohen si personalitete të pavarura, e zhvillojnë vetëbesimin, pavarësinë, kreativitetin. E ndërtojnë motivimin e shprehive të punës dhe aftësive, përgatitjen për bashkëpunim, komunikim, tolerance, punë ekipore. Tek nxënësit ndërtohet kultura e sjelljes dhe respekti i bashkëbiseduesit, sjellja e mire në shkollë, familje, respekti i obligimeve shkollore, ndjenja e saktësisë dhe kujdesi i shoqërisë.

Gjuha gjermane është gjuhë me kulture të pasur dhe traditë shkencore me të cilën flasin rreth 200 milion njerëz. Afërsia me gjuhën angleze e lehtëson të kuptuarit e gjuhës gjermane si gjuhë e huaj, e shkurton procedurën për zhvillimin e aftësisë për dëgjim dhe mundëson që më shpejtë të zhvillohet aftësia e të folurit. Në kohën më të re gjuha gjermane me sukses e tejkalon rrugën në shkollat në Evropë. Gjatë përpilimit të programit shfrytëzohen njohuritë nga realizimi i programeve mësimore të deritanishme nga gjuha gjermane si gjuhë e pare dhe e dytë.

Në planin mësimor për arsimin fillor nëntëvjeçarë i është dhënë vend i posaçëm gjuhëve të huaja për shkak të faktit se në kuadër të globalizimit përshpejtohen ndryshimet ndërcivilizuese në të gjithë segmentet në jetesën shoqërore (ekonomike – politike, kulturore, arsimore etj) me çka imponohet nevoja e multigjuhësisë, çka është intencioni i konceptit të ri. Nga këto arsye mësimi i gjuhës së huaj të pare fillon që nga moshën gjashtëvjeçarë (klasa e I), ndërsa në moshën 11 vjeçe (klasa e IV) fillon të mësohet edhe gjuha e huaj e dytë.

□ *Titulli i lëndës: gjuha gjermane*

□ *Fondi javor, gjegjësisht fondi vjetor i orëve: 2/72*

□ *Statusi i lëndës: i detyrueshëm/gjuha e huaj e dytë*

QËLLIMET E PËRGJITHSHME PËR PERIUHDËN ZHVILLIMORE

Mësimi/studimi i gjuhës gjermane në këtë nivel bazohet në këto qëllime themelore vijuese:

- nxënësi/nxënësja të aftësohen për komunikim me tjerët, respektin e shumëgjuhësisë dhe pasurimin e kulturës së përgjithshme dhe kulturës gjuhësore;
- të formojë raport kritik ndaj kulturës personale dhe kulturave tjera dhe të aftësohet për respektin e dallimeve, të drejtave të njeriut, kulturave tjera dhe traditave;
- të stimulohet mësimi i gjuhës gjermane, të zhvillohet interesi ndaj vendeve ku flitet gjuha adekuate për shkak të grumbullimit të informatave nga burimet e ndryshme të asaj gjuhe dhe zhvillimi i lidhjeve ndërkulturore.

QËLLIMET SPECIFIKE TË MËSIMIT TË GJUHËS GJERMANE

Nxënësi/nxënësja

- të formojë dhe të zhvillojë kompetenca gjuhësore, komunikuese, interkulturore për mësimin e gjuhës së huaj të dytë;
- të zhvillojë aftësi për ndërlidhjen e njohurive të arritura nga gjuha e huaj e parë, gjuha amtare dhe lëndët tjera gjatë mësimin të gjuhës së huaj të dytë;
- të formojë shprehje elementare dhe njohuri për dëgjim, të folur, lexim dhe të shkruar përmes sistemit të ndërtuar nga njohuritë e njësive gjuhësore dhe fjalive, fonetike, drejtshkrimore, leksikore dhe gramatikore;
- të zhvillojë aftësi për të mësuarit e pavarur dhe vetëvlerësimin sipas kornizës së përbashkët referente (Portfolio).

2. QËLLIMET KONKRETE

	Qëllimi	Përmbajtja	Nocionet	Aktivitetet dhe metodat
D Ë G J I M I	<p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - të kuptojë lajmërimet të shkurtër, shprehje të përditshme dhe fjali të thjeshta; - t'i kuptojë dhe përcjell udhëzimet shkurtër dhe të qarta të mësimdhënësit; - të dijë të kuptojë fjali të shkurtër, të thjeshta që i drejtohen drejtpërdrejt nxënësit, familjes së tij ose punëve të caktuara nga mjedisi i tij i drejtpërdrejtë, nëse flitet qartë dhe ngadalë. - të din t'i njëj modelet themelore të intonacionit në fjalinë pyetësorë dhe urdhërore, lutje apo urdhër: - të din të shfrytëzojë strategji kompensatore për të kuptuarit e fjalëve të panjohura nga folësi, psh. Elementet jashtëverbale gjestet dhe mimikat; - të mund të gjendet me ndihmën e kontekstit, internacionalizmat, tingujt, zërat etj; - të din që përmes dëgjimit t'i njëj fonemat e sistemit fonetik gjerman; - të din përmes dëgjimit ta identifikojë theksin në fjalë. 	<p>a) Njësitë tematike</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Unë dhe tjerët</i> (përshëndetje, prezantim: moshë, prejardhja, vendbanimi, interesat) - <i>Familja ime</i> (prindërit, nëna, babai, vëllai, motra, gjyshja, gjyshi, xhaxhai, tezja) - <i>Shkolla ime</i> (gjësendet e shkollës, mjetet e shkollës, radhitja e orëve, sistemi shkollor në Gjermani) - Aktivitete të përditshme (në shtëpi dhe në shkollë, në kohën e lirë) - <i>Festat dhe traditat:</i> Krishtlindjet, pashkët, Viti i ri, Panorama për vitin e ri - Numrat prej 1 deri 100, vitet, numrat telefonik, operacionet aritmetike: mbledhja, zbritja <p>b) Funkcionet gjuhësore</p> <ul style="list-style-type: none"> • sich begrüßen, • sich vorstellen • Fragen stellen und antworten, • jemanden ansprechen • sich verabschieden • bitten und danken • einen Gegenstand benennen • verneinen und bejahen 	<p>Strukturat gramatikore</p> <p><i>Foljet</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - koha e tashme (folje të rregullta, folje me ndryshimin e vokalit, folje ndarëse; foljet haben dhe sein; möchte + Infinitiv; können) - mënyra urdhërore, veta e 2 njëjës <p><i>Emrat</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - me nyjën e trajtës së shquar dhe të pashquar në nominativ dhe akuzativ <p><i>Mbiemrat</i></p> <p>Në përdorim predikativ</p> <p><i>Përemrat</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - përemra vetor - përemra pronor mein, dein, sein, ihr - Përemra dëftor das <p><i>Ndajfolje</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - vendi - kohe 	<p>Format e punës:</p> <ul style="list-style-type: none"> - puna me tërë klasën; - puna individuale; - puna në çifte; - puna në grupe; - puna e pavarur; - puna e projektit. <p>Korniza komunikative:</p> <ul style="list-style-type: none"> - partner në bisedë (nxënës – nxënës; nxënës – mësimdhënës); - shpjegues. <p>Mjete për punë</p> <ul style="list-style-type: none"> - libër; - kartela tematike; - mjete mësimore (libra me poezi të shkurtër, gjëgjëza, proverba në përputhje me moshën e nxënësve); - inçizime autentike tonike; - incizime, videomateriale me informata për vendet nga fusha e të folmes gjermane; - materiale për prerje, ngjitje, modelim; - lojëra me karta; - afishe posterë; - lojëra (topa të butë, kukulla për shfaqje me kukulla, kukulla për dorë, kafshë prej plishi/plastike etj); - kompjuter me qasje në Internet.

	Qëllimi	Përmbajtja	Nocionet
L E X I M I	<p>Nxënësja/nxënësi: - të din në tekste të shkurtra të thjeshta që kanë të bëjnë me situatat e përditshme të zakonshme të njuh: emra, numra, fjalë dhe struktura të thjeshta; - të din nga tekstet e shkurtra informatike t'i nënvizojë të dhënat më të rëndësishme për personazhët dhe vendet; - të din të kuptojë udhëzime të shkurtra të thjeshta të cilët janë të ilustruara; - të mund ta kuptojë përmbajtjen e teksteve të thjeshta informative të temave të njohura ku janë të përdorura internacionalizmat dhe elementet vizuale.</p>	<p>• Verstehen und Nichtverstehen signalisier ren • sich etwas wünschen • gratulieren • Abneigung, Vorliebe äußern, • Gefallen und Missfallen ausdrücken, • etwas beschreiben (einfache Gegenstände und Handlungen)</p> <p>b) Kultura dhe civilizimi Përmbajtjet kulturore dhe edukative janë të integruara në njësitë e parapara tematike dhe funksionet gjuhësore, shembull, përs hendetje, sjellja e bukur, të drejtuarit, urimet e festave dhe ditëlindjeve, mjedisi i shkollës, strehimi, veshmbathja, emra dhe mbiemra të moshatarëve nga vendet e të folmes gjermane, disa emra të qyteteve etj. Në qasjen ndaj përmbajtjeve kulturore, edukative dhe sociale duhet të mbahet llogari për qasje kontraste dhe të bëhet krahasim me përmbajtjet adekuate të kulturës në Maqedoni dhe në vendet në fushën e të folmes gjermane.</p> <p>ç) Dimensioni interkulturor</p> <p>Nxënësi/nxënësja duhet të sensibilizohet për vërejtjen e ngjashmërive dhe dallimeve ndërmjet dy kulturave përmes përmbajtjeve edukative dhe sociale, si bazë për zhvillimin e tolerancës dhe eupatisë ndaj pjesëtarëve të kulturës së huaj.</p>	<p><i>Parafjala</i> - in, im, ins - für, von + përemër vetor - mit, aus pa nyje</p> <p><i>Negacioni</i> nein, nicht, kein</p> <p><i>Përemra pyetës</i> wer, was, woher, wo, wann</p> <p><i>Sintaksë</i> - fjali habitore - fjali pyetës pa dhe me përemër pyetësor - lidhëza und, aber dhe denn</p> <p><i>Renditja e fjalëve në fjali</i> - fjali pyetësor - fjali dëftore - gjatë përdorimit të foljes modale - fjali urdhërore</p> <p>Leksik Në fund të klasës së gjashtë nxënësit duhet të dinë rreth 150 njësi leksikore nga njësitë tematike që përpunohen.</p> <p>Drejshkrimi Përvetësimi i rregullave dhe normave të drejtshkrimit të ri gjerman - ö, ä, ü, ß, ch, sch, tsch, sp, st, ss - diftongjet: ei, äu, eu - vokalet e gjata - bashkëtingëlloret dyfishe - të shkruarit e emrave me shkronjë të madhe</p>

	Qëllimi	Përmbajtja	Nocionet	Aktivitetet dhe metodat
T Ë F O L U R I T	<p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - të merr pjesë në bisedë (interaksion) dhe të flet në mënyrë të pavarur (produksion i të folurit); - të din të përshëndesë; - të din të prezantohet dhe të shkurtimisht ta prezantojë vetveten dhe personin tjetër (emri, prejardhja, vendbanimi, interesi); - të din të pyet person tjetër për gjendjen dhe të përgjigjet pyetjes së njëjtë; - të din të jep të dhëna elementare në situata të përditshme që bazohen në numra (adresa, numri i telefonit, koha, data); - të din të parashtojë pyetje të drejtpërdrejta për të dhëna personale. 		<p>Interpunksioni</p> <p>Përvetësimi i normave dhe rregullave të pikësimit në gjuhën gjermane</p>	
	<p>Nxënësi/nxënësja</p> <ul style="list-style-type: none"> - të din të përshkruaj fjalë të thjeshta dhe fjali; - të mund të plotësojë zbrazëtira në tekst të shkurtër me fjalë përmes formularit vizual ose të zëshëm; - të mund të përshkruaj uresë sipas modelit të shkruar; -të din t'i vërej dallimet themelore ndërmjet grafemave dhe shqiptimit të fjalëve më frekuentuese. 			

3. REKOMANDIMET DIDAKTIKE

5.1. Udhëzime për lidhshmërinë ndërlendore (planifikimi integruar, gjegjësisht lidhshmëria e plotë përmbajtjesore ndërmjet lëndëve të ngjashme dhe lëmive)

Mësimi i gjuhës ruse paraqet mundësi për shfrytëzimin dhe krijimin e lidhjeve ndërmjet lëndëve që mësohen në klasën e VI, gjegjësisht i respektuar është parimi i ndërlidhjes ndërlendore sipas raportit të qëllimeve dhe përmbajtjeve me theks të lidhjes integruese me përmbajtjet në:

- gjuhën amtare, përmes njohurive të fituara dhe diturive nga ajo lëndë;
- gjuha e huaj e parë, përmes strategjive për mësim, puna me fjalorë, lidhjet sociokulturore;
- matematikë me nocionet për numrat natyror, data, format gjeometrike;
- histori me nocionet për shoqëri, festa, tradita;
- gjeografia me nocionet për kontinente, harta gjeografike, klima, rrugëtime;
- bazat e shkencave natyrore me nocionet për bimët, kafshët, ekologjinë;
- muzika – stilet e muzikës, mësimi i vjershave ruse;
- arsimit fizik dhe shëndetësor – llojet e sporteve, higjiena, shëndeti,
- arsimit figurativ – shkathtësi për të vizatuar në funksion të të kuptuarit etj.

Ekzistojnë edhe shembuj tjerë për korrelacion me lëndë tjera mësimore. Obligimi i mësimdhënësit është që t'i adaptojë nxënësit që në mënyrë të pavarur të mendojnë dhe ta gjen atë lidhje ndërmjet gjuhës ruse dhe lëndëve tjera.

5.2. Rekomandime për shfrytëzimin e fondit vjetor të orëve

Procesi i mëimit të gjuhës gjermane zhvillohet përmes fondit javor dhe vjetor të orëve, përmes komponentëve që mësohen dhe të cilët i përbëjnë shkathtësitë përfundimtare gjuhësore që nxënësi duhet t'i përvetë-

sojë në fund të nivelit adekuat, megjithatë ata nuk mundin të ndahen, gjegjësisht nuk mund të planifikohet numri i orëve sipas komponentëve të caktuar. Thënë më konkretisht në mësim këto komponentë nuk përpunohen në veçanti dhe me numër kuantitativ të orëve ose sipas asaj rradhitje siç janë dhënë në program, por të integruara në funksion të gjuhës gjegjësisht krijimi i kompetencave komunikative në situatat konkrete që gjegjësisht paraqet qëllim përfundimtar në program.

Qasja ndaj gramatikës është kognitive. Përmbajtjet gramatikore përpunohen në kontekst, sipas rrugës induktive ndërsa rregullat gramatikore nuk duhet të mësohen dhe kontrollohen të izoluara, jashtë nga konteksti. Përmbajtjet duhet të jenë të integruara në tërësitë e parapara tematike.

Përmbajtjet e propozuara në programet thellohen secilin vit vijues.

5.3. Mjetet mësimore

- Sistemi i kompletuar i teksteve shkollore (libër i zgjedhur në nivel të shkollës për lëndën adekuate dhe i lejuar nga MASH, doracak për mësimdhënësin, fletore pune për nxënësin, CD, portfolio etj)
- fjalor, enciklopedi, posterë;
- revista të huaja për mësimdhënësin dhe nxënësit
- Kasetofon, kaseta, kompjuter me qasje në Internet, CD rom, TV me TVSH.

Nevojitet që mësimdhënësi të mos kufizohet vetëm me kompletin e teksteve shkollore, por ai mundet dhe duhet të përgatit materiale plotësuese dhe të gjen informata dhe dokumente autentike nga burime të ndryshme, në funksion të realizimit të qëllimeve të parapara në mësim.

4. VLERËSIMI I TË ARRITURAVE TË NXËNËSVE

Gjatë vlerësimit të të arriturave të nxënësit në këtë nivel duhet t'ju mundësohet liri në të arriturat dhe shprehjet e qëllimeve konkrete komunikative. Gabimet e bëra dhe të lëshuara korrigjohen përmes shprehjes së formës së rregull. Më e preferuar është që mësimdhënësi t'ju ndihmojë nxënësve vetë t'i zbulojnë gabimet dhe të korrigjohen reciprokisht. Mësimdhënësi do të duhet t'i inkurajojë nxënësit. Me rëndësi të veçantë është që format e vlerësimit të jenë të llojllojshme dhe sistematike t'i përcjellin të arriturat e nxënësve në aktivitete të ndryshme. Gjatë vlerësimit të të arriturave të nxënësve në të shprehurit me shkrim dhe me gojë vëmendje duhet kushtuar ndaj evolucionit formativ me qëllim që mësimdhënësi dhe nxënësi të informohen për nivelin e njohurive dhe aftësive të arritura, që të mundet tejkalohen në kohë lëshimet eventuale në mësim dhe mësimnxënies. E rëndësishme është që mësimdhënësi sistematikisht ta kontrollojë nivelin e njohurive dhe shkathtësive të nxënësve, të zbatojë forma të ndryshme të vlerësimit dhe të shfrytëzojë kri-tere të veçanta gjatë formimit të notës.

Ai duhet ta përcjell raportin e nxënësit ndaj procesit mësimor dhe ta vlerësojë pjesëmarrjen e tij në aktivitetet e ndryshme:

- puna në orë (frontale, në grupe, nga dy, individuale);
- përpunimi i detyrave të shtëpisë;
- puna e nxënësit në projekte.

Të arriturat e nxënësve përcillen përmes *testeve periodike* me përmbajtje dhe kohëzgjatje të ndryshme. Përparësia duhet të jepet në ndërtimin e aftësive komunikative të nxënësit në kuadër të qëllimeve të parapara (psh., përpilimi i testit sipas fotografive/varg fotografish, shkruarja e letres personale sipas elementeve të dhëna, ftesë, porosi e shkur-tër, detyrë për vlerësimin e të kuptuarit ose teksti që është dëgjuar). Vendin e vet duhet ta gjejë edhe vlerësimet e njohurive të përvetësuara nga gramatika dhe leksiku me çka e kontrollojmë përvetësimin e strukturës gjuhësore të parapara në program.

Përkthimi nuk parashihet dhe nuk duhet të jetë mjet për vlerësimin e njohurive të nxënësve.

Diktimi shfrytëzohet si aktivitet ushtrues. Mund të ndërli-dhet edhe në kuadër të procesit të mësimnxënies.

Vlerësimet duhet të jenë të arsyetueshme dhe të argumentuara mirë para nxënësve, të kenë karakter kurrajues dhe ta motivojnë mësimnxënien e gjuhës ruse. Sipas Konceptit për arsimin dhe edukimin fillor nëntëvje-çarë në fund të klasës së VI përveç vlerësimit inter do të realizohet kon-trollimi i të arriturave, por me teste të përgatitura standarde.

Sipas kornizës evropiane të Përbashkët për gjuhët e huaja niveli i njohurive të nxënësve nga klasa e VI duhet të përputhet me njohuritë themelore në A1 nga kjo kornizë.

5. KUSHTET HAPËSINORE PËR REALIZIMIN E PROGRAMIT MËSIMOR

Programi sa i përket kushteve hapësinore për realizim bazohet në Normativin për hapësirë, pajisje dhe në mjetet mësimore për klasën e IV të miratuar nga ministri i Arsimit.

Kushtet hapësinore dhe pajisja e klasave për realizim të suksesshëm të programit mësimor për klasën e VI duhet të jenë në përputhje me normativin e përgjithshëm për pajisjen për realizimin e programeve mësimore për klasën e VI

Rekomandohet, për shkak të kontaktit më të lehtë vizual ndërmjet nxënësve, që të dëgjojë më mirë çka flitet dhe nxënësi që është më larg të ketë pasqyrën e klasës, bankat të jenë të radhitura në këtë mënyrë: më tepër banka të afuara bashkë, variante të ndryshme të shkronjës „P” si dhe zhvendosja dhe grupimi i bankave sipas nevojës, varësisht nga aktivitetet e parapara.

6. NORMATIVI PËR KUADRIN MËSIMOR

- Studimet e përfunduara nga gjuha gjermane dhe letërsia- udhëzimi mësimor, VII¹
- Studimet e përfunduara nga gjuha gjermane dhe letërsia, VII¹.
- Studime të përfunduara nga gjuha gjermane dhe letërsia – drejtim tjetër dhe me marrjen e përgatitjes adekuate pedagogjike – psikologjike në fakultet adekuat, VII¹

7. REZULTATE TË ARRITURA

Rezultatet e arritura përputhen me kolonën nr.2 nga Programi mësimor, gjegjësisht nga qëllimet e parapara të viti mësimor, të cilët njëherë paraqesin nivele të njohurive të rezultateve të arritura tek nxënësit, të cilët duhet të përgjigjen në njohuritë në nivelin A1 nga korniza referenciale

Programin mësimor nga lënda e *gjuhës gjermane* për klasën e VI në arsimin fillor nëntëvjeçarë e sollë ministri i Arsimit dhe Shkencës me vendim. 07-668/4 më 05.11.2010.

ARSIMI FILLOR NËNTËVJEÇAR

GJUHË RUSE

PROGRAMI
MËSIMOR

Në bazë të nenit 55 paragrafit 1 nga Ligji për organizimin e punës së organeve të drejtorisë shtetërore („Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë” nr. 58/00, 44/02 dhe 82/08) dhe neni 25 paragrafi 2 të Ligjit për arsim fillor („Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë” nr. 103/08 dhe 33/2010) ministri i Arsimit dhe Shkencës e miratoi programin mësimor për lëndën *gjuhë ruse* për klasën e VI në arsimin fillor nëntëvjeçar.

1. HYRJE

Vendi i lëndës në planin mësimor

Përshkrimi dhe natyra e lëndës

Secili lloj i integritit më të gjerë në strukturat evropiane nënkupton kuadro të arsimuara mire të cilët njohin dhe flasin gjuhë të huaj. Para shoqërisë tone qëndron detyrë e madhe – arritja e idealit në Këshillit të Evropës për multigjuhësisë, sipas të cilit si minimum nënkuptohet njohja e mire e dy gjuhëve të huaja.

Gjatë studimit të gjuhës së huaj nxënësit formohen si personalitete të pavarura, e zhvillojnë vetëbesimin, pavarësinë, kreativitetin. E ndërtojnë motivimin e shprehive të punës dhe aftësive, përgatitjen për bashkëpunim, komunikim, tolerance, punë ekipore. Tek nxënësit ndërtohet kultura e sjelljes dhe respekti i bashkëbiseduesit, sjellja e mire në shkollë, familje, respekti i obligimeve shkollore, ndjenja e saktësisë dhe kujdesi i shoqërisë.

Gjuha ruse është gjuhë sllovene me kulture të pasur dhe traditë shken-core me të cilën flasin rreth 200 milion njerëz. Afërsia me gjuhët sllovene e lehtëson të kuptuarit e gjuhës ruse si gjuhë e huaj, e shkurton procedure për zhvillimin e aftësisë për dëgjim dhe mundëson që më shpejtë të zhvillohet aftësia e të folurit. Në kohën më të re gjuha ruse me sukses e tejkalon rrugën në shkollat në Evropë. Gjatë përpilimit të programit shfrytëzohen njohuritë nga realizimi i programeve mësimore të deritanishme nga gjuha ruse si gjuhë e pare dhe e dytë.

Në planin mësimor për arsimin fillor nëntëvjeçarë i është dhënë vend i posaçëm gjuhëve të huaja për shkak të faktit se në kuadër të globalizimit përshpejtohen ndryshimet ndërcivilizuese në të gjithë segmentet në jetesën shoqërore (ekonomike – politike, kulturore, arsimore etj) me çka imponohet nevoja e multigjuhësisë, çka është intencioni i konceptit të ri. Nga këto arsye mësimi i gjuhës së huaj të pare fillon që nga mosha

gjashtëvjeçare (klasa e I), ndërsa në moshën 11 vjeçe (IV) mësohet gjuha e huaj e dytë.

Titulli i lëndës: gjuha ruse

Fondi javor, gjegjësisht fondi vjetor i orëve: 2/72

Statusi i lëndës: i detyrueshëm/gjuha e huaj e dytë

2. QËLLIMET E PËRGJITHSHME PËR PERIUdhËN ZHVILLIMORE

Mësimi/studimi i gjuhës ruse në këtë nivel bazohet në këto qëllime themelore vijuese:

- nxënësi/nxënësjja të aftësohen për komunikim me tjerët, respektin e shumëgjuhësisë dhe pasurimin e kulturës së përgjithshme dhe kulturës gjuhësore;
- të formojë raport kritik ndaj kulturës personale dhe kulturave tjera dhe të aftësohet për respektin e dallimeve, të drejtave të njeriut, kulturave tjera dhe traditave;
- të stimulohet mësimi i gjuhës ruse, të zhvillohet interesi ndaj vendeve ku flitet gjuha adekuate për shkak të grumbullimit të informatave nga burimet e ndryshme të asaj gjuhe dhe zhvillimi i lidhjeve ndërkulturore.

3. QËLLIMET SPECIFIKE TË MËSIMIT TË GJUHËS RUSE

Nxënësi/nxënësjja

- të formojë dhe të zhvillojë kompetenca gjuhësore, komunikative, interkulturore për mësimin e gjuhës së huaj të dytë;
- të zhvillojë aftësi për ndërlidhjen e njohurive të arritura nga gjuha e huaj e parë, gjuha amtare dhe lëndët tjera gjatë mësimin të gjuhës së huaj të dytë;
- të formojë shprehje elementare dhe njohuri për dëgjim, të folur, lexim dhe të shkruar përmes sistemit të ndërtuar nga njohuritë e njësive gjuhësore dhe fjalive, fonetike, drejtshkrimore, leksikore dhe gramatikore;
- të zhvillojë aftësi për të mësuarit e pavarur dhe vetëvlerësimin sipas kornizës së përbashkët referente (Portfolio).

4. QËLLIMET KONKRETE

Qëllimet	Përmbajtjet	Shembujt	Aktivitetet dhe metodat
<p>Dëgjimi me kuptim</p> <p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - të njeh dhe përkufizojë modele themelore të intonacionit, leksikonu internacionale të shoqëruara me tinguj dhe zëra; - të kuptojë pyetje dhe udhëzime të thjeshta në kuadër të procesit mësimor dhe të reagojë në mënyrë adekuate; - t'i kuptojë elementet ekstralinguistike (gjestet dhe mimika); - të kuptojë përshkrime të thjeshta për veta, situata ose vende; - ta kuptojë globalisht përmbajtjen e rrëfimit të shkurtër, tregimit ose dialogut; - të kuptojë në situata të njohura informata në rrëfim të shkurtër/tekst në gjuhën standarde ruse; - të adaptohet në shqiptimin dhe intonacionin e gjuhës amtare; - të fillojë të ndërtojë strategjinë personale për dëgjim me kuptim. 	<p>1. Unë dhe tjerët - Emri, mosha, gjinia, nacionaliteti, familja ime, nxënësit tjerë, shokët</p> <p>2. Bota ime - Shtëpia, shkolla, klasa, gjësende të shkollës, ngjyrat</p> <p>3. Trupi im - Pjesët e trupit, pamja fizike, veshja, ngjyrat</p> <p>4. Koha e lirë - Hobi, sporti, lojërat, muzika, kinemaja, Interneti</p> <p>5. Natyra - Kafshët, bimët</p> <p>6. Kalendari - Ditët e javës, muajt, stinët e vitit, festat, ora</p> <p>7. Rrumbullakimi - Nocionet themelore gjeografike: vendi, qyteti, fshati, mjetet transportuese</p> <p>Në kuadër të temave të përcaktuara nxënësit duhet të fitojnë njohuri nga jeta sociokulturore e moshatarëve të tij nga Rusia përmes autentikes: - tregime, vjersha, poezi, lojëra, festa, zakone, tradita; t'i pasurojnë njohuritë për kulturën individuale dhe ekzistimin.</p>	<p><u>Грамматика</u> Письмо и орфография Русский алфавит. Написание и произношение.</p> <p><u>Фонетика</u> Сравнение русской фонетической системы с фонемами родного языка. Словесное ударение. Произношение ударных и безударных гласных: ы, э (оппозиция и и ы, е и э); е, и смягчение предшествующих согл.; а, о, я, редукция и изменения в безударной позиции; ю, ё (оппозиция у и ю, е, о, ё).</p> <p>Произношение твердых и мягких согласных: й, щ (оппозиция и и й, ш и щ); ж, ш, ц, ч, щ. Произношение г в окончании – ого,-его; гк, гч - легко, легче, чт, чн - что, конечно. Оглушение звонких согласных в конце слова: <i>клуб, рог, ложь</i>. Оглушение и озвончение согласных, парных по звонкости глухости внутри слова: <i>низко, свет, просьба</i>.</p>	<p>Aktivitet e llojit:</p> <p><i>Dëgjimi:</i> - audio/videoinçizime; - e folmja e mësimdhënësit;</p> <p><i>identifikimi:</i> - grafema; - tinguj; - fjalë; - pjesë të fjalive.</p> <p>Ushtrime me multi zgjedhje:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Plotësimi, festat në fjali, tabelat, plotësimi i fjalive sipas tekstit të dëgjuar; - Reagimi me gjeste; - Ndërlidhja e fotografive me tekstin; - Përdorimi i mjeteve bashkëkohore didaktike (CD, DVD, Internet).

Qëllimet	Përmbajtjet	Shembujt	Aktivitetet dhe metodat
<p>Të folurit Shprehja gojore - të emëroj gjësende dhe dukuri nga mjedisi i drejtpërdrejtë; - të riprodhojë fjali të thjeshta, numëratore, vjersha etj; - të riprodhojë fjali të thjeshta dhe të zhvillojë biseda elementare me tema të njohura; - të jep përshkrime të thjeshta për persona, situata dhe vende nga mjedisi i drejtpërdrejtë duke përdorur vokabular të njohur; - të bëjë rrëfime të shkurtra monologë kur flet për ngjarje të tashme dhe të kaluara.</p> <p>Interaksioni i të folurit Nxënësi/nxënësja: - të merr pjesë në situata të thjeshta të të folurit me tema të njohura nga mjedisi i drejtpërdrejtë, duke përdorur mjete të thjeshta gjuhësore; - të reagojë në mënyrë adekuate jo verbale në udhëzimet e dhëna nga mësimdhënësi; - të përgjigjet pyetjeve të thjeshta që kanë të bëjnë me tema të njohura; - të parashtrijë pyetje të shkurtra për tema të njohura; - ta përshtat interaksionin e kushteve të detyrës/situatës së dhënë komunikuese.</p>	<p>Nxënësit duhet ta përvetësojnë realizimin e modeleve vijuese komunikuese: Përshëndetja Prezantimi i vetvetes dhe personat tjerë Falënderimi Të shprehurit e dëshirave Të shprehurit e lutjeve Falja Uresa Ftesa (pranimi dhe refuzimi)</p> <p>Të shprehurit e mendimit, qëndrimi</p> <p>Kërkesa/dhënia e informatës për dikë ose diçka.</p>	<p>Произношение ь в середине и в конце слова. Произношение разделительных ь и ы</p> <p><u>Морфология</u> Имя существительное. Род, число, падеж. Существительные: мужского рода на согласный (тверд.мягк); сред. р. на –о,-е; женск. р. на –а (я). Винительный и предложный падеж с предлогами в и на. Винительный падеж в функции прямого дополнения. Родительный падеж с предлогом у.</p> <p><u>Имя прилагательное</u> Род и число. Мужской, женский и средний род, единственного и множественного числа.</p> <p><u>Имя числительное</u> Род, число. Правписание и произношение числительных от 1 до 100. Порядковые числительные до 10. Родительный падеж ед. и мн.числа для обозначения времени по часам и датам.</p> <p><u>Местоимение</u> Род, лицо, число.</p>	<p>Rekomandimet didaktike Mësimdhënësi duhet ta nxit nxënësin/nxënësen: - Të jep paragjykime për kuptimin e fjalës së veçantë, dëshmi ose tekst duke zbatuar njohuritë ekzistuese, kontekstin dhe strategjitë tjera për të kuptuar.</p> <p>- Me kontrollin e të kuptuarit duhet të përcaktohet saktësia e supozimeve.</p> <p>- të zbulojë dhe zhvillojë strategji individuale të të kuptuarit.</p> <p>Aktivitetet e llojit: - përsëritja e tingujve, fjalë, fjali të shkurtra sipas modelit të dhënë; - krijimi i rrëfimeve të shkurtra; - përshkrimi, recitimi, këndimi, shpjegimi sipas fotografive, video materiale etj; - leximi i zëshëm sipas modelit të zëshëm.</p>

Qëllimet	Përmbajtjet	Shembujt	Aktivitetet dhe metodat
<p>Leximi</p> <p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - të kuptojë udhëzimet në kuadër të orës mësimore në tekstet shkollore dhe materialet tjera ndihmëse; - të njeh shembujt e mësuar përmes dëgjimit në formën e shkruar; - të lexojë dhe kuptojë fjali të thjeshta dhe tekste të shkurtra me tematikë të përditshme; - të gjen informata konkrete në materiale të thjeshta, të përditshme, reklama, prospekte, katalogë, meny, rendin e vozitjes; - ta kuptojë përmbajtjen e ftesave të thjeshta, panoramave ose letra të shkurtra miqësore; - të njeh disa karakteristika apo veçori sociokulturore; - të ndërtojë gradualisht strategji individuale për të kuptuarit gjatë leximit. <p>Të shkruarit</p> <p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - të shkruaj porosi të shkurtër (ftesë, letër të shkurtër mikut, panoramë, përshkrim të shkurtër); - të plotësojë formularë të thjeshtë me të dhëna biografike; - të shkruaj lexueshëm dhe qartë; - të shfrytëzojë mjete elementare gjuhësore, drejtshkrim dhe përdorimin e shen- 		<p>Личные местоимения (именительный и родительный падеж) Вопросительные местоимения кто, что, какой, чей. Притяжательные местоимения его, е, их. Указательные местоимения этот, тот.</p> <p><u>Глагол</u> Лицо, время, спряжение. Инфинитив; настоящее время (I и II спряжение); прошедшее время; будущее сложное время. Повелительное наклонение (2л.ед. и мн. число). Глаголы движения (идти-ходить, ехать-ездить).</p> <p><u>Наречие</u> Времени, места, и образа действия.</p> <p><u>Предлоги</u> у, в, на, с, о</p> <p><u>Союзы</u> и, но, или</p> <p><u>Синтаксис</u> Простые и распростра-</p>	<p>Aktivitetet e llojit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pjesëmarrje në situata të shkurtra komunikuese dhe dramatizime, gjegjësisht parashtrimi i pyetjeve dhe përgjigja e tyre. <p>Rekomandimet didaktike</p> <p>Mësimdhënësi duhet të nxit:</p> <ul style="list-style-type: none"> -nxënësin/nxënësen t'i zbatojë mjetet e përvetësuara gjuhësore komunikuese; - punën individuale dhe punën në grupe të vogla; - nxënësi/nxënësja t'i zbatojë mjetet e përvetësuara gjuhësore dhe komunikuese; - puna individuale dhe puna në grupet e vogla; - nxënësi/nxënësja ta merr fjalën; - kreativiteti tek nxënësit; - krijimi i atmosferës së këndshme për punën në orë. <p>Aktivitetet e llojit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - identifikimi i grafemave të caktuara në fjali; - leximi i tregimeve; - përfundimi i fjalive; - plotësimi dhe nënvizimi i fjalëve dhe fjalive; - zgjidhja e detyrave saktë/pasaktë ose zgjedhje e më shumë gjymtyrësh; - transformimi i fjalive; - transferim i informatave me pasqyrë grafike etj; - bashkimi i fjalive; - ndërlihdhja e fotografive me dialogë të shkurtra, tekst; - radhitja e tekstit sipas renditjes logjike; - dhënia e titujve në pjesët e tekstit ose tekst; - njohja e llojit të tekstit; - pyetje të hapura.

Qëllimet	Përmbajtjet	Shembujt	Aktivitetet dhe metodat
<p>jave të pikësimit të cilët nuk e pengojnë komunikimin; - të fillojë të ndërtojë strategji individuale për mbikëqyrjen e shprehjes me shkrim të gjuhës ruse.</p>		<p>ненные предложения. Повествовательные, во-просительные, отрицательные. <u>Лексика</u> Основной лексический минимум состоит из приблизительно 500 лексических единиц активного фонда (слова, словосочетания, выражения, фразеологизмы итд.), при помощи которого может реализоваться коммуникация по заданным темам и около 100 единиц пассивного фонда (напутствия, объяснения, предупреждения)</p>	<p>Rekomandime didaktike</p> <p>Mësimdhënësi duhet të zbatojë:</p> <ul style="list-style-type: none"> - udhëzime të qarta, të shkurtra dhe të kuptueshme; - puna individuale dhe puna në grupe të vogla dhe të mëdha; - aktivitetet përmes lojës; - mjetet mbikëqyrëse. <p>Aktivitete të llojit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - plotësimi i fjalëve me shkronja të lëshuara; - përshkrimi i teksteve; - plotësimi i fjalëkryqit; - të shkruarit e fjalëve sipas fotografive; - shkrimi i letrave miqësore; - plotësimi i formularëve; - përfundimi i fjalive apo teksti i shkurtër; - renditja sipas radhitjes logjike të ofruar fjalë të përziera në fjali; - plotësimi i fjalive me fjalë që mungojnë; - kompletimi i dialogëve të hapura; - të shkruarit përmbajtje të shkurtër sipas fotografisë. <p>Rekomandimet didaktike:</p> <p>Mësimdhënësi duhet të nxit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nxënësi/nxënësja t'i zbatojë mjetet e përvetësuara gjuhësore dhe mjetet komunikative; - kreativitet tek nxënësit; - puna individuale dhe puna në grupe të vogla; - krijimi i atmosferës së këndshme për punë në orë.

5. REKOMANDIMET DIDAKTIKE

5.1. Udhëzime për lidhshmërinë ndërlëndore (planifikimi integruar, gjegjësisht lidhshmëria e plotë përmbajtjesore ndërmjet lëndëve të ngjashme dhe lëmive)

Mësimi i gjuhës ruse paraqet mundësi për shfrytëzimin dhe krijimin e lidhjeve ndërmjet lëndëve që mësohen në klasën e VI, gjegjësisht i respektuar është parimi i ndërlidhjes ndërlëndore sipas raportit të qëllimeve dhe përmbajtjeve me theks të lidhjes integruese me përmbajtjet nga:

- gjuhë amtare, përmes njohurive të fituara dhe diturive nga ajo lëndë;
- gjuha e huaj e parë, përmes strategjive për mësim, puna me fjalorë, lidhjet sociokulturore;
- matematikë me nocionet për numrat natyror, data, format gjeometrike;
- histori me nocionet për shoqëri, festa, tradita;
- gjeografia me nocionet për kontinente, harta gjeografike, klima, rrugëtime;
- bazat e shkencave natyrore me nocionet për bimët, kafshët, ekologjinë;
- muzika – stilet e muzikës, mësimi i vjershave ruse;
- arsimit fizik dhe shëndetësor – llojet e sporteve, higjiena, shëndeti,
- arsimit figurativ – shkathtësi për të vizatuar në funksion të të kuptuarit etj.

Ekzistojnë edhe shembuj tjerë për korrelacion me lëndë tjera mësimore. Obligimi i mësimdhënësit është që t'i adaptojë nxënësit që në mënyrë të pavarur të mendojnë dhe ta gjen atë lidhje ndërmjet gjuhës ruse dhe lëndëve tjera.

5.2. Rekomandime për shfrytëzimin e fondit vjetor të orëve

Procesi i mësimi të gjuhës ruse zhvillohet përmes fondit javor dhe vjetor të orëve, përmes komponentëve që mësohen dhe të cilët i përbëjnë

shkathtësitë përfundimtare gjuhësore që nxënësi duhet t'i përvetësojë në fund të nivelit adekuat, megjithatë ata nuk mund të ndahen, gjegjësisht nuk mund të planifikohet numri i orëve sipas komponentëve të caktuara. Thënë më konkretisht në mësim këto komponentë nuk përpuhohen në veçanti dhe me numër kuantitativ të orëve ose sipas asaj radhitje siç janë dhënë në program, por të integruar në funksion të gjuhës gjegjësisht krijimi i kompetencave komunikative në situatat konkrete që gjegjësisht paraqet qëllim përfundimtar në program.

Qasja ndaj gramatikës është kognitive. Përmbajtjet gramatikore përpuhohen në kontekst, sipas rrugës induktive ndërsa rregullat gramatikore nuk duhet të mësohen dhe kontrollohen të izoluar, jashtë nga konteksti. Përmbajtjet duhet të jenë të integruara në tërësitë e parapara tematike.

Përmbajtjet e propozuara në programet thellohen secilin vit vijues.

5.3. Mjetet mësimore

- Sistemi i kompletuar i teksteve shkollore (libër i zgjedhur në nivel të shkollës për lëndën adekuate dhe i lejuar nga MASH, doracak për mësimdhënësin, fletore pune për nxënësin, CD, portfolio etj)
  - fjalor, enciklopedi, posterë;
  - revista të huaja për mësimdhënësin dhe nxënësit
- Kasetofon, kasete, kompjuter me qasje në Internet, CD rom, TV me TVSH.

Nevojitet që mësimdhënësi të mos kufizohet vetëm me kompletin e teksteve shkollore, por ai mundet dhe duhet të përgatit materiale plotësuese dhe të gjen informata dhe dokumente autentike nga burime të ndryshme, në funksion të realizimit të qëllimeve të parapara në mësim.

6. VLERËSIMI I TË ARRITURAVE TË NXËNËSVE

Kontrolli dhe vlerësimi i rezultateve të arritura është element shumë i rëndësishëm gjatë mësimit/mësimnxënies. Mësimdhënësi vazhdimisht duhet ta vëzhgojë punën e nxënësve dhe t'i nxit në përparimin e tyre, ndërsa vlerësimin duhet ta përshtat me metodat themelore për objektivitet dhe validitet. Gjatë vlerësimit të të arriturave të nxënësit në këtë nivel duhet t'ju mundësohet liri në të arriturat dhe shprehjet e qëllimeve konkrete komunikative. Gabimet e bëra dhe të lëshuara korrigjohen përmes shprehjes së formës së rregull. Më e preferuar është që mësimdhënësi t'ju ndihmojë nxënësve vetë t'i zbulojnë gabimet dhe të korrigjohen reciprokisht. Mësimdhënësi do të duhet t'i inkurajojë nxënësit. Me rëndësi të veçantë është që format e vlerësimit të jenë të llojllojshme dhe sistematike t'i përcjellin të arriturat e nxënësve në aktivitete të ndryshme. Gjatë vlerësimit të të arriturave të nxënësve në të shprehurit me shkrim dhe me gojë vëmendje duhet kushtuar ndaj evolucionit formativ me qëllim që mësimdhënësi dhe nxënësi të informohen për nivelin e njohurive dhe aftësive të arritura, që të mundet tejkalohen në kohë lëshimet eventuale në mësime dhe mësimnxënies. E rëndësishme është që mësimdhënësi sistematikisht ta kontrollojë nivelin e njohurive dhe shkathtësive të nxënësve, të zbatojë forma të ndryshme të vlerësimit dhe të shfrytëzojë kritere të veçanta gjatë formimit të notës.

Ai duhet ta përcjell raportin e nxënësit ndaj procesit mësimor dhe ta vlerësojë pjesëmarrjen e tij në aktivitetet e ndryshme:

- puna në orë (frontale, në grupe, nga dy, individuale);
- përpunimi i detyrave të shtëpisë;
- puna e nxënësit në projekte.

Të arriturat e nxënësve përcillen përmes *testeve periodike* me përmbajtje dhe kohëzgjatje të ndryshme. Përparësia duhet të jepet në ndërtimin e aftësive komunikative të nxënësit në kuadër të qëllimeve të pa-

rapara (psh., përpilimi i testit sipas fotografive/varg fotografish, shkruarja e letrës personale sipas elementeve të dhëna, ftesë, porosi e shkurtër, detyrë për vlerësimin e të kuptuarit ose teksti që është dëgjuar). Vendin e vet duhet ta gjejë edhe vlerësimet e njohurive të përvetësuar nga gramatika dhe leksiku me çka e kontrollojmë përvetësimin e strukturës gjuhësore të parapara në program.

Përkthimi nuk parashihet dhe nuk duhet të jetë mjet për vlerësimin e njohurive të nxënësve.

Diktimi shfrytëzohet si aktivitet ushtrues. Mund të ndërlihet edhe në kuadër të procesit të mësimnxënies.

Vlerësimet duhet të jenë të arsyetueshme dhe të argumentuara mirë para nxënësve, të kenë karakter kurrajues dhe ta motivojnë mësimnxënien e gjuhës ruse. Sipas Konceptit për arsimin dhe edukimin fillor nëntëvjeçarë në fund të klasës së VI përveç vlerësimit inter do të realizohet kontrollimi i të arriturave, por me teste të përgatitura standarde.

Sipas kornizës evropiane të Përbashkët për gjuhët e huaja niveli i njohurive të nxënësve nga klasa e VI duhet të përputhet me njohuritë themelore në A1 nga kjo kornizë.

7. KUSHTET HAPËSINORE PËR REALIZIMIN E PROGRAMIT MËSIMOR

Programi sa i përket kushteve hapësinore për realizim bazohet në Normativin për hapësirë, pajisje dhe në mjetet mësimore për klasën e IV të miratuar nga ministri i Arsimit.

Kushtet hapësinore dhe pajisja e klasave për realizim të suksesshëm të programit mësimor për klasën e VI duhet të jenë në përputhje me normativin e përgjithshëm për pajisjen për realizimin e programeve mësimore për klasën e VI

Rekomandohet, për shkak të kontaktit më të lehtë vizual ndërmjet nxënësve, që të dëgjojë më mirë çka flitet dhe nxënësi që është më larg të ketë pasqyrën e klasës, bankat të jenë të radhitura në këtë mënyrë: më tepër banka të afuara bashkë, variante të ndryshme të shkronjës „U” si dhe zhvendosja dhe grupimi i bankave sipas nevojës, varësisht nga aktivitetet e parapara

8. NORMATIVI PËR KUADRIN MËSIMOR

- Studimet e përfunduara nga gjuha ruse dhe letërsia- udhëzimi mësimor, VII¹
- Studimet e përfunduara nga gjuha ruse dhe letërsia, VII¹.
- Studime të përfunduara nga gjuha ruse dhe letërsia – drejtim tjetër dhe me marrjen e përgatitjes adekuate pedagogjike – psikologjike në fakultetet adekuate, VII¹.

9. REZULTATE TË ARRITURA

Rezultatet e arritura përputhen me kolonën nr. 2 nga Programi mësimor, gjegjësisht nga qëllimet e parapara të viti mësimor, të cilët njëherë paraqesin nivele të njohurive të rezultateve të arritura tek nxënësit, të cilët duhet të përgjigjen në njohuritë në nivelin A1 nga korniza referenciale.

Programin mësimor lënda e *gjuhës ruse* për klasën e VI në arsimin fillor nëntëvjeçarë e solli ministri i Arsimit dhe Shkencës me vendim.. nr. 07-668/5 më 05.11.2010.

ARSIMI FILLOR NËNTËVJEÇAR

PROGRAMI
MËSIMOR

MATEMATIKË

Në bazë të nenit 55 paragrafit 1 nga Ligji për organizimin e punës së organeve të udhëheqjes shtetërore („Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë“ nr. 58/00, 44/02 dhe 82/08) dhe neni 24 dhe 26 paragrafi 2 nga Ligji për arsimin fillor („Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë“ nr. 44/95, 24/96, 35/97, 82/99, 29/02, 40/03, 63/04, 82/04, 55/05, 81/05, 113/05, 35/06, 70/06 dhe 51/07), ministri i Arsimit dhe Shkencës e miratoi Programin mësimor për lëndën *Matematikë* për klasën e VI në arsimin fillor nëntëvjeçar.

1. QËLLIMET E MËSIMIT NË KLASËN E VI

Nxënësi/nxënësjja:

- të dijë cilat bashkësi janë (jo)të barabarta, (jo)ekuivalente, (fundme, pafundme) dhe ti realizojë operacionet e bashkësive;
- ta kuptojë sistemin e dijë ndarjen e numrave natyrorë me 2,3,4,5 dhe 9 dhe këtë ta përdorë në detyra;
- të krahasojë dhe thjeshtësojë thyesën dhe të realizojë operacione me thyesa me emërues të njëjtë;
- të shndërrojë thyesa në numra dhjetorë dhe në përqindje dhe të kryejë operacione me numrat decimal;
- të dallojë kuptimet elementare (pika, drejtëza, rrafshi, largesa) nga nocionet e realizuara (gjysmëdrejtëza, drejtëza, këndi, shumëkëndëshi, rrethi, gjatësia);
- në mënyrë grafike të mbledh dhe zbret segmentin dhe grafikisht dhe në mënyrë aritmetike të mbledh dhe zbrit këndet;
- të matë masën, gjatësinë, temperaturën dhe syprinën e objekteve dhe gjësendeve, të masë kohën, të njeh masat për lëngjet;
- të dijë cili numër është emërtues dhe të shndërrojë numrat një emërtues në numra shumë emërtues dhe e kundërta;
- të kryejë operacione me numra emërtuar dhe të ketë njohuri elementare për vëllimin dhe njësitë matjen e vëllimit;
- të grumbullojë dhe paraqesë të dhënat, të bëjë analizë elementare, të hulumtojë dhe të zgjidh probleme në mënyra të ndryshme;
- të përdorë terminologji matematikore gjatë paraqitjes gojore dhe me shkrim;
- të zgjidh probleme dhe ta zhvillojë logjikën e të menduarit;
- të ketë qasje kritike ndaj punës personale dhe punës së të tjerëve;
- të mendojë dhe me përgjegjësi ti kryejë obligimet personale;
- ta përjetojë matematikën si përvojë e mirë;
- të shfrytëzojë numrave dekade, të realizojë operacione aritmetike me numra natyror;
- ta TIK në përmbajtjet e matematikës.

2. QËLLIMET KONKRETE

Tema 1: NUMRAT NATYRORË (N)			
Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësja aftësohet:</p> <ul style="list-style-type: none"> të formojë dhe të shkruajë bashkësi dhe nënbashkësitë në mënyra të ndryshme; të caktojë elementet e bashkësisë; të vërejë nënbashkësinë në bashkësinë e dhënë; 	<ul style="list-style-type: none"> Bashkësia; mënyrat e paraqitjes (ose të shkruarit) Bashkësi të rëndomta ($A=B$) dhe bashkësi ekuivalente ($A\sim B$) Bashkësi të fundme. Unioni i bashkësive. Prerja e bashkësive, Dallimi i bashkësive Prodhimi i Dekartit 	<ul style="list-style-type: none"> Numri i bashkësive ($\mathcal{D}(A)$) Nënbashkësitë ($\subseteq$) Nënbashkësitë e vërteta ($\subset$) Bashkësi e zbrazët ($\emptyset$) Bashkësi të barabarta Bashkësi ekuivalente (të njëjta në numër) Bashkësi fundme. Unioni i bashkësive (përs.) Prerja e bashkësive (përs..) Ndryshimi i bashkësive (përs.) Çift i radhitur Prodhimi i dekartit 	<p>Të përdoren simbole adekuate dhe të vërehen lidhjet ndërmjet përshkrimeve të bashkësive. Diagrami i Venit të përdoret edhe për sqarimin e mënyrave tjera të përshkrimit të bashkësive, më pas bashkësitë e barabarta dhe ato ekuivalente.</p> <p><u>Shembull:</u> bashkësia e grurit të një are; bashkësia numra natyror deri 1 000.</p> <p>Të përdoret Diagrami i Venit për sqarimin e ligjshmërive në operacionet e bashkësive..</p> <p>Fëmijët të aftësohen të përgjithësojnë:</p> <p><u>Shembull:</u> Nëse $A \cup B = \{1, 2, 3, 4\}$ atëherë $3 \in A$ ose $3 \in B$</p> <p><u>Shembull:</u> $A \cap B = \{5, 6, 7, 9\}$, atëherë $6 \in A$ dhe $6 \in B$</p> <p><u>Psh.:</u> Cili numër është më i madh 5ose 8? [Përgjigja: 8]</p>

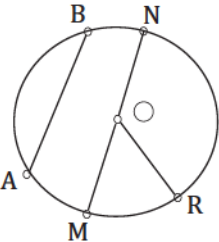
Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<ul style="list-style-type: none"> të sqarojë cilat bashkësi janë fundme, e cilat pafundme; ti përdorë nocionet: bashkësi, nën-bashkësi, unioni i bashkësive, prerja e bashkësive, ndryshimi i bashkësive, prodhimi i i Dekartit i bashkësive dhe ti shkruajë në mënyrë simbolike; ti paraqesë operacionet e bashkësive dhe drejtë ti përdorë shenjat përkatëse; <ul style="list-style-type: none"> ta kuptojë kuptimin e fjalëve dhe, ose. ti radhisë numrat natyrorë në drejtëz numerike dhe të lexojë numrat natyrorë më të mëdhenj se 1 000 000 të dijë se 1 është numër më i vogël natyrorë, 0 nuk është numër natyrorë dhe se nuk ekziston numër më i madh natyror; të rumbullakojë numrat natyrorë më të mëdhenj se një milion të dhjetëshëve, qindëshëve dhe mijëshëve; të dallojë shifrën nga numri; të caktojë klasat dhe pozicionet në numrin shumë shifrorë; 	<ul style="list-style-type: none"> Bashkësia e numrave natyrorë; (No); bashkësi pafundme Radhitja e numrave natyrorë; leximi i numrave natyrorë më të mëdhenj se 1 000 000 Rrumbullakimi i numrave natyrorë të dhjetëshëve, qindëshëve dhe mijëshëve; Sistemi i numrave dekad Mbledhja e numrave natyrorë vetitë e mbledhjes Zbritja e numrave natyrorë Shumëzimi i numrave natyrorë Vetitë e shumëzimit Pjesëtimi në bashkësi të numrave natyrorë; Pjesëtimi me mbetje 	<ul style="list-style-type: none"> milion miliardë, bilion, trilion. Sistemi i numrave dekad klasa pozicioni Operacioni aritmetik Ndarja e bashkësive në raport me mbledhjen dhe zbritjen shkalla e numrit natyror 	<p>Nga numrat 5 dhe 8 cili numër është më i madh? (Përgjigja: 9)</p> <p><u>Shembull: Vizato gjysmëdrejtëz numerike dhe caktoje me 0, 10, 20, ..., 100. Vlerëso gjendjen e numrit 67 në atë drejtëz numerike.</u></p> <p><u>Shembull: Cila nga shenjat „=ose> duhet të qëndrojë në rreth që të jetë e saktë? 322 ○ 297</u></p> <p><u>Shembull: Lexoje me zë numrin 345 623 124</u></p> <p><u>Shembull: Vallë numri 4678 është mi afërt deri te nr. 4600 ose deri 4700?</u></p> <p><u>Shembull: Shkruaje numrin i cili ka 3 treqind mijë, 2 dhjetë mijëshe 7 mijë 5 qindëshe dhe 6 njësi;</u></p> <p><u>Shembull: Shoku yt thotë se $25346 + 6978 = 5524$. Pa zgjidh detyrën sqaro pse mendon se përgjigja është e gabuar?</u></p> <p>Zgjidhen detyra tekstuale në të cilat përdoren nocionet: shuma, ndryshimi, prodhimi, herësi, mbledhësi, zbritësi, shumëzuesi, pjesëtuesi dhe i pjesëtueshmi.</p>

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<ul style="list-style-type: none"> • ti realizojë katër operacionet aritmetike me numra natyrorë; • të vlerësojë rezultatit nga mbledhja, zbritja, nga shumëzimi dhe pjesëtimi; • të shkruajë prodhimin e bashkësive të barabarta sipas llojit të shkallës; • të caktojë mbetjen gjatë pjesëtimit në bashkësinë e numrave natyrorë dhe këtë ta përdorë në detyra • të dijë si varen shuma, ndryshimi, prodhimi dhe herësi i numrave natyrorë nga ndryshimi i komponentëve; • të llogarisë vlerën e shprehjes numerike; • të kryejë më shumë operacione aritmetike duke respektuar radhitjen e operacioneve; • të përdorë kalkulator gjatë caktimit të shumë, ndryshimit, prodhimit ose herësit të numrave „të mëdhenj”; • të zgjidh barazimet me përdorimin e operacioneve të thjeshta aritmetike dhe karakteristikat e tyre; • ti dinë dhe ti përdorin shenjat për pjesëtim me : 2, 5, 3, 9 dhe 4 	<ul style="list-style-type: none"> • Varësia e shumë nga ndryshimi i mbledhësve; • Varësia e herësit nga ndryshimi i pjesëtueshmit dhe pjesëtuesit; • Shprehje numerike • Radhitja e operacioneve aritmetike • Zgjidhja e barazimeve me përdorimin e karakteristikave e operacioneve elementare aritmetike • Plotëpjestueshmëria e numrave natyrorë • Indicet ose kriteret për plotëpjestueshmërinë me: 2, 5, 3, 9 dhe 4 	<ul style="list-style-type: none"> • Vlera e shprehjes numerike • Madhësia e panjohur (në barazim) • Pjesëtuesi; • Shumëfishi 	<p>Shembuj $65 + 127 = 192$ $(65+8) + 127 = 200 = \underline{192+8}$ $459 - 142 = 317$ $(459 - 6) - 142 = 311 = \underline{317 - 6}$ $459 - (142-5) = 323 = \underline{317 + 5}$ $522:9 = 58$ $(522 \cdot 3) : 9 = 174 = \underline{58 \cdot 3}$ $522:(9 \cdot 2) = 29 = \underline{58:2}$</p> <p>Shembuj $\frac{3 \cdot (7+2)}{}$ = 27 Vlera e paraqitjes numerike</p> <p>Shembuj2: : hyn në shitore me 90 denarë dhe blenë 3 lapsa, secili nga 20 denarë. Shkruaj shprehjen e shumë në denarë (x) që do të mbetet e paharxhuar. Më pas shëno barazimin dhe zgjidhe. Shembull: Numri 3465 është i pjesëtueshëm me 9 sepse shuma $3+4+6+5 (= 18)$ është i pjesëtueshëm me 9.</p>

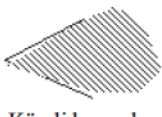

¹ Shenja është pohim i cili tregon kusht të mjaftueshëm për ekzistimin e ndonjë pohimi. Psh.1. Shenja për pjesëtim me 5 thotë: nëse shifra e fundit e ndonjë numri është 0 ose 5, atëherë ky numër është pjesëtueshëm me 5. Shembull 2: Gjatë realizimit të kësaj programe në vend të fjalisë të llojit: kusht i mjaftueshëm që një numër të jetë

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<ul style="list-style-type: none"> • të caktojë pjesëtuesit dhe shumëfishin e numrave natyrorë; • të zbërthejë numrin natyror të përbërë në shumëzuesit e thjeshtë; • të caktojë se vallë shuma, ndryshimi, përkatësisht prodhimi i numrave natyrorë është i pjesëtueshëm me numër natyror; 	<ul style="list-style-type: none"> • Numrat e thjeshtë dhe të përbërë • Pjesëtues të përbashkët (pp) dhe shumëfish të përbashkët (shp) i numrave natyrorë • Pjesëtues më i madh i përbashkët (pmp) dhe shumëfish më i vogël i përbashkët (shvp) • Shndërrimi i numrit të përbërë i shumëzuesve të thjeshtë • Pjesëtimi i shumës, ndryshimi dhe prodhimi me numra natyrorë 	<ul style="list-style-type: none"> • Numër i thjeshtë; • Numër i përbërë; • Pjesëtues të përbashkët; • Pjesëtues më i madh i përbashkët; • Shumëfishi i përbashkët • Shumëfishi më i vogël i përbashkët. 	<p>Përvetësohen teknika për caktimin e ShP, ShPV, PP, dhe PMP e numrave natyror.</p> <p>Identifikohen dhe përshkruhen numrat e thjeshtë dhe të përbërë.</p>

TEMA 2: TRUPAT GJEOMETRIK NË RRAFSH

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësja aftësohet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ti njohë dhe përdorë raportet në detyrë: shtrihet në, nuk shtrihet në, është paralele dhe të përdorë simbolikën përkatëse; • ti kuptojë pozitat reciproke të pikës dhe drejtëzës dhe në dy drejtëza gjatë zgjidhjes së problemit nga praktika; • të dijë ti lidhë nocionet pikë dhe drejtëz me gjysmëdrejtëz, segment, vijën e thyer dhe nocionin largesën me nocionin gjatësi; • grafikisht dhe aritmetik të mbledh dhe zbrit segmente; • ti dijë nocionet: vijë rrethore, rreth, rreze, diametër, tetivë, dhe të vizatojë vijë rrethore me rreze të dhënë (me kompas); • ti vështrojë pozitat reciproke të vijës rrethore dhe: pikës; drejtëzës; vijës rrethore; • ti dijë kuptimet gjysmërrafsh dhe kënd; 	<ul style="list-style-type: none"> • Pika dhe drejtëza. Vetitë themelore të drejtëzës; • Pozita reciproke e dy drejtëzave • Largesia midis dy pikave; • Gjysmëdrejtëza dhe segmenti • Gjatësia e segmentit • Vija e thyer • Konceptet themelore dhe të nxjerra • Mbledhje dhe zbritje grafike e segmenteve • Vija rrethore dhe rrethi; • Pozita reciproke e: vijës rrethore dhe pikës: vijës rrethore dhe drejtëzës • Pozita reciproke i dy vijave rrethore • Nocioni për këndin • Këndet fqinje, të puqët dhe të kryqëzuara 	<ul style="list-style-type: none"> • Pika (jo) kolineare • Drejtëza paralele (përs). • Distanca, largesa • Nocioni elementar, nocioni realizues • Pika fillestare e gjysmëdrejtëzës • Pika e mesme e segmentit • Gjatësia e segmentit • Segmente të barabarta (të përputhura) • Tetiva ose korda • Segmenti • Tangjenta • Harku rrethor • Gjysmërrafshi • Këndi (jo) konveks • Këndet fqinje 	<p>Shembull: Shërbeu me shenjat në dyshemenë e sallës së edukatës fizike, për të identifikuar dy çifte që janë paralele. Vendos litra përmes vijave paralele. Në gjeotabelë paraqesin segmente, segmente të rëndomta, vija të thyera.</p> <p><u>Shembull:</u> nëse $\overline{AB} = 8cm, \overline{CD} = 16cm,$ atëherë $\overline{AB} + \overline{CD} = 24cm,$</p> <p>AB - korda, OR - radiusi harku AB MN - rreze</p>

²Gjeotabela e katrorit, trekëndëshit ose lloj tjetër të rrjetit në të cilin në tehet e katrorit, trekëndëshit... ka thumba të farkuar dhe mund të bëhen figura në rrafsh me ndihmën e Ilastikut ose perit.

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<ul style="list-style-type: none"> • ti dijë nocionet gjysmërrafsh dhe kënd; • të dijë cili kënd është konveks e cili nuk është jokonveks; • ti dijë llojet e këndeve sipas madhësisë (këndi zero, i ngushtë, drejtë, këndi gjerë, rrafshët, kënd i plotë); • të vizatojë simetralen e segmentit dhe simetralen e këndit; <p>•të vizatojë normalen ose pingualen e drejtëzës dhe të caktojë largesën nga pika deri te drejtëza;</p> <ul style="list-style-type: none"> • në mënyrë grafike dhe aritmetike të mbledh dhe zbrit kënde; • ti dijë kuptimet: shumëkëndësh, shumëkëndësh konveks, llojet e shumëkëndëshave dhe perimetrin e shumëkëndëshave dhe ti zbatojë në detyra nga përditshmëria; 	<ul style="list-style-type: none"> • Matja e këndit (me aglomer) • Llojet e këndeve sipas madhësisë • Këndi qendror • Të vizatuarit e këndit të barabartë me këndin e dhënë • Kënde komplementare dhe suplementare • Simetria e segmentit dhe simetria e këndit • Normalja e drejtëzës • Largesja nga pika deri drejtëza • Mbledhja grafike dhe zbritja grafike e këndeve • Mbledhja aritmetike dhe zbritja aritmetike e këndeve • Shumëkëndëshi. • Shumëkëndëshi konveks • Llojet e shumëkëndëshit • Perimetri i shumëkëndëshit 	<ul style="list-style-type: none"> • Këndet të puqët • Këndet e kryqëzuara • Këndi i shtrirë • Këndi i plotë • Këndi qendror • Këndet komplementare • Këndet suplementare • Simetralja e segmentit • Simetralja e këndit • Normalja e drejtëzës • Largesja nga pika deri te drejtëza <p>• Vija poligonale</p> <ul style="list-style-type: none"> • Shumëkëndëshi (jo) konveks • Perimetri i shumëkëndëshit 	<div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="text-align: center;"> <p>Këndi jokonveks</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>Këndi konveks</p> </div> </div> <p>Shembulli: Vizato dy gjysmëdrejtëza të cilat fillojnë nga pika e njëjtë fillestare dhe krijojnë kënd të gjerë.</p> <p>Në gjeotabelë paraqesin kënde fqinje, kënde të kryqëzuara, kënde të puqët... Vizatojnë simetrinë e segmentit dhe simetrinë e këndit dhe normalen pingulen e drejtëzës me matje.</p> <p><u>Shembull:</u> $34^{\circ}27'15'' - 12^{\circ}21'06'' = 22^{\circ}05'09''$</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="text-align: center;"> </div> <div style="text-align: center;"> </div> </div> <p style="text-align: center;">Shumëkëndëshi jokonveks dhe konveks</p>

TEMA 3: THYSAT, NUMRAT DHJETORË

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësjja aftësohet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ta përdorë rëndësinë e numëruesit, emëruesit dhe vijës së thyesës; • ti njohë llojet e thyesave; • të shkruajë numrin natyrorë në lloj të thyesës; • të paraqesë thyesë më të madhe se 1 në numër të përzier dhe e kundërta; • të paraqesë thyesë në drejtëz numerike; • ta kontrollojë barabarësinë e dy drejtëzave; • të zgjerojë dhe thjeshtësojë thyesa; • ti kuptojë nocionet: thyesa decimale, numër decimale, pjesë decimale, pjesë dhe pjesë dhjetore e numrit, vendi decimale, decimale; • të bëjë vlerësimin e rezultatis nga mbledhja ose nga zbritja. • të shumëzojë dhe pjesëtojë numër decimale me njësi dekadë; 	<ul style="list-style-type: none"> • Thyestat. Të lexuarit dhe të shkruarit • Llojet e thyesave • Paraqitja e thyesave në drejtëz numerike • Barazia e thyesave • Mbledhja dhe zbritja e thyesave me emërues të barabartë (përs.) • Zgjerimi dhe thjeshtësimi i thyesave • Thyesa decimale dhe numri decimale • Vetitë e numrit decimale • Paraqitja e drejtëzës numerike • Krahasimi • Mbledhja dhe zbritja e : <ul style="list-style-type: none"> - numrit decimale dhe natyror, - numrave decimale. 	<ul style="list-style-type: none"> • Thyesa më e vogël se 1 • Thyesa e drejtë (e pastër) • Thyesa më e madhe se 1 • Thyesa jo e drejtë (jo e pastër) • Numër i përzier • Thyesa të barabarta <ul style="list-style-type: none"> - zgjerimi (i thyesës) - thjeshtësimi (i thyesës) - thyesa që nuk thjeshtohet • Thyesa dhjetore • Numri dhjetore • Pjesë dhjetore • Shuma e numrave dhjetorë • Ndryshimi i numrave dhjetorë 	<p>Rëndësia e numëruesit, emëruesit dhe vijës së thyesës</p> <p>Secili numër është numër decimale: 3, 5, 123, 0,123, 56, 2,04,... Të shkruhen numrat natyrorë si numra decimale, për ti kuptuar numrat decimale dhe thyestat decimale.</p> <p><u>Shembull:</u> $3,23045 + 2,006002 = 5,236452$</p>

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<ul style="list-style-type: none"> • të shumëzojë numra decimal; • të pjesëtojë numra decimal me numër natyror dhe me numër decimal; • të shndërrojë thyesën në numër decimal dhe të shkruajë numrin decimal në lloj të thyesës decimale; • të dallojë numrin decimal fundlm dhe të pa fundëm dhe nga numri decimal periodik; • të rrumbullakojë numrin decimal deri te numrat e dhënë decimal dhe ta vlerësojë saktësinë e rrumbullakimit. 	<ul style="list-style-type: none"> • Shumëzimi i numrit decimal me: <ul style="list-style-type: none"> - njësi dekadë - prodhimin e numrit natyror - numrin decimal • Pjesëtimi i numrit decimal me: <ul style="list-style-type: none"> - numër natyror - numër decimal • Shndërrimi i thyesës në numër decimal • Numri decimal përfundimtar dhe jo përfundimtar • Numri decimal periodik • Rrumbullakimi i numrit decimal 	<ul style="list-style-type: none"> • Prodhiimi i numrave dhjetorë • Herësi i numrave dhjetorë • Numri decimal i fundëm • Numri decimal jo përfundimtar • Numri decimal periodik 	<p><u>Shembull:</u> Shembull: Vlerëso rezultatin e mbledhjes $0,72 + 0,8$. Vallë shuma është më e madhe se 1?</p> <p>Shembull: Rrugën prej 50 m mund ta vraposh për 6,73 sekonda. Rrumbullako kohën tuaj të dhjetëshes më të afërt.</p>

TEMA 4: MATJA

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësja aftësohet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ti dijë njësitë matëse themelore për gjatësinë, masën, lëngun, kohën, temperaturën dhe syprinën, si dhe njësitë më të vogla dhe më të mëdha nga njësia themelore; • ta dijë njësinë matëse për vëllim dhe ta llogarisë vëllimin e kuadrit dhe kubit; • të shndërrojë numrat emërues ose emërtuar; • të mbledh dhe zbrit numrat emërues; • Të shumëzojë dhe pjesëtojë numra me numër emërues; 	<ul style="list-style-type: none"> • Njësitë matëse për: gjatësi, masë, lëngje, kohë, temperaturë, syprinë dhe vëllim • Numrat e emërtuar • Shndërrimi i numrave njëemërues në numra shumëemërues dhe e kundërta (përveç njësive matëse për syprinë dhe vëllim) • Shndërrimi njësive matëse më të mëdha në më të vogla dhe e kundërta (përveç njësive matëse për syprinë dhe vëllim) • Mbledhja dhe zbritja e numrave emërues (përveç njësive matëse për syprinë dhe vëllim) • Shumëzimi dhe pjesëtimi i numrave emërues me jo emërues. 	<ul style="list-style-type: none"> • Njësia matëse • Njësi matëse për gjatësinë, për masën, për lëngje, për kohën, për temperaturën, për syprinën dhe për vëllimin • Numër emërues • Numër një emërues • Numër shumëemërues • Shuma e numrave emërues • Ndryshimi i numrave emërues 	<p><u>Shembull:</u> Mate me vizore gjatësinë e fletës së fletores deri te milimetri më i afërt. Pastaj rumbullakojë deri te centimetri më i afërt..</p> <p>Shembull: Rafti është i gjatë 168 cm. Petriti e shkurtoi për 2 dm. Sa metra, sa decimetra dhe sa centimetra është i gjatë tani rafti?</p> <p>$5\text{ m} + 20\text{ cm} = 520\text{ cm}$ ili $5\text{ m} + 20\text{ cm} = 5,2\text{ m}$ $12\text{ kg} \cdot 7 = 84\text{ kg}$</p>

TEMA 5: PUNË ME TË DHËNA

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësjja aftësohet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ti përgatisë instrumentet për grumbullimin e të dhënave; • të grumbullojë të dhëna sipas instrumentit të dhënë; • të paraqesë të dhëna në mënyra të ndryshme; • të zgjedh ekzemplar për hulumtim; • të bëjë pasqyrim për të dhënat e grumbulluara; • të bëjë analizën e të dhënave të grumbulluara; • të nxjerr përfundim. 	<ul style="list-style-type: none"> • Instrumente për grumbullimin e të dhënave • Paraqitja e të dhënave në tabelë • Paraqitja e të dhënave nga tabela në diagrame të llojeve të ndryshme • Zgjedhja e ekzemplarit për hulumtim • Analize të dhënave të marrua gjatë hulumtimit 	<ul style="list-style-type: none"> • Pyetësor (fletë anketuese) • Hulumtim • Shembull • Propozim • Mesi aritmetik 	<p><u>Shembull:</u> Nxënësit e klasës Tuaj kultivojnë bimë në vende të ndryshme në klasë. Përgatit pyetësor me të cilin do të përfshihen lartësitë e të gjitha bimëve në centimetër, në pjesë të caktuar.</p> <p><u>Shembull:</u> Të dhënat e grumbulluara me pyetësorin nga shembulli paraprak paraqiti në diagram vijor. Shembull për hulumtim: Grumbullo të dhënat dhe caktoi syprinën dhe vëllimin e ndërtesës së shkollës tuaj – pa kulmin (e pjerrët). Shembull: Bëje një supozim se cili prej gjashtë numrave në një kub (1, 2, 3, 4, 5 ose 6) do të bie më shumë here, gjatë 36 hedhjeve të kubit. Më pas kubin hodhe 36 herë dhe shëno se sa here ka rënë secili nga numrat. Tregoi rezultatet në grafik numerik. Krahasoi me supozimin Tuaj.</p>

3. REKOMANDIME DIDAKTIKE

Gjatë realizimit të programit, realizuesit e drejtpërdrejtë të nisen nga mundësitë dhe interesat zhvilluese të fëmijëve të moshës 11 vjeçare. Në veçanti të merren parasysh ligjshmëritë e zhvillimit të mendimit në këtë periudhë zhvilluese..

Në realizimin e përmbajtjeve, realizuesit e drejtpërdrejtë duhet ta motivojnë nxënësin duke marrë shembuj nga mjedisi i drejtpërdrejtë ose duke realizuar përmbajtjet në kushte adekuate me problematikën që përpunohet. Duhet të organizohen aktivitete praktike siç janë: hulumtime, analiza të rasteve, vlerësime, konstruime, gjetja e zgjidhjeve me kombinim të ideve etj., kurse përmes tyre të nxiten aktivitetet ideale të nxënësve, me çka mundësohet ndërtimi i sistemit të shprehjeve dhe nocioneve matematikore. Nënkupton se në formësimin metodik-didaktik të orës mësimore shpeshherë të jenë të përfshira hulumtime të vogla, projekte, përkatësisht mësim përmes përvojave personale të nxënësit. Kështu ora e formësuar kërkon edhe forma adekuate të punës (grup-punë ekipore, punë në çifte si dhe punë individuale e nxënësit). Format tradicionale të punës (para së gjithash puna e përbashkët (frontale) do të praktikohen gjatë prezantimeve, debateve, demonstrimeve të procedurave dhe ngjashëm, por gjithnjë më radhë si forma për bartjen e njohurive të nxënësve.

Për realizimin e mësimin nga matematika në klasën e VI do të përdoret libri në përputhje me Programin mësimor nga matematika për klasën e VI dhe me Konceptin për libër. Për matjen e të arriturave të nxënësve do të përdoren fleta pune, teste tematike dhe instrumente tjera, forma adekuate didaktike metodike në përputhje me programin mësimor, kurse për zgjerimin dhe thellimin e njohurive do të përdoren përmbledhje detyrash në përputhje me Programin mësimor nga matematika për klasën e VI. Përmbledhjet e detyrave duhet të përmbajnë pyetje dhe detyra të cilat do t'iu ndihmojnë nxënësve të talentuar për ta zhvilluar prirjen e tyre ndaj matematikës. Me punë së nxënës, e domosdoshme është korrelacioni me lëndët tjera mësimore të klasës së VI, që nënkup-

ton përputhshmëri në realizimin e këtyre përmbajtjeve nga matematika të cilat qëndrojnë në lidhje të ngushtë me përmbajtjet e ngjashme të programeve tjera lëndore dhe e kundërta. Integrimi i përmbajtjeve nga matematika me përmbajtje nga programet tjera lëndore do të realizohet në të gjitha situatat në të cilat është e pranishme lidhshmëri më e madhe e përmbajtjeve. Më pas do të jetë me rëndësi që edhe intensiteti të jetë më i madh i bashkëpunimit ndërmjet aktiveve të afërta profesionale në shkollë, kështu që edhe mundshme është edhe integrimi me përmbajtje të shkencave natyrore dhe teknikave.

Tema Punë me të dhëna realizohet në kuadër të temave paraprake.

Sipas natyrës të përmbajtjeve mësimore, mësimi nga matematika do të realizohet në vende të ndryshme, por më së shpeshti në klasë të specializuar ose në kabinet të matematikës ku nxënësi do të hulumtojë me materiale dhe mjete të ndryshme dhe do të punojë në kompjuter me zbatimin e softuerit arsimor të licencuar. Gjithashtu, nxënësi do të marrë pjesë në aktivitete të: radhitjes, klasifikimit, krahasimit, përqindjes, vlerësimit, qëllimit, numërimit, matjes, demonstrimit të veprimeve, prezantimeve të përpunimeve etj. Për këtë, mire do të ishte në klasën e specializuar për matematikë të ketë material dhe mjete tjera të parapara me Normativin për mjete mësimore dhe mjete ndihmëse.

4. VLERËSIMI I TË ARRITURAVE TË NXËNËSIT

Që të vlerësohen të arriturat e nxënësit e domosdoshme është:

- të shihet gjendja initiale e nxënësit (mbikëqyrja e përvojave, njohurive dhe shkathtësive të tija paraprake) gjatë hyrjes në klasë të VI;

Të bisedohet me nxënësin që të fitohen njohuri për të menduarit e tij logjike, kuptimin e nocioneve dhe shkallën e të kuptuarit gjatë zbatimit të tyre, aftësia për zgjidhjen e detyrave;

Ndjekje e vazhdueshme e raportit të nxënësit ndaj punës, bashkëpunimit me moshatarët, të treguarit e iniciativave, kureshtjes, pavarësisë, saktësisë në hulumtim dhe qëndrueshmërisë në realizimin e obligimeve; Përcaktim i vazhdueshëm dhe kontrollim i njohurisë së fituar, aftësive dhe shkathtësive të tërësive tematike;

Përdorimi i fletave të punës me tri nivele të peshës, teste të njohurive.

Në mbarim të gjysmëvjetorit të parë dhe në mbarim të vitit shkollor nxënësi vlerësohet me notë numerike.

Në mbarim të periudhës bëhet kontrollimi i të arriturave të qëllimeve të mësimin në klasën e VII. VIII dhe IX përmes testeve objektive të njohurisë.

5. KUSHTET HAPËSINORE PËR REALIZIMIN E PROGRAMIT MËSIMOR

Programi sa i përket kushteve hapësinore bazohet në Normativin për hapësirë për klasën e IV, V dhe VI dhe mjetet mësimore për klasën e VI të miratuar nga ministri i Arsimit dhe Shkencës me Vendim nr. 07-4061/1 më 31.05.2007.

6. NORMATIVI PËR KUADRIN MËSIMOR

Mësimdhënësi në mësimin lëndor, nga lënda e matematikës, mund të jetë personi i cili ka të kryer:

1. studime të kryera të grupit dylëndor matematikë-fizikë;
2. studime të kryera nga matematika, drejtimi mësimor.

Mësimdhënësit të cilët kanë mbaruar Akademinë Pedagogjike ose Shkollën e lartë pedagogjike - grupi përkatës dhe kanë fituar titullin mësimdhënësi i lëndës të cilën e ligjërojnë *nuk iu ndërpritet marrëdhënia e punës në vendin e punës* ku janë të angazhuar

7. REZULTATET E PRITURA NË MBARIM TË CIKLIT TË KLASËS SË IV - VI

Nxënësi/nxënësjja di:

- të paraqesë bashkësi, tabelore, përshkruese dhe me diagram të Venit;
- ti realizojë operacionet e unioneve, prerjen, ndryshimin dhe prodhimin e dekartit të bashkësive;

Në bashkësi numrat natyror mbi 1 000 000 di :

- ti lexojë, shkruajë dhe krahasojë numrat natyrorë;
- ti realizojë katër operacionet elementare aritmetike, ti përdorë vetitë e tyre dhe ta vlerësojë rezultatin;
- të caktojë vallë numri i dhënë natyror është i pjesëtueshëm me 2, 3, 4, 5 dhe i 9 dhe të paraqesë numër të përbërë me shumëzuesit e tij të thjeshtë;
- të llogarisë vlerën e shprehjes numerike në të cilën përmbahen operacionet aritmetike, ose disa prej tyre dhe ta vlerësojë rezultatin;
- të zgjidh barazime me ndihmën e operacioneve elementare aritmetike dhe ta kontrollojë saktësinë e zgjidhjes;
- të zgjidh detyrë tekstuale me të dhëna nga përditshmëria;
- të shndërrojë thyesat në numër dhjetorë dhe anasjelltas;
- ti kryejë katër operacionet elementare aritmetike të thyesave me emër-tues të barabartë dhe numra dhjetorë;
- të dallojë nocionet themelore dhe të nxjerra prej atyre gjeometrike;
- të sqarojë (përshkruajë) çka është gjysmëdrejtëza, segmenti, këndi, rrethi, harku, trekëndëshi, drejtkëndëshi dhe katrori;
- të njeh disa lloje të këndeve (fqinje, puçeta, tërthorazi (kryqëzuara), këndin qendror, këndet komplementare, këndet suplementare);
- të klasifikojë trekëndëshat sipas madhësisë së këndeve dhe sipas gjatësisë së brinjëve;
- grafikisht të mbledh dhe zbrit segmente;
- grafikisht dhe aritmetikisht të mbledh dhe zbrit kënde;

- të llogarisë perimetrin e llojeve të ndryshme të trekëndëshave, katrorit, drejtkëndëshit dhe shumëkëndëshit;
- të masë masën, gjatësinë, kohën, temperaturën dhe lëngjet dhe të bëjë vlerësimin e tyre;
- të shndërrojë numrat njëemëues në shumëemëues dhe të mbledh dhe zbrit numra emërues
- të llogarisë syprinën dhe vëllimin e kubit dhe kuadrit;
- të përmbledhë, përzgjedhë, radhisë të dhënat, ti vendos në tabelë, ti paraqesë në diagram dhe të lexojë të dhënat nga tabela dhe diagrami;
- të njohë, lexojë dhe shkruajë numrat romak deri 20;
- të përdorë teknologjinë informatike kompjuterike (TIK) në përmbajtjet nga matematika;
- të jetë i pavarur, i sigurt, i qëndrueshëm dhe këmbëngulës gjatë zgjidhjes së detyrave nga matematika.

Programin mësimor për *matematikë* për klasën e VI në arsimin fillor nëntëvjeçar e solli ministri i Arsimit dhe Shkencës me vendim nr. 07-668/2 më 05.11.2010.

ARSIMI FILLOR NËNTËVJEÇAR

HISTORI

PROGRAMI
MËSIMOR

Në bazë të nenit 55 alineja 1 të Ligjit për organizim të punës së organeve të administratës shtetërore („Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë“ nr. 58/00, 44/02) dhe nenit 24 dhe 26 nga Ligji për arsim fillor („Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë“ nr. 44/95, 24/96, 34/97, 35/97, 82/99, 29/02, 40/03, 42/03, 63/04, 82/04, 55/05, 81/05, 113/05, 35/06, 70/06, 51/07) ministri për arsim dhe shkencë e solli Programin mësimorë për lëndën e *Historisë* për klasën e VI të shkollës fillore nëntëvjeçare.

1. HYRJE

Lënda e historisë ka rol të rëndësishëm në procesin edukativo-arsimor në arsimin fillor nëntëvjeçarë nga shkakun se nxënësit duhet të përvetësojnë dituri themelore të sistematizuara dhe të verifikuara shkencore. Ata duhet të fitojnë kuptimet themelore për të kaluarën dhe të tanishmen të historisë së civilizimit dhe etapave kryesore të saj. Të mësuarit e historisë duhet të ndërtojë vetëdije dhe qëndrime pozitive ndaj disa ngjarjeve, ndaj lëvizjeve dhe personaliteteve në luftën për demokraci dhe për të drejtat e njeriut.

Mësimi i historisë jep kontribut në ndërtimin e sistemit të vlefshëm të sjelljes ndaj popullit dhe shtetit të vet, ndaj popujve dhe shteteve tjera, t'iu ndihmojë të rinjëveta kuptojnë të tashmen në dritën e të së kaluarës dhe ta kuptojnë atë që përfaqëson arritje të civilizimit në botë në frymën e vlerave qytetare dhe demokracisë, si dhe ta thellojnë interesin për mësimin e mëtejshëm të ngjarjeve dhe proceseve historike.

Fondi javor i orëve: 2 orë

Fondi vjetor i orëve : 72 orë

Statusi i lëndës: i obligueshëm

2. QËLLIMET E LËNDËS PËR PERUIDHËN ZHVILLIMORE NGA KLASA E IV DERI NË KLASËN E VI

Nxënësi/ nxënësjat:

- Të fitojë dituri themelore për ngjarjet më të rëndësishme, dukuritë, proceset dhe personaliteteve të cilët kanë lënë gjurmë në historinë e njerëzimit;
- T'iu zbulojë lidhjet shkak- pasojë të dukurive historike dhe të zhvillojë mendimin kritik ndaj proceseve shoqërore-ekonomike gjatë tërë proceseve zhvillimore historike

- T'iu njohë proceset shoqërore dhe ndryshimet të cilat janë zhvilluar përmes ngjarjeve historike
- Të kuptojë lidhjet ndërmjet marrëdhënieve ekonomike, politike dhe sociale në shoqëri të caktuara përmes zhvillimit historik
- Të zhvillojë ndjenjën e patriotizmit ndaj popullit të vet dhe ndaj atëdheut, dhe njëkohësisht t'iu respektojë vlerat historike, shoqërore, ekonomike dhe dallimet e popujve në botë.
- Të kuptojë të kaluarën historike me qëllim që ta kuptojë të tanishmen, që të dijë ta ndërtojë të ardhmen e jetës së tij
- T'iu njohë dallimet kulturore dhe religjioze ndërmjet popujve
- Të zhvillojë ndjenjën e respektit dhe lojalitetit ndaj Republikës së Maqedonisë
- Të zhvillojë vetëdijen për identitetin e tij kombëtarë
- Të dijë në mënyrë të drejtë ti vështrojë ngjarjet dhe proceset në historinë e vet dhe në mënyrë krahasuese ta vështrojë historinë e popujve ballkanik dhe evropjanë
- Të zhvillohet ndjenja e mirëkuptimit ndëretnik në Republikën e Maqedonisë dhe e respektit ndërmjet shqiptarëve, maqedonëve turqëve dhe bashkësive tjera që jetojnë në R.M dhe popujve të Ballkanit, Evropës dhe botës përmes theksimit të kulturës së shteteve dhe popujve të ndryshëm
- Ta respektojë trashëgiminë historike dhe kulturore të Maqedonisë dhe popujve tjerë dhe të zhvillojë respekt për vlerat e gjithëmbarshme kulturore
- Të ndërtojë vetëdije për respektimin e të drejtave dhe lirive të njeriut

3. QËLLIMET E LËNDËS MËSIMORE NË KLASËN E VI

Nxënësi/nxënësjja:

- t'i dallojë perudhat historike dhe të dijë për karakteristikat themelore të tyre
- t'i njohë mënyrat e ndryshme të llogaritjes së kohës te popujt e vjetër
- t'i kuptojë regullimet shoqërore të shteteve nga Lindja e Lashtë me karakteristikat e veçanta të tyre
- t'i identifikojë karakteristikat e përbashkëta të shteteve të Lindjes së Lashtë
- të njihet me dukuritë dhe proceset e caktuara në parahistoria dhe në Kohën e Vjetër
- të njihet me rëndësinë dhe kontributin e personaliteteve për këtë periushë historike
- të njihet me zhvillimin e ekonomisë, shkencës dhe kulturës në shtetet e Lindjes së Lashtë
- të njihet me karakteristikat themelore të kulturës helene, ilire, romake dhe maqedone
- të njihet me përfitimet më të rëndësishme nga paraqitja, zhvillimi dhe forcimi i shtetit maqedon
- t'i vërejë dallimet dhe ngjajshmëritë tek popujt e ballkanit në periudhën e Kohës së Vjetër

4. QËLLIMET KONKRETE

Lënda mësimore : Histori			
Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • të kuptojë pse mësohet Historia; • të njihet me lëndën, nocionin historik, dhe me detyrat e saja; • të njihet me ndarjen e historisë dhe me mënyrën e llogaritjes së kohës tek popujt e lashtë; • t'i përcaktojë dhe sqarojë periudhat historike (Koha e Vjetër, Koha e Mesme, Koha e re dhe Koha më e Re); • të njihet me burimet historike dhe rëndësinë e tyre për të kuptuar të kaluarën (burimet materiale, dokumente të shkruara dhe të dhëna gojore) 	<ul style="list-style-type: none"> • HISTORIA DHE RËNDËSIA E SAJË 	<ul style="list-style-type: none"> • Burime të shkruara • Historiografia <ul style="list-style-type: none"> • Erë-epokë • Shekull • Parahistoria • Historia • Koha e Vjetër 	<ul style="list-style-type: none"> • Punë me hartë historike dhe gjeografike- harta parahistorike, e kohës së vjetër dhe harta e Republikës së Maqedonisë; – tekst metoda: analiza e teksteve nga libri i historisë dhe nga tekstet tjera; - punë e pavarur e nxënësve: përpunimi i shiritit kohorë; shirit i periudhave historike; - ushtrime në shiritin e kohës - vështrim i dorëshkrimeve, librave të vjetra, atlaseve, hartave arkeologjike dhe burime tjera historike

PARAHISTORIA

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësj:</p> <ul style="list-style-type: none"> • të njihet me teoritë e paraqitjes së njeriut sipas religjionit dhe shkencës; • të kuptojë rolin e punës në paraqitjen dhe zhvillimin e njeriut; • ta kuptojë rolin e zjarrit në ndryshimet në mënyrës e jetës së njeriut në parahistori; • ta kuptojë rëndësinë e zbulimit dhe përdorimit të metaleve; • t'i kuptojë nocionet dhe specifikat e mënyrës së jetës në horde, gjini, vllëzëri, fise; • të njihet me karakteristikat themelore dhe me shkaqet e shkatërrimit të bashkësive të para primitive dhe paraqitjes së shteteve të para. • Të njihet me shkaqet e paraqitjes së besimeve të para tek njerëzit; 	<p>EKZISTIMI I NJERIUT</p> <ul style="list-style-type: none"> • JETA E NJERIUT NË KOHËN E GURIT DHE METALEVE • BESIMI I NJERËZVE NË BASHKËSITË MË TË VJETRA • BESIMI I NJERËZVE NË BASHKËSITË MË TË VJETRA 	<ul style="list-style-type: none"> • Evolucionit • Raca • Horda • Gjinia • Fisi • Vllëzëria • Religjioni • Koha e gurit • Koha e Metaleve • Vendbanime të pjerrëta • Burime (gurmë) • Arkeologji • Totem • Totemizëm • Animizëm 	<ul style="list-style-type: none"> • Metoda demonstrative- Punë me hartën parahistorike të Maqedonosë, Blallkanit, Eporvës, Azisë, Afrikës; - Punë me material ilustrativ foto, maketa, (burimet historike); analiza e fotografive dhe vizatimeve. • Element – film, DVD, koha e gurit, koha e metaleve; film dokumentarë „Neandertali“ • Rekonstruim i jetës (vendbanimet e para, veg lat e para në kohën e gurit dhe metaleve) veprimtaritë ekonomike (ndarja e punës dhe veprimtarive) të njerëzve. • Hulumtim i mjedisit lokal objektet gjeografike dhe historike dhe karakteristikat e gjurmëve për historinë e vendlindjes (Mësim në natyrë: vizitë e lokaliteteve, muzeve, ekspozitave ejt. veçmas të muzeve dhe lokaliteteve arkeologjike)

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<ul style="list-style-type: none"> • t'i njohë format e para të besimit të njerëzve në forca të ndryshme mbintyrore dhe besimeve të ndryshme të lidhura me jetën e tyre dhe me shpjegimin për prejardhjen e tyre. • t'i dijë lokalitetet më të rëndësishme arkeologjike në vendet ballkanike dhe në Maqedoni; • të njihet me artefaktet, burimet historike arkeologjike pqr periudhën e parahistorisë në vendet e Ballkanit dhe në Maqedoni 	<ul style="list-style-type: none"> • BALLKANI DHE MAQEDONIA NË PARAHISTORI 	<ul style="list-style-type: none"> • Kokinë • Kalaja e Vinicës • Govërlevë 	<ul style="list-style-type: none"> • Oranzizimi i mësimit interaktiv me mësimdhënësin e artit figurativ dhe përpilimi i ilustrimeve dhe vizatimeve për jetën e njeriut në parahistori. • Përpunim i maketave për vendbanime, vegla dhe mjete nga jeta e njerëzve në parahistori. -Njohja me burimet historike të parahistorisë në Maqedoni përmes fotografive, vizitë në muze dhe në lokalitete të ndryshme.

CIVILIZIMET NË LINDJEN E LASHTË

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zhvillimin e civilizimeve dhe shteteve të lashta pranë lumenjve si dhe rregullimin shtetërorë të tyre; - të kuptojë rolin e faktorëve në paraqitjen e civilizimeve dhe shteteve të lashta siç ishin Kina, India, Mesopotamija, Egjipti. • Të njihet me strukturën sociale të popullsisë; • të njohë mënyrën e jetës (rolin e gruas përmes analizës së figurës së Kleopatërës), Arsimimin e fëmijëve profesionet, veshjen të ushqyerit, të shërrautit); • të njihet me të arriturat në ndërtimitari art dhe shkencës të civilizimeve të vjetra. • Të njihet me besimet e popujve të lashtë, dhe me specifikat e atyre besimeve; • të njihet me veprat e bukura që i krijuan popujt e Lindjes së lashtë. 	<ul style="list-style-type: none"> • CIVILIZIMET MË TË VJETRA • SHTETI I EGJIPTIT TË VJETËR • KULTURA DHE BESIMET E POPUJVE TË LINDJES SË LASHTË 	<ul style="list-style-type: none"> • Civilizimi • Lindja e Lashtë • Robër • Robëri • Igiarcion • Svinga • Faraon • Piramidë • Sarkofag • Mumia • Balsamimi • Shkrimi vizatimor (hieroglif) • Kleopatra • Shkrimi kunjor • Epi • Politeizmi • Tempull- Faltore • Pirftëri 	<ul style="list-style-type: none"> • Vështrim i hartave shikim dhe krahasim i hartës së botës tani dhe në të kaluarën; harta e Azisë, Afrikës (atlas historik). • Leximi i teksteve nga libri i historisë dhe nga materiale tjera të shkruara. • Demonstrim i figurave, përshkrimi i tyre dhe lidhja e ilustrimi me kohën ngjarjen dhe personalitetet përkatëse historike (përdorimi i figurave vizatimeve; elemente filmesh për Egjiptin; Kinën, Indinë; diafilm: shoqëritë në shtetet e Lindjes së Vjetër; përdorimi i videopërshkrimeve; film dokumentarë „Nefertiti”. • Jeta e Kleopatërës; • Shikimi i TV filmave me metrazhë të gjatë dhe zhvillimi i bisedës. • Realizim i detyrave projektuese :përgatitja e projekteve, paneleve, portfoliove etj, për Egjiptin, Mesopotaminë, Indinë, Kinën, sipas zgjedhjes së nxënësit.

BALLKANI NË KOHËN E VJETËR¹

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësjja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • të njihet me popujt e ndryshëm të cilët e banonin Ballkanin në periudhën e Kohës së vjetër; • të njihet me kushtet natyrore, pozitën dhe popullsinë e Heladës; • Të njihet me kohën homerikeda dhe fillimet e kolonizimit helen: • ta kuptojë krijimin e poliseve (qytet-shteteve) dhe zhvillimin e marëdhënieve ndërmjet tyre • t'i vërejë dallimet e rregullimeve shoqërore dhe shtetërore ndërmjet Athinës dhe Spartës • Të njihet me besime religionin dhe mitologjinë Helenëve: • të di për paraqitjen dhe rëndësinë e Lojrave Olimpikë në jetën e Helenëve; • të njohë mënyrën e jetës së njerëzve (rolin e gruas, arsimimin e fëmijëve, profesionin, mënyrën e të ushqyerit, veshmbathjen shërimin); 	<ul style="list-style-type: none"> • HELADA • SPARTA DHE ATHINA • KULTURA E HELENË-VE 	<ul style="list-style-type: none"> • Helada • Helenët • Polis • Demos • Demokraci • Aristokraci • Koloni • Kolonizim • Teatri • Komedia • Tragjedia • Mitologjia • Arti • Filozofia • Lojrat Olimpikë 	<ul style="list-style-type: none"> • Puna me hartën e Gadishullit Ballkanik; • Helada në Kohën e Vjetër; • përdorimi i atlasit historik; • tekst metoda: leximi i teksteve historike dhe artistike nga libri i historisë; • leximi i miteve greke; • projektimi i diafilmeve- • Helada e Vjetër; film vizatimor, „Odiseu”. • Përpilimi i diagramit të Venit për të krahasuar specifikat ndërmjet Athinës dhe Spartës • analiza materialeve ilustrative: fotografi të përmendoreve të kulturës helene

¹Historia e Heladës, Ilirisë dhe e Romës së Vjetër të mësohen nëpërmjet jetës së përditshme, kulturës dhe traditave e jo përmes luftërave.

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<ul style="list-style-type: none"> • të njohë kulturën e pasur materiale dhe shpirtërore të helenëve (letërsinë, teatrin, arkitekturën, ndërtimtarinë, artin, dhkençën). • Të njihet me kushtet natyrore , shtrirjen gjeografike dhe gjenezën e ilirëve; • të njihet me fiset ilire me mënyrën e jetës dhe me besimet etyre; • Ta njohë procesin e krijimit dhe zhvillimit të mbretërive ilire (Enkelejëve, Taulantëve, Ardianëve, Dardanëve, dhe të Epirit) në Gadishullin Ballkanik • Të njohë mënyrën e jetës së ilirëve (rolin e gruas, arsimimin e fëmijëve, profesionet, të ushqyerit, veshmbathjet dhe mënyrën e të shëruarit) • të njohë specifikat gjuhësore të ilirëve dhe religionin e tyre. 	<ul style="list-style-type: none"> • ILIRËT • MBRETËRITË ILIRE • KULTURA ILIRE 	<ul style="list-style-type: none"> • Ilirët, fiset ilire • Iliria • Mbreti • Mbretëria • Kulti • Teuta • Jeta përtej varrit • Vendbanimet e zbuluara • Gjurmët materiale 	<ul style="list-style-type: none"> • Punë me hartën e Gadishullit Ballkanik, Harta-Ilirët në Kohën e Vjetër. • Jeta e Agronit dhe Teutës. • Analiza e materialeve ilustrative: fotografi të përmendoreve kulturore ilire.

MAQEDONIA NË KOHËN E VJETËR

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • të njohë periudhën më të vjetër të historisë maqedone, territorin, kushtet natyrore dhe popullsinë e saj; • të njihet me formimin e shtetit; • të sqarojë prejardhjen dhe emrin e Maqedonisë. • të kuptojë rëndësinë e reformave në forcimin e shtetit maqedon në kohën e Filipit II. • të njihet me mënyrën e ardhjes së Aleksandrit III në krye të shtetit maqedon; • të njihet me zgjerimin e shtetit maqedon dhe rëndësinë e tij. • të njihet me figurën e Aleksandrit III (arsimimin, edukimin, ngritjen e Aleksandrit në nivel të sundimtarit të madh); • ta kuptojë vizionin e Aleksandrit III të Maqedonisë për barazi, tolerancë dhe bashkëjetesë të popujve. • Të identifikojë veçoritë e kulturës, gjuhës, traditës dhe mënyrës së jetës së maqedonëve 	<ul style="list-style-type: none"> • SHTETI MAQEDON DERI TE FILIPI II • SHTETI MAQEDON NË KOHËN E FILIPIT II • SHTETI MAQEDON NË KOHËN E ALEKSANDRIT III (LEKA I MADH) MAQEËW • ALEKSANDAR III (LEKA I MADH) MAQEDONISË • KULTURA E MAQEDONE 	<ul style="list-style-type: none"> • Maqedonia e epërme • Maqedonia e poshtme • Maqedon • Kuvendi popullor • Hetajri • Filipi • Pella • Olimpja • Aleksandri III (Leka i Madh) i Maqedonisë • Stater • Qyteti Shejntë • Kausija • Bukefali • Falanga • Nyja Gordiane 	<ul style="list-style-type: none"> • Punë me ilustrime dhe harta. • Harta e Shtetit të Maqedonisë në shek. IV p.e. së re; Maqedonisë • atlas historik; • Fotografi- Pela, Filipi II, portreti i Aleksandrit III, • Leximi i fjalimeve të Demostenit (Filipiket). • Mozaiku i betejës në Iss DielliMaqedon • Tempulli- faltorja në Faros. • Jeta e Aleksandrit • Miti për Bukefalin. • Përpilimi kalaveshit për Shtetin e vjetër maqedon; • Përpilimi i T- tabelës për Helenët, Maqedonët dhe për popujt tjerë fqinjë (ngajshmëritë dhe dallimet). • Analiza e materialeve: foto të përmendoreve kulturore të maqedonëve antik

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<ul style="list-style-type: none"> • Të njihet me shkaqet e rënies së shtetit maqedon të Aleksandrit III dhe me krijimin e shteteve helene; • të kuptojë nocionin helenizim dhe arritjet e kulturës. 	<ul style="list-style-type: none"> • PERIUDHA HELENIS-TE 	<ul style="list-style-type: none"> •Helenizmi • Hellenizimi 	

ROMA E VJETËR

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • të njihet me territorin, popullsinë dhe krijimin e qytetit të Romës dhe Shtetit Romak; • ta njohë rregullimin shoqëror dhe lufat e brendëshme në shtetin romak; • të njihet me rregullimin shtetëror të Shtetit Romak • Të dijë për zhvillimin dhe zgjerimin e shtetit në tre kontinente; • t'i vërejë dallimet në pozitën dhe mënyrën e jetës së shtresave të ndryshme të popullsisë (rolin e gruas, arsimimin e fëmijëve, profesionet, të ushqyerit, veshmbathjet dhe shërimin). • Të dijë për reformat e vëllezërve Grah, kryengritjen e Spartakut dhe luftërat qytetare në Perandorinë Romake; 	<ul style="list-style-type: none"> • KRIJIMI I SHTETIT ROMAK • FORCIMI DHE ZGJËRIMI I SHTETIT ROMAK • LUFTËRAT E BRENDSHME NË SHTETIN ROMAK 	<ul style="list-style-type: none"> • Patricët • Plebejë • Senati • Kuvendi Popullor • Forumi • Legjioni • Gladijator • Katapult • Kolonat • Republika • Mbretëria • Tribun • Konsull • Amfiteatër • Koloseumi • Termi • Akuadukti (ujësjellësi) 	<ul style="list-style-type: none"> • Harta e Gadishullit Apenin • Harta –pushtimet romake. • Atlasi historik. • Libër historik. • Radioemisioni: Kush ishin Etrurët. • Portret – Hanibali, këmbësor romak • Foto – vëllezërit Grah. • Dijafilm –Roma e vjetër. • Film me metrazhë të gjatë • Roma antike.

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<ul style="list-style-type: none"> • t'i kuptojë shkaqet për dobësimin dhe rënien e shtetit. • të njihet me vlerat kulturore të Shtetit Romak (letërsinë, shkencën, artin, religionin, ndërtimtarinë etj.). • Të di për paraqitjen dhe përhapjen e krishterimit në shtetin romak, raportin e shtetit ndaj të krishterëve dhe pranimin e krishterimit si religion shtetëror. 	<ul style="list-style-type: none"> • KULTURA ROMAKE • PARAQITJA E KRISHTERIMIT 	<ul style="list-style-type: none"> • Gjuha latine • Katakombi • Jezu Krishti • Ringjallja • Apostull • Bibla • Kishë 	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza materialeve të Ilustruara: fotografi të përmendoreve të kulturës së Romës së vjetër • Tekste për paraqitjen dhe përhapjen e krishterimit dhe ndikimit të tij në Evropë

NDIKIMI I PËRANDORISË ROMAKE NË BALLKAN

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësjat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • të njihet me zgjërimin e Perandorisë Romake në Ballkan (Maqedoni). • të njihet me rrezistencën e popujve të Ballkanit kundër sundimit romak. • të njihet me paraqitjen dhe përhapjen e krishterimit në Ballkan. • ti njohë ndikimet e kulturës romake në Ballkan (mënyrën e jetës, religjionin, shkrim-leximin, ndërtimtarinë, artin etj. • të njihet me të arriturat në periudhën e Perandorisë Romake (ndërtimin e rrugëve qyteteve dhe ndërtimeve tjera të romakëve në Maqedoni) • t'i kuptojë shkaqet për rënien e Perandorisë Romake 	<ul style="list-style-type: none"> • ZGJËRIMI I PERANDORISË ROMAKE NË BALLKAN DHE MAQEDONI • RREZISTENCA E POPUJVE TË BALLKANIT KUNDËR PERANDORISË ROMAKE • PARAQITJA DHE PËRHAPJA E KRISHTERIMIT NË BALLKAN DHE MAQEDONI • KULTURA NË KOHËN E SUNDIMIT ROMAKE • SHKATËRRIMI I SHTE-TIT ROMAKE 	<ul style="list-style-type: none"> • Provinca • Aleanca • Denar • Romanizimi • Krishterimi • Komunitet kishtare • Kuvendet kishtare • Bazilika • Mozaiku • Mbretëria romake lindore • Mbretëria romake perëndimore 	<ul style="list-style-type: none"> • Punë me hartën e Gadishullit Ballkanik • Leximi në hartë historike, i teksteve nga libri i historisë • Vështrimi i ilustrimeve të ndryshme • Njohje me burime dhe lokalitete arkeologjike në Maqedoni nga koha e sundimit romak përmes fotografive, vizitave nëpër muze dhe lokalitete të ndryshme

5. UDHËZIME DIDAKTIKE

Realizimi i programit mësimor për histori i dedikuar për nxënësit e klasës së VI , bazohet në mundësitë zhvillimore, moshën, aftësitë dhe interesin e nxënësve.

Përmbajtjet mësimore mësohen përmes historisë së jetës së përditshme, kulturës, traditave e jo përmes luftërave. Mësimdhënësi i nxit nxënësit të njihen dhe ti kuptojnë proceset historike me çrast i shmangët mbamendjes faktografike të të gjitha datave historike për periudhën e cila përpunohet.

Kahjet për ndërlidhjen me lëndët tjera

Ky program mësimor është i strukturuar për të nxitur tek nxënësit zhvillimin integruar në të kuptuarit e zhvillimit shoqërorë në periudhën përkatëse historike, ndërkaq qëllimet, përmbajtjet dhe aktivitetet janë të komponuara për ndërlidhje të temave përmbajtjeve të caktuara me lëndët e grupit të shkencave shoqërore (gjuha amtare, arsimit figurativ, muzikor, gjeografia, shoqëria, kultura qytetare etj.)

Udhëzime për shfrytëzimin e fondit vjetor të orëve

Udhëzimet për fondin vjetor të orëve janë të dhëna vetëm si orientim së bashku me qëllimet konkrete, përmbajtjet dhe temat.

Mësimdhënësi i lëndës nuk kufizohet në riradhitjen e temave dhe përmbajtjeve sipas nevojave gjatë realizimit, por kreativitetin e tij dhe shfrytëzimin ndryshe të orëve duhet ta vlerësojë sipas arritjeve të nxënësëve të tij, që do të thotë sipas ndryshimeve në kualitetin e dijeve dhe aftësive të cilat i nxënësit i arrijnë në momentin e caktuar.

Mjetet mësimore:

- Teksti mësimor për histori i dedikuar për nxënësit e klasës së VI sipas zgjedhjes së shkollës i cili duhet të jetë i miratuar nga ministri për arsim dhe shkencë;
- Shfrytëzimi i rrethit më të gjërë, respektivisht hulumtim i objekteve historike dhe gjeografike me vlerë nacionale në mjedisin lokal;
- Shfrytëzimi i hartave historike, atlaseve, teksteve, posterëve, fotografi, vizatime, karikatura, albume, maketa, tabela kronologjike etj.;
- Përdorimi i enciklopedive, fjalorëve, revistave etj.;
- Përdorimi i mjeteve audiovizuale – filmave dokumentarë dhe TV-filmave, Internetit, softverëve arsimorë etj.

6. VLERËSIMI I ARRITJEVE TË NXËNËSVE

- Sipas qëllimeve të përcaktuara të programit mësimorë të historisë, mësimdhënësi i krahason respektivisht gjatë procesit mësimorë rregullisht i ndjekë dhe i vlerëson njohuritë dhe të ariturat e nxënësve dhe përmbledhë treguesit për aktivitetet e tyre dhe motivimim për mësim- kjo komponentë është pjesë themelore dhe përbërëse e planifikimit të mësimdhënësit në mësimdhënien dhe mësimnxënien.

- Mënyrat e kontrollimit dhe e vlerësimit
  - të shprehurit me gojë
  - prezentimi;
- Mjete dhe metodat për kontrollimin dhe notimin:
  - fletëza mësimore
  - kuizi për nxënës
  - lujatja e roleve

Të ariturat e nxënësve gjatë vitit shkollor vlerësohen me notë përkruese, ndërsa në fund nxirret nota numerike

7. KUSHTET HAPËSINORE PËR REALIZIMIN E PROGRAMIT MËSIMOR

Programi në raport me kushtet hapsinore bazohet në Hapësirën Normative, pajisjen dhe në mjetet mësimore për shkollën fillore nënëtvjeçare, të miratuar nga ministri për Arsim dhe Shkencë me Vendim nr. 07-1830/1 të datës 28.02.2008

8. NORMATIVI PËR KUADRIN MËSIMOR

Për realizimin e programit mësimor për lëndën e historisë për klasën e VI në Arsimin fillor nëntëvjeçarë janë të përcaktuar mësimdhënës të cilët kanë mbaruar:

- Fakulteti filozofik - Instituti për histori;
- Fakulteti Pedagogjik – Instituti për histori- gjeografi.

Program mësimor nga *histori* për klasën e VI në arsimin fillor nëntëvjeçar e sollë ministri i Arsimit dhe Shkencës me vendim nr. 07-4076/1 më 22.05.2008.

ARSIMI FILLOR NËNTËVJEÇAR

**SHKENCAT NATYRORE
DHE TEKNIKA**

**PROGRAMI
MËSIMOR**

Në bazë të nenit 55 paragraf 1 të Ligjit për organizimin e punës së organeve të drejtorisë shtetërore („Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë” nr. 58/00, 44/02 dhe 82/08) dhe neni 25 paragraf 2 nga Ligji për arsim fillor („Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë” nr. 103/08) ministri i Arsimit dhe Shkencës e miratoi programin mësimor për lëndën *shkencat natyrore dhe teknika* për klasën e VI nëntëvjeçar.

1. QËLLIMET E MËSIMIT NË SHKENCAT NATYRORE NË KLASËN E VI

Nxënësi/nxënësjë:

- ta zgjerojë të kuptuarit e ligjshmërive dhe normave universale për natyrën rreth vetes;
- t'i bashktojë/ndërlidhë konceptet dhe proceset në natyrë dhe teknika, përmes shembujve konkret;
- t'i vërej sistemet, radhitjen dhe organizimin e nocioneve të natyrës, përmes shembujve konkret për pjesët dhe lëvizjet në Sistemin diellor, planetët e tij dhe planetin Tokë;
- të fitojë njohuri dhe t'i zbatojë për hulumtimin e materies së Tokës, për dukuritë natyrore: tërmetet, vullkane, cuname, për erozionin, reshjet dhe pasojat nga nxehja dhe ftohja;
- ta zbulojë krijimin dhe llojet e shkëmbinjve dhe truallit në Tokë;
- t'i kuptojë dhe t'i zbulojë nocionet themelore për llojllojshmërinë e botës së gjallë;
- t'i njeh karakteristikat e botës së gjallë: ndërtimi qelizor dhe funksionet jetësore;
- t'i numërojë dhe përshkruaj funksionet themelore të jetës së organizmave të gjallë, duke e kyçur edhe njeriun;
- t'i zbulojë dhe t'i zbatojë faktet për ndërlidhjen e organizmave të gjallë përmes ushqimit;
- ta kuptojë kuptimin e fakteve për nivelet e ndarjes ekologjike dhe t'i parasheh kushtet dhe pasojat mbi shpërnguljen e bashkësisë jetësore;
- ta zbulojë natyrën dinamike të proceseve natyrore dhe fenomeneve (krijimin e shkëmbinjve, tokës, rritjen dhe zhvillimin e organizmave, pasojat për botën e gjallë: riaftësimin, shpërhapjen);

- të jep argumente, përgjigje të menduara me logjikë për pyetjet e parashtruara/ detyra/probleme dhe të prezantojë përmbyllje, të mbështetura me dëshmi;
- të paraqesë të dhëna në tabelë, grafik, skemë;
- të din të lexojë dhe interpretojë të dhëna nga tabela, grafiku, skema, harta gjeografike, globi;
- të përpunojë dhe prezantojë plan për realizimin e përpjekjes së thjeshtë;
- të pranojë dhe mbarojë detyra me shkallë të ndryshme të ndërlikueshmërisë gjatë hulumtimit: parashtron pyetje, parashikon, i shfrytëzon shqisat, i shfrytëzon instrumentet (thjerrëz, vizore, peshore, busull, hartë, glob, mikroskop) shkruan dhe përpunon të dhëna;
- të merr pjesë aktive në punën e grupit dhe gjatë debateve;
- të tregojë përgatitje për analizën e mendimeve të tyre dhe respektin ndaj mendimeve të tjerëve;
- ta kuptojë rëndësinë e plotësisimit të detyrës së dhënë në afatet e dhëna;
- të tregojë përgatitje që t'ju ndihmojë tjerëve, veçanërisht gjatë punës në grup;

Lënda mësimore shkencat natyrore dhe teknika është e përfshirë me nga 3 orë në javë – 108 orë në vit.

2. QËLLIMET KONKRETE

TEMA PLANETI TOKË NË GJITHËSI			
Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësjë:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ta përshkruaj Gjithësinë dhe yjet; • të ketë njohuri për hapësirën kozmike; • t'i dallojë dhe klasifikojë trupat qiellor; • t'i sqarojë karakteristikat e Diellit; • t'i përshkruaj karakteristikat e Hënës; • ta kuptojë paraqitjen e ndryshimeve të hënës; • t'i përshkruaj dukuritë e meteorëve dhe kometave; • të zhvillojë pasqyrë individuale për vendin e njeriut dhe jetën në kozmos. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kozmosi, Dielli dhe Sistemi diellor • Trupat qiellor në Kozmos 	<ul style="list-style-type: none"> • Kozmosi • Ylli • Yllësi • Galaktika • Rruga e ushqyeshme • Satelit natyror • Hëna • Ndryshimet e hënës • Meteor • Kometa 	<ul style="list-style-type: none"> - Video-prezantimet për Kozmosin, për yjet, planetët. - Leximi i teksteve për temën. - Vizita e planetariumit. - Hulumtimi: vëzhgimi i qiellit me yllësi. - Përpunimi i panove për format e ndryshme (ndryshimet) të Hënës. - Leximi i teksteve për temën. - Vizita e planetariumit. - Hulumtimi: vëzhgimi i qiellit me yje. -Përpunimi i panove për format e ndryshme (ndryshimet) e Hënës. -Video-prezantimet. -Stimulimi i krijimit të kraterëve. - Organizimi i bisedës për njeriun dhe kozmosin, për rrugëtimin e parë të njeriut në hënë. - Video – prezantime për dukuritë dhe trupat gjeometrik.

Tema 2. TOKA ËSHTË SISTEM DINAMIK

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ta njeh ndërtimin e brendshëm të Tokës me ndihmën e grafikës/modelit; • t'i sqarojë ndryshimet e brendshme dhe të jashtme të tokës; • t'i njeh dhe përzgjedh dukuritë natyrore: tërmetet, cunamin, vullkanet, erërat e furishme, fiset, boshtet, erozionin, shirat; • ta sqarojë krijimin e dukurive natyrore; • t'i numërojë ndikimet dhe shkaqet për krijimin e shkëmbinjve; • t'i dallojë llojet e shkëmbinjve (magmatik, të ndryshueshëm, shtresor) • t'i dallojë dhe klasifikojë llojet e truallit (prej argjiri, prej rëre); • ta sqarojë rëndësinë ekonomike të tokë 	<ul style="list-style-type: none"> • Ndërtimi i brendshëm i Tokës • Dukuritë natyrore të Tokës • Krijimi i shkëmbinjve dhe llojet e shkëmbinjve • Krijimi i tokës dhe llojet e sipërfaqeve tokësore 	<ul style="list-style-type: none"> • Sferat tokësore • Tërmete • Cunamet • Vullkanet • Stuhitë • Batica • Boshti • Reshje • Erozion • Shkëmbinj • Toka 	<ul style="list-style-type: none"> • Përpunimi i modeleve (psh.;topi i prerë dhe argjiri) për prerjen e brendshme të Tokës. • Përpunimi i vizatimeve në afishe prej letre për ndërtimin e brendshëm të Tokës. • Video – prezantimet për karakteristikat e bërthamës dhe mbështjellësit e tokës. • Leximi i teksteve për dukuritë natyrore dhe pasojat nga ndryshimet e brendshme dhe të jashtme të Tokës. • Përpunimi i modelit dinamik të vullkanit. • Video – prezantimi i erupsionit vullkanik. • Përpunimi i foto albumit për dukuritë natyrore të Tokës. • Vëzhgimi i llojeve të ndryshme të shkëmbinjve dhe tokave. • Përpunimi i modelit të shtresave tokësore. • Përpunimi i koleksioneve të llojeve të ndryshme të tokave dhe shkëmbinjve.

TEMA 3. VETITË E BOTËS SË GJALLË

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësj:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ta zbulojë llojllojshmërinë dhe ngjashmërinë e organizmave të gjallë; • t'i kuptojë karakteristikat e organizmave të gjallë; • ta kuptojë ndërtimin qelizor të organizmave, njëqelizorë dhe shumëqelizorë; • t'i emëroj format, pjesët përbërëse të qelizës (bimore dhe shtazore) dhe funksionet e saj me ndihmën e grafikës; • t'i vërej dhe theksojë ngjashmëritë dhe dallimet në ndërtimin ndërmjet qelizës bimore dhe shtazore; • ta zbulojë rëndësinë e ushqimit që ka të bëjë me të gjithë proceset dhe karakteristikat jetësore; • të kuptojë se bimët e prodhojnë ushqimin në pjesët e gjelbra të materies së tokës, nga ajri dhe drita e diellit; • të njihet se kafshët janë konsumatorë të ushqimit; • ta sqarojë lidhshmërinë e bimëve dhe kafshëve përmes ushqimit (zinxhirë të ushqimit); • ta kuptojë frymëmarrjen si këmbim gazash ndërmjet organizmit dhe mjedisit jetësor; • të kuptojë se bimët marrin frymë me ndihmën e të gjithë organeve; 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizmat e gjallë karakterizohen me ndërtimin qelizor dhe proceset jetësore • Të ushqyerit i kushtëzon proceset tjera jetësore • Bimët e prodhojnë ushqimin për vete dhe për organizmat tjerë • Frymëmarrja është veti themelore biologjike 	<ul style="list-style-type: none"> • Ndërtimi qelizor • Qeliza • Mbështjellësi qelizor • Citoplazma • Bërthama • Organizmat njëqelizor • Mikroorganizmi • Organizmat shumëqelizor • Ushqimi • Të ushqyerit • Prodhuesit • Konsumuesit • Barngrënësit • Mishngrënësit • Gjithngrënësit • Zinxhiri i të ushqyerit • Frymëmarrja 	<ul style="list-style-type: none"> • Bërja e koleksioneve në nivel të paraleleve nga materiali i konservuar nga pjesë të mbledhura të bimëve dhe kafshëve. • Përgatitja e albumit me grafika për forma të ndryshme të organizmave të gjallë dhe proceseve jetësore. • Mbikëqyrja e vetive të ndryshme të kafshëve (lëvizja, të ushqyerit, ndjeshmëria etj). • Përpunimi i modelit të qelizës. • Demonstrimi – mikroskopimi i preparateve nga: qeliza bimore, shtazore, qeliza mikrobe. • Mikroskopimi i organizmave njëqelizor dhe shumë qelizor. • Hulumtimi për krijimin e ushqimit (nisheste) tek bimët. • Hulumtimi i të ushqyerit të bretkosave, peshkut të akuariumit , kërmillit, zogjve etj. • Përpunojnë fletën e të dhënave për pjesët e bimëve të cilat shërbejnë në të ushqyerit e njeriut. • Përpunimi i fletëzës së ushqimeve të shëndosha. • Përpunimi i zinxhirëve të thjeshtë të të ushqyerit në pana, kolazhe për livadhe (bashkësia tokësore jetësore) dhe për liqene (bashkësia jetësore ujore).

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<ul style="list-style-type: none"> • të njihet se kafshët marrin frymë me ndihmën e organeve për frymëmarrje që janë të ndryshme varësisht nga mjedisi jetësor; • të kuptojë se organizmi lirohet nga materiet e panevojshme dhe të dëmshme; • ta ndërlidh frymëmarrjen tek kafshët me ushqimin; • të kuptojë se mënyrat e jetesës varen nga mjedisi jetësor; • t'i krahasojë mënyrat dhe organet për lëvizje tek përfaqësues të njohur me mjediset jetësore dhe ushqimin e tyre; • të kuptojë se bimët lëvizën në mënyrë të kufizuar • ta kuptojë ndjeshmërinë tek kafshët si lidhje e organizmit me mjedisin; • ta kuptojë rëndësinë dhe t'i zbatojë nocionet që kanë të bëjnë me ndjeshmërinë; • t'i përshkruaj parafytyrimet e veta për lidhjet ndërmjet shqisave, të ushqyerit, mënyrës së lëvizjes dhe mbrojtja nga rreziqet; • t'i sqarojë lidhjet (ndjeshmërinë) e një kafshe dhe mjedisit; • ta kuptojë rritjen, shumimin, vdekjen si faza të ciklit jetësor të secilit organizëm të gjallë; • ta kuptojë rritjen dhe shumimin seksual tek bimët; 	<ul style="list-style-type: none"> • Lirimi nga materiet e dëmshme • Lëvizja si veti biologjike • Ndjeshmëria e ngacmimeve • Cikli jetësor tek bimët dhe kafshët 	<ul style="list-style-type: none"> • Këmbimi i gazrave • Organet e frymëmarrjes • Tajitja • Lëvizja • Organet për lëvizje • Ndjeshmëria • Ngacmimi • Organet për pranimin e ngacmimit • Mbrojtja nga ngacmimet e fuqishme 	<ul style="list-style-type: none"> • Përcjellja e videoshkresave për zinxhirë të thjeshtë të të ushqyerit. • Hulumtimi i pasojave kur organe të ndryshme të shtazëve për frymëmarrje janë vendosur në ajr dhe në ujë. • Hulumtimi i frymëmarrjes të një shtaze (peshk në ujë gjatë qetësisë dhe në lëvizje, numërimi i lëvizjeve të gushës në minutë, të shkruarit e të dhënave). • Hulumtimi i frymëmarrjes së një bime dhe një kafshe nën një zile qelqi. • Përpunimi i mekanizmit të thjeshtë për filtrimin e tretjes me ngjyrë. • Vëzhgimi dhe krahasimi i lëvizjes së kafshëve (peshku në ujë, sisor në tokë, insekt në tokë (milingonë), insekt në ajër (flutur, mizë)). • Vëzhgimi i riaftësisë të formës së organeve për lëvizje në tokë – me këmbë, në ujë – me pendla, në ajër – krahë. • Vëzhgimi i lëvizjes së bimëve në dritë – gruri. • Hulumtimi i përvojave të shqisave personale me nga një shqisë (të pamurit, dëgjimi, ngrohtë – ftohtë, aroma), evidencimi dhe analiza e të dhënave. • Hulumtimi i ndjeshmërisë të një bime në kushte të ndryshme ose temperaturës.

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<ul style="list-style-type: none"> • ta kuptojë shumimin tek organizmat si mënyrë për ekzistim; • t'i kuptojë fazat zhvillimore gjatë rritjes tek njeriu. • ta pranojë plakjen dhe vdekjen si faza natyrore në ciklin jetësor të çdo individi. 		<ul style="list-style-type: none"> • Rritja • Zhvillimi • Shumimi aseksual • Shumimi seksual • Frutshmëria • Plakja 	<ul style="list-style-type: none"> • Hulumtimi i rritjes së nxënësve: matja, të shkruarit dhe krahasimi i të dhënave në fillim dhe në fund të vitit shkollor. • Përcjellja e video – shkresave për ciklin jetësor të bimëve, kafshëve dhe për njeriun. • Biseda për problemet dhe përparësitë gjatë rritjes së nxënësve.

TEMA 4. EKOLOGJIA

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • t'i emërojë dhe sqarojë nocionet themelore ekologjike; • t'i numërojë kushtet themelore në mjediset jetësore që ndikojnë mbi botën e gjallë; • të theksojë shembuj për llojet e bashkësive jetësore, vendbanimeve dhe ekosistemeve; • ta kuptojë vendin e individit në mjedisin jetësore; • të numërojë llojet e pyjeve varësisht nga kushtet klimatike; • t'i theksojë kushtet ekologjike dhe mjediset jetësore të pyjeve në brezin mesatar, pyjet me shira, në shkretëtira, në sferat polare dhe në ekosistemin detar; • t'i njeh dhe t'i sqarojë shkaqet për grabitqarë, simbiozë dhe parazitizëm; • ta kuptojë ndikimin e njeriut në ekosistemet. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nivele të ndarjes ekologjike • Llojet e ekosistemeve • Raportet në botën e gjallë 	<ul style="list-style-type: none"> • Individ • Bashkësia jetësore • Vendbanimi • Ekosistemi • Pylli në zonën mesatare • Pyll me shiraa • Shkretëtirë • Ekosistemi detar • Ekosistemi polar • Simbioza • Parazitizëm • Grabitqar 	<ul style="list-style-type: none"> • Vizita e parkut të shkollës dhe biseda për ambientin natyror. • Vëzhgimi dhe zbulimi i llojeve të bashkësive jetësore në ambient. • Përpunimi i projekti për bashkësitë jetësore në ambientin lokal: • Vëzhgimi dhe udhëheqja e ditarit për një kafshë (individ), për një rritje, për lumin lokal, për funksionimin e kopshtit zoologjik. • Përpunimi i vizatimit – ekosistemi i pyllit (sipas zgjedhjes individuale) me fotografi të përfaqësuesve tipik nga bashkësitë bimore dhe shtazore në të. • Përdorimi i internetit për kërkim dhe shqyrtimi i llojeve të ndryshme të pyjeve me pjesëtarët e tyre bimor dhe shtazor. • Përshkrimi i shembujve për simbiozë ndërmjet dy organizmave. • Shembuj për parazitizëm ndërmjet nikoqirit dhe parazitit. • Përshkrimi i raportit të grabitqare në pre. • Realizimi (kërkimi) në CD dhe në Internet enciklopedinë.

Tema 5. SHKENCAT NATYRORE NË JETËN E PËRDITSHME

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësjja:</p> <ul style="list-style-type: none"> të kuptojë se shkencat natyrore kanë aplikim të gjerë në jetën e përditshme; ta mbikëqyrë lidhshmërinë ndërmjet shkencave natyrore dhe zbulimeve teknologjike; të kuptojë se deri te zbulimet e mëdha njeriu ka arritur përmes hulumtimeve afatgjate, ndërsa ndonjëherë edhe rastësisht; ta mbikëqyrë rëndësinë e matjes, leximit dhe interpretimit të rezultateve si faktorë të rëndësishëm për zbulime të reja; të mat dhe t'i kuptojë të dhënat nga instrumente; <ul style="list-style-type: none"> ta kuptojë rëndësinë e shkencave natyrore në marrjen dhe ruajtjen e ushqimit në gjendje të mirë; ta ndërlihd marrjen e bukës, uthullës, kosin, turshitë, me praninë e disa mikroorganizmave, të përshkruaj veprime për përfitimin e: bukës, kosit dhe uthullës; <ul style="list-style-type: none"> të theksojë shembuj për efektin pozitiv dhe negativ të mikroorganizmave; të theksojë veprime për ruajtjen e ushqimit në gjendje të duhur (tharje, ngrirje, thartim); të përshkruaj se si përfitohet qelqi dhe prodhimet e qelqit; të kuptojë se përmes hulumtimit përfitohen materiale të reja (materiale plastike dhe barëra); 	<ul style="list-style-type: none"> Aplikimi i shkencave natyrore në jetën e përditshme <ul style="list-style-type: none"> Veprime për matje në jetën e përditshme <ul style="list-style-type: none"> Shkencat natyrore dhe prodhimi i ushqimit <ul style="list-style-type: none"> Shkencat natyrore dhe prodhimi i materialeve të dobishme për njeriun. <ul style="list-style-type: none"> Riciklimi: përdorimi dytësor i prodhimeve 	<ul style="list-style-type: none"> Zbulimet teknologjike <ul style="list-style-type: none"> Ushqimi Mikroorganizmat Tharmi Prodhimet e qumështit <ul style="list-style-type: none"> Uthulla Konservimi i ushqimit <ul style="list-style-type: none"> Qelqi Materialet plastike 	<ul style="list-style-type: none"> Leximi i teksteve nga enciklopeditë, nga leximet historike, atlasat etj, për zbulimet e rëndësishme, mënyra e jetesës në periudha të ndryshme etj. Diskutimi (theksimi i shembujve) për aplikimin e shkencave natyrore në jetën e përditshme. Kërkimi në internet. Matja e temperaturës. Të kuptuarit e të dhënave nga metri. <ul style="list-style-type: none"> Përcjellja e hartave të motit në Internet. <ul style="list-style-type: none"> Vizita e punëtorisë për marrjen e bukës (bimë). <ul style="list-style-type: none"> Përcjellja e përvojës nga ana e prindërit, ekspertit etj. <ul style="list-style-type: none"> Hulumtimi i: Prodhimit të bukës. <ul style="list-style-type: none"> Nxehjen e qumështit. <ul style="list-style-type: none"> Përfitimi i uthullës në gjendje të mirë. <ul style="list-style-type: none"> Biseda për prishjen e ushqimit dhe se si ajo të pengohet. Video – shkresa për përfitimin e qelqit dhe prodhimeve të qelqta.

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<ul style="list-style-type: none"> • ta kuptojë rrezikun nga përdorimi i barërave pa rekomandimin e mjekut; • të sqarojë për përdorimin dhe dobinë nga riciklimi ; • të arrijë shprehi për klasifikimin e materialeve të përdorura (letër, qelq, metal dhe plastik) për riciklim; • të numërojë prodhime të cilët mund të përdoren përsëri; • ta sqarojë rëndësinë dhe nevojën e ujit të pastër për pije; • ta përshkruaj pastrimin e ujit të detit në ujë për pije; • të zbulojë se objektet me formë hidro – aerodinamike më shpejt lëvizin në mjedis; • të theksoj shembuj për shndërrimin e energjisë prej njëres në formën tjetër në jetën e përditshme (mulliri me erë, hidrocentrali, kolektori diellor, laseri, dinamo e biçikletës, poçe elektrike, mikser, ngrohës); ta njoh aplikimin e dritës në teknologjitë e reja (laserë). 	<ul style="list-style-type: none"> • Roli i shkencave në shndërrimin e mungesës së ujit të pastër për pije • Lëvizja përmes mjedisit ajror dhe uJOR • Marrja e energjisë në forma të ndryshme dhe përdorimi i tyre 	<ul style="list-style-type: none"> • Barëra • Riciklimi • Mulliri • Kolektori diellor 	<ul style="list-style-type: none"> • Video – shkresa për përfitimin e barërave (penicilinë, acetisal). • Video – shkresa për aplikimin e materieve plastike. • Përpunimi i tabelës me materiale dhe prodhime të cilat mund të riciklohen, ose përsëri të përdoren. • Puna në grupe: riciklimi në letër (gazeta). • Bërja e eksperimentit me çka paraqitet largimi i kripës nga uji me nxehje. • Videoshkresë për procesin e pastrimit të ujit. • Hulumtimi i shpenzimit të ujit në amvisëri dhe gjetja e mënyrave për kursim. • Hulumtimi i lëvizjes së objekteve me formë hidro/aerodinamike në mjedisin ajror dhe uJOR. • Demonstrimi i qasjes që të paraqitet shndërrimi i energjisë prej njëres në tjetrën formë, përmes aplikimit të rregullimeve të ndryshme në amvisëri. • Gjetja e të dhënave për aplikimin e laserit, CD.

3. REKOMANDIMET DIDAKTIKE

□ Udhëzimet për lidhshmëritë ndërlëndore

Lënda mësimore shkencat natyrore i ka të gjithë karakteristikat e qëllimeve të ndërlidhura ndërlëndore, përmbajtjet dhe aktivitetet. Duke e pasur parasysh faktin se programi mësimor është i strukturuar që të nxit tek nxënësit zhvillimin integruar në të kuptuarit e natyrës, pritet dhe planifikimi i mësimit ta përcjell këtë qëllim global. Qëllimet dhe përmbajtjet nga kjo lëndë mësimore kompozohen nga aspekti i të gjithë shkencave natyrore: biologjia, kimia, fizika dhe gjeografia (aspekti fizik). Të gjithë qëllimet dhe përmbajtjet duhet ta promovojnë tek nxënësi lidhjen e ndërsjellë, ndryshueshmërinë dhe tërësinë e natyrës, objekteve natyrore, fenomenet dhe proceset, që të nxisin tek ai krijimin e njohurive të zbatueshme, shprehitë dhe shkathhtësitë.

□ Rekomandime për shfrytëzimin e fondit vjetor të orëve

Rekomandimet për shpërndarjen e fondit vjetor të orëve janë dhënë si orientim së bashku me qëllimet/temat/përmbajtjet konkrete, të cilat gjithashtu nuk duhet ta përkufizojë mësimdhënësin për ri radhitje, sipas nevojave gjatë realizimit. Nevojat për përdorim më ndryshe të orëve duhet ti vlerësojë mësimdhënësi lëndor sipas të arriturave të nxënësve të tij, dmth., sipas ndryshimeve në cilësinë e njohurive dhe aftësive të cilat ato i arrijnë.

□ Mjetet mësimore:

- libër i zgjedhur në nivel të shkollës për lëndën adekuate, lejuar nga ministri;
- burime tjera të mësimit në mjedisin e drejtpërdrejtë - gjësunde dhe objekte në natyrë;
- enciklopedi, atlas, hartë, glob etj;
- Internet, softuer arsimor;
- revista të pranuar ndërkombëtare nga lëmi i shkencave natyrore
- mjete vizuale (piktura, vizatime, aplikacione, foli, panoa, modele, makete etj.);
- mjete audio-vizuale (grafoskop, fotoaparati digjital, kamerë digjitale, televizor, DVD – pleer, videopleer, kompjuter, LCD projektor etj.).

4. VLERËSIMI I TË ARRITURAVE TË NXËNËSVE

Përcjellja e të arriturave të nxënësve

□ Gjatë mësimit rregullisht përcjellin dhe vlerësohen të arriturat (ndryshimet) e nxënësve, grumbullohen treguesit për aktivitetet e tyre, motivimi për mësim, bashkëpunimi me të tjerët etj., (vlerësimi formativ), me qëllim të vendosën lidhjet ndërmjet mësimit, mësimnxënies dhe vlerësimit.

Ndjekja e të arriturave të nxënësve është pjesë përbërëse e planifikimit të mësimit dhe të mësuarit.

Vlerësimi duhet të bazohet në shfrytëzimin e metodave të ndryshme që të zvogëlohen dobësitë dhe të merren parasysh stilet e ndryshme dhe predispozicionet për mësimin e nxënësve. Gjatë kësaj, duke kontrolluar përparimin në të arriturat e nxënësve, mësimitdhënësi mund ti kahëzojë nxënësit drejt qëllimeve të parashtruara të mësimit.

Vlerësimi duhet të jetë objektiv, dmth., të zbatohet sikurse gjatë vlerësimit të të arriturave, kështu që gjatë interpretimit dhe shfrytëzimit të rezultateve.

Vlerësimi duhet të bëhet në mënyrë transparente që nënkupton se nxënësit duhet saktë të dinë se cilat janë qëllimet e mësimit, cilat janë të arriturat e pritura dhe si ato të arritura do të vlerësohen. Kjo nënkupton se nxënësit duhet të dinë pse dhe çka duhet të mësojnë dhe çka, si dhe kur do të vlerësohet.

Nxënësit dhe prindërit në mënyrë konsekuente duhet të kenë mbikëqyrje në vlerësim

□ *Mënyrat e kontrollimit dhe vlerësimit:*

- përgjigje gojore të pyetjeve të parashtruara nga mësimitdhënësi ose nga nxënësit, bisedë midis mësimitdhënësit dhe nxënësve dhe bisedë midis nxënësve mes veti;
- raporte me shkrim, evidencë për të dhënat nga hulumtimi;
- shfaqje praktike (ushtrime, modelim, përpunimi i vizatimit, skica, materiale tjera grafike, zbatimi i formularëve etj.);
- punë projektuese (vrojtim, parashikim, grumbullim i të dhënave dhe objektet, matja, shënimi dhe paraqitja e të dhënave, prezantimi);
- puna në grupe.

□ *Mjetet dhe veprimet tjera për përcjellje dhe vlerësim:*

- bisedë - dialog mësimitdhënësi - nxënësi;
- fleta kontrolluese, teste të njohurive;
- detyrë shtëpie;
- çek lista;
- portfolio (dosje me punime të nxënësit).

5. KUSHTET HAPËSINORE PËR REALIZIMIN E PROGRAMEVE MËSIMORE

Programi nga lënda mësimore natyrë do të realizohet në kushte hapësinore dhe kushte të pajisura sipas normativit të përgjithshëm për pajisjen e realizimit të programeve mësimore në arsimin fillor nëntëvjeçarë.

6. NORMATIVI PËR KUADRIN MËSIMOR

Punën edukative-arsimore në klasën e VI mund ta realizojë personi i cili ka mbaruar:

- grupin dy lëndor: biologji – kimi, FMN dhe që ka marrë certifikatë nga BZhA, për zbatimin e mësimin në lëndën shkencat natyrore;
- grupin një lëndor drejtimi mësimor – gjeografi, FMN dhe që ka marrë certifikatë nga BZhA, për zbatimin e mësimin në lëndën shkencat natyrore;
- grupin një lëndor drejtimi mësimor – biologji, FMN dhe që ka marrë certifikatë nga BZhA, për zbatimin e mësimin në lëndën shkencat natyrore;
- grupin një lëndor drejtimi mësimor – kimi, FMN dhe që ka marrë certifikatë nga BZhA, për zbatimin e mësimin në lëndën shkencat natyrore;
- grupin një lëndor drejtimi mësimor – fizik, FMN dhe që ka marrë certifikatë nga BZhA, për zbatimin e mësimin në lëndën shkencat natyrore;
- grupin një lëndor drejtimi mësimor – biologji - kimi, kimi – fizik,

FMN dhe që ka marrë certifikatë nga BZhA, për zbatimin e mësimin në lëndën shkencat natyrore;

Duke e pasur parasysh faktin se, tek ne institucionet e larta arsimore për kuadrin mësimor ende nuk ekziston grupi studimor për arsimimin e kuadrin mësimor, i cili mund ta realizojë programin mësimor për lëndën shkencat natyrore, kuadri ekzistues mësimor që është i cituar, duhet të marrë certifikatë nga Byroja e zhvillimit të arsimit, për trajnimin e mbaruar nga shkencat natyrore. Ky vendim do të zbatohet deri në diplomimin e kuadrin mësimor të grupit adekuat studimor.

7. REZULTATET E ARRITURA

Nxënësi/nxënësjat:

- kupton lidhshmërinë e shkencave natyrore dhe teknikën;
  - vëzhgon, përshkruan dhe krahason veçoritë e objekteve dhe materieve në natyrë,
  - grumbullon dhe evidenton të dhënat dhe objektet e rrethimit të vet natyror dhe e njeh aplikimin e saj në teknikë;
  - përshkruan Gjithësinë, Diellin, Sistemin diellor dhe trupat qiellor;
  - i ekspozon parafytyrimet individuale për vendin e njeriut në Gjithësi;
  - sqaron ndërtimin e brendshëm dhe ndryshimet e Tokës;
  - sqaron krijimin e dukurive natyrore dhe i përzgjedh;
- Numëron ndikimet dhe shkaqet për krijimin e shkëmbinjve, llojeve të shkëmbinjve, shtresën e tokës, dallon dhe klasifikon tokët dhe e sqaron rëndësinë ekonomike të tokës;
- e kupton llojllojshmërinë dhe ngjashmërinë e organizmave të gjallë, përmes karakteristikave të tyre të përgjithshme dhe ndërtimin qelizor të organizmave, njëqelizoren dhe shumëqelizoren;
  - i kupton dhe i thekson ngjashmëritë dhe dallimet në ndërtim ndërmjet qelizës bimore dhe shtazore;
  - i përshkruan dallimet në të ushqyerit tek bimët dhe tek shtazët/njeriu dhe lidhshmërinë e tyre përmes zinxhirëve të të ushqyerit;

- i thekson faktet e përgjithshëm për proceset jetësore (të ushqyerit, frymëmarrjen, tajiten, ngacmueshmërinë, rritjen dhe zhvillimin, shumimin dhe vdekjen) duke i krahasuar tek bimët dhe tek kafshët (njeriu);
- i kupton proceset jetësore si faza të ciklit jetësor të secilit organizëm të gjallë;
- arsyeton dallimet në proceset jetësore ndërmjet organizmave (bimëve, kafshëve, njeriut) të cilët janë të kushtëzuara nga ndikimet e mjedisit jetësor;
- i thekson dhe i kupton fazat zhvillimore gjatë rritjes tek njeriu;
- i emëron dhe sqaron nocionet themelore ekologjike (bashkësia jetësore, vendbanimi dhe ekosistemi);
- thekson fakte për kushtet ekologjike, bashkësitë jetësore dhe raportet në ekosistemet e mëdha;
- shpreh qëndrimet e veta për ndikimin e njeriut mbi ekosistemet;
- din ta diskutojë aplikimin e gjerë të shkencave natyrore në jetën e përditshme;
- e kupton zhvillimin e shkencave natyrore dhe përparimin në zbulimet teknologjike;
- e kupton përdorimin e mikroorganizmave në proceset e përfitimit të bukës, uthullës, kosit, turshive;
- din t'i klasifikojë materialet e përdorura (letër, qelq, metal dhe plastik);
- e sqaron për nevojën dhe dobinë e riciklimit të materialeve dhe produkteve si dhe përdorimin e tyre dytësor;
- din të gjen dhe të interpretojë tekste të njohura për materiale të reja (materiale plastike dhe barëra);
- e sqaron rëndësinë dhe nevojën e ujit të pastër për pije dhe e kupton ripastrimin e ujit të detit në ujë për pije;
- din të mat, të respektojë dhe të interpretojë të dhëna nga instrumentet dhe aparatet me të cilët ka punuar;
- shfrytëzon shqisat dhe instrumentet (thjerrëzën, vizoren, peshoren, mikroskopin) gjatë hulumtimit;
- paraqet të dhëna numerike në lloj të grafikës dhe i komenton me gojë, përpilon dhe propozon plan për zbatimin e provës së thjeshtë;
- merr pjesë aktive në punën e grupit dhe gjatë diskutimeve;
- tregon përgatitje për rianalizën e mendimeve të veta dhe respekt për

mendimet e tjerëve;

- plotëson vazhdimisht detyrën e dhënë dhe ju ndihmon tjerëve në grup;
- pranon dhe kryen operacione me shkallë të ndryshme të ndërlikueshmërisë gjatë hulumtimit.

Programin mësimor nga *shkencat natyrore dhe teknika* për klasën e VI në arsimin fillor nëntëvjeçar e solli ministri i Arsimit dhe Shkencës me vendim nr. 07-668/6 me 05.11.2010.

**PROGRAMI
MËSIMOR**

ARSIMI FILLOR NËNTËVJEÇAR

ARSIMI MUZIKOR

Në bazë të nenit 55 paragrafit 1 të Ligjit për organizimin dhe puna e organeve të udhëheqjes shtetërore („Gazeta zyrtare e RM“ nr. 58/00 dhe 44/02) neni 24 dhe 26 të Ligjit për arsim fillor („Gazeta zyrtare e RM“ nr. 44/95, 24/96, 34/96, 35/96, 35/97, 82/99, 29/02, 40/03, 42/03, 63/04, 82/04, 55/05, 81/05, 113/05, 35/06, 70/06 dhe 51/07), Ministri i Arsimit dhe Shkencës ka miratuar programin mësimor nga lënda e *arsimit muzikor* dhe shëndetësor për klasën e VI për arsimin fillor nëntëvjeçar.

1. QËLLIMET E MËSIMIT NË KLASËN E VI

Nxënësi/nxënësjja:

- të zbatojë drejtë interpretimin vokal;
- ta zhvillojë madhësinë(ambitusin) e zërit;
- të këndojë këngë me vijë të llojllojshme melodike, të ndryshme për nga karakteri dhe përmbajtja;
- të zhvillojë shprehi për dëgjimin aktiv të muzikës;
- ta përvetësojë shkallën mol teoretikisht dhe përmes dëgjimit;
- të dallojë dur(tonalitetin mazhor) dhe mol(minor) në veprat muzikore;
- të njihet në njohjen e intervaleve;
- ta përsos teknikën e ekzekutimit të IMF (melodike dhe ritmike);
- ta demonstrojë ndjenjën për muzikalitet kolektiv (ekzekutimi dhe këndimi);
- t'i përvetësojë elementet e shkrimit të notave (të zbatoj shkrim leximin muzikor);
- t'i zhvillojë njohuritë për këndim dhe ekzekutim të tekstit më të ndërlikuar të notave;
- të nxitet për qëndrim pozitiv për krijimtarinë popullore dhe krijimtarinë popullore muzikore;
- t'i njih elementet themelore dhe karakteristikat e krijimtarisë popullore dhe krijimtarinë popullore muzikore
- ta shfrytëzojë teknologjinë kompjuterike informative në shprehjen muzikore;
- të aftësohet për punën ekipore;
- të nxitet për shprehjen personale muzikore.

2. QËLLIMET KONKRETE

1. KËNDIMI			
Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi – nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ta zbatojë interpretimin e drejtë vokal; • ta zhvillojë gjerësinë e zërit; • të zhvillojë ndjenjën e ritmit dhe të identifikojë ritëm të caktuar; • të këndojë ushtrime dhe këngë sipas notave me zbatimin e elementeve adekuate të shkrim lexi- mit muzikor; • të aftësohet për këndim në grupe; • të zhvillojë aftësi për njohjen përmes dëgjimit të dur dhe mol. 	<ul style="list-style-type: none"> • Këngë fëmijësh, arti- stike, popullore dhe këngë të lidhura me përmbajtjen dhe karakterin (gjerësia(ambitusi) la e vogël – do2); - Këndimi sipas notave: • Këndimi i ushtrimeve melodike dhe këngëve me përdorimin e toneve la e vogël – do 2 dhe me zbatimin e elementeve adekuate nga shkrim – leximi muzikor 		<ul style="list-style-type: none"> • <u>Këndimi përmes dëgjimit</u> -Këndimi i motiveve të shkurtra melodike me përdorimin e tonit la të vogël – do 2; (sh.1: mësimdhënësi e këndon motivin, ndërsa nxënësit e përsërisin). - Këndimi i këngëve për fëmijë, artistike ose popullore me përmbajtje adekuate dhe lartësia e toneve sipas procedurës së përpunimit të këngës përmes dëgjimit (sh: përpunimi i këngës sipas zgjedhjes së mësimdhënësit). • <u>Këndimi sipas notave</u> - Këndimi i motiveve të shkurtra melodike me përdorimin e la- së vogël – do 2; (sh1:mësimdhënësi e këndon motivin me emërimin e toneve, ndërsa nxënësit e përsërisin). - Këndimi i këngëve për fëmijë, artistike ose popullore me përmbajtje adekuate dhe shkallë tonike sipas procedurës së përpunimit të këngës <u>sipas dëgjimit</u> (sh.: përpunimi i këngës sipas zgjedhjes së mësimdhënësit). • Këndimi i këngëve për fëmijë, artistike ose popullore me përmbajtje adekuate dhe shkalla tonike sipas procedurës së përpunimit të këngës <u>sipas notave</u> (sh.:përpunimi i këngës sipas zgjedhjes së mësimdhënësit). - Këndimi i këngëve më të thjeshta ose ushtrime me vërejtjen e zëshmërisë të dur dhe mol sipas dëgjimit. • <u>Vërejtje:</u> Mësimdhënësi duhet të ketë kujdes për gjerësinë(ambitusin) e këngëve që t'i përshtatet mundësive të zërave të nxënësve (la e vogël – do2) • <u>Metodat:</u> - monologu; - dialogu; - tekst – metoda; - demonstruese etj.

II. SHKRIM – LEXIMI MUZIKOR

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi – nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ta njeh dhe zbatojë notën la (a) dhe si (h) të vogël; • të aftësohet për këndimin e ushtrimeve dhe këngëve me zbatimin e notave la (a) dhe si (h) të vogël; • ta përvetësojë nocionin-konceptin shkalla mol(minore); • ta njeh dhe zbatojë shkallën a – mol(la-minore) lloj natyror; • t'i krahasojë dhe dallojë shkallën C – dur(mazhore) dhe a-mol(la-minore) lloj natyror; • t'i përvetësojë nocionet terca, kuarta, kuintal dhe septima; • t'i njeh dhe zbatojë intervalet: terca, kuarta, kuinta dhe septima. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zgjerimi i madhësisë së toneve dhe pozita e toneve (nota la (a) dhe si (h) e vogël në pentagram • Shkalla tonike (la-minore) mol (a –mol lloj natyror); • Intervalet: terca, kuarta, kuinta dhe septima 	<ul style="list-style-type: none"> – la (a) e vogël – si (h) e vogël – shkalla tonike – mol – lloji natyror mol – shkalla la-minre a-mol (lloj natyror) – terca – kuarta – kuinta – septima 	<ul style="list-style-type: none"> - ushtrime për të shkruar notat la (a) dhe si (h) e vogël; - ushtrime për njohjen vizuale të notave la (a) dhe si (h) e vogël; - këndimi dhe ekzekutimi i ushtrimeve melodike me tonet si1 dhe do 2 - ushtrime për shkruarjen e shkallës la-minore a – mol lloj natyror me elementet e saja; - ushtrime për njohjen vizuale të shkallës la-minore a-moll lloj natyror dhe elementet e saja; - këndimi dhe ekzekutimi i shkallës la-minore a – moll lloj natyror; - ushtrime dhe këngë për krahasimin vizuel dhe dallimin e tonalitetit mazhor c- dur dhe minor a mol; - ushtrime për krahasimin dhe dallimin e shkallëve Do-mazhor C-dur dhe la-minore a – mol; - ushtrime për shkruarjen e intervaleve terca, kuarta, kuintal dhe septima; - ushtrime për njohjen vizuale të intervaleve: terca, kuarta, kuinta dhe septima; - ushtrime për njohjen vizuale të intervaleve: terca, kuarta, kuintal dhe septima; - këndimi dhe ekzekutimi i intervaleve terca, kuarta, kuintal dhe septima;- këndimi dhe ekzekutimi i ushtrimeve melodike me intervalet: terca, kuarta, kuintal dhe septima <p>Metodat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - monolog; - dialog; - demonstrative etj.

III. DËGJIMI I MUZIKËS KLASA E VI

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi – nxënësjë:</p> <ul style="list-style-type: none"> • të nxitet për dëgjimin e krijimit muzikor (ose fragmenti i rrethuar) • të nxitet që t'i shprehë përshtypjet e veta nga muzika e dëgjuar; • të nxitet për njohjen përmes dëgjimit të kompozicionit të zëshmërisë dur dhe mol; • të zhvillojë aftësi për dëgjimin e veprës muzikore të bazuara në krijimtarinë popullore muzikore • të njeh përmes dëgjimit, llojit të instrumenteve muzikore në valle muzikore. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dëgjimi i veprave vokale, instrumentale, vokale – instrumentale nga stilet e ndryshme, të ndryshme nga karakteri dhe për nga përmbajtja me vërejtjen e dur dhe mol • valle popullore të zbatuara me instrumente popullore muzikore. 	<ul style="list-style-type: none"> • Muzika instrumentale • Muzika vokale • Muzika instrumentale – vokale • Dur(mazhor) dhe mol (minor) • Valle popullore 	<ul style="list-style-type: none"> • Dëgjimi i veprave muzikore vokale, instrumentale, vokalo – instrumentale, sipas zgjedhjes së mësimdhënësit. • Njohja e llojit të shfaqjes muzikore: vokale, instrumentale, vepër muzikore vokale – instrumentale. • Njohja përmes dëgjimit për jetën dhe krijimtarinë e kompozitorit. • Dëgjimi i valleve popullore (sipas zgjedhjes së mësimdhënësit) në prezantimin e instrumenteve popullore që i kanë mësuar. • Metodat: • Monologe; • Dialoge; • Demonstrative etj.

IV. EKZEKUTIMI I INSTRUMENTEVE MUZIKORE PËR FËMIJË

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi – nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ti ekzekutojë drejtë IMF (ritmike dhe melodike); • të zhvillojë aftësi për ekzekutimin e ansamblit sipas notave; • të zhvillojë aftësi për muzikalitet kolektiv. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ekzekutimi sipas notave • Ushtrime me të gjithë nocionet e përvetësuara nga shkrim – leximi muzikor me instrumente ritmike • Ushtrime melodike dhe këngë me të gjithë nocionet e përvetësuara paraprakisht nga shkrim – leximi muzikor me instrumente melodike. 	<ul style="list-style-type: none"> • Të gjithë nocionet e përvetësuara paraprakisht 	<ul style="list-style-type: none"> • Ekzekutimi i ushtrimeve ritmike individualisht, në grupe dhe kolektiv. • Ekzekutimi i ushtrimeve melodike individualisht, në grupe dhe kolektivisht. • Metoda: <ul style="list-style-type: none"> - monologe; - dialoge; - demonstrative etj.

V. KRIJIMTARIA POPULLORE MUZIKORE

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi – nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ta përvetësojë ndarjen e instrumenteve popullore muzikore; • t'i njeh dhe emëroj instrumentet popullore vizuale; • t'i klasifikojë instrumentet sipas mënyrës së ekzekutimit. 	<ul style="list-style-type: none"> • Instrumente popullore muzikore: frymore, me tela dhe goditëse. 	<ul style="list-style-type: none"> • Instrumentet frymore (gajda, surla, kavalli, duduksi, fyelli) • Instrumente me tela (qiftelia, sharkia, primi, llauta, qemanaja, kanoni, uti dhe tambura) • Instrumentet goditëse (tarabuku, tupani dhe defidairja) 	<ul style="list-style-type: none"> • Njohja me instrumentet popullore muzikore përmes aktiviteteve projektuese: grumbullimi i fotove nga instrumentet e llojeve të ndryshme: <ul style="list-style-type: none"> - Grupi i I – instrumente popullore me tela; - Grupi i II – instrumente popullore me frymë; - Grupi i III – instrumente popullore me të goditur. - Prezantimi i aktiviteteve. • Metodat: <ul style="list-style-type: none"> - monologe; - dialoge; - demonstrative etj.

VI. KRIJIMTARIA DHE SHPREHJA MUZIKORE

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi – nxënësjja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • t'i zhvillojë aftësitë krijuese; • t'i zbatojë njohuritë nga TKI në mësim në arsimin muzikor. 	<ul style="list-style-type: none"> • Përmbajtje nga të gjithë temat mësimore 		<ul style="list-style-type: none"> • Shprehja figurative dhe letrare e këngëve të mësuara dhe veprat e dëgjuara. • Ekzekutimi i motiveve me IMF (ritmike dhe melodike). • Kërkimi i të dhënave në internet me tema të ndryshme dhe formimi i albumit. <p>Metodat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Monolog; • Dialog; • Demonstrative etj.

3. REKOMANDIMET DIDAKTIKE

Lënda mësimore është e detyrueshme dhe mësohet me fond prej 1 orë në javë, gjegjësisht 36 orë në vit. Përmbajtjet mësimore nga lënda e arsimit muzikor në klasën e VI në arsimin fillor nëntëvjeçar japin mundësi të realizohen në mënyrë integrale me përmbajtjet e programeve tjera mësimore. Gjithashtu, jepet mundësia për planifikimin e brendshëm të integruar të të gjitha temave në përputhje me nevojat e nxënësve dhe aktiviteteve të planifikuara. Numri i paraparë i orëve i përfshin edhe aktivitetet jashtëshkollore (vizita e institucioneve arsimore muzikore, koncerte të filharmonisë maqedonase, operën maqedonase dhe baletin etj). Si dhe diskutimet e detyrueshme, ndërrimin e mendimeve dhe përshtypjeve pas vizitave të realizuara të institucioneve dhe ngjarjeve.

Gjatë realizimit të përmbajtjeve, mësimdhënësi duhet ta nxisë dhe ta lavdërojë secilin fëmijë gjatë paraqitjes/shprehjes së tyre muzikore. T’ju jep mundësi që secili nxënës nxënës individualisht ashtu dhe kolektivisht të anëtarësohen në ansambllin (kor, orkestër, grupe të vogla muzikore, projekte etj). Të stimulohen diskutime dhe ndërrim mendimesh, shprehja e qëndrimeve personale dhe respektimi i qëndrimeve të tjerëve.

Mjetet mësimore:

- mjetet audio – vizuale (TV, DVD-pleer, videopleer, kompjuter);
- instrumentet muzikore për fëmijë;
- mjetet didaktike dhe materialet;
- mjetet vizuale (fotografitë, pikturat, aplikacionet etj);
- Interneti, softuerët arsimor.

TEMAT		Numri i orëve
1	Këndimi	5
2	Shkrim – leximi muzikor	8
3	Dëgjimi i muzikës	8
4	Ekzekutimi i instrumenteve muzikore për fëmijë	5
5	Bazat e formave muzikore	6
6	Krijimtaria popullore muzikore	4
Gjithsej::		36

Vërejtje: Numri i orëve është dhënë orientacionlisht.

4. VLERËSIMI I TË ARRITURAVE TË NXËNËSVE

Gjatë mëimit rregullisht përcillen dhe vlerësohen të arriturat e nxënësve, grumbullohen tregues për aktivitetet e tyre, motivimi për shprehjen muzikore, angazhimi i nxënësve, të kushtuarit në punë, si dhe puna ekipore (vlerësimi me shkrim gjatë vitit, ndërsa në gjysëmvetor dhe në fund të vitit mësimdhënësi zbaton notim numerik). Gjatë rrjedhës së të arriturave të nxënësve, mësimdhënësi duhet posaçërisht të ketë kujdes për qasjen individuale për të arriturat e secilit fëmijë.

5. KUSHTET HAPËSINORE PËR REALIZIMIN E PROGRAMIT MËSIMOR

Sa u përket kushteve hapësinore për realizim programi bazohet në Normativin për hapësirë, pajisje dhe mjeteve mësimore për klasën e I deri në klasën e VI të sjellur nga ana e Ministrit të Arsimit dhe Shkencës me vendim nr.07-1830/1 prej 28.02.2008

6. NORMATIVI PËR KUADRIN MËSIMOR

Punën edukative arsimore në klasën e VI mund ta zbatojë personi i cili ka mbaruar:

- Fakultetin për art muzikor – drejtimi për teorinë muzikore dhe pedagogjinë;;
- Fakultet për artin muzikor – drejtime tjera me arritjen e rikualifikimit pedagogjikë – metodik në FAM.
- Prioritet kanë personat të cilët kanë mbaruar drejtimin e teorisë muzikore dhe pedagogjisë (vlen për mësimin lëndor në tërësi).

Programin mësimor nga *arsimi muzikor* për klasën e VI në arsimin fillor nëntëvjeçar e solli ministri i Arsimit dhe Shkencës me vendim nr. 07-3989/1 me 05.11.2010.

ARSIMI FILLOR NËNTËVJEÇAR

ARSIMI FIGURATIV

PROGRAMI
MËSIMOR

Në bazë të nenit 55 paragrafi 1 të Ligjit për organizim dhe punë të organeve të drejtorisë shtetërore („Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë” nr. 58/00, 44/02) dhe neni 24 dhe 26 të Ligjit për arsim fillor („Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë” nr. 44/95, 24/96, 34/96, 35/97, 82/99, 29/02, 40/03, 42/03, 63/04, 82/04, 55/05, 81/05, 113/05, 35/06, 70/06, 51/07) ministri i Arsimit dhe Shkencës miratoi Programin mësimor nga lënda e *Artit figurativ* për klasën e VI në arsimin fillor nëntëvjeçar.

1. QËLLIMET E MËSIMIT NË KLASËN E VI

Nxënësi/nxënësjja:

- të njohë terme të reja të cilat përdoren në pëmbajtjet mësimore;
- të shfaq kureshtje dhe interesim për punën dhe krijimin figurativ/artistik ;
- të zhvillojë aftësitë për zbatimin e materialeve dhe teknikave të ndryshme për vizatim, pikturim, modelim, ndërtim dhe komunikime vizuale në paraqitjet artistike;
- të dijë dhe ti dallojë karakteristikat e materialeve figurative, veprimet për punë dhe përdorimin e drejtë të mjeteve ndihmëse dhe mjeteve artistike në krijimtarinë artistike;
- ta zbulojë dhe shfrytëzojë gjuhën artistike – elementet figurative: vijën, ngjyrën, formën, teksturën, sipërfaqen dhe të tjera dhe përdorimin e tyre në krijimtarinë figurative;
- të dijë dhe të sqarojë nocionet kryesore dhe termet figurative për botën që e rrethon;
- ti shprehë në mënyrë të pavarur dhe lirshëm njohuritë e veta, përjetimet dhe përshtypjet, mendimet dhe fantazmat me ndihmën e gjuhës dhe krijimtarisë artistike;
- të përdorë veprime të ndryshme për paraqitje figurative (larje, gërvishnje, spërkatje, tufëzim etj.);
- të krijojë pavarësisht, në mënyrë tandemë, grupe dhe kolektive;
- të dijë të bëjë zgjedhje të idesë, aktivitet dhe mjete dhe të krijojë krijim figurativ/artistik;
- të zhvillojë aftësitë për mbikëqyrje, sqarim verbal dhe vlerësim estetik;
- të zhvillojë aftësi për dallimin e veprave artistike nga lëmi të ndryshme figurative (vizatim, pikturë, skulpturë, arkitekturë);
- ta njohë gjuhën figurative dhe elementet figurative të veprës artistike;
- të zhvillojë vetëdijen dhe funksionin e artit në përditshmëri;

- të dijë të krahasojë ngjashmëritë dhe dallimet ndërmjet gjësendeve dhe dukurive dhe ti zbulojë vlerat figurative;
- ti zbatojë njohuritë e fituara në jetën shkollore dhe praktikën jetësore;
- të dijë të kuptojë dhe të shfaqë emocione të ndryshme përmes teknikave dhe materialeve të pikturës;
- të zhvillojë shprehi të punës kulturë-higjienoteknike;
- të zhvillojë vetëdije për kulturën artistike;
- ti përdorë kreativisht të gjitha përvojat dhe potencialet krijuese;
- ta përdorë artin si mënyrë e komunikimit;
- të zhvillojë nevojën për ruajtjen dhe përkujdesen e mjedisit të vet;
- të zhvillojë aftësitë për perceptim vizual dhe taktil dhe memorim;
- të dijë lirshëm të komunikojë me moshatarët e vet;
- të dijë verbalisht të sqarojë krijimet figurative;
- të njihet me trashëgiminë kulturore;
- të krijojë shprehi për kultivim dhe ruajtjen e vlerave kulturore;
- ti njohë mediat dhe mjetet vizuale dhe funksionin e tyre;
- të dijë ta përdorë teknikën kompjuterike për krijimin figurativ.

2. QËLLIMET KONKRETE

VIZATIM			
Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> të vizatojë vija me intensitet të ndryshëm (përsëritje), të dallojë dhe përdorë lloje të ndryshme të vijave dhe vizatime të konturave dhe teksturave; të kompozojë tekstura të formuara me vija; të realizojë efekt të sipërfaqeve të ndritshme të errëta me përdorimin e vijave; ti zotërojnë mundësitë teknike në teknikat e ndryshme të vizatimit: vizatim me laps, tush, pastel, tempere, akuarel; të fitojë aftësi teknike për realizimin e vizatimit me vija duke përdorur shrafurë, tufëzim; të dallojë dhe realizojë vizatim me përdorim të vijës me pupël/pendël dhe brushë; të realizojë vizatim me ndihmën e kompjuterit me lloje të ndryshme të vijave; me sukses të realizojë vizatim observues sipas fantazmës; të njohë përsëritje në mjedis dhe njeh ritëm; 	<ul style="list-style-type: none"> Mjetet për vizatim dhe përdorimi i tyre Elementet figurative në vizatim Vizatim Vlerësimi estetik 	<ul style="list-style-type: none"> Konturë eksturë Sipërfaqe me vijë Intensiteti Tufëzim Gravurë Tush lundruës 	<ul style="list-style-type: none"> E mbikëqyr mjedisin, vëren dhe njeh vlerat e vijave në hapësirë; Vëren llojet e vijave në veprat artistike; Vizatim vijë konture (dru të thatë, gjethe , insekte, ndërtesa); Vizatim vija teksture (definomi i sipërfaqeve me vija); Vizatim vija me dendësi të ndryshme dhe fiton sipërfaqe me vlera të ndryshme tonike; Realizimi i vizatimit observator me vija; Realizon vizatim sipas fantazmës; Vizatim me laps, tush, tempera, ngjyra uji, kompjuter; I analizon dhe krahason proporcionet te objektet të perceptuara; Vëren vlerat e ndryshme tonike në mjedis; Vëren lloje të ndryshme të ritmit në hapësirë; Shpreh lloje të ndryshme të ritmit me vija; Vizatim me tush, pendël, drurë, brushë, flomaster, temperë, akuarel, kompjuter;

PIKTURIM

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësjë:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vëren ngjyra në natyrë dhe në veprat artistike; • të krijojë krijim me përdorimin e ngjyrave, sipërfaqes, vijës, teksturës; • të zbatojë niansa në pikturim; • të dijë të pikturojë në shtresa të ndryshme. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mjete për pikturim dhe përdorimi i tyre • Elementet figurative në pikturim • Pikturim • Vlerësimi estetik 	<ul style="list-style-type: none"> • Freskë; • Mozaik; • Pikturë muri; • Kolazh; 	<ul style="list-style-type: none"> • Pikturim dhe paraqitja e teksturës me ngjyra; • Pikturimi i peizazhit me ngjyra elementare dhe të theksuara; • Pikturim me ngjyra akromatike; • Pikturim me ngjyra kontraste; -Të shprehurit e kontrastit komplementar të ngjyrave (kollazh); • Kontrast (ndriçueshëm-errët) • Percepton dhe krahason dallimet tonike (ton ndriçueshëm, errët, më errët, më ndriçueshëm); • Realizimi shkallëzimin tonik në krijimin figurativ;

FORMËSIMI NË HAPËSIRË, MODELIM

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësjja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • të dallojë plastikën e plotë nga relievi; • të njihet me relievin dhe llojet e tij; • të njohë dhe dallojë llojet e relievit; • ti përsosë veprimet e ndryshme të formësimit me argjilë; • ta zbatojë vijën dhe teksturën gjatë modelimit; • të krijojë kompozicion të lirë figurativ me materiale të ndryshme „joskulpturore”; • të njihet me nocionin arkitekturë; • të përkryejë diturinë për përdorimin e materialeve për formësim të tredimensionale. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mjete për modelim • Elemente figurative në modelim • Modelim • Mjetet elementare për ndërtim • Elementet figurative për ndërtim; • Ndërtim • Vlerësimi estetik 	<ul style="list-style-type: none"> • Relievi; • Modelim; • Arkitekturë; • Ngjyrë; • Proporcioni; • Simetria-asimetria; 	<ul style="list-style-type: none"> • Perceptimi i 2D dhe 3D formave nga mjedisi; • Modelimi i formave 2D dhe 3D; • Modelim me zbritje, mbledhje, vizatim, përfarim; • Modelim me vegla dhe gishtërinj; • Formëson skulpturë nga argjiri. • me kompozimin e formave të gatshme krijon kompozicion të ndërlikuar; • Në veprën artistike (skulpturë) vëren detaje, lëvizje, teksturë, vija, vëllim... • Përdorë materiale të ndryshme të „joskulpturore” për paraqitjen figurative.

GRAFIKA

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • të njihet çka është skicë për grafikë nga skica për pikturë; • të përdorë vijë, sipërfaqe dhe teksturë në definimin e formave grafike; • ti kuptojë elementet dhe parimet figurative të cilat janë përdorur në veprën grafike; • të njihet me teknikën gravurë në linë; • të njihet me mënyrat e fitimit të gjurmëve grafike; • të fiton njohuri dhe aftësi që pavarësisht të realizojë grafikë në teknikën gravurë në linë; 	<ul style="list-style-type: none"> • Mjete për paraqitje grafike dhe përdorimi i tyre • Elementet grafike në pikturim • Grafikë • Vlerësimi estetik 	<ul style="list-style-type: none"> • Kontrast akromatik; • Kontrast kromatik; • Pozitiv-negativ; • Gravurë në linë; 	<ul style="list-style-type: none"> • Paraqitja e pozitivit dhe negativit në vizatim kryesor; • Realizimi i kompozicionit me dominimin e vijës; • Paraqitja e skicës për gravurë në linë dhe realizimi i matricës/bazës në linoleum; • Realizimi i gjurmëve grafike në teknikë të gravurës në linë; • Përfshirja e shkronjave ose tekstit si elemente figurative në tërësinë e vetme figurative.

DIZAJNI DHE KOMUNIKIMET VIZUALE

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësjja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • të njohë elementet figurative në objektet e përdorimit të përditshëm; • të fitojë nocion për stilizim dhe aftësi të stilizojë forma nga natyra; • të fitojë njohuri elementare për filigran; • të fitojë njohuri për përpunimin e skicës për filigran me elemente të stilizuara nga origjina e natyrës; • të njihet me nocionin shenjë mbrojtëse – logo; • të përfshijë edhe tekst si element përbërës të shprehjes figurative; • të fitojë njohuri dhe aftësi për realizimin e elementeve dekorative me ndihmën e kompjuterit. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dizajn • Elementet figurative në dizajn • Komunikimet vizuale • Vlerësimi estetik 	<ul style="list-style-type: none"> • Friz; • Filigran; • Dizajn; • Shenjë mbrojtëse; • Simbol. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vizaton friz dhe rozetë me përdorimin e formave florane të stilizuara; • Vizaton skicë për filigran; • realizimi i shenjës mbrojtëse me ndihmën e kompjuterit; • Shqyrton në logo te ndryshme; • Vizaton logo për shkollën; • Vëzhgon shenjat e rëndomta mbrojtëse të formave, institucioneve dhe prodhimeve; • Realizon logo të rëndomtë me ndihmën e kompjuterit.

3. REKOMANDIME DIDAKTIKE

• Përmbajtjet mësimore nga lënda e arsimit figurativ japin mundësi për integrim të tërësishëm dhe lidhshmëri përmbajtjesore me lëndët tjera mësimore. Gjithashtu, jepet mundësia për planifikim të integruar i të gjitha temave në përputhje me nevojat e nxënësve dhe aktivitetet e planifikuara.

Mjetet mësimore:

- Burime të ndryshme të vlerësimit nga mjedisi i drejtpërdrejtë (gjësente në natyrë dhe mjedisi);
- Mjete dhe materiale didaktike;
- Mjete vizuale (gjësente nga mjedisi i drejtpërdrejtë, riprodhime, krijime të fëmijëve, aplikacione etj.);
- Sllajde, ilustrime, revista etj.;
- Mjete audio-vizuale (TV, DVD-pleer, video-pleer, fotoaparati digjital, kamerë digjitale, celular, kompjuter dhe mjete tjera varësisht nga lënda).
- Internet, softuer arsimor.

4. VLERËSIMI I TË ARRITURAVE TË NXËNËSVE

Gjatë zhvillimit të mësimit rregullisht ndiqen dhe vlerësohen të arriturat e nxënësve, grumbullohen treguesit për aktivitetet e tyre, motivimi për krijimet figurative, bashkëpunimi kolektiv etj., (vlerësimi formativ).

Kjo komponentë është pjesë përbërëse e planifikimit të mësimdhënësit për mësimin dhe të mësuarit. Në mbarim të vitit mësimor realizohet vetëm nota numerike.

Gjatë vitit mësimdhënësi shfrytëzon kombinimin e vlerësimit përshkrues dhe atij numerik. Në mbarim të vitit mësimor nxënësi vlerësohet me notë numerike.

5. KUSHTET HAPËSINORE PËR REALIZIMIN E PROGRAMIT MËSIMOR

Programi në raport me kushtet hapësinore bazohet në Normativin për hapësirë, pajisje dhe mjetet mësimore për arsimin fillor nëntëvjeçar miratuar nga ministri i Arsimit dhe Shkencës me Vendim nr. 07-1830/1 më 28.02.2008

6. NORMATIVI PËR KUADRIN MËSIMOR

Punën edukative-arsimore në klasë të gjashtë mund ta realizojë personi i cili ka të kryer:

- Fakultetin për art figurativ – dega e pedagogjisë;
- Fakultet për art figurativ – të ketë të dhënë grupin e lëndëve pedagogjike në mënyrë plotësuese.

7. REZULTATET E PRITURA

UNxënësi/nxënësja:

- dallon hapësirën natyrore, hapësirën funksionale dhe hapësirën artistike;
- vëren hijen e ndritshme të gjësendeve dhe objekteve dhe ndryshimet gjatë lëvizjes të dritës ose gjësëndit;
- vëren në mënyrë vizuale dhe taktile tekstura në natyrë dhe gjithashtu vëren tekstura figurative në vizatimet, pikturat dhe skulpturat;
- në mënyrë elementare në paraqitjen figurative përdor vija të cilat gërshetohen në paraqitjen e formave dhe dukurive;
- në mënyrë lineare paraqet kontrastin (vija të trasha dhe të holla, të lakuara dhe të drejta, kahe) në krijimet e veta figurative;
- kombinon vija, sipërfaqe dhe forma në mënyrë individuale;
- zbaton tekstura sipas të mbajturit mend dhe sipas vështrimit në vizatim, pikturim dhe modelim;
- fiton njohuri elementare për grafikën – e njofton monotipin si teknikë;
- zotëron me njohurinë e teknikave për përdorimin e materialeve figurative (të vizatimit, pikturës, skulpturës), procedura për punë dhe përdorimin e mjeteve ndihmëse dhe veglave dhe më mirë e organizon punën;
- di në mënyrë individuale të paraqesë shfaqjet, idetë dhe fantazmat në mënyrë figurative;
- në veprat artistike njih gjësendet hapësinore, kafshët dhe objektet dhe vëren gërshetim të vijave dhe kontrastit;
- vëren ngjyrat dhe tonet akromatike, ngjyrat dhe tonet lokale të gjësendeve dhe dukurive;
- në mënyrë individuale dhe spontane zbaton ngjyra dhe tone akromatike dhe tone lokale dhe valer;
- njih ngjyrat komplementare dhe i përdor në pikturim;
- vëren dallimet vizuale të formave dhe vëllimit nga e njëjta dhe origjinë të ndryshme dhe i zbaton në paraqitjen individuale figurative;

- dallon lartësinë dhe gjerësinë e gjësendeve dhe i zbaton në krijimtarinë figurative;
- dallon në skulpturë plastikën e plotë dhe relievin dhe di ta paraqesë në formë plastike;
- njih dallimet të madhësive dhe i zbaton në vizatim, pikturim dhe modelim;
- në mënyrë elementare shpreh lëvizje të figurave dhe veprimeve në krijimet e veta figurative;
- në mënyrë elementare paraqet lëvizje të figurave dhe veprimeve në krijimet e veta figurative;
- di të krijojë kompozicion hapësinor kompakt dhe të shpërbëra nga figurat gjeometrike, trupat-vëllimor;
- ka të krijuara aftësitë elementare për punë me argjilë, letër, kartuç dhe të kombinojë dhe përbëjë pjesë të ndryshme nga gjësendet të cilët e kanë humbur funksionin e parë;
- zbulon asociacione vizuale dhe figurative në përmbajtje të lëndëve tjera mësimore dhe individualisht i shpreh në aktivitetet figurative;
- e shfrytëzon përvojën nga vështrimi në natyrë dhe bën krijime figurative sipas të mbajturit mend dhe fantazmës;
- e njih funksionin kryesor për mediat vizuale (fotografi, film, TV, radio dhe shtypin për informim dhe komunikim);
- posedon njohuri elementare për dizajnin grafik, i njih nocionet: kopërinë për libër, ilustrim, shenjë;
- di se ekziston origjinal dhe riprodhim;
- vështron dhe krahason hapësirën natyrore dhe atë artistike;
- di ta paraqesë hijen e gjësendeve duke prerë;
- analizon, zbulon dhe komenton vizatim të artistëve të njohur për pasurinë e vijave, ritmit, teksturës, statikë-dinamikë, motivin, teknikën;

- di të vërejtë dallimet e llojit të relievit (i lartë-i ulët) dhe të modelojë reliev të ulët;
- njeh plastikën e plotë, statujë, reliev, bust;
- Përdor format gjeometrike dhe natyrore në përpunimin e friz dhe ornament;
- Njeh gradacionin e ngjyrave në përditshmëri dhe në veprat artistike;
- Dallon origjinalin nga riprodhimi;
- E njeh grafikën si lëmi të posaçme figurative;
- Realizon gjurmë grafike në teknikën gravurë në linë;
- Njeh elementet figurative në objektet e përdorimit të përditshëm;
- Njeh elementet figurative në mediat për komunikim (televizion, reklama, film vizatimor, strup);
- Përpunon elemente dekorative me ndihmën e kompjuterit.

Programin mësimor nga *arsimi figurativ* për klasën e VI në arsimin filor nëntëvjeçar e solli ministri i Arsimit dhe Shkencës me vendim nr. 07-4068/1 me 22.05.2008

PROGRAMI MËSIMOR

ARSIMI FILLOR NËNTËVJEÇAR

**ARSIMI FIZIK DHE
SHËNDETËSORË**

Në bazë të nenit 55 paragrafi 1 të Ligjit për organizim dhe punë të organeve të drejtorisë shtetërore („Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë“ nr. 58/00, 44/02) dhe neni 24 dhe 26 të Ligjit për arsim fillor („Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë“ nr. 44/95, 24/96, 34/96, 35/97, 82/99, 29/02, 40/03, 42/03, 63/04, 82/04, 55/05, 81/05, 113/05, 35/06, 70/06, 51/07) ministri i Arsimit dhe Shkencës miratoi Programin mësimor nga lënda *Arsimi fizik dhe shëndetësor* për klasën e VI në arsimin fillor nëntëvjeçar.

1. QËLLIMET E MËSIMIT NË KLASËN E VI-TË

Nxënësi/nxënësj:

- të ekzekutoj ushtrime për zhvillim të drejt fizik(formimin e trupit) dhe zhvillimin e motorikës bazike për lëvizje dhe marrje me sport;
- t'i ushtrojë dhe perfeksionojë teknikat e ecjes, vrapimit, kërcimit së gjati dhe së larti, me ndikime pozitive në zhvillimin e aftësive funksionale dhe motorike;
- t'i përvetësojë dhe ushtrojë njohuritë bazë tekniko-sportive nga gjimnastika dhe ritmika, dhe ndikimet pozitive për zhvillimin e psikomotorikës dhe kondicionit të përgjithshëm të aparatit lokomotor në hapësirë;
- të përvetësojë valle popullore nga treva ku jeton dhe vallëzime moderne, t'i zhvillojë aftësitë motorike në përputhshmëri me muzikën dhe ritmin;
- të përvetësojë njohuri tekniko-sportive nga hendbolli (basketbolli, volejbolli dhe futbollli) dhe përmirësimin e motorikës së përgjithshme, si dhe motorikën specifike të lëvizurit me top..

2. QËLLIMET KONKRETE

USHTRIME DHE LOJËRA PËR ZHVILLIM TË DREJT FIZIK DHE PËRGATITJE			
Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • të aplikojë ushtrime për formimin e trupit dhe të lëvizjeve (për zgjatje, përforsim dhe relaksim të muskujve); • ta përmirësojë aftësinë e përgjithshme fizike me ekzekutim të drejt të ushtrimeve për ndikim pozitiv në zhvillimin anatomiko-fiziologjike dhe funksionale; 	<ul style="list-style-type: none"> • Kompleks ushtrime për zhvillimin e trupit dhe të lëvizjeve 	<ul style="list-style-type: none"> • Kompleks ushtrimesh 	<ul style="list-style-type: none"> • Ushtrime për rripin e supeve, qafën dhe gjymtyrët e sipërme; • Ushtrime për trungun (muskulaturën e stomakut dhe shpinës); • Ushtrime për pjesën ekërdhokullave dhe gjymtyrët e sipërme; <ul style="list-style-type: none"> • Kompleks ushtrime në dysheme; • Kompleks ushtrime me kërcime pupthi dhe kërcime në vend dhe lëvizje; • Kompleks ushtrimesh në shpinore dhe vegla të tjera; • Kompleks ushtrimesh me rekuizita; • Kompleks ushtrimesh për zhvillimin e forcës, ushtrime për zgjatje dhe relaksim; • Vrapime; • Lojëra elementare dhe stafetore; • Ushtrime për prevencion nga deformitetet dhe ushtrime korrektive.

ATLETIKË

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësj:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ta ushtrojë dhe perfeksionojë teknikën atletikore të vrapimit, kërcimit dhe hedhjes(zhvillim dhe perfeksionim të lëvizjeve të koordinuara me duar dhe këmbët); ushtrim dhe perfeksionim të teknikës atletikore të startit të lartë dhe vrapimit të qëndrueshëm (zhvillimi i qëndrueshmërisë dhe aftësive aerobike); • ta ushtrojë dhe perfeksionojë teknikën atletikore te startit të ulët lidhur me vrapim të shpejtë (matja e kohës të vrapimit të shpejtë ; • t'i ushtrojë dhe perfeksionojë kërcimet së gjati dhe së larti (zhvillimi i këqyeshmërisë, koordinimit dhe eksplozivitetit); 	<ul style="list-style-type: none"> •Vrapim: <ul style="list-style-type: none"> - teknika e vrapimit të drejt atletikor; - teknika e startit të lartë dhe vrapimit të qëndrueshëm; - teknika e startit të ulët dhe vrapimit të shpejtë, (matja e kohës); -vrapim stafetor; • Kërcime: <ul style="list-style-type: none"> - teknika e kërcimit së gjati nga vendi; - teknika e kërcimit së gjati me vrull „teknika i mbledhur,;”; - teknika e kërcimit së larti - „gërshërë,;”; • Hedhje: <ul style="list-style-type: none"> - e tophit në largësi në cak • Lojëra stafetore(me shfytëzimin e veglave dhe rekuizitave) 	<ul style="list-style-type: none"> • Starti; • Vrapimi i shpejtë; • Vrapim i qëndrueshëm; • Shkëputje dhe këmba shkëputeshe; 	<ul style="list-style-type: none"> • Ekzekutimi i startit të lartë me sinjalizim për nisje(në vnde dhe nis) dhe vrapim në 100m ose 200m) me matjen e kohës, varësisht nga mundësitë e nxënësve); • Ekzekutim i startit të ulët me shfytëzimin e tri shenjave ma sa vijon: në vende,vpërgatitu dhe tani ose start; • Ekzekutimi i startit me tendencë për nisje të shpejtë dhe vrapim eksplozive(matet koha me kronometër në vrapim të shpejtë në 40m); • Ekzekutim i teknikave të kërcimeve atletikore së gjati dhe së larti në katër faza (vrull, shkëputje, fluturim dhe rënie) me matjen gjatësisë dhe lartësisë të kërcimeve); • Kapërcimi i pengesave natyrore; • Lojëra stafetore

GJIMNASTIKA ME RITMIKË

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • të përvetësojë, ushtrorë dhe përfeksionojë teknikën e elementeve të gjimnastikës në dysheme dhe akrobaci; • të ekzekutojë varje dhe lëkundje në vegla për zgjatje dhe të bëjë ushtrime për preventivë për mos paraqitjen e deformiteteve trupore; • të inkuadrohet në ecje dhe kërcime pupthi në trar të lartë për zhvillimin e koordinimit dhe ekuilibrit dhe përfeksionim-përmirësim i aftësive të aparatit lokomotor në tërësi; • t'i përvetësojë teknikat e kapërcimit; • të aftësohet për ecje dhe vrapim të drejt dhe të koordinuar 	<ul style="list-style-type: none"> • Akrobaci: <ul style="list-style-type: none"> - e ekzekutimit të kapërdimjes para; - teknika e ekzekutimit të „qiri,,; - teknika e ekzekutimit të „urës,,; - teknika e ekzekutimit të vertikales me mbështetjen e këmbëve në mur; - ekuilibri ballor; • Varjet dhe lëkundjet: <ul style="list-style-type: none"> • Varjes dhe lëkundjet në vegla(hekuri, unazat, paralelet, shpinoret); • Trari i ulët: <ul style="list-style-type: none"> - Ecje mbi trar të ulët; - Ecje me kërcime pupthi; - Ecje kthim për 180°; • Ritmika: <ul style="list-style-type: none"> - Hapërim gjimnastikor; - ecje dhe vrapim ritmik; - Kërcime pupthi dhe kërcime ritmike; • Kombinime me lëvizje ritmike me muzikë; • Ushtrime ritmike me rekuizita; • Poligon 	<ul style="list-style-type: none"> • Akrobaci; • Kapërcime; • Ritmikë; • Qëndrim estetik; • Graciozitet; 	<ul style="list-style-type: none"> • Ekzekutimi i ushtrimeve nga gjimnastika: akrobaci, kapërcimi i kaluqit, ushtrime në trar të ulët dhe varjet dhe lëkundjet; • Lojëra stafetore me elemente të përvetësuara nga atletika dhe gjimnastika; • Kompleks ushtrimesh nga gjimnastika korrektive për nxënës me deformitete trupore, si dhe kompleks ushtrimesh preventive për nxënës të predisponuar kah deformitetet trupore;

VALLËZIME

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësj:</p> <ul style="list-style-type: none"> • të përvetësojë, ushtrojë dhe perfeksionojë valle popullore dhe vallëzime moderne; • t'i zhvillojë aftësitë motorike në korelacion me muzikën dhe ritmin e lëvizjeve; • ta zhvillojë komponentin estetike për qëndrim dhe mbajtjen e trupit. 	<ul style="list-style-type: none"> • Valle popullore: • Tre valle popullore sipas përzgjedhjes nga nxënësit dhe mësimitdhënësit; • mënyra e të mbajturit me duart dhe lëvizje në hapësirë; • Mbajtja e trupit gjatë vallëzimit; • Hapat në vallëzim; • Vallëzime moderne: • Vallëzime moderne sipas përzgjedhjes (2); 	<ul style="list-style-type: none"> • Emrat e valleve popullore dhe vallëzimeve; • Muzikë dhe ritëm; • Koorelim. 	<ul style="list-style-type: none"> • Përsëritja e valleve popullore të mësuara dhe vallëzimeve moderne; • Përvetësimi i hapave, lëvizje dhe kërcim i tri valleve të reja popullore, karakteristike për traditat në trevat ku jetojnë; • Ushtrimi i shpejtësisë së ekzekutimit të vallëzimeve(me tempo të ngadalësuar dhe të përshpejtuar);

Aktivitetet nga tema Lojëra sportive si pjesë shtesë në aktivitetet e klasave paraprahe. Nëse nxënësit nuk kanë zgjedhur ndonjë sport në klasat paraprahe, i mësojnë elementet bazë të atij sporti

HENDBOLL			
Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Të Përvetësojë, ushtrojë dhe perfeksionojë qëndrime hendbolistike bazë dhe lëvizje, teknikat bazë të kapjes dhe pasimit të topit në vend dhe lëvizje, • të zhvillojë motorikë manipulative; • të zhvillojë lëvizje motorike të ekstremiteve dhe koordinim specifik hendbollistik në hapësirë; • zhvillon forcë eksplozive të muskujve të duarve dhe të këmbëve; • të inkuadrohet dhe t'i aplikojë rregullat e lojës hendbolistike; • ta zhvillojë frymën e garimit korrekto-sportive dhe fair-play. 	<ul style="list-style-type: none"> • Qëndrime dhe lëvizje: <ul style="list-style-type: none"> - qëndrimet hendbolistike bazë: paralel, diagonal, anësor; - Pasimi dhe kapja e topit në vend dhe lëvizje(në lartësi të ndryshme të trupit)me një dhe dy duar; • Udhëheqje: <ul style="list-style-type: none"> - Udhëheqja e topit në vend dhe lëvizje me dorën e majtë dhe të djathtë(drejtvizor dhe mendrim të drejtimit dhe shpejtësisë së lëvizjes; • Gjuajtjet: <ul style="list-style-type: none"> - Gjuajtje në portë nga vendi dhe lëvizja(me dhe pa kërcim); • Lojë: <ul style="list-style-type: none"> - lojë në një dhe dy porta me aplikimin e rregullave; - aplikimi i elementeve të hendbollit në lojëra stafetore. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nocione nga hendbolli 	<p>Ushtrime, qëndrime dhe lëvizje në hendboll, pa dhe me top;</p> <p>Pasimi dhe kapja e topit në vend(me ndryshim të distancës) me një dorë në lartësinë e krahërorit dhe e dëbuar nga toka, pasimi dhe kapja mbi kokë, pasimi dhe kapja në dyshe në lëvizje me përfitimin e hapësirës, pasimi dhe kapja e topit e kombinuar me udhëheqje dhe gjuajtje në portë;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Udhëheqja e topit në vend dhe lëvizje(drejtvizorisht), udhëheqje me ndim të drejtimit dhe intensitetit, udhëheqja e topit me dorën e djathtë dhe të majtë nëpër pengesa „zik-zak,, udhëheqje e kombinuar me pasim, kapje dhe goditje në portë; • Demonstron goditje në portë nga vendi (6,7 dhe 9m.), goditje në portë në lëvizje me udhëheqjen e topit(me dhe pa kërcim), gjuajtje në portë të kombinuara me pasim, kapje dhe udhëheqje të topit; • Lojë në një dhe dy porta me aplikimin e rregullave;

BASKETBOLL

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/ nxënësjat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Të përvetësojë, ushtrorë dhe përfeksionojë qëndrime dhe lëvizje basketbollistike bazë, teknika bazë të pasimit, kapjes dhe udhëheqjes së topit në vend dhe lëvizje; • të zhvillojë motorikë manipulative dhe koordinim në hapësirë; • të zhvillojë lëvizje të përgjithshme dhe të veçanta të aparatit lokomotor; • ta zhvillojë frymën e garimit korrekt -sportiv dhe „fair-play,“; 	<ul style="list-style-type: none"> • Qëndrime dhe lëvizje <ul style="list-style-type: none"> - Qëndrime dhe lëvizje basketbollistike(paralel dhe diagonal); • Kapje dhe pasim: <ul style="list-style-type: none"> - pasim basketbollistikë dhe kapje në vend dhe lëvizje(në lartësi të gjoksit, kokës dhe mbi kokë); • Udhëheqje: <ul style="list-style-type: none"> - udhëheqje basketbollistike e topit në vend dhe lëvizje; • Gjuajtje: <ul style="list-style-type: none"> -Gjuajtje në shportë nga vendi ; • Lojë: <ul style="list-style-type: none"> - lojë në një kosh me aplikimin e elementeve të mësuara dhe rregulla të modifikuara; 	<ul style="list-style-type: none"> • Basketboll; • Qëndrime në basketboll; • Udhëheqje të kombinuara; • Top i dyfishtë gjatë udhëheqjes së hapave . 	<ul style="list-style-type: none"> • Ushtrimi i qëndrimeve dhe lëvizjeve pa dhe me top; pasimi dhe kapja e topit në vend(me ndrimin e distancës) me dy duar në lartësi të gjoksit, dhe e dëbuar nga toka, pasim dhe kapje mbi kokë, pasim me një dorë; pasimi dhe kapja e topit në dyshe në lëvizje me përfitim të hapësirës, kapje dhe pasim e kombinuar me udhëheqje; udhëheqja e topit në vend dhe lëvizje drejtvizotisht, me ndrim të drejtimit dhe intenzitetit, udhëheqja e topit me dorën e majtë dhe të djathtë „zik-zak,, nëpër pengesa, udhëheqje e kombinuar me udhëheqje, paasim dhe kapje të topit, gjuajtje në kosh nga vendi me ndrim të distancës dhe pozicioneve(gjuajtje të lira prej distancës më të shkurtë, nga ana e djathtë dhe e majtë pa shfrytëzimin e tabelë etj.) ; • organizon lojë(me rregulla të modifikuara) në një kosh; • Lojëra stafetore me elemente të mësuara të basketbollit;

TËRËSI TEMATIKE-LËMI TË CILËT REALIZOHEN NËPËRMJET MARËVEVESHJES ME PRINDËRIT:

- NOT ME AKTIVITETE NË UJË DHE TRAINIM
- SKI ME TRAINIM
- SHËTITJE ME ECJE
- SPORTI SHKOLLOR
- SHKOLLA SPORTIVE

3. UDHËZIME DIDAKTIKE

Mësimi i arsimit fizik dhe shëndetësorë në klasën e gjashtë realizohet me tri orë në javë gjegjësisht 108 orë në vit.

Programi mësimor për arsim fizik dhe shëndetësorë për nxënësit organizohet dhe realizohet nëpërmjet elementeve të mësuara nga programet mësimore. Programi mundëson kontinuitet të programeve mësimore parraprake me inkuadrimin e specifikave të moshës dhe përbajtjet që vinë si pjesë shtuese në temat duke i sintetizuar elementet e mësuara nga sportet dhe elementet e reja të cilët duhet gjatë mësimin të përvetësohen në pajtim me mundësitë e nxënësve me qëllim të arrihet kualitet më i lartë në mësim dhe një spektër më i gjërë të elementeve të mësuara nga sportet dhe arritje të efekteve shëndetësore.

Tema e parë Ushtrime dhe lojëra për zhvillim të drejt dhe përgatitje ngel si nevojë e përgjithshme dhe bazike për nxënësit për ngritje permanente të aftësive fizike të përgjithshme dhe lëvizshmëri i aparatit lokomotor dhe organizmit në tërësi, për të cilën mësimdhënësit duhet t'i kushtojnë vëmendje në zgjidhjen dhe ndikimin e ushtrimeve, elementet dhe lojërat me dozim të matur dhe ndryshueshmëri në punën të mbahet dhe të përparojë interesi dhe motivacioni për të ushtruarit. Mësimdhënësit duhet të kushtojnë rëndësi të veçantë nxënësit në mënyrë të drejtë t'i ekzeku-

tojnë elementet me rekuizita dhe ndihmesa konform mundësive dhe moshës.

Temat e tjera mësimore mësimdhënësi duhet t'i kahëzojë në drejtim të përvetësimit të elementeve të reja, të ekzekutohen në mënyrë të drejtë dhe njëkohësisht ta ngitë njohurinë sportive në nivel më të lartë.

Mësimdhënësi e pëccjell statusim morfologjik të nxënësve dhe ndëmerr masa gjatë paraqitjes eventuale të deformiteteve trupore edhe atë me intensitet më të fuqishëm dhe kujdes ndaj ketij problemi me aplikim të kompleks të ushtrimeve adekuate. Për atë gjatë çdo orë të arsimit fizik dhe shëndetësorë detyrimidhe ekzekutohen ushtrime për formimin e trupit dhe të lëvizjeve, ndërsa mësimdhënësi duhet nxënësve t'ju jep edhe detyra shtëpie për ushtrimin e ushtrimeve for formimin e trupit simetrik dhe lëvizje.

. Në bashkëpunim me prindërit, mësimdhënësi përgatit programe për përbajtjet e zgjedhura – tema – lëmi mësimore.

4. NOTIMI I TË ARRITURAVE TË NXËNËSVE

Sipas ligjit për arsim fillor, Koncepti dhe qëllimet e programit mësimor për arsim fizik dhe shëndetësorë, të arriturat e nxënësve nga klasa e katërt gjer të gjatshën vlerësohen në mënyrë të kombinuar – në mënyrë të përshkruar me nxjerrjen e notës numerike gjatë mësimit, ndërsa në fund të vitit shkollor me notë numerike.

Gjatë formimit të notës numerike mësimdhënësi kujdeset për gjithë të arriturat e nxënësit në mësim, sepse të gjithë ato janë në mënyrë të barabartë të rëndësishëm. Gjegjësisht, ai notën numerike e formon sipas angazhimit të nxënësit, njohuritë sportive, përparim fizik dhe i aftësive, angazhimi, rregullsia, komunikimi, sjelljes „fair-play“, bashkëpunim dhe ndihmë, përmbushja e kushteve dhe shprehive higjieniko-shëndetësore para dhe pas realiyimit të mësimit. Në arsimin fizik dhe shëndetësorë nuk ka orë të veçanta për notim. Mësimdhënësi gjithë çto ore i përcjel të arriturat e nxënësit në të gjithë komponentat, i evidenton dhe në bazë të atyre formon notë. Gjatë orës së arsimit fizik dhe shëndetësorë mësimdhënësi në veçanti kujdeset mësimit ta realizojë pa asnjë stres ose situata stresi, ashtu që nxënësi secilën orë duhet ta përfundojë me ndjenje pozitive emocionale.

Aftësitë fizike tek nxënësit janë të ndryshme, dhe për atë shkak mësimit prej atyre nuk duhet të kërkojë norma të ndryshme për notë. Secili individualisht notohet në batë të angazhimit dhe aftësive, rregullsisë dhe elementeve të tjera. Indikatorët e shëndetit(aftësitë psikomotorë dhe funksionale) janë norma për notim, ato janë elemente për mësimdhënësin që të dijë se cilin nxënësi sa duhet ta ngarkojë në suaza të ndikimit pozitiv.

5. REZULTATE TË PRITURA

Nxënësi/nxënësja:

- ekzekuton në mënyrë të drejtë lëvizje natyrore me duar, këmbë dhe trugun dhe aparatit lokomotor në tërësi në hapësirë;
- ekzekuton kompleks ushtrimesh për zhvillim simetrik morfologjik dhe për mbajtjen e drejt të trupit;
- drejt ta mbajë trupin dhe të ekzekutojë ushtrime në drejtdëndrim, pupçik, në gju dhe i shtrirë në shpinë dhe stomak;
- në mënyrë të drejt, simetrikisht të lëvizë në kolonë(nga 2 dhe nga katër);
- në mënyrë të rregullt dhe eksplozivisht të kërcejë nga vendi dhe kryjë rënien;
- ekzekuton elemente gjimnastikore të koordinuara dhe të drejta në dysheme dhe mbi trarë;
- ekzekuton elemente gjimnastikore në dysheme;
- ekzekuton elemente të drejta ritmike: ecje, vrapim dhe kërcime ritmike pupthi dhe kthime;
- ekzekuton lëvizje të harmonizuara ritmike, ekzekuton vallëzime dhe lojëra të në ritme dhe lëvizje të ndryshme dhe merr pjesë në ekzekutimin e valles popullore dhe vallëzimit modern;
- ekzekuton udhëheqje të rregullt dhe lojë me top në ndonjë lojë sportive si dhe elemente të tjera të lojërave sportive bazë,(kap, pason dhe ekzekuton hedhje të koordinuara dhe precize – gjuajtje cak të përcaktuar(portë, kosh etj.);
- i di nocionet e elementeve dhe rekuizitave sportive, ndihmesave nga atletika, gjimnastiks me ritmikë, bazën e vallëzimeve dhe lojërave sportive, notit dhe skive nga programi mësimor;
- bashkëpunon, ndihmon dhe ka aftësi të punojë në mënyrë ekipore dhe të merr pjesë në lojë, sillet fair-play gjatë aktiviteteve në shkollë dhe jashta saj.

6. KUSHTET HAPËSIRORE PËR REALIZIMIN E PROGRAMIT MËSIMOR

Programi në bazë të kushteve bazohet në Normativin për hapësirë, përgatitje dhe mjete materiale për shkollë fillore nëntëvjeçare e miratuar nga ministri për arsim dhe shkencë me vendimin nr. 07-1830/1 prej 28.02.2008.

7. NORMATIV PËR KUADRIN ARSIMOR

Për realizimin e programit mësimorë të arsimit fizik dhe shëndetësorë për klasën e gjashtë në arsimin fillor janë parapa mësimdhënës me fakultet të kulturës fizike të kryer- drejtimi arsimor.

Programin mësimor nga *arsimi fizik dhe shëndetësor* për klasën e VI në arsimin fillor nëntëvjeçar e solli ministri i Arsimit dhe Shkencës me vendim nr. 07-4084/1 me 22.05.2008.

ARSIMI FILLOR NËNTËVJEÇAR

**PROGRAMI
MËSIMOR**

ARSIMI TEKNIK

Në bazë të nenit 55 paragrafit 1 të Ligjit për organizimin e punës së organeve të drejtorisë shtetërore („Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë“ nr. 58/00, 44/02 dhe 82/08) dhe neni 24 dhe 26 paragrafi 2 të Ligjit për arsimin fillor („Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë“ nr. 44/95, 24/96, 35/97, 82/99, 29/02, 40/03, 63/04, 82/04, 55/05, 81/05, 113/05, 35/06, 70/06 dhe 51/07), ministri i Arsimit dhe Shkencës e miratoi programin mësimor për lëndën *arsimi teknik* për klasën e VI në arsimin fillor nëntëvjeçar.

1. QËLLIMI I MËSIMIT NË KLASËN E VI

Nxënësi/nxënësjja:

- të zhvillojë njohuri të reja nga teknika dhe teknologjia përmes burimeve të ndryshme të mësimit dhe detyrave;
- të aftësohet për zbatimin e njohurive themelore teknike – teknologjike, njohuritë dhe shprehitë në punë dhe jetën e përditshme;
- t'i zgjerojë njohuritë për realizimin e idesë deri te realizimipërfundimtar;
- të zhvillojë shkathtësi për krijimin teknik (puna me materiale, konstruksion dhe dizajn);
- t'i zgjerojë dhe zbulojë njohuritë për cilësitë e materialeve;
- të aftësohet për hulumtimin, zbulimin dhe krahasimin e dukurive, shembujve dhe elementeve në teknikë dhe teknologji;
- ta zhvillojë kreativitetin dhe afinitetin për dizajn përmes aplikacioneve kompjuterike- ta zhvillojë kreativitetin dhe afinitetin për dizajn përmes aplikacioneve kompjuterike;
- t'i zgjerojë njohuritë dhe shkathtësitë për lëvizjen e sigurt në trafik;
- të zhvillojë kulturën e sjelljes në trafik;

2. QËLLIMET KONKRETE

TEMA 1: VIZATIM TEKNIK DHE DIZAJN			
Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësjja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • të njeh dhe lexon vizatime teknike; • krijon vizatim me figurat themelore gjeometrike; • të krijojë model të figurës themelore gjeometrike, kuti; • të njihet me bazat e dizajnit dhe kuptimet e tij; • të din të realizojë dizajn me qëllim/temë të caktuar; • të njeh veglat themelore të aplikacionit kompjuterik për vizatim; 	<ul style="list-style-type: none"> • Llojet e vizatimeve teknike • Vizatimi i figurave dhe pikturave të thjeshta (skica dhe vizatimi teknik) • Elementet dhe fazat e dizajnit • Dizajni grafik • Përpunimi i dizajnit grafik (ideja, skica, zgjidhja, përpunimi) • Vizatimi teknik dhe dizajni me zbatimin e TIK aplikacioneve (zgjidhja grafike, enterier, eksterier) 	<ul style="list-style-type: none"> • Modeli • Dizajni • Prodhimi • Ideja • Aplikacioni • Ambalazhi 	<ul style="list-style-type: none"> • Krijimi i vizatimeve teknike të figurave themelore gjeometrike – skicim idesh. • Vizatimi i rrjetit në trupin gjeometrik (kutia për ambalazhim). • Njohja me bazat e dizajnit, rëndësia e tij në botën bashkëkohore përmes shembujve. • Shfrytëzimi i veglave themelore kompjuterike në aplikacionet për vizatim dhe dizajn (Google Sketch – up dhe aplikacione tjera për të vizatuar). • Dizajnimi i prodhimit final; • Shtëpia ime, klasa ime – detyrë projektuese me zbatimin e PRO/DESKTOP ose aplikacione tjera. • Evolucionimi dhe vlerësimi.

TEMA 2: PUNA ME MATERIALE DHE KONSTRUIME

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësjja:</p> <ul style="list-style-type: none"> t'i njeh materialet themelore teknike (kartuç, dru, tekstil, tel të thjeshtë); të din të shfrytëzojë veprime gjatë ndërtimit të modeleve dhe maketeve; të arrijë shkathtësi për punën me materiale të thjeshta (kartuç, dru, tekstil, tel të thjeshtë); të din të formësojë dhe dizajnojë në mënyrë estetike; t'i llogarisë në mënyrë racionale kohën dhe materialet gjatë ndërtimit; të kryejë evoluimin dhe ta vlerësojë punën individuale dhe të huaj; ta njeh arkitekturën maqedonase, karakteristikat, rëndësinë; të konstruktojë dhe përpunojë modele dhe prototipe; 	<ul style="list-style-type: none"> Zbatimi i materialeve teknike Planifikimi, procedurat dhe dizajnimi me materiale gjatë ndërtimit (makete, modele, prodhime) Ndërtimi dhe konstruksione me materiale të thjeshta (dru, kartuç, letër, tekstil, tel i butë) Elemente për përcjelljen e lëvizjes dhe zbatimi i tyre në modele dhe konstruksione (rripi, rripi i vogël, boshti, dhëmbëzimi etj) Zbatimi i pajisjeve elektrike, elektronike me rezistencë të vogël në modele. (bateria, elektromotori, poçja elektrike) Zbatimi i pajisjeve për lëvizje dhe rregullim të ndërli dhura me kompjuter 	<ul style="list-style-type: none"> Makete Konstruksionet Rripi Rripi i vogël Boshti Rezistenca Elektromotori 	<ul style="list-style-type: none"> Video ose PP prezantime për materialet teknike dhe zbatimi i tyre. Realizimi i ideve dhe mendimeve përmes vizatimeve teknike (shembull për dizajnin e prodhimit). Hyrja në detyrën projektuese (Power Point prezantimi, hapat, qëllimet dhe realizimi). Shfrytëzimi i aplikacioneve të softuerit: (www.data.org.uk/CAD/CAM) GoogleSketchUp. Realizimi i detyrave praktike përmes hapave/fazave: skicimi i idesë, zgjedhja e materialeve, realizimi i prodhimeve, vlerësimi i vlerësimit/evolucioni. Hulumtimi i detyrave dhe demonstrimi me elemente dhe mekanizma bartëse. Zbulimi i funksionit të rregullimeve dhe modeleve të cilët lëvizin: shpejtësia, drejtimi, koha e lëvizjes etj. Vizatimi i idesë për rotulluesen ose objekt tjetër me PRO/DESKTOP ose fjalë në material Realizimi i prodhimit, evoluimi. Detyrë projektuese – konstruksioni i shtëpisë solari, ose shtëpi nga arkitektura e vjetër.

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<ul style="list-style-type: none"> • t'i identifikojë fazat në punë; • të kuptojë se çka është dizajni; • të din të dizajnojë enterier sipas mendimit të vet; 	<ul style="list-style-type: none"> • Nga ideja në realizim • Arkitektura maqedonase • Materialet ndërtimore dhe zbatimi i tyre në ndërtimet bashkëkohore • Kursimi i energjisë në ndërtimtari • Nga ideja në objekt të gatshëm 	<ul style="list-style-type: none"> • Arkitektura • Materialet ndërtimore 	<ul style="list-style-type: none"> • Njohja përmes shembujve me standarde dizajni për enterierë etj. (PP prezantimi). • Zbatimi i materialeve konstruktive Built it kit. • Hyrja në aplikacionet për dizajn: (PRO/DESKTOP (htt://content.yudu.com/) ose Envisioneer Express 3.0 (free) ose RoomArranger (free). • Përcjellja, evoluimi dhe vlerësimi.

TEMA 3: TRAFIKU

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • t'i zgjerojë njohuritë për rregullat dhe dispozitat në trafik; • të krijojë shprehi për pjesëmarrje në trafik; • të bëjë analiza në situata të trafikut sipas rregullave dhe dispozitave të trafikut; • të din të zgjidh situatë problematike në trafik. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zbatimi i rregullave të trafikut dhe dispozitat në trafikun rrugor • Detyra projektuese me zbatimin e aplikacioneve të softuerit • Përpunimi dhe zgjidhja e situatave problematike në trafik 	<ul style="list-style-type: none"> • Situata të trafikut • Dispozita • Aplikacione • Projekte 	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza e situatave të trafikut dhe dispozitat për sjellje të sigurt në trafik. • Përpunimi dhe zgjedhja e situatave të trafikut. • Demonstrimi i veprimeve për zgjidhjen e situatave me shfrytëzimin e aplikacioneve kompjuterike. • Shfrytëzimi i aplikacioneve programore (Alice). • Përcjellja, evoluimi dhe vlerësimi.

3. REKOMANDIMET DIDAKTIKE

Udhëzime për lidhshmërinë ndërlendore

Përmbajtjet mësimore nga lënda mësimore e arsimit teknik japin mundësi për integrim të plotë dhe lidhshmëri përmbajtjesore me lëndët mësimore: matematikë, arsim figurativ, njohja e mjedisit dhe natyrë.

Qëllimet e parashtruara në temat mësimore japin mundësi për planifikim dhe realizim të pavarur të përmbajtjeve, në pajtim me përparimin dhe nevojat e nxënësve, si dhe respektimin e parimit të aktualizimit në mësimin për arsim teknik. Shfrytëzohen risitë, situatat, proceset e punës aktuale punuese dhe teknologjike, dhe ndërlihen me përvojën e arritur të nxënësve, veçanërisht nga lënda mësimore njohja e mjedisit në shkollë dhe jashtë saj. Gjatë vrojtimit, instruksioni dhe demonstrimit nxënësit udhëzohen të përdorin veprimet dhe instrumentet në njohjen dhe zbatimin e njohurive të fituara në jetën e përditshëm dhe në praktikë. Në programin mësimor gjithashtu, janë dhënë edhe objektivat konkrete të cilat arrihen përmes aktiviteteve të nxënësve të cilat planifikohen për përvetësimin e përmbajtjeve të parapara dhe për zhvillimin e aftësive të nxënësve për kreativitet, inovativitet dhe shkathhtësi gjatë punës me materiale. Gjatë klasës së VI nxënësit do të kenë mundësi të njihen dhe aftësohen për realizimin e ideve personale dhe realizimin e shpikjes në prodhim të gatshëm, konstruksioni (makete apo model). Qasja e tillë e programeve të përpiluara mësimore parashikojmë se tek nxënësit do të jetë me rëndësi të ndikojë zhvillimi i krijimtarisë teknike, inovativiteti, kreativiteti dhe aftësia për organizim.

Aktivitetet e parapara në programin për klasën e gjashtë përfshijnë më tepër qëllime dhe ofrojnë mundësi për realizimin përmes formave të ndryshme bashkëkohore, të ndryshme, metodat, modelet dhe qasjet. Kështu që realizimi i qëllimeve gjatë realizimit të përmbajtjeve mësimore, mësimdhënësit mund ta arrijnë përmes më tepër aktiviteteve të ndryshme, ndërsa parapakisht duke përdorur materiale adekuate dhe të reja didaktike dhe teknologji.

Lënda mësimore në klasën e VI mësohet me nga 1 orë në javë, gjegjësisht 36 orë në vit

Mjetet mësimore

- në mësimin për arsim teknik, për mirëkuptimin e dukurive dhe ligjshmërive, si dhe dukuritë në shoqëri dhe raportet ndërmjet njerëzve e domosdoshme është të shfrytëzohen mjetet mësimore nga procedurat dhe situatat reale dhe stimuluese;
- për arritjen e qëllimeve të theksuara në programin mësimor nga arsimi teknik duhet të përgatitet libër dhe të përgatiten materiale për mësimin nga ana e shkollës;
- kënd hulumtues ku nxënësit mund të hulumtojnë sipas qëllimeve dhe mësimin;
- mjetet didaktike dhe të tjera vizuale: filma, kompjuter, aplikacione, foli, pana, sllajde, modele, makete et.;
- enciklopedia dhe revista nga lëmi i shkencës dhe teknikës;
- internet, softuer arsimor;
- mjetet audio dhe vizuale. Kamerë digjitale, grafoskop, DVD, LCD projektor.

4. VLERËSIMI I TË ARRITURAVE TË NXËNËSVE

Përcjellja e të arriturave të nxënësve

Gjatë mësimit rregullisht përcjellën dhe vlerësohen të arriturat e nxënësve, grumbullohen treguesit për aktivitetet e tyre, ndjekje motivimi për mësim, bashkëpunimin me nxënësit dhe ngjashëm (vlerësimi formativ). Kjo komponentë është pjesë përbërëse e punës të mësimit dhe mësimit i nxënësit.

Mënyra e kontrollimit dhe vlerësimit:

- punime/përpunime të nxënësve, grupe dhe në mënyrë individuale;
- teste kontrolluese, teste të njohurive;
- aktivitete punuese eksperimentale hulumtuese (planifikimi i punës, aftësitë për hulumtim, aftësitë për arritjen e shprehive të punës).

5. KUSHTET HAPËSINORE PËR REALIZIMIN E PROGRAMIT MËSIMOR

Programi sa i përket kushteve hapësinore për realizim bazohet në Normativin për hapësirë, pajisje dhe në mjetet mësimore për klasën e VI të miratuar nga ministri i Arsimit dhe Shkencës me Vendim nr. 07-1830/1 më 28.02.2008.

6. NORMATIVI PËR KUADRIN MËSIMOR

Punën edukative-arsimorë në klasën e VI mund ta realizojë personi i cili ka të kryer:

- Fakultetin Pedagogjik – profesor për mësim klasor;
- Fakulteti Filologjik – pedagog i diplomuar.

7. REZULTATET E PRITURA

Nxënës/nxënësja:

- Me rregull ta organizojë vendin e punës;
- Të përdorë vegla për vizatim teknik;
- Të përdorë skicë dhe vizatime teknike për ndërtim dhe formësim të modeleve dhe maketeve;
- Skicon modele ose makete sipas idesë së vet;
- Është i aftë të bëjë vizatime të thjeshta teknike;
- Hulumton zgjidhje bashkëhore për dizajnim të vizatimeve teknike me TIK;
- Përpunon, krijon prodhime, makete ose modele;
- Zbaton rregulla dhe shprehje kulturore në punë;
- Identifikon faza dhe procedura gjatë ndërtimit të detyrave dhe konstruksioneve të caktuara;
- Di për burimet e energjisë, forcës, bartjes së fuqisë dhe lëvizjes;
- Vlerëson sipas kriterëve të dhëna, saktësi, kohë, funksionim, dizajn;
- Mendon ide për projekte hulumtuese me TIK;
- Formon qëndrim për pjesëmarrjetë sigurt dhe të drejtë në komunikacion;
- Përpunon dhe zgjidh situata komunikacioni;
- Shfrytëzon TIK aplikacione.

Programin mësimor nga *arsimi teknik* për klasën e VI në arsimin fillor nëntëvjeçar e solli ministri i Arsimit dhe Shkencës me vendim nr. 07-4497/1 me 17.12.2010.

ARSIMI FILLOR NËNTËVJEÇAR

INFORMATIKË

PROGRAMI
MËSIMOR

Në bazë të nenit 55 paragrafi 1 të Ligjit për organizim dhe punë të organeve të drejtorisë shtetërore („Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë” nr. 58/00, 44/02) dhe neni 24 dhe 26 të Ligjit për arsim fillor („Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë” nr. 44/95, 24/96, 34/96, 35/97, 82/99, 29/02, 40/03, 42/03, 63/04, 82/04, 55/05, 81/05, 113/05, 35/06, 70/06, 51/07) ministri i Arsimit dhe Shkencës miratoi Programin mësimor nga lënda e *informatikës* për klasën e VI në arsimin fillor nëntëvjeçar.

1. HYRJE

Mësimi i lëndës së *Informatikës* . Nxënësit me këtë lëndë mësimore do të fitojnë njohuri elementare për të udhëhequr me kompjuterin dhe shfrytëzimin e programeve të ndryshme kompjuterike, si dhe shfrytëzimin e TIK në lëndët tjera mësimore.

Aftësimi i nxënësve për shfrytëzimin e TIK do t'iu mundësojë lehtësimin e procesit për vetëmësim, si dhe përfshirjen e tyre në qasjet e ndryshme për jetë.

Lënda e Informatikës është lëndë e detyrueshme në klasë të VI me 2 orë në javë (72 orë në vit) dhe në klasë të VII me 1 orë në javë (36 orë në vit).

2. QËLLIMET E MËSIMIT NË KLASË TË VI

Nxënësi/nxënësja të aftësohet:

- ta përshkruajë ndërtimin, funksionin dhe zbatimin elementar të kompjuterit;
- drejtë ti përdorë pajisjet nga klasa e kompjuterëve;
- të ketë sjellje etike në klasën e kompjuterëve;
- ta përdorë sistemin operues me kompjuterin dhe të kryejë aktivitete të zakonshme me dritare dhe ikona, follderë dhe datoteka;
- shfrytëzojë shërbimet e Internetit për mësim, kërkim të fjalëve dhe kategorive kyçe, pranimin dhe kthimin e porosive elektronike;
- ti shfrytëzojë programet multimediale për pasqyrim dhe krijim të dokumenteve të rëndomta multimediale;
- të shfrytëzojë programin për vizatim, për krijim dhe rregullim të vizatimeve të zakonshme;
- të shfrytëzojë tekst-rregullues për futje dhe rregullim të rëndomtë të tekstit;
- të aftësohet të përdorë programe për mësim të lëndëve tjera mësimore (softuer arsimor);
- të fitojë njohuri elementare informatike si bazë për ndërtimin e procesit të shkollimit të mëtutjeshëm.

3. QËLLIMET KONKRETE

BAZAT E IONFORMATIKËS			
Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësj:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ti njohë nocionet elementare të informatikës; • të dallojë llojet e ndryshme të kompjuterëve. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nocionet kryesore • Histori e shkurtë e kompjuterëve • Llojet e kompjuterëve (klasifikime të ndryshme); 	<ul style="list-style-type: none"> • Informatika • Të dhënat • Informata • Kompjuterët 	<ul style="list-style-type: none"> • Njohja me historinë e kompjuterëve sipas krahasimit të pamjes, mundësive, shpejtësisë të gjeneratave të ndryshme të kompjuterëve duke përdorur material ilustrues dhe fotografi dhe informata nga Interneti.net.
<ul style="list-style-type: none"> • ti identifikojë lëmit në të cilat përdoren kompjuterët në shoqëri. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zbatimi i kompjuterëve në shoqëri (e-shoqëri) 		<ul style="list-style-type: none"> • Hulumtime lidhur me lëmit në të cilat zbatohen kompjuterët dhe çfarë funksioni kanë
<ul style="list-style-type: none"> • ti njohë dhe ti zbatojë normat dhe të drejtat elementare për sjellje etike në kabinetin e kompjuterëve. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kultura dhe etika kompjuterike 	<ul style="list-style-type: none"> • E drejta për privatësi • E drejta personale • Interaksione në kabinetin e kompjuterëve 	<ul style="list-style-type: none"> • Diskutim me shembuj dhe mendime me qëllim të kuptimit dhe zbatimit të drejtës për sjellje etike në kabinetin e informatikës.

KOMPJUTORËT

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> të njihet me strukturën e kompjuterit; ti njohë elementet kryesore ndërtuese të kompjuterit dhe ti identifikojë funksionet e tyre elementare. 	<ul style="list-style-type: none"> Pjesa makinerike – hardueri. Pjesa programore – softueri. 	<ul style="list-style-type: none"> Njësia qendrore, pajisjet hyrëse, pajisjet dalëse, memoria, bit, bajt, memoria qendrore, RAM, ROM, memoria transmetuese, Memoria e jashtme. 	<ul style="list-style-type: none"> Diskutimi për ndërtimin e kompjutorëve, duke e shfrytëzuar pajisjen në shkollë; Njohja dhe diskutimi për lloje të memorieve (RAM, ROM, memoria transmetuese); Krahasimi i llojeve të ndryshme memories transmetuese sipas kapacitetit.
<ul style="list-style-type: none"> të mund të njohë, të klasifikojë dhe aktivisht të merr pjesë në lloje të ndryshme të lojërave kompjuterike. 	<ul style="list-style-type: none"> Lojërat kompjuterike (definicioni, elementet kryesore, lloje të ndryshme të lojërave kompjuterike, lojëra arsimore) 	<ul style="list-style-type: none"> Rregullat e lojës, niveleve, qëllimi i lojës, strategjia. 	<ul style="list-style-type: none"> Prezantimi i qëllimeve, karakteristikave, rregullave dhe kërkesave për lojërat qasëse nga vetë nxënësit.
<ul style="list-style-type: none"> ti njohë operacionet elementare të sistemit operativ dhe drejtë ti realizojë. 	<ul style="list-style-type: none"> Sistemet operative. Operacione themelore në sistemin operativ (punë me ikona dhe dritare, datoteka dhe follderë). 	<ul style="list-style-type: none"> Sistemi operativ, sipërfaqja e punës, datoteka, programe, ikona, follderë, dritare. 	<ul style="list-style-type: none"> „Zbulimi“ i funksioneve të sustave të miut dhe tastierës dhe diskutimit. Realizimi i ushtrimeve dhe detyrave praktike me sistemin ekzistues operativ: ndezja e kompjuterit, krijimi i follderëve, kopjimi dhe përlllogaritja.
<ul style="list-style-type: none"> ti njohë mundësitë të programeve ndihmëse për përpilimin e tekstit dhe ti përdorë. 	<ul style="list-style-type: none"> Programet ndihmëse për përpilimin e tekstit 	<ul style="list-style-type: none"> Alfabeti, fondi ,stili, barazimi 	<ul style="list-style-type: none"> Shfrytëzimi i pajisjeve hyrëse për të shkruar dhe rregulluar tekstin.

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<ul style="list-style-type: none"> • Të aftësohet ta shfrytëzojë kalkulato- rin elektronik. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kalkulatori elektronik 	<ul style="list-style-type: none"> • Operacione me numra 	<ul style="list-style-type: none"> • Hulumtimi i mundësive të kalkulatorit elektronik
<ul style="list-style-type: none"> • Ta vërejë dobinë nga përdorimi i softuerit arsimor; • të dijë të shfrytëzojë softuer arsimor të përshtatshëm. 	<ul style="list-style-type: none"> • Softuer arsimor 	<ul style="list-style-type: none"> • Softuer arsimor 	<ul style="list-style-type: none"> • Prezantimi dhe shfrytëzimi i softuerit arsi- mor të përshtatshëm

MULTIMEDIA

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ti përdorë programet për punë me tin- guj dhe videopërshkrime. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nocioni për multimedia • të zëshme dhe videopër- shkrime • Incizim dhe riprodhim 	<ul style="list-style-type: none"> • Multimedia, datotekë multi- mediale, të zëshme dhe video- përshkrime, kodeks. 	<ul style="list-style-type: none"> • Njohja me programet multimediale të siste- mit ekzistues operativ. • Gjetja dhe aktivizimi të zëshmeve dhe vi- deopërshkrimeve; • Të shtuarit e efekteve.

INTERNET

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> të njihet me elementet elementare të rrjetit kompjuterik. 	<ul style="list-style-type: none"> Rrjeti kompjuterik (qasje, marrja dhe ruajtja e datotekave) 	<ul style="list-style-type: none"> Rrjeti kompjuterik Kompjuter server Kompjuter klient 	<ul style="list-style-type: none"> Njohja me rrjetin kompjuterik shkollor
<ul style="list-style-type: none"> të njohë lloje të ndryshme të shërbimeve të Internetit dhe të aftësohet të përdorë ueb-faqet. 	<ul style="list-style-type: none"> Internet-shërbime (servise) Rregulla të sjelljes në Internet Ueb-terminologjia (sajt, faqe, adresë, publikim, postim...) Ueb-shfletuese Ueb-kërkuese 	<ul style="list-style-type: none"> Internet WWW Ueb-kërkues Ueb-shfletues Ueb -faqe Fjalë kyçe 	<ul style="list-style-type: none"> Njohja me Internet dhe mundësitë që i ofron; Qasje në Internet përmes Programit Internet-shfletuesit; Njohja me qëllimin, mundësitë dhe rëndësinë e ueb- kërkuesve; Kërkimi sipas kriterëve të shumta.
<ul style="list-style-type: none"> Ti shfrytëzojë mundësitë e portalit arsimor. 	<ul style="list-style-type: none"> Portali arsimor 	<ul style="list-style-type: none"> Portali arsimor , Posta elektronike, Kurse elektronike, Forumi 	<ul style="list-style-type: none"> E shfrytëzon portalin arsimor për: <ul style="list-style-type: none"> - krijime dhe punë me postë elektronike; - i shfrytëzon kurset elektronike për plotësimin të njohurive dhe shkathtësive të tyre për pjesën nga përmbajtjet mësimore; -e shfrytëzon forumin për nxënës për këmbimin e përvojave dhe informatave me nxënësit tjerë.

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<ul style="list-style-type: none"> • Ta kuptoj nevojën nga përdorimi i programit për kundërvirus 	<ul style="list-style-type: none"> • Programi kundërvirus 	<ul style="list-style-type: none"> • Virus kompjuteri • Programi kundërvirus 	<ul style="list-style-type: none"> • Njohja me lloje të viruseve kompjuterik; • Demonstrimi i mënyrës i shfrytëzimit të programit kundërvirus i cili është në dispozicion.
<ul style="list-style-type: none"> • Të aftësohet për të përdorur postë elektronike 	<ul style="list-style-type: none"> • Posta elektronike 	<ul style="list-style-type: none"> • Postë elektronike • Adresë elektronike • Emri i shfrytëzuesit • Pasvordi 	<ul style="list-style-type: none"> • Njohja me postën elektronike; • Krijimi i adresave elektronike dhe operacioneve me porosi elektronike.

BAZAT E VIZATIMIT

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësjja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • të njihet me mundësitë dhe veglat e programit për vizatim; • të aftësohet të krijojë dhe rregullojë vizatime (dmth., të ndryshojë karakteristika). 	<ul style="list-style-type: none"> • Nocioni për grafikën kompjuterike (pikturë,vizatim,fotografi dhe formatet e tyre) • Krijimi dhe ruajtja e vizatimit • Shfrytëzimi i paletës për ngjyra dhe vegla për vizatim • Karakteristikat e vizatimit • Futja e tekstit • Vizatimi i figurave gjeometrike • Vizatim me dorë të lirë • Punë me pjesë nga vizatimi • Ndryshimi i karakteristikave të vizatimit 	<ul style="list-style-type: none"> • Grafika kompjuterike • Piksel • Rezolucion • Paleta e ngjyrave • Prerje-pjesë nga vizatimi • Operacione me vizatim (kopjim, prerje, rotacion, zmadhim, etj) 	<ul style="list-style-type: none"> • Punë hulumtuese dhe praktike me qëllim: - përdorimi i drejtë pajisjeve hyrëse për krijimin dhe ndryshimin e vizatimit; - shfrytëzimi i paletës për ngjyra, si dhe veglave për vizatim; - ndryshimi i karakteristikave të vizatimit; - futja e pikturave dhe tekstit të gatshëm.

PËRPUNIMI I TEKSTIT

Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
<p>Nxënësi/nxënësja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • të njihet me urdhëresat dhe veglat e programit për të shkruar tekst; • të aftësohet të krijojë dhe të rregullojë tekst; • të aftësohet të fusë objekte dhe tabela në tekst. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nocioni për programin për rregullimin e tekstit • Të shkruarit e tekstit • Rregullimi i testit • Operacione me tekst (madhësia, stili, ngjyra ...) • Krijimi i objekteve grafike dhe futja e ilustrimeve të gatshme • Lloje të numërimit automatik • Punë me tabela (operacione të rëndomta) • Printimi i dokumentit 	<ul style="list-style-type: none"> • Shkronja • Fonti • Stili • Nivelim • Përkrahja gjuhësore • Simbolet • Objekti. 	<ul style="list-style-type: none"> • Punë hulumtuese dhe praktike me qëllim: <ul style="list-style-type: none"> - rregullimi i tekstit; - futja e objekteve, ilustrime dhe simbole në tekst; - formatimi i tekstit duke shfrytëzuar mundësinë e llojeve të ndryshme të numërimit; - ndryshimi i karakteristikave në tabelë; - përgatitja e dokumentit për botim/printim; - marrja e teksteve dhe objekteve nga Interneti dhe rregullimi i tyre sipas parametrave të dhënë.

4. REKOMANDIME DIDAKTIKE

Lënda mësimore *Informatikë* në klasën e VI mësohet 2 orë në javë, përkatësisht 72 orë në vit në lëndët e detyrueshme.

Rekomandime për shfrytëzimin e fondit vjetor të orëve

Për secilin lëmi të paraparë është caktuar fondi vjetor i orëve, përkatësisht:

- Bazat e informatikës – 8 orë;
- Kompjuteri – 18 orë;
- Multimedia – 6 orë;
- Interneti – 12 orë;
- Bazat e vizatimit – 12 orë dhe;
- Përpunimi i tekstit – 16 orë.

Nga fondi i plotë i paraparë i orëve sipas lëmvive programore janë lejuar disa lëshime në pajtim me specifikat e mjedisit në të cilin gjendet shkolla. Gjithashtu, në kuadër të fondit të përgjithshëm vjetor të orëve në lëmit programore, janë lejuar lëshime edhe në shpeshhtësinë e qëllimeve, përmbajtjeve dhe aktiviteteve konkrete. Njëherësh, numri i orëve duhet të ripërvetësohet ndaj nevojave të shkollës konkrete (mjedisit jetësor nga e cila vijjnë nxënësit, statusi i tyre arsimor, kulturor, përgatitja paraprake e nxënësve, përgatitja paraprake e nxënësve në punë me kompjuter). Në atë kontekst disa përmbajtje do të përsëriten shumë herë në llogari të të tjerëve të cilët do të punojnë me fond më të vogël të orëve. Gjithashtu, rekomandohet fleksibiliteti në kohëzgjatjen e orëve në funksion të nevojave dhe interesave të nxënësve.

Mjetet mësimore:

- libër për informatikë i zgjedhur në nivel të shkollës dhe lejuar nga ministri;
- burime tjera të mësimit në mjedisin e drejtpërdrejtë: gjësende dhe dukuritë në natyrë, si dhe dukuritë në shoqëri dhe raportet mes njerëzve;

- enciklopedi, fjalorë, atlase, harta etj.;
- Internet, softuer arsimore;
- revista;
- mjete audiovizuale.

5. VLERËSIMI I TË ARRITURAVE TË NXËNËSVE

Gjatë mësimit të informatikës në klasë të VI rekomandohet përcjellja formative e cila përfshinë përpunimin dhe udhëheqjen e portfolios së nxënësve e cila përfshinë:

- grumbullimin e treguesve (përpunime të nxënësve në kompjuter) për secilin nxënës në veçanti;
- vazhdimësinë (formative) të përgatitura paraprakisht në fletëzat evolutive për secilin nxënës, të cilat përpunohen pas çdo aktiviteti të tyre konkret e cila është specifike.

Gjatë mësimit, në bazë të njohurisë nga vlerësimi formativ krijohet vlerësimi përshkrues dhe numerik, kurse në mbarim të vitit mësimor bëhet me vlerësim numerik.

Mënyra e kontrollimit dhe vlerësimit

Në pajtim me natyrën e programit nga lënda e informatikës në klasë të VI vlerësimi duhet të realizohet: me gojë, me praktikë, me prezantim etj.

Mjete dhe veprime tjera për ndjekje dhe vlerësim:

- fleta kontrolluese;
- detyra shtëpie;
- teste të njohurive.

6. KUSHTET HAPËSINORE PËR REALIZIMIN E PROGRAMIT MËSIMOR

Sipas normativit për hapësirë, pajisje dhe mjete mësimore nga informatika dhe teknika kompjuterike në shkollë. Programi sa i përket kushteve hapësinore bazohet në Normativin për hapësirë, pajisje dhe mjete mësimore për arsimin fillor nëntëvjeçar miratuar nga ministri i Arsimit dhe Shkencës me vendim nr. 07-1830/1 më 28.02.2008.

7. NORMATIVI PËR KUADRIN MËSIMOR

- Studime të mbaruara nga informatika VII¹, drejtimi arsimor;
- matematikë-informatikë VII¹, drejtimi arsimor;
- teknika kompjuterike informatikë dhe automatikë, VII¹ me përgatitje pedagogjike - psikologjike dhe metodike;
- studime të kryera nga lëmi i informatikës, teknologjitë informatike ose informatike - komunikuese në universitetet e akredituara në RM ose jashtë vendit me akreditim nga vendi, VII¹, me përgatitje pedagogjike - psikologjike dhe metodike .

Programin mësimor nga *informatika* për klasën e VI në arsimin fillor nëntëvjeçar e solli ministri i Arsimit dhe Shkencës me vendim nr. 07-4100/1 me 22.05.2008.